



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

### Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

### About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

D.  
F R. T O L E T I,  
SOCIETATIS IESV,  
C O M M E N T A R I A:

Vnà cum Quæstionibus,

*In Librum de Generatione & Corru-  
ptione Aristotelis.*

Nunc denuò diligentius atque emendatius:  
excusa.

*Cum dupli ci indice copiosissimo.*



L V G D V N I,  
Sumptibus Sib. à Porta.

---

M. D. L X X X V I I I.





D. FRANC. TOLETI,  
Societatis Iesu Commentaria:

*Vnā cum Questionibus.*

In librum de Generatione & Corruptione  
Aristotelis.

*Prolegomena horum librorum.*



I B R O S de generatione & corruptione,  
Deo duce , interpretari aggredimur , & *De subiecto*  
quæstiones , ac difficultates , quæ in hac *etò horum*  
parte exagitari solent pro viribus eluci- *librorum*  
dare. Non erit igitur inutile pro ipsorum *I. senten.*  
introductione , quatuor prius pertracta- *Albert.*  
*re.* subiectum , inscriptionem , ordinem , ac *Duplici-*  
*divisionem* : reliqua enim , quæ præmitti *ter est cor-*  
solent , ex istis nota fient. *pus , sim-*

Circa subiectum inuenio diuersitatem aliquam inter auctores. *plex &*  
Prima enim sententia Alber. Mag. hic in principio est subiectum *cōpositū.*  
esse corpus simplex mobile secundum formam. *Duplici-*

Pro declaratione aduerte , quod duplex est corpus , alterum *ter cōside-*  
simplex , alterum compositum : simplex est , quod non ex aliis *ratus cor-*  
corporibus componitur , sed immediatè ex ipsa materia & for- *pus sum-*  
ma , qualia sunt elementa : compositum est , quod ex aliis com- *plex.*  
ponitur corporibus , sicut mixta omnia , tam animata , quam in- *Explica-*  
animata. *tur senten-*

Aduerte ulterius , quod hoc corpus simplex dupliciter potest *sia* : Al-  
considerari , aut ut habet ordinem ad locum & situm , & mobile *bert.*  
localiter est , aut ut ordinem habet , & potentiam ad formam sub-  
stantialem , & generabile est , vel corruptibile.

Dicit ergo Alber. quod hic tractatur de corpore simplici secun-  
dum potentiam ad formam generationis : nā de tali corpore , pu-  
ta , elemento , traditur in libris de cœlo , vt potentia habet ad locū

#### 4 In lib.de Generatione & Corrup.Arist.

& mobile ex tali motu. Hic autem de eodem tractat in ordine ad generationem , & hoc est , quod dicit , corpus simplex mobile ad formam esse materiam horum librorum. Notat tamen totum pri-  
mum librum ordinari ad secundum: in secundo enim de tali sim-  
plici corpore agitur : in primo vero quid generatio , & corruptio  
sit praemittitur , & ut generatio ab augmentatione & alteratione  
distinguatur: ob id de his consequenter tractatur. Secundū igitur  
Alb.de generatione & corruptione simplicium corporum hic tra-  
ctatur.

**Resūcitur sententia** Sed profectò non video , quare hic auctor neget in communi  
**Alber.** tradi hic quancunque generationem : cùm generatio hoc in loco  
definita conueniat vniuersaliter aliis omnibus. Præterea cùm com-  
munia debeant prius tractari , & in aliis libris de peculiaribus ge-  
nerationib. corporum tractetur, oportuit hic prius de genera-  
tione in communi tractari.

**2. sent.** Altera sententia est Aegidij, qui ait subiectū huius libri esse cor-  
**Aegidij,** pus mobile secundum formam in se, siue substantiale, siue acci-  
-  
**et alio-  
rum.** dentale. Hec opinio differt à priori in duobus:nam prior solum  
loquebatur de simplici corpore, ista vero de quocunque in com-  
muni. Præterea prior solum de generatione & corruptione de aliis  
vero per accidens hic tradi existimabat: at vero ista tam de gene-  
ratione, quam de aliis per se. Dicit tamen vnum ista opinio, quod  
quamvis in communi tractetur de mutabili secundum formam,  
tamen simul descendit ad unam particularem mutabilis spe-  
ciei, putata ad elementa, & hoc in 2. lib. Hanc sententiam sequitur  
Paul. Venetus, & Marsilius q. 1.

**3. senten-** Tertia sententia est aliorum, asserentium, generationem & cor-  
**zia.** D. ruptionem esse subiectum huins libri. Et huius sententię videtur  
**Thoma.** S. Th. hic, ubi dicit, in lib. hoc vniuersaliter tractari de genera-  
tione, & corruptione, & ipsarum causis. Dicit autem duo alterum est,  
quod hic non traditur de augmentatione, & alteratione per se, nisi  
quatenus alteratio à generatione distinguitur, & quatenus augmen-  
tatio coniuncta est cum nutritione, quae generatio quedam est.  
Alterum est, quod hic traditur de elementis, quatenus causae, & prin-  
cipia sunt generationis, & corruptionis omnium aliorum corporum.

**4. Sent.** In hac questione dicam, quod mihi probabilius videtur.  
**authoris.** Dico igitur primò, generationem & corruptionem, quae in hoc  
**1. Proposi.** lib. traditur, non esse propriā elementorum, sed vniuersaliter om-  
nib. generabilibus iuxta. Et mibi placet in hac parte sententia S.  
Th. & Aegidij: & me mouent rationes, quas feci contra Alber. præ-  
seriū cùm non sit vlla ratio pro ipso.

**2. Proposi.** Dico secundò, quod hic de augmentatione, & alteratione per  
se agitur,

se agitur, & non consequenter, & per accidens. Et recipio in hoc opinionem Marsil. & Pau. Primo, quia Arist. tex. 4. absolute dicit, *Proba-*  
*se de simplicibus his motib. tractaturum, & numerat hos omnes: tñr. 1.*  
*similiter hoc etiam in hoc textu idem proponit: & quāuis dixerit,*  
*se dictum, an alteratio, & generatio distinguantur, tamen hoc*  
*nil impedit, præsertim cùm de augmentatione hoc non dicat: non*  
*ergo propter generationem de his est sermo. Præterea, quia nul-*  
*libi de alteratione ipsa in communi tractatur per se, nisi hñc. Vn-*  
*de Auctr. 2. de Anima. com. 50. non male dicit, quòd tradere de au-*  
*gmentatione, ad multas partes Philosophie spectat: at ut motus*  
*quidam est, ad libros, inquit, de Generatione.*

Dico tertio, q̄ quantum existimo, libri obiectum est mutatio 3. *Propos.*  
*secundum formam, vt comprehendit generationem, alterationem, Obiectum*  
*& augmentationem. Probatur, quia libri obiectum est, cuius causæ, huius libri*  
*& principia traduntur: at generationis, & aliarum causæ tradūtur est muta-*  
*in præsentि, vt Arist. dicit; limiliter & ipsarum passiones.* *tio secun-*

Præterea, quia nullibi dicitur de corpore mobili secundū for- *dum for-*  
*mam, nec quid sit ostenditur, nec passio de eo demonstratur, nec mam.* *I.*

Aduerte autem, quòd non quicquid est subiectum rei, est subie- 2. *subiectum*  
*etum scientiæ. Corpus quidem est subiectum generationis, sed nō Nota*  
*est huius scientiæ subiectū, cū nec quid ipsum sit, nec quæ sint eius Nō quic-*  
*proprietates demōstrer: sicut animal subiectū est somni, & vigi- quid est*  
*liæ, sed nō ob id est subiectum, & materia libri illius de somno: si subiectū,*  
*militer in libr. de iuuentute, & aliis huiusmodi: ita etiam in præsen- rei, esse*  
*ti de mutationibus his disputatio est. Et hoc circa subiectum.* *subiectum*

Inscriptio verò est de Generatione & Corruptione, seu de ortu, scientiæ. *De inscri-*  
*& interitu. Nec miteris, quare nō fiat inscriptio de aliis mutatio-* *nibus : id enim factum est forsitan breuitatis causa, vel quia præci- ptione.*  
*pua est mutatio secundum substantiam, quæ generatio & corru-*  
*ptio est.*

Circa ordinem verò scito, hunc librum esse tertium inter natu- *De ordi-*  
*rales: primus. n. est Physicorum liber, secundus de Cœlo, tertius de ne.*  
*Generatione. Et meritò: nam in libris Physi. cōmunia tradita sunt*  
*reb. naturalibus, putà materia, forma, motus, locus, & tempus. Post*  
*hæc tradit Arist. corpora ipsa: & quia prius est simplex, quām com-*  
*positum, præmisit libros de Cœlo, in quib. de simplici corpore, &*  
*de ipsius motu, putà locali, differuit. Post hæc debuit corpora cō-*  
*posita aggredi: at quia his quiddam commune inerat, putà muta-*  
*tio secundum formam, de hac prius in præsenti differit.* *De dimi-*

Dividitur autē hæc doctrina in lib. duos. In priori de generatio- *sione.*

# In lib. De Generatione & Corruptione Arist.

ne & corruptione, augmentatione, ac alteratione differit: ac de quibusdam alterationem concernentibus, ut de tactu actione, & aliis. In posteriori de communib. causis, & principiis generationis, & alterationis aliorum omnium corporum, putam de elemētis. Et hęc sufficiant pro introductione libri. Ad textum accedamus.

## C A P V T I.

### D E G E N E R A T I O N E A V T E M, & Corruptione. Tex. I.

**Intentio** **S**VAM primò intentionem proponit: quę in duobus consistit. Al-Arist. Sterum est, quodd instituit causas, & rationes generationis, & corruptionis rerum, quę natura constant tradere. Alterum est, quod inunctione simul de augmentatione, alteratione que dicturus sit, quid viraq; horum li. sit, & de alteratione particulariter, an sit distincta à generatione & cohaētē re, sicut est distincta nomine, an non, sed solo nomine distinctionem cum guatur.

**lib. de cœ** Aduerte aliquot verba textus, primò illud [aut] est dictio continuans librum hunc cum verbis ultimis librorum de Cœlo.

**Nota 2.** Aduerte vltterius illud [natura generatur] dicit Philop. & S. Th. quae ex- Q id dicitur ad excludenda ea quę arte fiunt, ut cathedra, scāmnū, cludātur & similia non enim de horum generatione differit. Similiter alia à tracta- electione fiunt, ut amicitia, discordia, bella: nec de huiusmodi ge- neratione tractatur, sed de his quę natura constant.

**generatio-** Aduerte vltterius: [causas, & rationes:] Aegidius dicit quod vna dictio est explicativa alterius: ratio enim explicat causam. Dicit Secundò, quod per rationes intelligit causas vniuersales: ita ut totum hoc [causas & rationes] significet causas vniuersales. Philop. intelligat per rationes videtur intelligere modos, quibus causa efficiat: ut, si Arist. per detur solem esse causam alicuius, & peratur quare sit, id vocatur causas & rationes. ratio. Possumus etiam dicere forsan melius, quod per rationes generationis, & corruptionis, intelligat ipsarum definitiones, ita ut definitiones ipsarum, & causę hīc tradantur: causa enim extrinseca principia, definitio intrinseca significat. Atque ita Arist. suam proponit intentionem.

Dubium, an corruptio sit res naturalis.

**I. argum.** Vbitatur, an corruptio sit res naturalis: videtur enim quod non. Primò, quia, ut habetur 2. Physic. natura præcipua est forma, non q. forma, & cetera per formam natura dicuntur ut habetur 5. Metaphys. at corruptio est opposita forma: ergo non videtur dicenda naturalis.

**2. argum.** Præterea quia naturale est intentum à natura: at corruptio, cùm C. i. concup. concordia. ubi. 2. Naturale q. intendit nisi quendam: priua- tate, res p̄d natura, & consuetudo compotit. ubi. 2. Naturale q. intendit nisi quendam: priua- videlicet, Eng: At corruptio intentio non Eng. 6. corruptio non q. natura. Re- tubruptio intentio non est, q. se. sed respectu agentis, in adhibentibus tantum modis ad naturam ordinariis ad eng. quod in aliis fere cum alia genere, non ex natura. Digitized by Google

priuatio sit, non ens, non videtur intenta à natura; ergo non est naturalis.

Præterea s. Phy. tex. 17. dicitur, aliquas esse corruptiones violentas: ergo saltem non omnis corruptio est naturalis; opponitur enim violentum naturali.

Ad hoc responderet Aegidius, q̄ corruptio tripliciter dici potest Aegidij naturalis. Primo, quia à naturali philosopho consideratur, nō tamen sententia est scientia speculativa sicut practica: hæc enim vñū per se facit, Corruptio pura construere, at destruere non est per se artis: at speculativa v̄- tripliciter etiamque contrarium speculatur, & generationem, & destructio- nem, atque ex hac parte dicitur corruptio naturalis, quia de ipsa naturalis philosophus speculatur. Secundo dicitur naturalis, quia est effe-ctus materiæ, quæ natura dicitur: quæ in ea corrumpuntur, quia māteriam habent, corrumpuntur. Tertio dicitur naturalis etiam Solucio ratione formæ, quia non sit corruptio alius, nisi sit aliqua for- ma, cum vnius corruptio sit alterius generatio. Dicit tamen AE- gidius quod non est corruptio naturalis, quasi intenta à natura, quia Nō quid per accidens intenditur.

Ad hoc dubium respondeo primo, quod non quidquid in Phy. consideratur est res naturalis, habemus enim ex Arist. z. Phy. quod sicut est res differunt ista, natura, res naturalis, res secundum naturam: natura naturalis. enim est ipsum motus principium, ut materia, & forma: res vero secundum naturam est compositum ex materia & forma constat: res autem corruptio secundum naturam est passio, & id quod consequitur composita est intenta naturalia ratione principiorum, secundum hæc igitur constat. corruptionem, nec esse naturam, nec rem naturalem, sed esse secundum dupliciter, naturam, cum consequatur ipsum compositum ratione vnius principij, nempe materia.

Dico secundo, quod corruptio est intenta à natura dupliciter. Primo, ex parte agentis: quod enim intendit finem, intendit etiam per se media ordinata in finem, at agentia non possunt absq; corrupione, formam sibi similem introducere; quam intendunt: ergo re vera etiam corruptionem intendunt. Præterea tamen per se agant in contraria, intendunt victoriam contrariorum, quæ absq; corruptione illorum non est. Secundo etiam est intenta à materia. Nota autem quod potentia materia est in contradictione, tamquam in radice, ut ad hanc formam: & non ad hanc, sicut voluntatis prima differentia est velle, & non velle, & hinc etiam est in potentia contrarietas ad plures formas ergo potentia materia res spicit generationem, quæ habet formam: & corruptionem, quæ non habet: ergo potest etiam dici intenta à materia, quamvis non tam intenta, quam generatio.

## 8 In lib.de Generatione & Corrup. Art.

**3. Nota**  
**Corrup-**  
**tio non est**  
**dicenda**  
**naturalis**  
**ratione**  
**forme.**

Dico tertio, quod corruptio non est dicenda naturalis ratione formæ, vt dicit Aegidius: nam corruptio solam dicit formam priuationem: quod vero ponat formam aliquam, id non est corruptionis, sed generationis, quæ simul est cum corruptione.

**Ad**  
**Arg.**

Ad argumentum primum dico quod quamvis corruptio aduersetur vni formæ, nō tamen alteri aduersatur, puta ei, quia per talem corruptionem medianam introducitur.

Ad secundum patet responsio ex dictis.

Ad tertium dico, quod corruptio dicitur naturalis, non ut naturale distinguitur contra violentum, sed contra artificiale, & voluntarium: est enim duplex naturale, vt diximus alibi.

Antiquorum igitur hi quidem vocatam.

**Proponun-**  
**tur anti-**  
**quorum**  
**Sententia**  
**circa gene-**  
**& altera-**  
**tionis di-**  
**stinctione.**

Intentione proposita incipit circa generationis, & alterationis distinctionem antiquorum sententias indagare, ut percipiatur differentia specifica generationis, secundum quam debet definiri: proponit igitur antiquos diuisos in duas partes: quidam enim alterationem non distinguebant à generatione: quidam vero distinguiebant: qui autem hi sint, explicat: qui enim vnum principium ponebant, vt qui ponebant aquam, aut ignem, aut quid aliud, hos necessarie erat dicere, generationem cùm alterationem, & quod generatur, alterari: at qui ponebant plura, vt Empedoc. & Anaxag. prebendit Anaxag. qui cum posuisset plura principia, dicit, quod generari & corrumphi idem est alterari, & in hoc propriam vocem dicitur ignorasse.

**Dubium**  
**Solutio.**  
**D.Thom.**

Dubitatur, quid est vocem propriam ignorare. Respondebat D. Thomas, quod is dicitur propriam vocem ignorare, quæ suis fundamentis non correspondet. Cum autem Anaxag. posuisset fundatum ex quo posset distinguere generationem ab alteratione, & non distinxerit, dictus est propriam vocem ignorare. Ita etiam exponit Averroes.

**Solutio**  
**Philop.**

At Philop. aliter videtur dicere, cur dictus est vocem ignorare, quia quam debuit vocare generationem, dixit alterationem, puta congregationem illorum principiorum, separationem vacuapuit: hæc enim potius generatio dicenda est, cum res per eam consistat.

**Nota.1.**

Aduerte hic ex Phil. quod simplex generatio vocatur in praesenti ea, quæ est substantia: ea enim, qua sit accidentis, ut ex non albo album, & secundum quid: & etiam ista simplex postea dicitur propria in sequentib. verbis cum dicitur propriæ sit.

**Nota.2.**

Aducite, quod dicit qui vnum dicunt uniuersum & omnia, ex uno generant, quod posterius est explicatio prioris. Nam ut dicit Phil.

Philop. idem est esse vniuersum, & omnia vnu & quod sunt ex uno, puta ex aqua, igne, aut alio quoquis, ut isti philosophi dicebant. Empeoc. enim corpora quidem quatuor.

**C**VM dixisset Anaxagoram posuisse multa principia, sicut aliquos qui generationem distinguunt ab alteratione: modo ex-rum opinione sententias aliorum, inter quos quidam plura, & finita ponio multa nebant principia, ut Emped. qui quatuor materialia posuit, pufa ponentium elementa, & duo efficientia, & ita erant sex: quidam insinuato ita pone principia bant, ut Anaxag. & Leucipp. ac Democ. Erat tamen inter hos discrimen, nam Anaxag. posuit infinitas partes indivisibiles similares cuiuslibet rei, ut ossis, carnis, & aliorum: & haec dicebat esse principia rerum. At Demoer. addebat non solum has multitudo- Quo modo ne infinitas, sed formis, & figuris distinctas: erant enim quedam inter se triangulares, aliæ orbiculares, aliæ cuiusvis alterius figurae. differant

Arque ipsa composita dicebat, tripliciter differre inter se. Prima differentia erat ex his atomis, puta cum hoc ex triangularibus. Secundum illud ex orbicularibus componebatur. Secunda differentia non ex his, sed ex horum positione sumebatur, nam cum ordo mutabatur, ut posteriora priora fierent, vel econtra, tunc mutabatur res, & accidit in actionibus literis conuersis, ut si dicas, mus, conuersus sit sum. Tertia differentia penes positionem & situm hic enim inducebat etiam variationem, ut accidit in literis his z. si conuertatur & mutetur situs sit N. & sic ponebat variationem ipsorum compositorum: & ut inferius dicetur, priorem mutationem vocabat generationem, reliquas duas alterationem, quia seruabatur res ea, non variatis atomis. Ita dicebat Democ. & differebat ab Anax.

Nota literam, vbi dicitur (ipsa autem à seipsis) significat ipsa composita inter se differebant, his i. aut per diuersas atomos, aut ordine, & positione ipsarum, in quibus denominantur tres dictæ differentiae, ut exponit Philop.

Contrariæ autem videntur dicere.

**D**ifferentiam constituit inter Anax. & Emped. circa elementa Differentes quatuor, nam Emped. principia ponebat, ex quibus & caro, tia inter os, & reliqua componebantur, ipsa vero non ex aliis. At Anaxag. elementa putabat composita ex illis particulis, immo maxime composta, cum videret ex elementis confici ferre omnia, ob id in elementis maxime latere has particulæ: unde elementa vocabat omniseminaria omnium aliorum, quasi continentia materias aliorum.

Iis igitur, qui ex uno omnia constituunt.

**D**ixerat superius: qui unum principium ponunt, non posse distinguere generationem ab alteratione, sicut illi qui plura tantum ponunt,

## Io In lib. de Generatione & Corrup. Arist.

mentum rerum ponunt & explicunt opiniones eorum, qui plura ponunt: modò explicant principiū, quo modo qui unū ponunt principiū nō possint distinguere: nō possunt qui vero pluram possint, explicat primo de his, quin unū ponunt. Isti distinguunt enim cum ponant unū principium, semper tale principium manere inter mutatione debent fareri, aliter non est principium. generatione Cū igitur unū, & idem principium in mutatione manet, illa mutatione non generatio, sed alteratio est: hoc enim est esse alterationem, quod unū prorsus maneat subiectum.

**Dubium** Obiecties, nōne posset esse augmentatio? Respon. non, nam ibi Solutio. iam videtur acquiri substantia ab extrinseco: non ergo distinguunt Quomodo generationem isti ab alteratione.

**Quis plura** Illi verò, qui plura ponunt, distinguunt, nam congregationem, principia & disgregationem illorum principiorum possunt generationem ponunt & corruptionem dicere, & confessur ex Emped. qui naturam repassim dīrum in illa mixtione, & compositione consistere dicebat, ut ipius fungere verba indicant: vnde concludit, quod ita loqui est proprius sermo in altera gene positione horum, id est secundum ipsorum dicta, hanc oportet rationem care generationem, & corruptionem, & etiam quia ipsi ita dicunt, & altera ut diximus ex Empedocle: quā autem alterationem vocauerint, rationem. superius explicuimus.

**Dubium** Dubitat Philop. nam videtur, quod nec secundum Arist. oportet ex Philo. teat ponere unam aliam mutationem esse alterationem à generatione: nam etiam ipse ponit unū subiectum, puta materiam primam, quae eadem manet in mutatione: ergo pariter dicetur alteratio, generatio.

**Solutio.** Respon. & bene, quod aliter illi ponebant unū principiū, a Generatio. litter Arist. Illi enim ponebant unū ens actu determinatum, puta, si, nōn erit unū principiū, aquam, aut quid simile. At Arist. unū ens potentia, & in actu genere determinatum: alteratio autem non est, cum unicum manet subiectum in mutatione, sed cum illud subiectum est ens actu compositum, aut pleno, & determinato: constat autem, quod non sic posuit Arist. subiectum unū principiū, & subiectum unū in ipsa generatione.

**Non pos-** Vnde eos, qui plura ponunt principia, generationem ab altera sunt distin- tione debere distinguere docuissent. Nunc contra ipsos cōuer- guere illos titut, dicens, quod impossibile est secundum eorum sententiam, veram ge- veram generationem aut alterationem constitueret, & hoc ostendere, dicit, esse facile.

**ab altera** Ad probationem sumit hoc, quod in alteratione debet subiectione. Etum esse unū, quod contrariorum sit suscepit, & modò hoc, si altera modò illud recipiat: at hoc non potest poni iuxta dicta horum: ratione de- ergo vera alteratio non est apud hos. Maiorem ostendit exemplo augmen-

augmentationis, in qua manet eadem substantia puta animal, & *est subiectum maius, modò fit minus.*

Minorem probat ex Emped. hic enim ponebat qualitates differentias elementorum, faciebat enim ignem album, calidum, & reliqua aliis subiecta qualitatibus inseparabilibus, & dicebat, quod elementa non mutantur inuicem inter se. Si ergo fieri non potest ut ex igne fiat aqua, nec ex uno aliud, nec fieri poterit, quod unum acquirat alterius qualitatem: & ita non erit ynuis subiectum alterationis: sed quodque cum suis manebit qualitatibus. Hoc id est dici poterit de aliis, ut dicit Philop. qui figura & accidentia semper inseparabilia ab atomis ponebant, unde nunquam apud eos unum dabatur subiectum contrariorum.

An & manifestum quod semper unum.

**C**VM dixisset, unum subiectum esse in alteratione: hoc principium dicitur in mutatione opere quo sit ex contrariis, esse supponendum unum subiectum, tet subiectum si mutatur ex loco in locum, debet esse unum subiectum: simili liter si augetur, & diminuitur: similiter si alteratur, & denique omniū inuicem transmutabilium una debet esse materia, quod si talis sit, tunc alteratio potest esse.

Nota quod dicit: omnium inuicem mutabilium unam esse materiam, quia ut aduertit Philop. hinc non necessario colligitur ceterum habere materiam eiusdem rationis cum his inferiorib. cum sit intransmutabile.

Empedocles igitur ipse videtur. Text. 2.

**R**eprehendit Empedoclem dupliciter. Primo, quia sibi, & rebus notis, & apparentibus contradicit: rebus quidem apparentibus, quia auferit alterationem manifestam, ut dicit Philop. si ibi ipsi verò, quia dicit duo repugnantia: alterum est, quod nullum elementum sit ex altero, non enim ignis sit ex aqua, nec ex aqua sit ignis, sed ex elementis omnia alia fiunt. Alterum dicit, quod cum ex elementis sit chaos, omnia illa fiunt unum quid, & confunduntur, ita ut sit una natura, præter litem & amicitiam, quae causæ efficientes sunt, & iterum ex chao fiunt omnia ista, & distinguuntur per passiones varias, ex uno tamen principio, ut illud sit ignis ratione aliarum passionum, id aqua ratione aliarum, & sic reliqua duo. Ex his duobus colligitur contradictione: si enim istæ qualitates elementorum sunt genitæ ex chao, & factæ ergo sunt auferribiles: & sic possunt inuicem elementa mutari, cum istæ qualitates auferuntur modo, sicut in principio in ipso chao.

## 12 In lib. de Generatione & Corruptione Arist.

Sunt enim ex quibus dicit Empedocles.

**Q** Via posset quis dicere, quod non valet consequentia: si possunt elementa destrui ad chaos quod etiam modo inter se possunt: hoc probat, quia illæ qualitates, quæ elementa discernerunt, sunt amissibilis ex se, & præterea est modo lis, & pugna inter ista, ut appetit.

Quod si dicas, non corrumpuntur, cum sit chaos: ad hoc dicit, quod destruuntur, & unum fiunt: cum enim adhuc sunt sub illis formis, nōdum unum chaos sit. Aliter exponit hoc Philop. At ista est Latinorum expositio, & bona.

Incertum autem & utrum. Text. 3.

**A** Altera reprobatio Empe. Litterum in quo errauit Empedocles ponit. Nam nec potest dici unum esse principium, nec plura, certò & determinatè. nam quatenus ex chao fiunt ipsa elementa per productionem, videtur unum esse principium, puta chaos: at quatenus ex ipsis elementis coeuntibus sit chaos, nec solum per aggregationem, sed per mutationem, quia ex eis una sit natura: videtur quod plura sunt principia, & ista sunt priora natura. At ipse nihil dixit certum de hoc, ob id reprehensione non caret.

Questio I.

An si generatio non esset possibilis, alteratio posset esse. & de aliis circa textum difficultatibus.

**H**ec difficultas mouetur ob ea, quæ Arist. dixit tex. I. contra Empedocles. puta si signis non posset ex aqua fieri nec unum elementum ex altero, non esset possibile aliquid alterari, ob id quæstio ista proponitur ab aliis, quam etiam nos elucidabimus.

**1. Argumentum.** Est primum argumentum. Prius non dependet à posteriori substantia est prior accidenti, non ergo dependet ab eo: potest ergo manere substantia accidenti destructo: & sic potest alteratio esse, quæ est ad accidens, sine generatione & corruptione substantiæ.

**2. Argumentum.** Secundum eorum, quæ non inter se essentialiter ordinantur, non est necesse, quod unum non sit, si alterum non est possibile: at alteratio, & generatio non ordinantur essentialiter, cum sit alteratio, puta dealbatio, absque generatione: ergo quamvis esse non posset generatio, adhuc alteratio esset possibilis.

**3. Tertium.** quia aliquid est alterabile, quod nō est generabile, puta, cælum, & astra, quæ lumen à sole recipiunt, & id concedit Alex. I. Meteororum comm. 17. ergo potest esse alteratio, licet non esset possibilis generatio. Hæc sunt argumenta circa titulum questionis.

At ut simul aliae difficultates textus explicitentur, est argumentum 4. <sup>Cuonilo De</sup>  
quartum aduersus id quod de Democrito dicitur, quod posuerit corpora indiuisibilia: videtur, quod nullus potuerit tale di  
cere, quia corpus omne diuisibile est, ac perinde est dicere corpus <sup>mox posuerit</sup>  
<sup>corpora indiuisibilia.</sup>

Quintum argumentum est contra id, quod ex Anaxagora affectum fertur, quod posuerit, partes similares esse principia, & ex alia <sup>Cuonilo sua</sup>  
parte elementa non esse principia, videretur hoc implicatio, quia <sup>cuonilo sua</sup>  
elementa sunt maximè similia, & homogenea: non ergo posse <sup>principia, non</sup>  
<sup>sunt habere principium.</sup>

Sextum est contra id, quod dicitur, qui plura principia ponunt 6.  
saluare generationem, videtur hoc non posse fieri, quia isti non <sup>cuonilo sua</sup>  
ponunt unum subiectum, quod maneat sub utroque extremo mutationis, at hoc in generatione, sicut in alteratione, & quavis alia <sup>cuonilo sua</sup>  
mutatione est necessarium: ergo secundum opinionem horum, <sup>cuonilo sua</sup> non  
non potest generatio consistere.

Septimum est, dicitur enim, quod quæ inuicem mutantur, habent unam materiam: videtur hoc falsum, elementa secundum <sup>Clementia inuicem</sup>  
Aristot. sunt inuicem mutabilia, at non habent unam materiam, <sup>qui mutantur, et</sup>  
ergo illud principium est falsum, probatur antecedens ex libro <sup>tramen non habet</sup>  
quarto cœli, text. 37. dicitur ibi tot esse materias, quod sunt ele- <sup>cadem mutantur,</sup>

menta. Octavum est, nam tex. 2. Arist. argumentatur contra Empedocl. 8.  
quod si elementa possunt mutari in chaos, possunt mutari etiam  
modo: quia qualitates amissibilis sunt: argumentum hoc non vi-  
detur bonum: nam secundum Arist. <sup>et</sup> quæ qualitates sunt amissibilis,  
tamen elementum aquæ nullatenus potest destrui. Hec sunt  
argumenta quæ circa textum Arist. maiorem videntur habere dif-  
ficultatem.

Circa quæstionem igitur est sententia Aegidij in præsenti: & 1. sentent.  
Marsilij. q. 4. & Alberti Saxo. q. 3. quod illa propositio simpliciter Alber.  
est vera: si generatio est impossibilis, etiam alteratio impossibilis Aegid.  
est, dummodo de alteratione vera, & reali intelligatur, puta quæ &c.  
sit inter contraria.

Probat Aegidius tripliciter hoc. Primo ex parte formæ sic. 1. ratis  
Quævis forma habet suas certas dispositiones, & qualitates, qui- <sup>Aegid.</sup>  
bus remotis, ipsa remouerur: at alteratio removet dispositionem ex parte <sup>formæ.</sup>  
formæ, ergo tendit in ipsius corruptionem, & sic generationem forme.  
alterius, quamvis aliquando impediatur, puta cum non continua-  
tur alteratio.

Secundò ex parte materiæ sic: omnis materia habet certam <sup>te mate-</sup>  
dispositionem secundum quam recipit formam & sustentat eam: <sup>rie.</sup>

<sup>Et</sup> quævis alioquin, non posse sequitur, quod <sup>et</sup> quævis  
alterius: cum tamen Vera etiam remouere dispositiones  
<sup>et</sup> qualitatæ formæ, quæ remotis ipsa remouerentur.

## I4 In lib. de Generatione & Corruptione. Arist.

sed alteratio inducit nouam dispositionem in materiam, quia non  
quam expellitur unum, nisi introducatur oppositum: ergo alteratio  
de se inclinat materiam ad aliam formam: ergo si non possit  
esse generatio, nec similiter esset alteratio.

**3. ex parte motus.** Tertiò ex parte ipsius motus, nam generatio est finis alteratio-

te motus. nisi: sed si non est finis possibilis, nec erit medium: ergo si non es-

set generatio, non esset possibilis alteratio.

**Hoc argumentum videtur petere principium, nam debet pro-**  
**bari, quod omnis alteratio habeat pro fine ipsam generationem,**  
**tunc enim melius concluderet. Præterea non videtur adhuc pro-**  
**bare multum: quia generatio non est terminus intrinsecus, & spe-**  
**cificus alterationis, sed est coniuncta cum fine specifico.**

**I. fidam.** Hoc tamen est certum, & notandum, quod non sit villa gen-  
erationis substantia naturaliter, nisi alteratio præcedat, & sic Arist. 8.  
generatio Phys. text. I. impossibile, inquit, est generationem esse, nisi motu,  
naturali alteratione saltem præcedente: & merito id sit: nam non sit ge-  
nisi præ-  
natio, nisi sit dispositio aliqua in materia, quæ sine alteratione  
via alter-  
non sit. Præterea, quia non sit generatio sine actione aliqua inter  
ratione, contraria, quia semper in materia præcedit opposita forma: præ-  
via igitur est alteratio generationi.

**No. quam** Has rationes Ægidij debes intelligere, vigorem habere suppo-  
vum ha-  
sita philosophia Arist. nam contra antiquos non concludunt.

**At pro resolutione horum, dico aliqua: oportet tamen primo**  
**supponere, esse duplēm alterationem: alteram, quæ sit in-**  
**ter contraria, ut illuminatio, receptio specierum in intellectu, &**  
**2. funda. sensu: huiusmodi enim qualitates, puta lumen, species, & similes**  
**contraria, Duplex non habent propriè contrarium: alteram, quæ sit secundum qua-**  
**litas habentes contrarium: & hæc est duplex: aut enim qualita-**  
**tes sunt contrariae immediatè quæ se ipsi agunt, & patiuntur, ut**  
**egant, inter con-  
sunt illæ quatuor primæ, puta, calor, frigiditas, siccitas, & humi-  
minatio, & secundum has sit alteratio prima aut qualitates non sunt**  
**immediatè contrariae, nec in se agunt secundū se: huiusmodi sunt**  
**colores, satores, odores quæ non agunt inter se nisi ratione pri-**  
**marum qualitatum: & secundum has dicitur alteratio secunda.**

**I. Concl.** Dico primitè, quod potest aliquid esse alterabile alteratione, que  
sit sine contrario, & simul esse ingenerabile, & incorruptibile: &  
hoc patet de celo, & astris, nec de hoc est controversia.

**Dico secundo, quod alteratione secunda potest aliquid ita af-**  
**terari, ut per se non sequatur corruptio res, i.e. potest dealbari, nec**  
**albatio, & se dealbatio tendit in rei corruptionem per se, vnde compleetur de-**  
**compleetur de-**  
**albatio, nec res corruptitur nec alia generatur.**

**Dico tertio, quod alteratio prima per se tendit in corruptio-**

BCCM

nem vnius, & in alterius generationem, nisi impediatur: quod est dicere calefactio si ad suum perfectum terminum peruenire sinatur, rem corruptit & aliam generat: & ratio discriminis harum qualitatum & secundarum est, quia qualitates primæ sunt dispo-  
sitiones antecedentes formam introducendam, secundæ vero non  
sed consequentes: vnde albedo, sapor, odor, licet intendantur, per  
se non inducunt aliam formam: calor vero & similes inducunt.  
Præterea quia intensio primarum qualitatum non compatitur  
quamcunque formam, reliquarum vero sic.

Dico quartò, quod quatenus reliquæ qualitates secundæ non constant sine primis, hac ex parte inducunt corruptionem, sed non per se: vnde colligitur, quod quicquid est alterabile secundum alterationem tam primam, quam secundam, est corruptibile, vnde si non esset possibilis generatio, nec esset corruptio, ac consequenter, nec talis alteratio possibilis: & sic patet difficultas determinatio.

Aduerte tamen, quod si tu consideres verba Aristot. & contextum, non indigebamus hac quæstione, quam mouent Moderni. *Nota exempli* Aristot. procedit contra Empedocli ex suppositis ab ipso, plicatione dicebat enim duo. Primò quod qualitates sunt inseparabiles *sex: Arist.* differentiæ elementorum, ut calor est solius ignis, frigiditas solius aquæ.

Dicebat secundò, quod ex aqua non potest fieri ignis. Ex his procedit Aristoteles si non est calor, nisi in igne, ergo non poterit aqua fieri calida, nisi conuertatur in ignem, sed non est secundum Empedoclem talis mutatio: ergo nihil fieri ex frigido calidum, & sic non est alteratio. idem dices dum est de aliis qualitatibus.

Respondeamus ergo ad argumenta. Ad primum dico, quod quamvis substantia secundum essentiam, & naturam suam non dependeat ab accidenti, tamen quantum ad existentiam dependet, quia forma physica non existit in materia, nisi certis acci-  
dentibus disposita, ob id mutatio accidentium potest inducere substantiæ mutationem.

Ad secundum dico primò, quod generatio est ordinata essentialiter, cum alteratione: diximus enim, non posse naturaliter 1. *Solutio:* dari generationem, absque præcedente alteratione: non tamen è contra, alteratio quævis est ordinata cum generatione de facto, cum sit alteratio, licet non sequatur generatio.

Dico secundò, quod de possibili loquendo alteratio secundum 2. *scutio:* contraria ordinatur essentialiter cum generatione: ita ut si una non esset possibilis, nec altera, quia hæc est natura alteracionis.

## 16 In lib.de Generatione & Corrupt. Arist.

secundum contraria generationem, & corruptionem, ex se inducere, ut explicuimus.

**Ad 3.** Ad tertium patet solutio ex dictis, non enim est sermo de illa alteratione, quæ non fit secundum contraria propriè.

**Ad 4.** Ad quartum respondeo, quod dupliciter aliquid est indivisiibile, uno modo, quia nullam habet extensionem, sicut punctum, quod dicitur indivisiibile mathematicè: altero modo, quia habet quidem extensionem, tamen sub minori non potest consistere, quod dicitur indivisiibile physicè, & nimirum naturale, de quo locuti sumus. I. Physic. hoc autem indivisiibile non repugnat esse corpus, & huiusmodi erant corpora indivisiabilia, quæ ponebat Democrit.

**Temp. Nota circa senten.** Aduerte autem, quod de his indivisiibilibus quatuor dicebat Democr. Primo esse corpora, quia cum ex ipsis continuum componatur, & corpus: nisi ipsa essent corpora, corpus conficeretur ex non corpore, quod absurdum, & impossibile putabat. Secundo dicebat esse indivisiabilia, ne si indivisiabilia essent, comparentur ex aliis, & sic non essent ipsa principia. Tertio dicebat esse diuersarum figurarum, ut posset ex eis rerum varietas prouenire. Quartò esse infinita, ut innumeræ rerum differentiae collisterent.

**Ad 5.** **Nota** Ad 5. notat Egid. quod Anaxag. posuit homogenea in duplice differentia, quædam apparentia tantum, qualia illa quæ per se stant, ut lignum, caro, neruus & reliqua, quædam vero quæ non homogenea per se sunt, quales sunt atomi, ex quibus quæque res constat: modo elementa existimabat esse homogenea, apparentia tamen non vera, cum composita sint: vera autem similia erant principia, & sic ponebat ignem verè homogeneum, puta illas atomos ignis, & ignem apparentem, & hic erat elementum, & sic de aliis.

**Ad 6.** Ad sextum aduerte quod non dixit Arist. quod poterant hi, qui plura principia ponunt, veram generationem ponere, immo nec generationem, nec alterationem ullam propriam esse, secundum ipsorum sententiam probauit, sed dicit, quod poterant ponere modos aliquos distinctos generationis, & alterationis, sed illa generatio per congregationem non est vera naturalis, potius est artificialis: res enim artificiales ex pluribus actu existentibus compositione sunt: & sic isti de rebus naturalibus dicebant: at non ita est, ut dicetur inferius.

**Ad 7.** Ad septimum, facilis est solutio: est enim dupliciter materiam considerare. Primo secundum se, ac nudam in substantia sua, & sic una est omnium generabilium, ut dicitur in praesenti, & alibi disputabitur: secundo potest considerari cum dispositionibus ad formam, & sic dicitur multiplex, eo quod variae sint dispositiones,

nes, pro variis formis & sic loquitur Arist. 4. de cœlo, nulla est ergo contradictione.

Ad octauum dico, quod non concludat contra Emped. quod totum elementum destruatur, sed quod secundum partes saltet: hoc enim modo dicit Arist. quod elementa se mutuo corrumpunt secundum partes, nunquam secundum se tota. Hæc de questione.

## C A P V T I I .

Omnino itaque de generatione. Text. 4.

**S**ententiis philosophorum distinctis, & enarratis, iterum intentio suam repetit, nempe se dictum de generatione, an sit, & quomodo sit, id est, quibus ex causis sit: & similiter de aliis motibus, de augmentatione: & de alteratione, quas vocat simplifices motus, ut distinguat à generatione, hæc enim non est simplificiter motus, ~~ut generatione hæc enim non est simplificata~~, sed secundum quid ratione materiæ, quæ ipsius est subiectum, ut diximus lib. 5. Physic.

Plato igitur solum de generatione. Text. 5.

**A**ntiquos reprehendit, qui parum de his tradiderunt, & primo Platonem, qui quamvis laudem inter alios meruerit, quod solus de generatione sit locutus, tamen in tribus defecit. Primo, quia de generatione tantum quid sit, disputauit: sed an sit, nihil tracta. de probauit: Secundo, quia non de omni generatione: sed solum de ea, quæ est elementorum locutus est: de generatione autem mixtorum, quæ diuersa est, non curauit. Tertio, quia de generatione, & augmentatione nihil dixit, ob id insufficiens fuit in doctrina praesenti.

Etiam antiqui alii sunt arguendi. Primo, quia superficialiter omnies locuti sunt, nec causas attigerunt. Præter Democr. hic enim de omnibus curauit. i. tractauit de omnibus, & attigit horum omnium difficultates, & adhibuit respondentes, quamvis in modo respondendi differat à nobis, nec veritatem habeat: satis tamen quod si omnium meminit, tamen adhuc cum aliis deficit, & quia nihil dixerunt de augmentatione, nisi quod quilibet, quamvis rudis diceret: puta quod augentur res per sibi similia: at quo pacto nihil amplius dicunt. Præterea etiam de mixtione nihil dixerunt: similiter nec de actione & passione naturali: fuerunt igitur diminuti, videtur textui conformius, quod in his non arguatur. Democr. quia dictus est curasse de omnibus, sed alii philosophi omnes.

## 18 . In lib.j.de Generatione & Corrupt. Arist.

Quomodo

Democr.

explicari

mutatio-

nis gene-

rationem

&c.

Democritus autem & Leucippus.

**Q**Via Democ. de omnibus curasse dictus est, quo pacto id sit, explicat: iste n. cum Leucip. per illas atomos explicat mutationes: nam per congregationem illarum generatio, per disgregationem corruptio hebat: ordinis autem, & positionis variatione erat alteratio, ut superius explicuimus. Vtterius, ut melius exponeret causam effectuum naturalium quia ipse putabat omne quod apparet, ita esse, sicut apparet, & infinita existimabat apparere: ob id atomos posuit infinitas figurae differentes, ut unam res possit variis apparere varia collum columba modo y-nius modo alterius colore appareat secundum circum diuersitatem, quod ita esse putabat Democ. & hoc diuersæ figuræ atomorum tribuebat.

Nota.

Et hinc etiam proueniebat, quod per substantiam vel additionem quamvis minimam factam rei, fiebat in re diuersitas: similiter per transpositionem, vel ordinis mutationem, sicut ex eisdem literis conficitur comoedia, & tragœdia: tamen quia varia est dispositio, & illæ diuersæ sunt inter se.

Hic erat difficultas, an omne quod apparet, sit, sed aliena est admodum difficultas à proposito: sat sit modo intelligere, quod omnibus inconfesso est, non omne quod apparet verum esse.

Quoniam autem videtur ferè omnibus. Tex. 6.

De Democriti e-  
pinione.

**R**Eiecta opinione singulari non distinguentium generationem ab alteratione in posterum, nunc contra communem opinionem conuertit se: erat enim opinio communis Democr. puta per congregationem fieri generationem, siue per ordinis & propositionis variationem ipsam alterationem: est igitur hoc examinandum, an generatio sit per congregationem.

Difficultatem huius proponit, dicitq; esse multas rationes pro utraque parte facientes rem dubiam: si enim dicatur, generationem esse congregationem, multa sequuntur impossibilia, si vero negetur id, sunt rationes fortes, & quæ facile soluuntur, quib. probatur, quod si generatio non est congregatio, aut non est, aut est alteratio: ob id hoc soluere tentandum est, & veritatem generationis aperire.

Principium autem horum omnium est.

Text. 7.

1. questio

An ma-

gnundi-

**A**D difficultatis propositæ solutionem, duas questiones præponit determinandas prior est an sint magnitudines individuiles, ex quibus fiunt generationes, alteraciones, & augmentations,

tiones, & harum opposita, pura corruptiones & diminutiones, an *nes sint ita non*: sed nulla sit talis magnitudo indivisibilis: plurimum autem divisibiles refert hoc ad difficultatem propositam: nam si probatur non esse has, tunc opinio horum corruit, quod per congregationem fiat generatio.

Posterior quæstio est, an dato quod sint tales magnitudines in- 2. qn. atq; diuisibiles sint, sicut ponit Democ. corpora: an sicut ponit Plato, *hec indi-*  
*superficies: ponebat enim Plato corpora ex superficiebus indivi-*  
*sibilibus componi.*

Hoc igitur ipsum, ut & in aliis:

*sunt corpora  
ra, an su-  
perficies,*

**C**omparat opinionem Platonis, & Democ. vt secundam quæ- *ut dicem*  
*stionem ab soluare, dicitque opinionem Platonis esse irratio- bat Plat.*  
*nabilem, ut dictum est, & probatum 3. de cælo: est autem opinio Comparat  
Democriti probabilior, nā rationabilius est corpora esse ex cor- *atio opinio*  
*poribus composita, quam ex superficiebus: non tamen ob id o- Democriti*  
*pinio Democriti est vera: nam etiam ipsa irrationalis est, ta- & Plat.*  
*men minus, quam Platonis opinio, & causa huius est, quia Demo- quod sit  
critus reddit aliquam rationem per illa corpora generationis, & Democriti-  
alterationis, eo modo qui dictus est, pura, per congregationem, *tus ratio-*  
*aut transpositionem atomorum diuersarum figurarum: & sic De- nabilior:*  
*mocritus dicebat colores, & reliquas: omnes qualitates nō esse a- liud, quam atomorum varias dispositiones, quibus mutatis, istæ qualitates diuersæ apparent. At Plato non poterat per superficies horum reddere rationem, quia ex superficiebus non sic nisi solidum mathematicum, non autem passio, aut affectio vlla Physica quemadmodum sit ex corporibus, quæ ponit Democritus.***

Causa autem, quare mitibus possunt:

**P**osses dubitare, quare Democr. talem sententiam, *Cetero* *Pla-*  
*qua posset responderi aliquo modo ad omnes has difficulta- to peius*  
*tes, non autem Plato cum fuerit sapientissimus. Respond. ad hoc fuerit opus*  
*Aristot. quia Democritus fuit magis expertus in his effectibus naturæ*  
*naturalibus: qui autem sint magis experti, cognoscunt plures este- quam De*  
*quæ, & sic possunt proferre sententiam, qua omnibus satisfiat. At- moritius.*  
*qui solum rationibus vniuersalibus contenti non considerant e- *Plato in libro*  
*xistentia, id est singularia uno, aut altero oblate, facile proferunt *meta lib. 10 cap.**  
*sententiam, huiusmodi autem fuit Plato: erat enim magis in re- *ratio sine figura*  
*bus abstractis occupatus. In hoc monemur, ut in physticis rebus, *ad libetum. Cetero**  
*quoad fieri possit, sensum consulamus, & rationem cum eo con- *magis in physticis*  
*sangamus.****

Videbit antem quis,& ex his. Tex.8.

**M**agis **N**ec quis diceret,vnde comperitur Democr. esse magis exper-  
fuit in re-**P**lum Platone:dicit, quod huius probatio non est longè pe-  
bus physi-**t**enda,sed ex singulorum rationibus quas pro sua opinione quisq;  
ex exper adducit haberi potest: Platonis enim ratio ista erat, si non esset  
sua Demo magnitudo indivisibilis, sed quælibet esset diuisibilis, seque-  
ratur quæ retur, quod triangulus esset diuisibilis, quod est fallum, est enim  
**P**lato. prima omnium figura, quæ non ex aliis constat,nec in alias diui-  
Ratioqua ditur:sed ista ratio quod omnino facit ad res Physicas, quæ in ma-  
**P**lato pueraria sensibili sunt:est, n. aliena, cum sit Mathematica. At Democr.  
tabat ma. ex propriis procedebat,& Physica ratione suam opinionem pro-  
gnosticidē babat, vt patet.

**A**liquam Inutile mihi prorsus videretur Platonis sententiam explicare in  
esse indi-**p**resenti:tum quia ad libros de cœlo hoc pertinet:tum quia cum  
visibilem. metaphysicè s̄pē loquatur. more Pythagoreorum alium habet  
**N**ota. forsan sensum, quam Arist. explicat:sed parum hoc refert.

**R**atio De mori. qua corporeta  
corpora indiuisi-**b**ilitia. **H**abet autem dubitationem, si quis ponat corpus.

**R**ationem Democr. ponit qua esse corpora indiuisibilia pro-  
bat, ex quibus componitur corpus physicum: breviter au-  
tem ratio, quæ ex textu deducitur, hæc erat: sumebat enim usum  
ex sententia aduersariorum, qui enim dicunt, non esse magnitu-  
dinem indiuisibilem, dicunt corpus esse diuisibile temper poten-  
tia omni ex parte ita, vt non sit ad ullam particulam ita minimam  
deuenire, quin illa sit potentia diuisibilis. Ex hoc sumebat  
unum, quod si continuum omni ex parte potest diuidi, ponatur  
inesse ista diuisio: nam possibili posito in esse nullum debet le-  
qui impossibile: supposita igitur haec diuisione construebat argu-  
mentum tale: id quod facta diuisione superest, vel est nihil, vel  
punctum indiuisibile, vel magnitudo diuisibilis, vel magnitudo  
indiuisibilis tria prima esse non possunt, erit ergo quartum:& ita  
habetur intentum, quod non esset nihil probabat, quia totum es-  
set nihil, ex nihilo enim sit nihil quod non esset punctum proba-  
bat, quia punctum puncto additum, non facit maius: quod non es-  
set magnitudo diuisibilis, etiam probabat, quia tunc non esset co-  
plera diuisio, vt supponebatur: superest ergo quod sit magnitudo  
indiuisibilis. Hoc est argumentum Democr. Sed literam particu-  
larium exponamus.

**E**xpli-**c**ata Proponit igitur Democr. fundamentum dicens, quod si quis do-  
tur ras. ceat, corpus undique diuisibile esse, & hoc esse possibile. vi-  
Democr. detur profecto, quod debeat etiam concedere, quod possit esse in  
Fundam. actu totum diuisum, quamvis non simul sit facta diuisio, sed pau-  
rasen. latim fiat, & quamvis per medias partes fiat: nam repetendo diui-

*Sicut hypolefi:* *Ad* omnes ferunt magnitudinem  
m̄e nū? annos suos passus diuidi. Ergo si q; possibile, non esse  
impossibile: ideal poterit fieri. Sumo iam aliquam partem  
totius, quæ singul q; partem in nulla alia colorat: apparet  
cum diuidi amplius non posse: cum si posse, planum hinc in q;  
partes non finisse fastidum diuisionem.

fiones , rāndem ad actum reducitur totum id , quod erat potētia diuisibile : quōd si nullus vñquam diuidet , sat est , quod id sit possibile : & ex tali positione non tequatur impossibile , sicut nullus diuidet granum in decem mille partes . tamen id diuisum esse , non est impossibile : deū ergo vel intellectu , vel re , quōd sit cor pus omni ex parte diuisum , tunc erat in potentia : tunc est argu-  
mentum Democr.

Quoniam ergo vndiquaque est tale corpus.

**D**iuisione admissa , id quod superest , non erit magnitudo diui-  
sibilis , quia tunc non esset facta diuisio integra , cūm illa su-  
perest diuidenda , nec similiter erit illud nihil , quia tunc totum ex nihilo fieret , & ex nihilo esset compositum : & sic ipsum nihil es-  
set verè , nisi solum secundum apparentiam , quod est impossibile :  
nec similiter erunt puncta , quæ ex diuisione resultant , quod pro-  
bat , quia puncta cum sit non quanta , cūm copulantur , & in v-  
nam magnitudinem rediguntur , non facient maius , aut minus , si-  
cūt & in diuisione , vno aut pluribus ablatis , nos minuitur quan-  
tum : si ergo in diuisione non faciunt minus , nec profectò in com-  
positione facient quantum .

Sed & si quid veluti rasura .

**E**xcludit Democr. aliqua , quæ poterant responderi . Primum dici Excludit  
poterat , quōd ex diuisione nihil superest , quia totum abiit in tur à De-  
rasuras , id est , in eas particulas , quæ ex sectione corporum restant . Democr. solu-  
Contra hoc replicabat , quia cum illud sit corpus , adhuc erit di-  
tis . quæ  
uisibile , & sic non absolvitur difficultas . dari posse

**E**xcludit etiam aliud , quod dici poterat . pura , quōd puncta cō-  
ponunt corpus , ratione alicuius qualitatis quam habent , & hæc  
in diuisione amittitur & recedit , & sola manent puncta . itaque  
magnitudo non est aliud , quam puncta sic affecta . i. talem haben-  
tia qualitatem : tunc replicabat , quia ex non magnitudinib . com-  
poneretur magnitudo , puncta enim sic affecta , adhuc quanta non  
sunt . diney .

**E**t nota , quia in his textibus , puncta multa sortiuntur nomina , Note .  
dicuntur enim puncta , diuisiones , tactus , signa , & indiuisibilia ,  
quæ omnia idem , quamvis variis rationibus significant .

Amplius autem ubi erunt .

*Varia le-*

**Q**via illa pars argumenti , quōd ex punctis sit cōpositio cor-  
poris , erat multorum opinio , iniustebat contra eam agere 1. ratio .  
Democr. ac tripliciter contra ipsam argumentabatur . Primum Democr.  
argumentum continetur in his verbis , quæ duplice possumunt le-  
gi , ut notat Philop . Primum , interrogatiuē , & tunc argumentum dum ex  
est tale : quæ locum occupabunt ipsa puncta ? non n . erunt surium ,

b 3 .

## 22 In lib. de Generatione & Corrupt. Arist.

*propositio* non cum non sint igitur, nec deorum, cum non sint aqua, nec alibi, cum non sint corpus naturale. Præterea non erunt mobilia, quia non habent quo mouentur, nec immobilia, quia tunc non conuenient ad compositionem corporis: non est ergo possibile, quod ex his componatur corpus.

*1.* Possunt legi etiam eadem verba assertiæ, & tunc est sensus, puncta diuisa occupabunt locum: nam aliter esset vacuus locus occupatus totius diuisi, sed cum incorporea sunt non possunt occupare locum: ergo non componitur ex his corpus.

*2.* *raccolto da Ratto.* Alterum argumentum. Cum *tactus* est, est ibi unus tactus, & *locus* non est diuisus: duo quæ se tangunt, quasi non sit idem tactus, & punctum accessum, quæ se tangunt: ergo præter puncta aliud est in corpore. Existunt *compositi* sensum argumenti esse hunc, in continuo est unum communem punctum, ratione cuius duo se tangunt & continuantur: ergo aliud est punctum ab his, quæ se tangunt: & sic præter puncta aliud est in continuo ex quo componitur: sic enim omnia essent punctata: *concl.* Et a quomodo possent unum commune sumi utriusque continuo tangi?

*Amplius si cum diuisero.*

*3.* *Ratio.* Tertium faciebat argumentum. Cum diuiditur aliquid in partes, ex partibus iurius coniunctus fit æquale, at ex punctis id non fit, ergo non est diuisio in puncta: minorem probat, quia si à continuo quocunque punctum auferatur, non minuitur, cum sit non quantum: ergo nec postea auger, nec facit æquale, quia æcomponi negl. qua est ratio divisionis & compositionis.

Omniquaque igitur diuisum est potentia.

*Repetitio* R emisit argumentum principale: si ergo corpus omniquaque diuisibile, diuisum sit, quid erit reliquin? si enim est aliqua qualitas, ut dictum est, quomodo ex qualitate componitur corpus, aut quomodo puncta & qualitas ista separantur? ut diximus prius: cetera prætermittit & concludit, quod corpus componatur ex corporibus indiuisibilibus.

*corporis* Hæc est ratio Democ. quæ quāvis sit magis naturalis, quam raponi ex tio Platonis. Addit tamen Arist. quod adhuc est ista sententia im- corporib. possibilis, ut probatur 3. de Cælo. indiuisib.

*Solutio ad* Sed hæc soluere tentandum est. Tex. 9.

*Arist. ad* Solutio quem argumenti adhibere intentat, in cuius declaratio- rationem S nem aduerte, quod ista propositio, continuum potest diuidi se Democri. cundum quamlibet sui patrem, habet duplicem sensum: alter est, Nota du- ut nulla sit pars, in quam diuidi non potest, qui sensus dicitur plicē sen- distributius: alter est, ut diuidi possit simul in omnem suam

*continuum* partem diuidi. Quamlibet pars partem. I. possep intelligi: distributiva, ita ut nulla pars, quam non possit diuidi, quæ continetur, continetur potest diuidi in omnem suam partem. Proximam, possep fallere. Nella. n. possep ea, in quam non possit diuidi, continetur, sed in eam diuidi.

partem qui sensus est copulatus. Est exemplum Philo. homo est summissus capax omnium disciplinarum, duplum sensum habet: alter est, propositionis quod homo sit capax cuiusque, ita ut non sit vlla, quam non possit nisi contineatur: alter est, quod omnes simul scientias collectivè possit capere ita similiter de diuisibilitate continui in omnem suam partem: prior sensus est verus, posterior falso & impossibilis, & hunc secundum sumebat Democ. ob id argumentum procedit ex impossibili quantilibet supposito.

Aduerte ultiù, quod cum duplicitate possit intelligi illa potest, scilicet divisionis, qua continuum est diuisibile secundum omnem suam partem, ut dictum est: & ut potentia cadat supra omnem partem dividendi collectivè, & ut cadat copulatum & collectivè, sic duplex responderet actus: si enim sit in potentia, ut secundum quantibet sui partē Nota dividatur ~~continuum~~, tunc actus erit, quod dividatur secundum tertie, qua hanc, & secundū quancunque datam: & hoc verum est. At si potentia continua sumatur collectivè, tunc actus est: quod sit totaliter diuisibile. potest dividendum autem est impossibile.

Ex quo patet, Democ. error: non enim sic continuum omni ex parte suā parte diuisibile ut possit in quantibet copulatum, & collectivè si parte diuisum esse diuisum, sed quod nulla sit pars in quam non possit esse plenum res diuisum, non tamen in omnes simul.

Ad text. accedamus. Dicit, quod ubi est incontiniens dicere, actu s. co-  
quod continuum est diuisibile secundum quantibet sui partē, pulatim & etiā simul esse indiuisibile. Tu intellige diuisibile modo priori, & diuisibile vero modo posteriori, puta secundum omnem partē butio. copulativè & collectivè. Statim ultius addit, quod est id potenter, id esse actu, id est vnumquodque esse reducendum ad eum, a- Etum ad quem erat in potentia, ut declarauit. & in hoc errauit De- moc. qui reducebat ad actu, ut totaliter simul continuum esset diuisibile, non tamen sic erat potentia diuisibile.

Si enim est possibile, & si fiat, non tamen.

**E**xcludit sensum illius propositionis, quem sumebat Democ. Excludit reperendo idem argumentum: dicit ergo, quod si ita possibile est diuidi continuum secundum quantibet sui partē ut sit diuisum totum omnino, non ut aliquo modo sit diuisum, aliquo non, ut dictum est, sed omni ex parte, tunc sequitur argumentum Democ. quid enim post hanc diuisiōnē reliquā erit aut enim erit nihil, aut puncta. & sic corpus resoluerit in non corpus, & componetur ex punctis, quod est impossibile.

Neque itaque successivè diuidenti,

**P**rosequitur argumentum Democr. quod non erit diuisiōnē finita in partes minimas nec quilibet pars erit indiuisibilis.

semper erit ergo standum in magnitudine indivisiibili. argumentum enim est: si non statut ad nihil, nec ad puncta, nec infinitas partes, ergo oppositie devenire ad magnitudines indivisibiles, & invisibiles, ob earum paruitatem, & harum congregacione generatio non ratio, disgregatione vero, corruptio erit: sic ratiocinabatur Democritus.

Dicit tamen Aristoteles quod est latens fallacia in ratione: nam Fallax est cum punctum puncto non sit continuum & immediatum ipsum. De compositum aliquomodo est in omnem partem divisibile, aliquomodo non, est quidem, ut diximus divisibile secundum quacunque partem datam, non tamen secundum omnem collectivem: si enim punctum puncto esset immediatum, esset utique secundum quamlibet partem simul divisibile, at quia non est, non ita sit, ut Democritus sumebat.

Videtur autem quando hoc possum.

**Obiectio delineata** **D**ubium proponit contra dicta, dictum enim est, quod dividitur in punctum, vel in rectibus composta sit: patet utique enim divisio potest fieri, posita via & divisione non sit nisi in puncto, seu supra punctum: ergo utique ex puncto, igitur tota linea ex punctis est, & magnitudo ex omnino indivisiibilibus: & ita dividetur magnitudo, vel in puncta & indivisiabilia, vel in nihil.

Hoc autem ut inest, in omni parte est.

**Solutio ob iectionis** **D**ubium soluit Aristo, pro cuius solutione adverte, quod linea & magnitudo quaevis, est unum ens actu, nec debes imaginari in ea esse puncta, ut accidentia realiter distincta: est enim modo sunt unum actu ens, fit plura per divisionem, & sic sunt potentia puncta in puncta plura: cum igitur sic sit, magnitudinem unam actu, utique libuerit, poteris dividere, & punctum sumere: at cum semel in C non poteris aliam divisionem facere, quin relinquas partem interiectam inter C & punctum, super quod diuidis, puta E, & hoc quia non licet duo puncta actu immediata sumere per divisionem.

**Nota quo** Habet igitur illa propositio, utique est divisione, vel utique est modo sit punctus duplum sensum: alterum, quod in linea possit quancunquer verum, ut que divisionem facere, sive hanc sive illam, & incipere unde liberum est: & iste est sensus verus: alterum, quod post unum punctum duplum in divisionem facias alteram illi immediatam, & hoc est impossibile, ut modus sit illa punctus, non ut punctus sit.

bile, quia per priorem diuisionem separasti actu partes, per secundam impossibile est, quin diuidas nisi in partes, & sic una mediabit ubique <sup>linea</sup> dō inter punctum prius, & quod mediatē est sumptūm. <sup>ubique dō  
nisi esso</sup>

Ad textum accedamus. Dicit ergo, quod hoc est in omni potest. parte, est diuisio, siue punctum, habet sensum hunc, quod ubique Expositio per totam magnitudinem potest fieri diuisio secundum partem, textus. quam libuerit lumere, vel est vnum pūctum, id est, ubique potest Linacum quecum sumi vnum punctum, id est, vnum punctum. similiter cūm dici possit diu- tur, est omne diuisibile, intelligitur, quod quacunque ex parte diuisio fieri potest, & hoc significat illud [sic omne ut vnumquodque] Linacum que] vel potest referri ad pūctum: nam diuisio sit supra punctum: ephorum que si ergo ad punctum referatur, est sensus, quod sic omne punctum sumi potest ad diuisionem, ut vnumquodque per se, & hoc totum verum est, non tamen est sensus verus, quod ubique diuisio est punctum. id est quod diuisioni factæ alia sit immediata, ita ut nō reponatur diuisio magnitudo media: tunc enim punctum punto esset immediatum, quod est impossibile: sic igitur est diuisio, & simili- ter compositione: ut enim secundum duo immediata puncta nō licet actu diuidere, cūm non sint, sed relinquuntur intermedium ita nec ex pūctis est compositione ipsius totius. De hac re diximus lib. 6. Physic. ob id modo prætermittitur.

Quare est & congregatio & segregatio.

**V**Nde congregationem & segregationem esse non negat: sed **C**orporum quomodo docebat Democritus enim duplex discrimen. Primum est, quod Democritus ponebat congregationem ex magnitudinibus indivisiibilibus: at Aristot. non, quia non admittit contingen- tium posse esse diuisum simul secundum omnes suas partes, sed segregationem partes maiores, & minores, ut per diuisionem sit, nō tenda, sed tamen indivisiibilis: similiter est harum partium congregatio, & copulario, ut notum est.

Dicit autem, quod si punctum punto esset immediatum, tunc posset cōtinuum esse diuisum in omnem suam partem, quia cum perueniretur ad immediata, puncta, cessaret diuisio: at quia nō sic sunt, nec oportet deuenire nisi ad puncta, inter quæ semper medier diuisibile non potest simul esse diuisum.

Sed non simplex & perfecta generatio.

Text. 10.

**A**lterum discrimen est, quod illam congregationem vocabat Democritus, generationem: cūm autem facta congregatio mutatione sit mutatio in ipsis atomis, dicebat alterationem. At Arist. a Democritus dicit, quod in utroque errat. quia generatio & alteratio non fiunt congregationi mutatione ynius in aliud, & non congregationem ut cumione.

*Ponendo ynius mutationem esse generatio: et non alteratio: quia non dicit iste: quanquam non negat, ea congregatio.*

## 26 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

ex aqua sit mutatio in ignem, generatio est, non per congregatio-  
In quo dif nem, sed quia id, quod erat aqua, sit ignis, quam alij existimabant  
feras gene alterationem, sed non est.

ratio ab Distinguit autem generationem ab alteratione, quamvis vera-  
alteratio que sit mutatio unius in aliud: dicit, quod in compoſito est ratio  
ne & a cō id est, forma est materia, & sunt passiones. Cum sit mutatio in ma-  
ggregatione teria secundum formas, hæc est generatio: cum vero est mutatio  
& segregatio in compoſito secundum ipſas passiones illa est alteratio: non ra-  
tio... men est generatio congregatio, nec segregatio corruptio: verum  
est, quod sunt dispositiones ad corruptionem vel generationem,  
nam quod diuisum, & segregatum est in minores particulas, ex-  
positum magis est corruptioni: ut cum aqua in minutissimas  
guttulas diuisa est, citius in aerem conuertitur, quam cum  
tota coniuncta: non tamen ob id segregatio corruptio est: sed  
de hoc remittit se ad sequentia: nunc ista dicta tantum vult,  
ut contra Democr. explicat congregationem, & segregationem non esse generationem, nec corruptionem ut exposi-  
tum est.

Dubitum. Dubitatur an si esset ista corpora indivisibilia, possent dici pri-  
Corpora a cipia generationis rei. Respōdeo nullo modo, propter duo: alte-  
rham, e- rum est, quia illa congregatio illorum corporum non esset gene-  
ratio si es- satis, sed potius augmentum, quia non sit de novo ignis aut sub-  
stantia non stantia aliqua sed potius crescit, & sit maior si illa corpora actus  
possent esse præcedunt: unde sicut additio plurium partium aquæ non dici-  
principiū tur generatio, quia præcessit aqua, ita nec illa cōgregatio. Verum  
generatio quidem est, quod illa essent principia corporis, qua parte quan-  
tum est, & continuum, sed non qua parte substantia. In hoc au-  
tem errabant Antiqui: non enim cognolcebant substantiaz de  
novo productionem, ob id talem generationem præexistentium  
dum non erat, ponebant, quæ non est substantia generatio, sed continui  
neq; quædam clementum. neq; ergo in genet.  
neq; pars partitum etiam proper quod non est generationis principium  
atomus, & magnitudo hæc, quia quæ pars est rā compoſita, se-  
cundum substantiam, sicut continuum totum: quævis enim parti-  
cula ignis, aquæ, & aliorum est adhuc ex materia, & forma com-  
posita, non ergo principium est, debet enim principium esse sim-  
plex & incompositum.

Obiectio. Quod si obiliias Antiqui non admitterent hanc compoſitio-  
Solutio. nem materiæ, & formæ. Respondit, licet non admitterent, saltē  
qua pars quæ faterentur, quod ista pars, quo ad substantiam est æqua, & tanti  
actus sicut est compoſita ipsa: quamvis non secundum quan-  
titatem, & sic non potest esse principium substantiaz, sed  
quanti-

quantitatis: unde non erat illa congregatio villo modo generatio.  
Hęc satis de opinionibus Antiquorum.

## C A P V T I I I.

Determinatis autem his primo speculandum.

Tex. 48.

**R**eiectis antiquorum sententiis, aggreditur veritatem gene- **Questio**  
rationis determinare, & questionem circa hoc proponit: an Arist. an  
aliquid simpliciter generetur, i. an fiat de nouo aliqua substantia, aliquid  
ut exponit Philop. an non sic, sed quod generatur, semper accidēs simplici-  
eretur, quodd subiecto supposito ex aliquo sit, ut ex sano egrum, ex la-  
borante sanum, ex magno paruum, & reliqua.

Ponit argumentum pro parte negativa. Si generatur aliquid **Ratio pro**  
simpliciter, ex non ente simpliciter generabitur, ergo erit non ens **parte ne-**  
in quibusdam: probat à simili, cum enim generatur aliquid al-  
bum, generatur ex aliquo, quod sit non album, & cum sanum. ge-  
neratur ex eo quod est non sanum: ergo cum simpliciter sit ens,  
generabitur ex aliquo, quod sit non ens: & hoc est, quodd dicit[erit]  
non ens in quibusdam] id est, erit aliquid subiectum, quodd recipi-  
at negationem entis, ex quo fiat generatio. Quod autē hoc non  
possit esse, manifestius probat in sequentib. verbis textus. Ipsum  
autem simpliciter, aut primum.

Distinguit verbū simpliciter, aut enim per simpliciter ens, intel- **Confirmatio**  
ligitur præcipuum ens, i. substantia, cum diciatur, sit simpliciter ens, itaq. ratio  
aut per simpliciter intelligitur, univ ersaliter, quodcunq; ens, & c- ex distinc-  
tiā in isto sensu adhuc includitur substantia: iūc si sit substantia, erit verbi sim-  
go ex nō substantia: sed non substantia nihil est, ergo fieret ex ni- pliciter.  
hilo, quod est impossibile: maior est nota, minor probatur, quia  
quod non est substantia, nihil erit aliorum prædicamentorum, quę  
non sunt, nisi in substantia, erit ergo nihil.

Respon. breuiter resumendo, quę dicit in physicis: quod gene- **Solu.** que-  
ratur simpliciter sit ex ente, & ex non ente simpliciter, i. ex aliquo. **stionis &**  
s. materia, quę & est ens, non ens simpliciter, sed diversimodè: est rationis  
enim ens potentia, non ens actus: & sic non sit ex nihilo, quod sim- **allate.**  
pliciter sit.

## Q V A E S T I O I I.

*An quod simpliciter generatur, ex non ente generetur.*

**D**ifficultas ista est principalis in hoc textu, propterea i-  
psam examinandam separatim sumimus: est autem titu-  
lus questionis notus ex textu: sed est argumentum primum i. **Argu-**

## 28 In lib.j.de Generatione & Corrup.Arist.

quod simpliciter sit, totum sit, sed eius quod totum sit, nihil ante praeuit, ergo quod simpliciter sit ex nullo sit, & non ex ene. c. 1. p. 3.

**Nota.** Attende autem, quod cum dicitur, quod sit, ex ente sit, non dicimus, quod sit ab ente, puta causa efficienti: hoc enim in dubium non vertitur: sed ex ente sit, id est, ex aliqua materia manente in re, & circa hoc est questio.

**Secundum** argumentum est: forma sit quia ante non erat, & de novo est: at non sit ex aliquo. Probatur, nam maximè fieret ex materia: at materia non est pars formæ, ergo ex nihilo sit illa forma.

**Tertio** agens facit formam, que est maioris entitatis quam materia, ergo faciet ipsam materiam: ergo tota res potest produci.

**Quartò** dices forsan, quod cum forma producitur, tunc educitur de potentia materiae, & ob id non sit ex nihilo. Contra, lumen producitur in aere: similiter species coloris, & sensibilium in medio, & species, in intellectu, tamen non educuntur de potentia subiecti, ut communiter dicitur, ergo tota res produci omnino potest.

**Quintò** contra id, quod dicit Aristotele. quod generatio sit ex ente in potentia, videtur falsum experientia: quod enim generatur, ex aliquo ente in actu generatur, ut ex igne sit aer, ex aqua: responde.

Præterea ratione probantur: omnis generatio est coniuncta cum motu antecedenti, & alteratione: sed omnis subiectum est ens in actu, & compositum, ergo generationis etiam subiectum est ens actu.

**I. Fundā.** Aduerte primò, quod antiqui Philosophi non cognoverunt, anima, Veteres fūi non cognovit, neque in libro de novo posse produci.

liquid posse de novo produci ita, ut sit id, quod ante non erat, sed solum productionem purabant, quod apparens, quod ante non apparabant, & quod essent aliter, quam ante erant: & sic existimavunt, omnes res actu præcedere, & solum mutari secundum modum quandam, puta congregationem, vel segregationem, raritatem, vel densitatem, hoc autem affirmabant, quia sibi persuaserant, nihil posse fieri ex nihilo, quod si res in actu de novo emerget, videbatur illis esse necessarium, quod ex nihilo fieret.

Aristo. verò consentiens (maximè in rebus omnino) Physicis: nam de ceteris aliis principiis illi, ex nihilo fieri nihil, simul convictus experientiis, quibus aliquid de novo fieri comprehebat, modum philosophandi inuenit, quo verunque coniungeret: dixit enim

enim, quod quævis substantia habet duas partes, ita ut neutra per *Medus*  
se, sed simul utraque sit ipsa res, una pars est ingenerata, quæ ma- *philoso-*  
teria est, altera est de nouo, & forma dicitur. *phanda*

Vult ergo, quod substantia ratione vnius. s. materia, non sit de *Arist.*  
nouo sed præexistat, ratione verò alterius producatur, & de nouo  
sit: *illa autem pars præexistens est in potentia ad alteram, quæ de*  
*nouo est, & sic fieri quod sit productio de nouo, cum sit quod ante*  
*non erat, & non sit ex nihilo.*

Hinc docuit Aristo. quod omnis productio naturalis est cum *Omnis*  
*mutatione*, quia quod acquirit esse, non illud acquirit, nisi cum *productio*  
*mutatione* subiecti præcedentis, cum tota res, quæ sit, non sit se- *naturalis*  
cundum se tota facta. An verò esset aliqua productio in qua tota *est cum mu-*  
*res fieret, non agnouit Arist. saltem de productione naturali. Nos tatione.*  
verò fateimur, productiones esse, quibus tota res sit absque muta-  
tione, & dicuntur creationes, sed tales non sunt concessæ agentib.  
naturalibus, de quibus est sermo in præsenti.

Aduerte secundò, quod ex hoc sequitur, hanc propositionem, *2. fundā.*  
aliquid sit simpliciter, posse duos habere sensus Alter est, quod to *Aliquid*  
ta res fiat secundum quodlibet sui, ut si materia, & forma rei simul fieri jūnpl  
ab agente producerentur, & tunc esset creatio: dico autem secun- *citer duos*  
dum quodlibet sui, quia ut tota res produci dicatur, & creari solū, hēt sensus  
hoc necessarium est, quod secundum omnes partes suæ naturę *1. Sensus.*  
intrinsecus producatur: & in hoc sensu non conceditur ab Arist.

Alter sensus est, quod res producatur simpliciter, i. fiat ens sim-  
pliciter, & perfectum, quod ante non erat, ut cum sit ignis leo, vel *2. Sensus.*  
substantia alia dicitur fieri simpliciter: quia sit ens perfectum: & sic  
in præsenti sumitur.

Vbi aduerte, quod cum terminus à quo, & ad quem mutationis *quaerit sensu* fi-  
opponantur, *sic ut est diversus terminus ad quem illius mutatio-* *Note da es 2. di*  
*nis secundum duplēm sensum, ita est diversus terminus, à quo: si plicem seruatu*  
*n. dicatur tota res fieri secundū quodlibet sui, tūc terminus à quo minima à modū*  
*erit nihil illius: & sic, quod totum sit secundum se totum, ex nihil- *q. ad ext.**  
*lo fit. At si dicatur, simpliciter fieri, quia sit ens perfectum, tunc *entia, sed ex i-**  
*terminus à quo erit imperfectum, & ita est: quod enim generatur *1. Conclusio.**  
*ex imperfecta substantia, i. ex materia, sit perfectū ratione formæ *suo. Alius que-**  
*nus.* *quid de au-*

His suppositis sit prima conclusio. Aliquid de nouo generatur, *novo gen-*  
& similiter corruptitur, nec actu præcedunt omnia, ut volebant *ratur* *et* *de m.*  
antiqui. Hæc conclusio experienciis certis conuincitur, quibus *corruptio-* *do. 1. K.*  
maxime innicitur Physis. Duo mihi videntur conuincere, ali- *ens, et*  
tur. *quid de nouo produci, similiter & corrupti. Alterum est regres-* *1. Ratio.*  
*sus difficillimus eorum, quæ corruptuntur, præseruit vivētum.* *cas. atq.*  
*la facili-*  
*u ap. ep.*  
*uibyllo:*  
*seo ep.*  
*im pfeil,*

*2do modis* v.g. moritur equus, si nulla hinc substantia recessit corrupta, sed equus: non totum quod erat, manet, sed latens, profecto incredibile est quo-  
*hujusmodi idem* modo hoc ita sit, & nulla sit causa in natura, quæ possit equum in-  
*terficiatur: sed* statum pristinum restituere: præsertim, cum minus sit proportio-  
*deinde modo* nata materia, ex qua primò factus est, quam modò. Est enim ad-  
*gredi: q. planè* huic organizata; & cum dispositione maiori, cum igitur nulla sit  
*non curat equs*, naturalis causa, quæ id possit facere, figura est, quod non ibi latet,  
*quod ante erat, est igitur corruptio alicuius entitatis, & consequen-*  
*ter, cum primum fuit, erat productio.*

**2. Ratio.** Alterum est ex operationib. rerū sumptum, cum enim quæque operatio sequatur rei naturam, experiamur autem in singulis reb.

*Aqua frigida*: postea in eis sunt, profectò conuincimur, productiones, & corrup-  
*cum actu* tiones de nouo ponere. v.g. sit aqua frigidissima, quomodo si a-  
*fi ignis: non* Etu hic est ignis, & his sunt alia omnia, nec minimum apparet o-  
*ides fi, ac si* perationum aliarum rerum, non ergo in ea latent: unde cum ignis  
*principiis particulis* ex ea sit, fatendum est nouam esse productionem. Colligitur pre-  
*ignis in ea la* terca ex operatione, quia ibi apparet noua operatio naturalis co-  
*ncrescere: fuit* stans & semper. Quare ab aliqua re de nouo ibi producta opor-  
*rigidissima:* tet, ut proueniat, quæ quandiu permanet, tandem eandem habet o-  
*peracionem.*

**2. Conclusio.** Secunda conclusio agendo de naturalibus, & ut naturaliter sint  
*de causa fuerit* cum aliqua substantia de nouo sit, nunquam tota sit ita, ut nihil  
*ignis faciat.* illius præcesserit. Probat hanc *Egid. q. 12. tribus rationibus.* Pri-  
*ma est.* quamvis non eodem ordine ipse proponat. Omne agens

*naturale agit* mediis accidentibus, ut notum est: non enim substan-  
*tia est immediata activa: ergo id*, quod primò introducit, & pro-  
*ducit ante substantiam est accidens non potest naturaliter induci,*  
*bis in subiectum, ergo non producitur ipsa substantia, nisi præ-*  
*supposito subiecto: non ergo ex nihilo, nec secundum se totam:*  
*cum enim substantia non sit inhærens alicui id, ex quo sit, erit pars*  
*ipius.*

*Secunda est* fere eadem sed alia proposita via. Omne agens nou-  
*agit nisi per motum, at motus indiges subiecto aliquo: ergo &*  
*tertia generatio, ut enim dictum est superius, generatio est annexa, &*  
*coniuncta cum motu.*

**3.** Tertia est, natura est media inter artem & Deum, sed ars nou-  
*facit nisi in subiectum, & compositum: ars enim, cum circa acci-*  
*dentia versetur, præsupponit subiectum, & substantiam perfe-*  
*ctam: Deus autem agit nullo præsupposito subiecto: ergo natu-*  
*ra, quæ media est, ager ex subiecto quidem, sed non perfecto,*  
*sed in potentia qualis est materia. Hæ sunt rationes Egidij, &*  
*sunt*

sunt bonæ ac probabiles.

Vlterius 4 ista propositio colligitur ex sensu: nam est principiū 4. in Physica : in omni enim mutatione , quam sensus experitur, ita sit: circa visum enim, ex albo nigrum fit, non ex nihilo, sed subje-  
cto; circa gustum ex amaro dulce: circa tactū ex calido frigidum;  
etiam in aliis omnibus.

Præterea, quia omnes antiqui philosophi in hoc conuenerunt, s.  
quod ex ente semper fieret aliquid, quāvis in modo fuerint diuer-  
si. An tamen sit aliquod agēs supra naturam: quod ex nihilo possit  
facere, alibi est disputandum.

Tertia conclusio. Cūm aliqua substantia generatur, q̄tiodam- 3. Conclu-  
modo dici potest, tota generari. Nam forma in primis de nouo Substan-  
est. materia etiam, quamvis non absoluē fiat, tamen fit illius rei, tia si quis  
qua generatur, non enim ante illius generationem erat: ob id dici modo ge-  
potest, hæc res tota facta est. Per hæc possumus ad argumenta re- neratur.  
spondere.

Ad primum solutio est nota ex dictis: non enim simpliciter di- Ad 1.  
citur fieri aliquid, quasi totum fiat, sed quasi perfectum ens fiat,  
Præterea ut diximus in tertia conclusione, res quodammodo to-  
ta fit.

Ad secundum respon. Marsilius q. 2. quod forma producitur, eq- Ad 2.  
men quia in materia producitur, dicitur ex aliquo fieri: & hoc suffi- 1. Solu.  
cit, vt non dicatur creari, terminus enim productionis est forma in  
materia. Hæc doctrina mihi non placet: nam profectō si produ-  
ctio primō est ipsius formæ, cūm nihil formæ præcesserit, dicetur  
creatio. De hoc plura diximus 1. Physic.

Magis placet solutio Egidij q. 12. quam etiam doctrinam nos 2. Solu.  
loco citato latius exposuimus: & est Arist. 7. Metap. c. 8. quod non  
producitur forma, nec fit, sed compositum ad cuius productio-  
nem comproducitur, & confit ipsa forma: sicut qui virgam incur-  
uat, non facit curvitudinem, sed facit curvum, i. dum lignum tale fa-  
cit curvitudinem comproducit.

Quod si dicas, quomodo dum circa materiā agit, potest fie- Obiect.  
ri, vel comproduci illa forma, & entitas. Respond. non carere ad- Nota an-  
miratione. Quidam dixerunt ex nostris, quod creatur forma, forma  
& agentia naturalia habent virtutem participatam creandi. Au- generatur.  
cenna attendens hoc esse vltra vires agentium naturalium,  
dixit, causam quandam separatam formas producere. Nos In 2. phi.  
diximus, quod non est neganda virtus productiva causis par- q. 2.  
ticularibus, ut alibi probavimus, tamen non ob id dicenda sunt  
creare: fateor tamen esse virtutem mirabilem, quæ participat  
aliquid virtutis creativæ: sed non est, cūm semper circa subiecta

Quando forma producitur in materiali:  
videtur mihi partim ex potentia mta  
educi: ita ut mta quodammodo illuc  
appetendo regre: se kq: partim ex  
similitute agentis utali, ad eum Google  
semelitudinem conuinciam ut mta

### 32 In lib.j.De Generatione & Corrup. Arist.

operetur : est etiam mirabilis virtus materiæ , ex cuius potentia educuntur , quæ actu non sunt , non tamen quia mirabilis est neganda.

**Ad 3.** Ad tertium negatur consequentia: licet enim forma nobilior sit ens , tamen facilius producitur , quam materia produceretur : quia facies : quamvis agens ad illam iquatur per potentiam materiæ & per dispositio- en ad eam dispones , & accidentia , quæ ad eam introducuntur hæc autem nō esset sita . Sed nica in productione materiæ .

**Ad 4.** Ad quartum difficultas est : an talia accidentia educantur de cito propter fieri . potentia subiecti , & quamvis multi teneant partem negativam mihi videtur oppositum , quod educantur de potentia subiecti , ut reliqua accidentia , nec ullum ex hoc sequitur absurdum , sicut ex opposito : nam profecto , si ex potentia subiecti non e-ducuntur , non video , quare non dicantur creari : dicere enim quod non creantur , quia in subiecto producuntur , nihil valet : nam gratia in anima creari , aut certè concreari dicitur à Deo , at in subiecto producitur : hoc tamen alibi probandum est ex professo .

**Ad 5.** Ad quintum respond . Philop . quod cum aliquid generatur ex ente in actu , non generatur ex eo , qua ex parte actu est , sed ratio- ne materiæ , quæ est in potentia , & sic non manet ex eo aliquid , nisi materia in eo , quod generatur : ut cum ex aqua sit aer , manet in aere materia aquæ noua forma .

**8. Albe.** Alb . Mag . tract . I . c . 21 . ferè idem dicit , tamen magis ad argumen- tum respondit , dicens , quod generationem possumus considerare , aut secundum se , & naturam suam , aut ratione alterationis præce- dentis , si modo priori consideretur , non respicit nisi materiam : modo posteriori , respicit compositum , cum autem ipsa sit in fine motus , quando ipsa est , non est motus , & sic nec compositum v.g. in fine alterationis cum verum est , dicere nunc non est , sed immo- diatè ante fuit , tunc non est compositum præcedens , & est gene- ratio , & forma producta in materia , ut dictum est lib . 6 . Phyl . va- ria . ex actio . de dicit , quod agens , ut agens , & corruptus versatur circa com- positum , ut generans circa materiam , non agit nisi per motum , quare autem sit necessarium , quod in generatione sit præcedens forma in materia , ex qua debet fieri res , diximus I . Phy . Hæc de quæstione .

Quod autem & his determinatis admirabilem .

**Ilerant  
magis ext-  
pli-  
candū** **C**VM dixisset simplicem generationem esse ex potentia ente , actu non ente , ut magis hoc explicet , adhuc circa hoc idem instat & dubitat , quomodo sit possibile generationem simplicem esse ,

esse, siue substantiam fieri, quamvis ex ente in potentia, vel ex ente in quomodo te quoquis modo: mirabile enim & difficile est percipere, quomodo fiat summa de novo fiat substantia.

Dubitabit enim aliquis, an sit substantia. Tex. 12.

**N**on est nouum dubium hoc, ut aliqui putant, sed idem clavis est in partibus propostum, & distinctius, ut circa ipsum argumententur. Dubium ergo est, num sit substantiae productio an non, sed omnino. Dubium immis productio sit accidentis alicuius, similiter de corruptione.

Videtur autem, quod non sit substantiae productio: si enim substantia producitur, utique ex non substantia produci debet, per etiam substantia, an de hoc, quod non est hoc, id est, non est substantia, nec ens simplificatur, an citetur actus, sed potentia, an sit aliquid aliorum praedicamentorum omnis sit actu, vel non, sed omnia potentia: si dicas esse omnia potentia, accidentia iam erit separabile à substantia, & accidenti, id est, nec erit substantia, nec accidens, & erit nihil: & sic continget substantiam ex tio dubi- nihilo fieri, quod Philosophi formidarunt, & noluerunt admittere. Si vero dicas, quod tantum non est substantia, tamen est ali- quid aliorum praedicamentorum actu, tunc datur aliud maius absurdum, quod existant ipsa accidentia absque substantia: non er go videtur, posse substantiam produci.

Et de eis igitur quantum fieri potest. Text. 13.

**A**ristoteles ut soluat difficultatem propositam ad duas questio- nes se conuertit, ex quarum determinatione illa depen- det. Prior questio est, quae sit causa perpetua, & indeficientis generationis, ita ut in natura nunquam cesserent generationes, & corrup- tiones. Posterior est: quae generatio dicatur simpliciter, quae petuitatis secundum quid.

Philop. hanc secundam questionem de substantiae generatio- ne intelligit. Latini in generatione, in communi, ut comprehen- dit tam substantiae, quam accidentis generationem, & mihi hoc placet: quamvis præcipue de substantiae generatione, & huius occasione de accidenti tractet.

Cum autem sit causa una quidem. Text. 14.

**P**rimam questionem aggreditur, explicatque, quam causam secundum perpetuam generationis: est enim duplex causa, una efficiens, altera materialis: efficiens, duplex est, una, quae immota mouet, & est primus motor: altera quae mota mouet, & est primum causa immobile, utraque perpetua. Dicit, quod de efficienti immoto non intelligi querit, quia id ad metaphysicum pertinet de efficienti autem moto deinde ad Physicum, sed de hoc dicetur lib. 2. nunc in præ-

c

Efficiens motorum immobili- rum sensuum.

videturum istorum sensibilia universalis.

*De causa*

*materialis*

*inquiren-*

*dum non*

*de efficie-*

*ti.*

Nunc autem eam, quæ ut in materiæ.

*Tex.15.*

**C**VM dixisset se non de efficiente dicturum explicat causam, quæ est in genere materiæ, se modo querere, pura quæ sit materialis causa perpetuæ, & continuæ generationis: & corruptionis naturalium. Si n. ista causa percipitur, determinatum erit, quod si prius dubitatum est de generatione simplici, an aliquid multipliciter generetur, & corrumperetur.

Habet autem dubitationem idoneam. *Tex.16.*

*Ratio ad*

*partiæ ne-*

*gatiuam*

*quod non*

*possit esse*

*generatio*

*perpetua.*

**A**D causam explicandam continuæ generationis argumentatur, & probat, quod non sit perpetua generatio & est argumentum, quod corruptitur, vel abit in ens: vel in non ens: si in ens, ergo non est corruptum, cum adhuc sit si in non ens, ergo in possum esse nihil, quia non abit in substantiam: nec in quantum, nec in aliud horum, ista enim omnia entia sunt: si ergo abit in nihil, ergo tantum finietur mundus continuis corruptionibus, nec erit generatio perpetua.

*Obiectio.*

*I.*

*Solutio.*

Dices est infinita materia, ex qua generationes sunt, & quantumcunque corruptantur partes, & partes adhuc restat, ex quo sit generatio: hoc dici non potest, quia non datur infinitum actu, sed potentia & divisione.

*Obiectio.*

*z.*

Dices, verum est, esse finitam materiam, tamen non sunt æqua- les partes ablatæ, ex quibus sunt generationes, sed semper minores, & minores: & præterea quia minus est, quod corruptitur semper. Hoc etiam dici non potest, oppositum enim videmus, pura magnam molem aeris conuerti in parum aquæ, si ergo perpetua generatio est danda, & materia est finita, alias modus est ex cogi-

*Solutio.*

tandus, quam iste sit.

Quocirca propterea, quod huius corruptio. *Text.17.*

*Quod in*

*eadē ma-*

*teria pos-*

*sit esse per*

*dem materia,*

*ex qua alterum*

*generetur, &*

*et corru-*

*permodo.*

**M**ODUM adhibet, quo ex finita materia possit perpetua gene ratio & corruptio sustineri, pura, quia generatio unius est alterius corruptio, & econtra, ita ut ex corruptio restet semper ea per dem materia, ex qua alterum generetur, & quod generatur, gene petua geretur ex materia, quam alterum corruptum relinquit, & ipsa materia incorrupta maneat, sic fieri profecto, ut ex finito principio polita continuari, & hunc eundem modum etiam docuit Aristot. lib.3. Phys. tex.73.

Et sic est absolute prior quæstio, ex qua habetur, quod genera-  
tio sit ex aliquo, & hoc eleganter ostendit per ipsam corru-  
ptio-

ptionem, quæ necessario definit in aliquid, & non in nihil, ut ostenditum est.

## Q V A E S T I O I I I .

*An generatio vnius sit corruptio alterius.*

**V**T magis hæc propositio Arist. nota sit, liber eam exactè disputatione: est autem in oppositum argumentum primum. Quæ identificantur cum rebus disparatis, & oppositis, non possunt in uicem prædicari verè, sed generatio, & corruptio sunt huiusmodi: est enim generatio idem re cum forma genita, corruptio cum forma corrupra, quæ formæ non valent ullo modo inuicem affiri mari: ergo falsum est dicere, quod generatio vnius sit corruptio alterius.

Secundum est: aliqua forma producirur, non tamen alia corruptitur, ergo vnius generatio non est alterius corruptio: probabo antecedens: cùm homo moritur, inducitur forma cadaveris, non tamen corruptitur forma hominis, quæ est anima immortalis.

Tertiò, cùm nutritur animal, est corruptio cibi, quia non manet illius forma, at non, generatur ipsum animal, quia iam erat.

Quartò, Si semper vnius generatio esset, cum est alterius corruptio: sequeretur, quod semper mundus haberet eundem individuum numerum, quia recedente uno, alterum succedit, illud autem non vertitur verum.

Quintò, cùm ex elementis sit mixtum, sit noua mixti forma, at nihil corruptitur, cum elementa maneat, quæ sunt materia mixti, materia autem non debet corrupti.

Sextò, multa accidentia producuntur absq. alicuius corruptione, vt lumen, species, similiter colores, & sapores, & odores, quæ in mixtis fiunt: nam elementa nec odorem, nec colore, nec saporem habent, & sic cum miscentur, fiunt tales qualitates absque aliquarum contrariarum corruptione, non ergo vera videtur in vniuersum propositio Arist.

Circa hoc aduerte, quod duo sunt hic tractanda: alterum de sensu logico huius propositionis: generatio vnius est corruptio alterius, & econtrà: alterum de physica veritate. Circa primum Marsil. q. 5. & Albert. Saxo. q. 4. notant primò, quod generatio aliquando sumitur pro materia: similiter corruptio aliquando pro ipsa forma. Dicunt præterea, quod res quædam sunt permanentes quædam successiuae.

## 36 In lib.j.de Generatione & Corrupt. Arist.

**Dicitur** His duobus suppositis afferunt primò, quod rerum successivæ eorum. rum eadem est generatio, & corruptio, & esse, quia simul profecto ista sunt: cum enim sunt, tunc sunt, & desinunt esse: & sic vera propositio in istis, generatio est corruptio.

2. Dicunt secundò, quod in permanentibus, si generatio & corruptio sumatur pro materia, cum eadem sit materia, est vera propo-  
sitio, generatio est corruptio.
3. Dicunt tertio, quod si pro forma sumatur, tunc de praesenti est  
propositio falsa, generatio est corruptio, cum sint diversæ for-  
mæ, tamen de futuro est vera, generatio erit corruptio, quia suppo-  
nit pro eadem forma, ut sit sensus: forma, quæ modo est genera-  
tio, cum est postea erit corruptio, cum definit esse.

**Reiicitur** Hæc est doctrina horum nimirum nominalis, & profectò miror,  
<sup>et</sup> quis sibi talem dicendi modum, & in Arist. & in communis vnu ho-  
minum potuit persuadere. In primis isti vocant eandem esse ge-

1. generationem, corruptionem in successivis, quia simul sunt, & eodem  
tempore: hoc autem est falsum: nam quantumcunq; simul sit, imò  
res una adhuc manet diversa ratio illorum, quæ sufficit, ut non af-  
firmetur unum de altero.
2. Præterea quis dixit unquam generationem pro materia, vel for-  
ma supponi, cum generatio sit mutatio, materia, & forma in muta-  
tionis & generationis principia vel termini?
3. Præterea, si forma & materia est generatio, dicitur de re iam  
antiqua, modo generatur, quæ modo habet formam, & materiam.
4. Præterea putant isti, motum generari, & corrumpi, quod falsum  
est, & contra Arist. s. Physic. non enim motus generatur, sed est id  
quo aliquid generatur, vel corruptitur, ut dictum est lib. 4. & 5.
5. Præterea quando corruptitur res, cum iam generatio sit præ-  
terita, quomodo dici potest, quod generatio erit corruptio.
6. Præterea eodem modo dicitur, quod res quæ est iam gene-  
bitur & corruptetur.

**Sententia** Hæc omnia facile concedent nominales, sed profectò aliena  
sunt ista à philosophia, ob id prætermittantur. Alij dicunt quod  
ista est vera, generatio unius est corruptio alierius, vel contraria,  
quia sunt relativa generatio & corruptio, & dicuntur ad conuer-  
tentiam, sicut filius est patris filius & pater est filii pater.

**Reiicitur** Sed hoc nullam habet probabilitatem, quia generatio, & cor-  
ruptionem pro ruptio sunt contraria, vel disparata, si non sint eiudem, hæc auem  
positiones. non dicuntur ad conuententiam.

**generatio** Respond. igitur istam propositionem non esse intelligendam  
unius est in sensu formaliter, ut generatio sit corruptio formaliter, sed in pot-  
corruptionem tare sequelam quandam, & facere velut censum causalem: est. ndi-  
cere,  
<sup>super ep. in libro</sup>  
<sup>modus & quidam</sup>  
<sup>consequentiam.</sup>

Cere, generatio vnius est corruptio alterius, id est, generatio vnius alterius. secum fert alterius corruptionem, & econtra, & huiusmodi positiones passim occurunt, & inter Philosophos, & in communione loquendi modo, & sic sumitur ab Aristot. Hzc de Logiq ue-  
ritate.

Duplex

Circa sensum physicum aduerte, quod superius diximus, sensus phys- positorum propriè, & per se generari, & corrupti, formam vero sicut pro- comproducit & corrupti, nec primo generari, vel corrupti, & positionis. sic propositio ista potest intelligi aut de eo quod primò corruptum pitur, vel generatur, aut de eo, quod non primò, sed de formis: quamvis Arist. sumperit in sensu priori, loquitur enim de eo, cuius est primò generatio vel corruptio, scilicet de composite, & hoc in substantiis.

Sic igitur prima conclusio. Si loquamus de eo, cuius est primò 1. Concl. generatio, vel corruptio, ut Arist. loquitur, est in vniuersum vera In substâ- propositio illa in substantiis, puta non contingit ullam compositionem substantiam corrupti, quin altera generetur, nec vnam ge- situs.

Huius conclusionis veritas fundatur in tribus propositionib. Probatur philosophieis. Prima est, non contingere duas formas, ultimas & ex tribus specificas esse simul in eadem materia: Altera est, nunquam ma- teriam esse sine aliqua forma: Tertia est, quod corruptum, non philosophie. abire in nihil, sed materiam remanere.

Ex his sic argumentum: post corruptionem remanet materia, I. Ratio. & haec non habet formam præcedentem, propter corruptionem, ergo habebit alteram, quia non potest manere nuda, erit ergo genratio post corruptionem.

Item cum generatur aliquid, præsupponitur materia, haec non 2. Ratio. poterat esse absque forma, ergo præcessit compositem. cum ergo generatur, inducit noua forma, ergo expelletur præcedens, quia duæ non sunt simul, generationem ergo præedit corruptio.

Secunda conclusio. Si fiat sermo de ipsis formis, semper corruptio vnius inducit generationem alterius. Quia non stat vnam in sio. In for- matura corrupti, quin altera producatur, non tamen contra semper productio vnius inducit corruptionem alterius, est enim in stâlib. stantia in homine, qui cum moritur, producitur forma cadaveris, non tamen corruptitur anima, quia est immortalis: & hoc docet Arist. 12. Metaph. tex. 17. vbi dicit, quod causa formalis maneat de- structo effectu, non omnis, sed mens, id est, anima rationalis non tam ob id homo non corruptur, immo compositem corruptum pitur per animam à materia separatione, haec enim sufficit ad com-

*Eadem illa est in hoc loco profilio!* c 3

*ga forma informans corporis  
aut vegetans, scilicet ei fo<sup>r</sup> quod  
sensib<sup>l</sup> ad hanc frustis, aliunde e<sup>st</sup> con-  
siderante forma cadaveris.*

## 58 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

posiri corruptionem, ut alibi diximus.

**Nota 4.** Aduerte tamen, quod etiam verum est, dicere hic, quod corruptitur anima, secundum quid tamen, quatenus desinit esse in illo, corpore, & non est forma aeternitatis, omnes eius dispositiones corrumpuntur, & potentiae quas communes habebar cum corpore, sicut sunt potentiae vegetatiue & sensitivae.

**I. Concl.** Tertia conclusio: In accidentibus non est universaliter propria formis sicut vera: deficit. o. tripliciter. Primo cum accidentia non accidentia habent contrarium, tunc causa producuntur absque alterius corruptione, & corrumpuntur ab eo; alterius productione, ut lumen Primo. in aere. species in medio.

**Notaqua.** Deest etiam in his, quæ contrarium habent, tamen neutrum de do sit necessitate inest suo subiecto, nec medium: sunt enim aliqua corruptum in ac craria, quorum alterū necesse est inesse proprio subiecto, ut mixtum est alib. cum corpus necessario aut est calidum, aut frigidum: alia quorum generatio alterū, aut mediū necesse est inesse, ut corpus inixum, aut est alienum unius, aut nigrum, aut medium: & in his propositione est vera. quæ esse corrumdam sunt alia, quibus neutrum horum competit: ut scientia, & impionem ignorantia prava: dispositionis: datur. o. homo, qui nec est sciens, alterius. nec præcè ignorans: & in his non est semper necesse, quod vnum 2. inducatur cum alterius expulsione vel contra, ut norum est.

3. Tertiò deficit in his etiam, quæ contrarium habent modo pre dicto, ut habeant ordinem necessarium ad subiectum; deficit inquam, cum non per se producuntur, nisi cum substantia: habent enim accidentia aliquando produci sola, vi. cum substantia genita ex alba sit nigra: aliquando cum substantia simul producuntur, subiecto epiphysitico ut simul fiat verunque, & tunc sunt absque contrariis corruptiones non valentes, ut pater in saporibus, odoribus, coloribus, qui ex mixtione elementorum simul cum ipso mixto de quo sunt, non enim contraria corrupta sunt, cum non præcesserint: nam eleemosia non ipsa corruptio sunt capacia talium qualitatium.

**Concl.** Quartio conclusio: Cum corruptio alicuius sit, quodam modo dici potest, quod totum destructum est, si enim materia, non tamen iam illius est, sed alterius existentis compositionis, ut dictum etiam est superius de generatione. Ex his omnibus patet clariatio propositione quaestio quis.

**Ad I. arg.** Ad argumenta resp. Ad primum patet ob hunc et dictis, non ut formaliter illa propositione concedatur. Sed est invenire in primis generationis & corruptionis sequela.

**Ad 2.** Ad secundum dico, quod, quævis anima hominis non corruptur, tamen homo ipse corruptitur, & sic est generatione caducitatis, cum corruptione hominis non enim Aristot. loquitur nisi de

co,

**eo, quod per se corruptitur, & per se generatur, hoc autem compo-**

**situm est.**

Ad tertium dico, verum esse in nutritione cibum destrui: est tam ibi quædam partialis generatio, puta, quia nova forma intrat in illam materiæ partem, in qua erat forma cibi præcedens. Ad 3.

Ad quartum dico, quod non semper est idem numerus individuum corporum, quia accidit materias multorum effici unam, & unam effici multorum per divisionem, ut cum ex uno homine multi ver- maris flag-  
tando et, quæda-  
fuis: p. 23 non  
sag. eundem et  
numeris individuum  
est. quia una sopra  
par natus in mundu-  
m. t. alia minima  
dicitur, unde  
multas gemitus.

Ad quintum dico, quod elementa corruptuntur in mixta cō- Ad 5.

positione nec manent formaliter, & quamvis formaliter dicamus mane, adhuc corruptuntur partim, puta quoad ipsorum intentionem, sed de hoc inferius disputabitur. ad 5.

Ad sextum patet solutio satis clare ex conclusione tertia superius posita. Hæc de quæstione. Ad 6.

Proprius quid autem quidem simpliciter. Vex. 18.

**S**ecundam quæstonem textu 13 propositam aggreditur solue. 2. Quæst.

in Arist.

re, eam autem repetit, & primo in substantiis dicit cum gene- ratio

ratio vius, sit alterius corruptio, quæ est causa quare aliquid di- cur ali-

catur simpliciter generari aliud simpliciter corrupti, eniū quæ quid dic-  
tationis clarus est: quare cum homo moritur, absolute dicatur simili-

mus corruptionem esse factam, nec dicamus generationem factam, cū cetera gene- rari, ali-

rationes constet cetera esse generatum: & contra cū dignitur animal ab- rati, quid non.

ruptio; sic enim in aliis multis, non enim est causa huius, cum v- Dubium

traque mutatione simul sit, & videatur posse vtraque dici tam gene- Cur acci-

ratio quam ipsa corruptio. ter.

Dicimus enim quod corruptitur non simpliciter.

**A**literam dubitationem proponit, quare, cū sint quædam, quæ dicatur ge-

generantur & corruptuntur simpliciter, & sint quædam ge- nerationes & corruptiones

dicitur generantes & corruptiones simpliciter, & non secundum hoc, id non est ex istis. cum fit quis sapiens? non enim simpliciter

est, secundum quid, non est ex istis. cum fit quis sapiens? non enim simpliciter dicimus fieri simpliciter, qui sapiens fit, sed fieri sapientem, & se- ter.

secundum quid.

Respon. ad hoc dubium posterius dicens, hoc provenire, quia Solutio- entium quædam sunt simpliciter, ut substantiae: quædam secun-

# 40 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

dum quid, ut accidentia: & sic sit in horum productione, ut quedam simpliciter quedam sint secundum quid.

**Quomodo** in substan- **A** Differunt enim ea, in quae transmutatur. **cum differ-** Cedit ad explicandum in substantiis quare generatio quedam sunt differentiam sumendam esse ex his ex quibus & in qua est mutatio similitudinum, id est, attendendi sunt termini: & ponit etes differentias. **Principi-** ma est, cum id quod generatur, genere dicatur simpliciter generatio. **Ez secun-** cum id in quod est corruptio, est non ens, dicatur simpliciter cor- **dum quid.** dum quid. **Supponit** per ens intelligit perfectam, per non ens imperfectam sub- **I. differen-** stantiam: unde cum generatur homo, dicatur simpliciter gen- **tia ex par-** ratio, licet corruptus embrrio. cum vero generatur cadas, te termino simpliciter corruptio. Ponit exemplum de igne, & terra, ignis enim **rum.** est perfecta substantia, ob id a Parmenide dicebatur ens terra, ve- **ro non ens,** quia imperfecta: cum igitur sit ignis generatio simili- **citer est cum vero terra corruptio.**

**Obiectio.** At quia posset dubitate quis, quomodo ita sit, quod ignis sic ens, & perfecta substantia, terra vero non. Respon. id esse imperti- **Solutio.** nens, quia sunt tantum exempla quibus modus explicatur, quo di- catur simpliciter generatio vel corruptio; solum autem modum ex- plicare intendit, de re subiecta, de exemplo modo non curans.

Alio autem modo materia qualiscunque.

**2. Diffe-** **A** Literam differentiam ponit ex parte qualitatum materialium. **rentia ex** & singularium, dicitque quod eius est simpliciter generatio, cuius qualitas, quae differentia dicitur, magis indicat substantiam parte quaes, quales sunt qualitates magis actius, ut calor, & frigiditas: & sic 1- **litatu-** magis generatio, est simpliciter generatio. & atris: terrae vero cor- **rialium.** ruptio: nam siccitas est differentia parum actius, & frigiditas res- pectu caloris.

Possumus etiam intelligere hoc de perfectiori forma substanciali ut per has qualitates intelligat formas substanciales rei. Erat **Altersen-** ergo prima differentia ex parte ipsius rerum compositae perfectioris. **sim Arist.** Hec vero secunda ex parte perfectioris solius formae, sunt enim formae, quae sunt velut privationes, ut forma cadaveris, & alie similes.

Videretur autem multis magis. Text. 19.

**3. Differ-** **T**ertiam sumit differentiam ex vulgo: omnes enim, cum ali- **entia ex om-** quid mutatur in id, quod non sentiunt, vocant simpliciter cor- **ruptionem.** ut cum aqua in aerem mutatur: cum vero ex insenti- **nium op-** bili aliquid sit sensibile, vocant simpliciter generationem, ut **nione.** cum ex aere sit aqua: hoc autem sit circa vulgus, quia existimat, quod sentitur, esse magis ens, quod non sentitur esse non ens:

vulnus

vitatur enim sensu pro scientia.

Colligamus ergo veritatem, quod cum sit minus ens, est simpliciter generatio, cum sit magis ens, sit simpliciter corruptio: & in hoc bene dicit vulgus, quamvis errat in applicatione, & sic contra veritatem: quia putat non ens, quod est ens, & putat ens, quod est non ens: & sic apud sapientes est corruptio simpliciter, quia apud vulgus generatio simpliciter: & quia apud vulgus corruptio simpliciter, apud sapientes generatio simpliciter est. Hec est huius textus expositio.

Esse igitur simplicem generationem. Tex.20.

**E**pilogum dictorum facit, pura quodd est simpliciter generatio, *Epilogus* quamvis sit simul alicuius corruptio, & est simpliciter corruptio, sicut alicuius generatio, i.e. non obstat quod simul hec duo sint semper, tamen dicitur una simpliciter corruptio, altera simpliciter generatio, & hoc pendet ex materia, i.e. ex his, quae generantur, vel corrumpuntur, ut exponit Philo. nam cum substantia generatur vel corruptitur, est simpliciter generatio vel corruptio: cum vero accidens, tunc secundum quid.

Adhuc inter substantias ut dictum est, est generatio simpliciter, cum perfectior est substantia qua sit, aut magis sensibilis secundum vulgus, ipsi vero imperfectae productio; corruptio simpliciter est. Concludit ergo causam dictam esse, quare sit simpliciter generatio, & corruptio: non solum in his, quae mutantur, sed etiam in his, quae mutantur inuicem, qualia sunt elementa, *in omnibus enim* perfectior est simpliciter generatio.

Quod autem post dicitur, non querit hoc.

**R**egreditur ad secundam questionem propositam tex. 18. dicitq; non esse similem priori: prior enim est de Solis generationibus substantiarum inter se: posterior vero de substantiali col lato accidentib. ipsis. Errat enim: quare, cum sit substantia dicitur res absolute fieri, ut cum sit homo: & acquirit formam substantia lem, non autem cum acquirit accidentis: Responsio autem est, quia iam posita est, quia reliqua accidentium praedicamenta non significant simpliciter ens, sed secundum quid, scilicet quale, quantum, & cetera: substantia vero est simpliciter ens.

Addit tamen, quod etiam in quocunq; praedicamento est simpliciter generatio, collatione facta in ipso, puta cum vnum ordinis ilius generatur, i.e. cum generatur melius, & perfectius cuiusq; ordinis, ut inter substantias ignis generatio est simpliciter, & non terrena, lata, &c. al quia ignis est perfectior: in qualitate generatio scientia est simpliciter in illo genere, & ignorantia generatio simpliciter corruptio: secundum similiter est in aliis.

*tractatio  
nis de ge  
neratione.*

*Cur sub  
stantie sit  
simpliciter  
generatio*

*enō accō  
dētūm.  
Quod etiā  
accidētū  
si inter se  
aliqua di  
catur ge  
neratio.*

*ter, ad al  
teram col  
lata, &c. al  
teram se  
cundum  
quid.*

Vnde colligitur, quod si generationes substantiae & accidentium inter se conferantur, illae generationes sunt simpliciter, hec vero secundum quid: at si quæque intra suum genus tunc est una simpliciter, puta perfectioris extremi, altera secundum quid, quæ est imperfectioris, ut dictum est.

De eo igitur, quod est simpliciter, hæc generari.

*Dicitur*  
omnium epi-  
logus.

**F**acit omnium epilogum, & repetit duas quæstiones, quas supra proposuit tex. 15. dictum igitur est, quæ generatio simpliciter, quæ secundum quid sit, & vniuersaliter, puta tam in accidentiis & substantiis facta inuicem collatione quam in substantiis inter se, & hæc erat posterior quæstio: dictum etiam est, quæ sit causa materialis continuæ generationis & erat materia susceptiva contrariorum ex hac enim procedebat, quod generatio prius sit corruptio alterius, & contraria.

At vero neque dubitare oportet, quare. Tex. 21.

*Nota dif-  
ficilem hu-  
sus text.  
expositio-  
nem.*

**N**on est facile apud expositores intelligere, quid sibi velit Auct. in hoc text. quod possit cum precedentibus conciliari, tamen existimo, sententia esse hunc, ipse enim voluit primo ostendere, quod generatio sit ex ente, ad cuius probationem simpliciter, quod corruptio non est in nihil sed in ens aliquo modo, & cum corruptio definatur in ens, generatio erit ex ente, quia generatio est ex alterius corruptione: & cum hoc modo in epilogo reperiretur, que in epilogo dixerat: ex sententia cuiam vulgi, quod generatio sit ex eo, in quo definit corruptio, ita ut terminatus ad quem corruptionis sit à quo generationis. Re putat ergo quod communetur dicitur, vulgaris cum res insensibiles definit, quid putat non ens, vocare corruptionem: ac cum ex insensibili, & non ente sit sensibile, vocare generationem vide quomodo terminum ad quæ corruptionis, facit à quo generationis, quāvis in re ipsa erret, quia putat non ens esse, quod est ens, tamen in alio non erit.

Hinc patet quomodo sit generatio continua: quia sicut corruptio exente tendit in non ens, ita generatio ex non ente facit ens: & sic corruptio est entis, ut termini à quo generatio vero non entis. Vide igitur quā ingeniosè probavit Arist. quod ex ente sit generatio per corruptionem. Et nota expositionem.

*Dubium  
quid sit il-  
lud non ens  
ex quo res  
genera-  
tur.*

Sed hoc non ens simpliciter dubitauerit. Tex. 22.

**V**ulgus non ens putat esse nihil: sed iam suprà probatum est, non posse nihil esse, quia nihil sit ex nihilo: ob id modò dubitatur, quid sit illud non ens, ex quo res generatur, an sit contrarium eius, quod

quod generatur: ut si ignis sit ex non ente non ens sit aqua: contrarium enim sit ex contrario.

Respon. quod non est contrarium, sed illius materia, ut ignis sit ex non ente, i.e. materia, quae substat sub contrario. Nota hic, *Solut.*  
quod dictum est in Phyl. quod contrarium fit ex contrario, non tanquam ex materia, sed tanquam ex termino: ex ipsis vero materia, tanquam ex principio extrinseco: fit. n. ignis ex aqua vel aere vel alio, tanquam ex termino, quia non manet aqua vel aer in igne, sed horum materia. Dices, ad quid ergo fit ex contrario: Dico, quod illa materia non poterat esse absque forma, ob id debet aliquam habere, sed debet esse opposita, & contraria, quia debet illa expelli, & altera introduci ab agente per actionem naturalem: ac non est astio nisi inter contraria ob id alteratio, actio, passio generationem præcedunt.

Aliud dubium ponit Arist. cum dixisset, non ens esse materiam Alterum contrarij, an talis materia sit vna utriusque contrarij, & corrupti, *dubium*. & generati, si enim non esset eadem, non possent contraria fieri an sit ea ipsiusem; cum igitur elementis quatuor insit contrarietas, videtur, *dein materia* quod sit eadem materia.

Respon. quodammodo est eadem, quodammodo non: est tristisque enim eadem secundum id, quod substat utriusque formæ, est enim contrarij materia vna secundum substantiam contrariarum formarum: secundum esse verò non est eadem, id est, aliter est disposita, & aliter corrupta habet, ac existit sub vna, quam sub alia, licet id, quod existit, *Solutio*. Semper idem sit.

#### Q U A E S T I O   I I I .

*An substantia suscipiat magis & minus.*

P R opter id, quod in fine tex. 18. habetur puta esse vnam magis substantiam altera, hic dubitamus. Questionis sensus satis notus est: petimus enim, an sicut vnum dicitur alio magis album, ita sit vnu altero magis ignis, & insipiens probatur I. Argu. pars affirmativa ex Aristotele. in hoc texu, ubi dicit magis sub- ab aucto- stanciam.

Et præterea 2. de anima. tex. 3. dicitur, sensibilia corpora esse 2. magis substantias. Nec poteris dicere, quod velit dicere, esse magis, perfectiores substantias, quia tunc sensibilia non deberent dici magis substantiaz, sed potius immaterialia.

Præterea 7. Meta. c. 3. inter materialm, formam, & compositum, 3. hoc vocat maximè substantiam.

Et 8. Meta. tex. 10. (qui locus est norādus) dicit, quod forme sub 4. stantiales secundum se sunt sicut numeri, non suscipientes magis

## 44 In lib.j. De Generatione & Corruptione. Arist.

vel minus: ut in materia suscipiunt magis, & minus.

A.1. I. Argum. Ulterius sunt rationes. Prima est, si effectus immediatus alicuius à ratione, cause suscipit magis & minus, & ipsa causa suscipiet: sed immediatus effectus substantiarum præsertim elementorum, sunt qualitatibus magi et minus: ergo & ipsæ substantiarum sive formarum operari scipient.

Secundò per operationes cognoscimus rei substantias, sed operationes immovib[us] rationes variis subiecti, & speciei non sunt æquales, modò enim atque in genere perfectiores, modò imperfectiores sunt, ergo etiam substantiae & formas operari subiecta suscipiunt magis, & minus: antecedens paret: nam intelligitur esse genere, discurrere, quibusdam magis, quibusdam minus inest: ergo diversitas formæ etiam substantia, quæ discurrendi principium est.

A.2. II. Argum. Tertiò. Cui inest passio, inest etiam subiectum, aquæ inest calor, aquæ inest ignis: quæ est passio ignis, ergo inest ipsa forma ignis, non in tota sua calore, passio non perfectione, quia non esset tunc forma aquæ, ergo est remissa, suscipiturque magis, & minus.

A.3. I. Opinio. In hac difficultate sunt tres sententiae. Prima est Aberr. li. 3. Co-  
munit. li. com. 67. qui sustinet elementorum formas substantialiares su-  
per magis & minus.

2. Opin. Altera est Scoti, & discipulorum lib. 11: Meta. quod omnes for-  
matæ præter animam rationalem, suscipiunt magis, & minus, & pro-  
vraque sententia faciunt loca Aristo. & rationes in principio ad-  
ductæ.

3. Opin. Tertia sententia est S. Thom. quod nulla forma substantialis re-  
D. Tho. cipit magis, & minus: quam sententiam sequitur Egidius. quæst.  
Dupliciter 18. consistit autem sententia Egidij in hoc: dupliciter enim potest  
teraliquid intelligi maius, & minus: Vno modo secundum intentionem,  
suscipit quod vocant gradualiter sicut vna albedo intensior est altera . &  
magis & sic dicitur suscipere magis & minus: quo autem modo id fiat, di-  
minus. ximus lib. 4. Physicorum: altero modo secundum perfectionem,  
Quest. 12. vt vnum dicatur esse altero perfectius. Dicit igitur, quod forma  
substantialis non suscipit magis, & minus secundum intentionem,  
ita ut vna & eadem specie modo minus, modo magis sit intensa:  
suscipit tamen magis, & minus secundum perfectionem in diversa  
specie, quia vna est altera perfectior.

Quadrup. Hoc autem quadrupliciter contingit vno modo, in aliquo ana-  
pliciter a- logo, in quo est vnum primum, reliqua, quo magis huic propin-  
linqua sub- qua, vel ab eo remota sunt, eò perfectiora, vel imperfectiora di-  
stantia est cunctur, sicut in esse, in quo primum omnium Deus est: reliqua,  
magis vel quod ad Deum magis accedunt sunt perfectiora. Altero modo in  
minus per vniuoco aliquo, secundum quod vnum est à natura præcipue in-  
fectior. tentum, alterum vero non.

Pro

Pro quo nota ex S. Tho. suprà tex. 18. quod formæ substantiales *Primas* sunt duplices, quædam quæ non per se à natura intenduntur, sed *modus*. ad alias ordinantur, qualis est forma feminis, aut embrionis simili. liter quæ ex aliarum corruptione consequuntur, ut forma cada- *2.*  
ueris, forma aceti, & similes. Hæc formæ dicuntur non intentæ per *genera* for se à natura. Aliæ sunt per se à natura intentæ, ut forma homi- *marū sub* nis forma plantæ, & aliæ huiusmodi: Dicit ergo Aegidius, quod *stataliū*, quæ à natura per se sunt, dicuntur magis substantiæ, id est perfe-  
ctiores.

Tertiò modo dicitur magis substantia, cuius forma vincit ma- *3.*  
teriam, & è contrà minus substantia: cuius forma vincitur à mate-  
ria: tunc vincit forma materiam, cùm minus trahitur in naturam  
passionis, sed liberius agit, qualis est forma ignis, & animalium, in ma-  
teria disposita: cùm verò impedita est à materia multitudine, di-  
citur victa à materia, & imperfectior.

Quartò sumitur magis, & minus in speciebus eiusdem generis, *4.*  
ob inæqualitatem differentiarum, & perfectionum, quibus con-  
trahitur genus. His modis omnibus contingit unam esse magis  
substantiam: sed nullus est secundum intensionem.

Probat Aegid. quod forma substantialis nou sit intensioni, & re- *Probatur*  
missior, quia si susciperet intensionem, vel esset in essentia vel in exi sententia, *Aegid.*  
stentia, nou in essentia, quia consistit in diuisibili, nec in existentia, *Obiect.*  
quia hac variata etiam variatur essentia, quia existentia immedia-  
te fluit ab essentia: ergo non potest intendi, vel remitti.

Quod si obiectas, hoc modo nec forma accidentalis susciperet *Solutio.*  
magis & minus, Respon. in q. 19. quod accidentis recipit ratione sub *Accidens*,  
magis & minus, eo quod magis ipsum actuat, sed non secun- *Duplici-*  
dum essentiam, nec existentiam suam.

Dicit autem quod dupliciter accidentis propter subiectum re- *ter acci-*  
cipit magis, & minus: uno modo quando ponder ex accidentibus dens sus-  
cipientibus magis, vel minus, ut albedo sit intensionior, vel remis- *cipit ma-*  
sior. In subiecto, iuxta primas qualitates, a quibus ponder altero gis &  
modo quia est in subiecto, ubi est qualitas altera minus, aut ma- *minus ra-*  
gis proportionata tibi. v.g. calor sit intensionior, & magis actuat sub- *tione sub-*  
iectum, si sit ignis, quam si sit aer: quia in igne coniungitur siccitati, secun- *iecti secun-*  
dum, quæ magis proportionatur cum calore, in aere vero cum hu- *dum Acci-*  
miditate, quæ minus accedit ad calorem. Hæc est sententia Aegi- *g:d.*  
dij, quæ mihi non placet in omnibus. *i. Conclu-*

Pro huius autem explicatione sit prima conclusio. Accidentia sio.  
per additionem gradus inesse, & essentia sua intenduntur, & per *Explica-*  
ablationem remittuntur in subiecto. Hæc conclusio probata fuit *iur conclusio*  
*4. Physico. ob id non multum immorabor, sed tantum explicabi-* *s: o.*

## 46 In lib.j.de Generatione & Corrup.Arist.

**Duo**bus tur. **E**ssentiam dupliciter dicimus: uno modo naturam, quæ defini modis di tione explicatur, altero modo entitatem rei, seu integratorem: pos cetur e ftestque uno manente invariato. alterum variari. v.g. linea in sua entitate sit maior, sit minor, at lineæ essentia, i. natura, & definitio eadem est semper: quod igitur de linea est, quantum ad extensio nem, id est de qualitate, quoad ad intensionem, additur enim al bedimi albedo educta de potentia subiecti: & augetur albedo in intensione.

Et profecto non est intelligibile quod dicit Aegidius. Quo modo enim una qualitas prorsus in se eodem modo se habens potest subiectum magis aut minus actuare? sed de hoc diximus alibi.

**2. Conclu.** Secunda conclusio. Nulla forma substantialis recipit intensionem, vel remissionem, hæc est contra Auer. & Scotum. Hanc mihi persuadeo rāquam probabilem, propter tres rationes, quarum prima est. Si forma substantialis intendi potest, aut remitti, ergo introducitur per motum, & desinit cum motu, & tunc est motus in substantia, quod est contra Aristotelem & ipsos probo id sequi, quia calor & qualitates aliæ ob id cum motu inducuntur, quia certis gradibus intendi possunt, nec alia est ratio. Quod si dicas formam substantialiem prærequirere certas dispositiones, quibus positis, ipsa inducitur in instanti, profecto hoc est contra ipsos, quia ob id introducitur, in fine dispositionum, quia indissibilis est, & non gradualis: si enim esset gradualis, sicut paulatim dispositiones introducuntur, vtique etiam ipsa forma, quod falso est.

**2. Ratio.** Secunda ratio est: Si esset indissibilis, & remissibilis, vniq; duæ formæ essent simul, nunquam enim calor remittitur nisi cū forma opposita coniunctus sit in eadem materia, nec similiter albedo sine nigredine, ergo etiam una forma substantialis erit cum altera in eadem materia. At hoc quis concederet saltem in formis animatorum & mixtorum: esset enim tunc una res durarum esse exteriorum, & sub duplice simul specie, quod implicat, non ergo est magis & minus in his formis.

**3. Ratio.** Tertia ratio est. Quia ubi non est contrarietas, non est magis & minus, in his quæ oppositionem habent positivam: at in substantia per se in his non est contrarietas, saltem in animatis, & mixtis, non ergo sit similitudin. Sitivam, id est, cum sunt duæ formæ, quæ simul esse non possunt, nisi sint contrarie, non suscipiunt magis & minus: nam lumen suscipit magis, vel minus absque contrarietate, sed lumen non habet repugnantiam cum forma positiva, sed priuationem operatur, punitur,

ponitur, scilicet tenebris.

Per hæc possumus ad argumenta respondere. Cirea loca Arist. *Note ma-*  
*notæ quod magis substantia dicitur apud Arist. multipliciter. pri-*  
*mò, ratione secundæ intentionis: id enim quod pluribus prædica-*  
*tis substata, dicitur magis substantia: & sic inferiora, ut species, & pluri-  
*ta multi-  
*individua substantiæ dicuntur magis substantiæ, quām genera:**  
*Altero modo magis substantia, quæ notior est apud omnes, & sic I.*  
*sensibilia corpora vocat magis substantias, id est, apud nos notio-*  
*res. Tertio magis substantia, quæ magis operativa est, & vincit 2.*  
*ipam materiam: & sic sumitur hoc tex. 18. ut notat Alber. capit.*  
*24. quartò dicitur magis substantia, id est perfectior: vnde nullis ex his modis est secundum intensionem sicut in acciden-*  
*tibus.**

Ad illum locū 8. Meta. qui difficultis est, respondent aliqui, quod *Solutio 4.*  
*loquitur ibi conditionaliter secundum intentionem propositam testimony*  
*contra Plat. ut sit sensus formæ separatae non suscipiunt magis vel Arist.*  
*minus, si quæ suscipiarent, potius essent, quæ sunt in materia, sed nō 1. Solutio*  
*sequitur hinc, quod suscipiant. Ista glossa non mihi placet, quia ni-*  
*hil illuc contra Platонem.* *quoniam*

Dico ergo secundo: quod secundum expositionem Alexandri 2.  
*nil contra nos, exponit. n. sic, forma non est magis substantia, quām*  
*materia, sed collata materia est magis substantia, i. perfectior, quām*  
*materia.*

Dico etiam tertio, quod etiamsi admittamus verba, ut sonant, 3.  
*formæ in materia, suscipiunt magis vel minus, non secundum se,*  
*sed ratione conditionum & proprietatum materialium indiui-*  
*duantium ipsam formam in materia.*

Ad primum argumentum respondeo, maiorem esse falsam non *Ad pri-*  
*enim intensio effectus prouenit ex intensione causæ, sed ex maiori-*  
*maiori vel minori dispositione subiecti: vnde sicut in medio ignis i-*  
*dem inducit calorem, quem non inducit in lapide eodem tem-*  
*pore, non prouenit hoc ex variatione ignis: ita similiter qualita-*  
*tes ab ipsis formis suscipiunt magis & minus inuatiata forma sub-*  
*stantia propter materiæ dispositionem, ut diximus paulò ante ex*  
*Ægidio.*

Et per hoc respondeatur ad secundum, operationes. n. præsertim ad 2.  
*animalium, & hominis variæ sunt, secundum perfectionem etiam*  
*in eadem specie, propter diuersam dispositionem organorum cor-*  
*poralium, quib. operationes illæ exercentur: vnde animæ homi-*  
*næ & qualiter perfectæ sunt in se quoad naturam, at quia hæc ap-*  
*pius sortita est corpus perfectius operatur, sicut scriba bene scri-*  
*bit calamo apto, aliâs ita bonus, male calamo ineptò.*

## 46 In lib.j.De Generatione & Corrup.Arist.

*Ad 3.*

Ad tertium dico quod ignis passio non est quicunque calor, sed intensissimus, & coniunctus cum siccitate: calor vero citra summum aliis inest subiectis: aut potius propria passio non est calor, sed esse calefactuum. Et hæc satis de questione.

### C A P V T. I I I I .

D generatione autem & alteratione dicamus.

*Tex. 23.*

*Constitui* **D**ifferentiam inter generationem, & alterationem, constituit, **D**ex qua quid veraque sit, cognoscitur: ponit autem fundamentum differentium vnum, quod aliud est lubricum, aliud passio, quæ de subiecto *rentia* in dicitur: ut aliud homo aliud albedo, aliud corpus, color, aliud animal, aliud sanitas.

*ratiōnē.* Addit alterum fundamentum, quod utrumque contingit pati 1. *fundā.* mutationem: aliquando enim est mutatio in passione tantum, ut Arist. aliquid, puta homo, ex albo niger fit, tamen manet homo: aliquan 2. *fundā.* do etiam est mutatio ipsius totius, & subiecti, ut cum aqua in aerem, & cibus in sanguinem conuertitur.

His suppositis, dicit duo, alterum est, cum mutatio tantum sit in passionibus subiecto sensibili (id est subiecto in actu, & composto, ut exponit Philop.) manente, tunc est alteratio: alterum est, cum verò ipsum mutatur, nec manet sensibile subiectum, i. compositum, sed aliud & aliud tunc vnius est generatio, alterius corruptio: atque hæc est differentia inter mutationem quæ est alteratio, & eam quæ est generatio & corruptio.

Maximè autem si transmutatio fiat.

*Text. 24.*

*Vbi me-  
xime apparere docet, cum ex insensibili sit sensibile, vel ex  
mutatione ap-  
pareat puta cum vinum in acetum mutatur.*

*mutatio* Dicit autem quod sensibile vocat, quod sentitur quocunque sensu, actu vel alio quoquis. At ne quis dubitet, quomodo aer insensibilis dicatur, cum sit calidus, & humidus Resp. esse quidem sensibilem, sed parum propter subtilitatem, vel raritatem, & sic quodammodo insensibilis dici potest.

In his autem si aliqua manet passio.

*Dubium proponit.* **V**ariè diversi interpres, textum hunc exponunt, sed mihi non videtur adeò difficilis, ut multis indigeat expositionibus sensus igitur est. Cùm dixisset Arist. in generatione totum mutari, in altera-

alteratione qualitates, est dubium an in generatione solum totum mutetur, & non qualitas, sicut in alteratione qualitas, & non <sup>An gen-</sup>  
torum. <sup>totum</sup>

Respon. quod cùm qualitas est communis genito & corrupto, <sup>sunt muta-</sup>  
non est opus quod illa mutetur in suam oppositā, Vt si aqua mu- <sup>tetur.</sup>  
tetur in aerem, quia tuncque est humidus & transparens, non o- <sup>Solus.</sup>  
portet, quod humiditas aquæ mutetur in suam oppositam, scili-  
cet siccitatem: quia etiam aer est humidus. at hæc est huius loci  
expositio fidelis.

Ant tamen ex hoc loco concludatur, accidentia aliqua geniti *Nata.*  
manere, quæ erant in corrupto, dicemus in quæstione circa hoc,  
in qua latè hoc examinabitur.

Si autem non, erit alteratio, vt musicus homo.

**Q**uamvis aliqui laborent circa huius loci expositionem, mi- <sup>Quando</sup>  
pondeant antecedentibus, quibus dixit esse generationem & cor- <sup>non muta-</sup>  
ruptionem, cùm totum mutatur: modo addit, quod si totum non subiectum  
mutatur, non erit nisi alteratio: vt cùm homo musicus sit immu- <sup>est altera-</sup>  
sicus: si musica, & immusica essent formæ, & constituerent ali- <sup>tio.</sup>  
quod per se, tunc esset horum generatio & corruptio, quamvis  
maneret homo: at cùm passiones sunt subiecti manentis in mu-  
tatione, tunc secundum talia erit alteratio, non autem generatio,  
nisi secundum quid, puta hominis musici vel immusici.

Quando igitur secundum quantum sit transmutatio.

**D**istinguit has duas mutationes, puta alterationem, & genera- <sup>Alter-</sup>  
tionem aliis: nam cùm mutatio est in quantitate est augmen- <sup>tio & ge-</sup>  
tatio, vel diminutio: quando id loco latio: quando in qualitate est <sup>meratio di-</sup>  
alteratio: quando vero in subiecto ipso, cuius est passio & acci- <sup>tinguan-</sup>  
dens, est generatio & corruptio. <sup>tur ab a-</sup>

Statim comparat omnes non ratione termini, sed in subiecto: <sup>litis muta-</sup>  
dicique quod generationis subiectum est maximè materia: est e- <sup>tionibus.</sup>  
nim omnium subiectum primum. Reliquarum subiecta sunt at 1.  
liquo modo materia, scilicet secunda materia quidem, quia susci- <sup>2.</sup>  
pit contraria extrinseca, sed non maximè materia, quia est com-  
posita habens adhuc materiam. Atque hec est de generatione & al-  
teratione.

#### Q V A B S T I O Q V I N T A .

*An Generatio ab Alteratione distinguitur.*

**N**on indiget titulus declaratione, quia satis est manifestus. Ac <sup>L. Arg.</sup>  
est argumentum primum, quo probatur non esse mutatio-  
nes distinctas in essentia. Si distinguerentur, maximè esset in sub-

## 50 In lib. j. de Generatione & Corrupt. Arist.

- iectis, quia generationis subiectum est materia, quae est ens in potentia sed alterationis subiectum est ens actu: sed haec nulla est differentia quia etiam materia secundum se suum haberet actum, quamvis autem non sit ita perfectus, sicut actus compositus, non videtur hoc sufficere ad faciendam distinctionem genericam inter generationem & alterationem.
2. Secundò tam extra essentiam materiae est forma substantialis, quam extra essentiam subiecti est forma accidentalis: ut ergo subiectum dicitur alterari secundum accidentales formas, ita etiam materia secundum substantiales: & generatio erit quedam alteratio.
3. Tertio, si differentia mutationes, ex eo esset quod alteratio est ex contrario in contrarium, non autem generatio, sed generatio etiam est à contrario in contrarium & à subiecto in subiectum, ut ex aqua in ignem, & contra, ergo non est differentia inter ista.

1. fund. Aduerte primò quid sit generatio, quid corruptio, quid alteratio: ex his enim quae in text. dicta sunt, possunt earum definitio-  
nem componi. Est enim generatio, mutatio ex non substantia in  
corruptio substantiam: corruptio vero mutatio ex substantia in non substan-  
& alte- tiam. Vbi per substantiam intelligimus compositam, & actu per-  
ratio.fectam substantiam: per non substantiam vero imperfectam, &  
inconsummatam substantiam: ut sit sensus, generatio est mutatio,  
qua completa sit composita substantia ex imperfecta & incom-  
pleta: contra vero corruptio. Alteratio vero est mutatio secun-  
dum qualitates, seu passiones.

2. fund. Aduerte secundò, quod sex differentias possumus constituere  
ex differ- inter generationem, & alterationem.  
entia in Prima est ex parte terminorum ad quos: nam generatio est  
ser gene- secundum formam substantialiem, alteratio vero secundum qua-  
rationem litatem, & hinc sumitur essentialis differentia, & genericā inter  
& altera has duas mutationes, pura penes terminos ad quos, genere dif-  
ferentes.

1. ex par- Secunda est ex parte terminorum à quibus: nam alteratio est à  
te termi- subiecto, id est, à contrario positivo, at generatio est à non subie-  
notum ad cto, & ab opposito priuatiuo: est n. alteratio ab albo in nigrum,  
quos. at generatio ex non homine in hominem.

2. ex par- Huius autem ratio duplex esse potest: prior est, quia in altera-  
te termi- tione, quartus ad contrarium, terminus à quo semper est determina-  
notum à tivus: enim est ad calidum, semper est ex frigido, & quod ten-  
tum quibus. dit in nigrum, semper est ab albo vel à medio: at in generatione  
decreta, secundum mediu-  
m, sed quatinus non habeat gra-  
uitatem, & pro-  
prietatem, non modo corporis  
sed & aqua, aere & ligno, &c.  
at pax ad opus.

igitur etiam aliquando ex aqua, aliquando ex alio, aliquando ex alio sit: simpliciter corruptio patitur, ob id non luminous terminum positionem sed prius ait, quia tempus iste est, ut ex non igne sit semper igois.

- Posterior ratio sequitur alteratio habet universaliter quantitatem, & successionem in forma ad quam tendit. Ad explicandam autem hanc quantitatem, sumimus contrarium, ut ab albo in nigru. Si contra dicatur a non nigro in nigrum nulla esset hic quantitas, quia ex non nigro nigrum in instanti sic: at generatio non foret enim individualis, & instantanea. ob id primarium terminum sumimus.

Tertia differentia est ex parte subjecti, quod non dicitur altera- 3. differen-  
tione mutari, est compositum rotundum, quod generatione muta-  
ria ex part-  
e, & idem manet sub unoque termino mutationis, materia est te subjecta  
nam compositum, quod ante erat, non mater, quod succedit, non  
erat ante, ob id neutrū mutatur, quod non mutatur, debet idem sub  
unoque termino mutationis manere; in generatione autem, &  
corruptionē sola materia prima talis est.

Quarta est ex parte successionalis motus: nā in alteratione inue- 4. ex par-  
nitur, sed semper quantitas, quia semper omnis successiva, est, præter se successum, quæ inter contraria fit: atque hinc sequitur quod tempore sionis me-  
asuretur, & ei adsequetur: at generatio pura non est successiva, sed  
nec tempore, sed instanti temporis mensuratur. Dico puram ge-  
nerationem, id est secundum suam solam naturam consideratam,  
aliquando enim generationepi vocamus mutationem substantiae eius alteracionis, & tunc successiva est, sed non secun-  
dum se.

Quinta est, quod generationem præcedit semper alteratio con- 5. ex par-  
iuncta est, non econtra, præcedit generatio alterationem ei con se dispositio-  
nem de necessitate. Dico, ei coniunctam, quia bene generatio sionis præ-  
cedit: nam res postquam generata est, alteratur sed generatio cadentia.  
non est coniuncta alteracioni, ita ut nullum intercedat tempus: &  
hoc dico de necessitate, quia accidit simul, atque generata est res  
alterari, sed non id ex se postulat alteratio. Præterea alterationem  
non semper præcedit alteratio, quia calefit aliquid non præce-  
dente necessario alteracione alia. Dico, non semper, quia altera-  
tionem, quæ sit secundum qualitates secundas, præcedit alteratio  
semper secundum primas, ut dictum est lib. 7. Physic.

- Sexta est, in alteracione non semper cum una forma introduci- 6. ex par-  
tur, expellitur altera, nec contra, nam lumen introducitur abs- te expul-  
que expulione formæ, & recedit absque alterius introductione. sionis alte-  
At in generatione semper, & universaliter non inducitur una forma riu in materia, nisi expellatur altera, nec una expellitur, quia altera me-

# 50 In lib. j. de Generatione & Corrupt. Arist.

**Note.** inducatur. Et attende quod nō dico quod corruptatur, sed quodd. expellatur, anima enim rationalis aduentu alterius expellitur à materia, sed non corruptitur. Ex his omnibus infetur, & probata remanet conclusio, quodd differunt maximè generatio & alteratio.

**Ad 1. arg.** Ad primum argumentum respondeo, quod est magna differencia inter actum materie & compositi: materia enim est actus nostra per se, nec propter se, sed est diuidit ens naturale: at compositum est ens iam consummatum. Vnde differt mutatio veriusque maxime, quia mutatio materie non est propter ipsam, sed propter compositum, & per talen materialiam consummatur, & perficitur ad tale compositum: at alteratio non consummat compositum sed disponit, & ipsum ordinat secundum aliquem modum: vnde materia non dicitur altera per formam, sed per accidens, sed potius superuenit vni enti.

**Ad 2.** Et per hoc etiam soluitur argumentum secundum, quia forma substantialis facit unum ens, at non accidentalis, nisi unum per accidens, sed potius superuenit vni enti.

**Ad 3.** Ad tertium solutio patet ex secunda differentia posita inter generationem & alterationem, sit quidem generatio aliquando ex contrario, sed non ut ex termino per se, sicut sit alteratio propter dictas causas ibi. Et hoc sit satis de quaestione.

## Q V A E S T I O VI.

An alteratio sit motus continuus.

**Arg. 1. ab auctorita te.** Postquam quid esset alteratio diximus, & quomodo à generatione differat: examinare oportet, an alteratio sit successus motus & continuus: in hoc enim dicebamus à generatione differre: & videtur quod non sit illa alteratio continua. Primo dicit Arist. expressè 8. Phys. tex. 23. dicere alterationem fieri continua, est aduersari valde manifestus.

• Et ultra hoc est ratio prima: si alteratio est continua, pura, calefactio, sicut in aliquo tempore incessanter, hoc autem esse non

posse probatur: si in toto tempore isto est calefactio, ergo in quo cuncte instantes est facta magis calida, sed sunt in tali tempore instantia infinita, ergo in fine illius temporis erit infinitus calor, non finitus, quod est impossibile: non ergo alteratio continua esse potest.

Præterea est altera ratio. Si alteratio fieret continua, esset diuisibilis in infinitum, sicut motus & quodlibet continuum: sed hoc esse non posse probatur: si enim calefactio in infinitum diuisibilis est, non dabatur primus gradus caloris aut qualitatis, nec prima pars subiecti, quæ calefacta sit, ergo iam non dabatur minimum naturale, quod videtur falsum, & contra ea, quæ diximus

1. Physic.

minimum dicitur, q. dicit amplius negatur.

Præterea

Præterè tertio , cuius motus termini non possunt continuari, nec ipse motus potest esse continuus: at alterationis termini non possunt continuari, cum sint contrarij : non ergo potest alteratio esse continua: confirmatur ex Aristot. 6. Physic. text. 58. ubi motus in contrariis, aut contradictoriis factos ob id vocat non continuos.

Circa hoc aduerte difficultatem esse duplicem: est enim qualitas dupliciter diuisibilis : uno modo secundum extensionem in *Dificultate subiecto* : diuiditur enim albedo secundum diuisionem partium *tandemplex subiecti*, cui inest, similiter quælibet alia sensibilis passio: altero modo, secundum intensionis gradus, eo quod qualitas habet certam graduum latitudinem, secundum quam est intensior , vel re- dūcitur duplicitate diuisibilis missior in subiecto uno.

Cum igitur duplicitate diuidatur qualitas, duplex est alteratio: *Duplex altera quæ sit secundum partes subiecti*: cum calefit subiectum *alteratio quantum secundum suas partes*: altera quæ secundum graduum intensionem, cum idem subiectum ex calido sit magis calidum, & ex non calido, calidum, & de utraque alteracione est difficultas *an sit continua, ita ut duret per aliquod tempus absque interpolatione & quiete media.*

De hac re sunt tres opiniones diversæ: prima est Aegid. q. 26. qui dicit, quod alteratio quoad intensionem est continua, tamen quoad ad subiecti partes est discontinua, & interrupta: imaginatur enim sic fieri calefactionem, quod accedat ignis aquæ, & per tempus disponit minimum in quod potest introduci calor, & per totum minimum in uno instanti calorem introducat, sed per tempus continuè intendat introductum, postea cesseret, & disponat secundum minimum, & in instanti introducat: & sic de aliis minimis: unde non est continua motus, quantum ad extensionem, sed est successivus: quia pars post partē alteratur, media tamen est quies: at quoad intensionem est continuus, quamuis non omnino, quatenus intensio unius minimi, & alterius non videntur omnino esse una, & sic intensio totius continui non est omnino etiam continua. Hanc sententiam videtur sequi Landun. lib. 8. Physic. quæst. 8.

Altera sententia est quorundam Thomistarum credentium est se S. Th. 8. Physic. text. 23. & re vera non est, solum n. de augmentatione ibi loquitur, hæc igitur sententia est, quod nec quo ad intensionem, nec quoad extensionem est alteratio continua, sed discontinua, ita ut ignis in hoc tempore disponat primum minimum subiecti, & in instanti per totum inducat calorem & per aliud tempus cesseret, & disponat aliud minimum , & in instanti in-

## 54 In lib.j.de Generatione & Corruptione Arist.

ducatur, & sic de aliis. Idem etiam quo ad intensionem, per se tempus enim disponit, & inducit unum gradum eorum, postea disponit & inducit alium, & sic consequenter. Ista opinio solum invicetur primo argum. fact. iiii pto. q.

**S. sentent.** Tertia sententia est sere communis, quod sit continua, & quoad intensionem, & quoad extensionem, ita, ut non fiat per instantia quiete interrupta, sed per aliquod tempus continuum, & huic maximè faver Aristot. 6. Physic. text. 52. & 58. ubi diuisibilis dicit alterationem & augmentationem, sicut motum localem.

**I. consol.** At ut quid mihi in hac parte videatur resendum, aperiam: si Altera prima conclusio, alteratio quoad virtusque continua est, sc̄pe: distio quoad cōsc̄pe, quia aliquando evenit secundum subiecti partes non extrinseq̄. Se cō continua, sed totam simul, vt dicemus postea. Hęc conclusio p̄ est con meo iudicio probatur evidenter, & primò, suppono unum primitiva. cipium certum: quando agens est debite approximatū passo,

**I. Arg.** necesse est, quod agat in ipsum statim. Ex hoc argumentator, demus ignem approximatū aquaz, & si iam primum minimum calefactum: si per te tempus est, in quo non calefacit, secundum, ergo agens non agit in passum cum sit debite approximatū,

**Ratiocinatur** Dicunt isti, quod tunc disponit illud minimum: sed contra hoc solutio quo est ratio fortis, vel introducit aliquid, vel non nisi non dividam. sponit: nam impossibile est intelligere quomodo disponat, nisi agat, si agat, ergo alterum patitur, si patitur, ergo recipit, si ergo recipit per illud tempus, vide iam alterationem continuam in tempore quam negas: quod si adhuc ista fiat in instanti, debes tandem deuenire ad dispositionem in tempore, aliter per tempus nihil ager agens profectò. hoc argumentum concludit.

**Ignis agit. 1. Ipsi.** Præterea est altera ratio: quia qualitas prima, qualis est color, non habet aliam dispositionem in aqua præcedentem, quia ista minima agit, non est, nisi raritas, & hoc ipsi dicunt: sed est impossibile, nam a tanta rariitate effectus caloris, nec ignis rarefacit, nisi calefaciet, & hoc agit. Ignis raritas non est activa, ut possit raritatem facere: non ergo introducit illam, nisi introducendo calorem, & oppositum non est audiendum: quatinus non nego raritatem aliquando præcedere calorem, ut in motu duorum lapidum sit ignis, vel mo<sup>re</sup>, quam illius effici calorem rarefaciendo: sed ignis non potest hanc raritatem facere, quia non se conficit cum partibus aquaz, concludit calorem: Undamus igitur quod alteratio continua est.

**Color ē gen. 3.** Est tertium argumentum. Si sit per illa minima alteratio, sequitur

quitur quodd agens intentissimum & debilissimum æqualiter agit,  
quia utrumque non nisi minimum gradum introducit, & minimam  
partem alterat in singulis instantibus.

Aliqui hoc admittunt, sed dicunt quodd quamvis ita sit, tamen agentis fortius, frequentius alterat, quam non ita forte, sed profecto solitus.  
hoc nō est recipiendum, quia si Deus impediret actionem utriusque in altero instanti, quis posset capere, quod tantum ageret calor ut octo, & calor ut duo?

Quattum argumentum est, quia non esset alteratio una sed plures mutationes simul coniunctæ: docet enim Arist. lib. 5. Phy. quodd si quies intercedit, non est unus motus, & lib. 8. ob id negat esse unum motum reflexum cum simplici.

Præterea quia si aliquis modo caleficeret, & quiesceret per diem, Confirmata statim caleficeret, etiam diceretur unus motus quod est falsum: tur ratio. nam parum refert, quod quies sit magna aut parua.

Quintum argumentum est, concludens ad hominem: ipsi dicunt, s. quod motus localis est omnino continuus, ex hoc sumitur argumentum, Rarefactio est coniuncta cum motu locali, quia nō sit rarefactio quin locus acquiratur, sed localis motus est continuus: ergo & ipsa rarefactio, hæc autem alteratio est, ergo est continua alteratio.

Secunda conclusio: in alteratione datur primus gradus acquisitus, & prima pars secundum subiectum. Explico, cum ignis accedit ad aquam, datur unus primus gradus caloris in uno instanti introductus. Similiter prima & minima pars aquæ calefacta.

Hæc conclusio quantum ad minimum extentionis probatur: 1. Ratio. quia si non datur prima pars quæ sit calefacta, sed semper minor, & minor præcessit: sequitur quod nec dabitur minimum ignis: & substantiaz, quod falsum esse suprà ostendimus.

Probatur sequela, quia calor disponit ad formam ignis, sicut ergo non datur primum in calore, nec dabitur ignis minimū: quia, demus verbi gratia minimum ignis, sit A B. si in medietate potest induci calor, detur quod intendatur ibi usque ad octo, peto an erit ignis, vel nō: si est, ergo minor minimo, si non, ergo posita summa dispositione, non erit forma.

Præterea, quia summus calor erit cum forma aquæ, vel 2. Ratio. erit materia sine forma: necesse est igitur, quod si non datur ista diuisio in igne, sed est minimum, quod etiam sit in accidenti.

Præterea, quia agens & alterans semper est applicatum æqua- 3. Ratio. liter alicui parti passi: & sic non minori, & minori prius inducit qualitatem.

Ego non video, qd sequatur, sed d. qd nihil agens de paritate suorum gradus calor ut uno instanti. Mais, ut videt. Et aliud videtur qd negari non posse, etiam agens animam suam agere possem calefactam dari: si acceperit. Cum a. in cetera 3. habeat agens de eis qd qualitas si

## 56 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

Hoc etiam patet de intentione: nam vix intelligi potest, quod detur forma aliqua permanens, & incipiat, nec detur pars primò producta, cùm agens sit certa & determinata virtus. Ista etiam sententia est Aver. expressa 8. Physi. comment. 23. & londun. li. 6. q. 15. & Ægid. q. 25. huius.

**In alteratione non** detur primum mutatum esse: nam iste gradus, & hoc minimum primum mutatione instantanea producuntur, nec sunt quicquam motus, sed sunt ultimum non esse motus, quia tunc non est motus sed immediatè post illud erit: & ita est intelligendus Arist. lib. 6. Phy. tex. 55. & 56. quamvis non negarem illic magis dicere quod non datur primum: nam docet simpliciter quod ex albo incipit nigrum per motum, & non per mutationem, propterea est probabilis intentio tertia proposita. At S. Th. 8. Phy. tex. 23. dicit ad illum locum, quod loquitur in genere de motu, & non descendit ex professo ad motum particularem.

**3. conc.** Tertia conclusio, post primum istum gradum, & minimum non inducitur calor, nec quoad intentionem nec quoad exten-

**Ratio.** sionem nisi successivè continuè. Et ratio est: quia iam posteriores gradus adueniunt primò, & minima posteriora, sunt primò continua: & sic quantumcunque illorum pars minor prius producatur, non dabitur minus minimo per se existens, ut alibi declaratum est.

**4. conc.** Quarta conclusio. Hoc non habet locum de partibus latitudinis & longitudinis semper, quia frequenter alterantia sunt maioris quantitatis, quam sit minimus, & sic magam partem simul alterant: at verum habet de partibus profunditatis, in quas posteriores & interiores, posterius alterantur, cùm ab agente magis distent: nec in hoc est id uniuersaliter verum: sunt enim alterationes, quae secundum subiecti partes simul sunt, ut patet de coagulatione & congelatione, de quibus multoies diximus.

**Ad 1.** Ad primum argumentum dico, quod sicut motus localis est continuus, ita, ut in quoque instanti mobile sit in alio loco, non tamen ob id conceditur spaciū esse infinitum, quia sunt infinita instantia in potentia: ita similiter in alteratione circa qualitatem: & profecto mirabile est, quod isti admittunt in motu locali, non autem in alteratione, cùm tamen vniusque æqua sit ratio.

**Ad 2.** Ad secundum patet solutio ex secunda conclusione. Ad tertium dico, quod motus alterationis est in termino ad quem: unde dealbatio est albedo fluens, vel potius fluxus quo ipsa fluit, terminus à quo extrinsecus est: ob id quamvis non sit continuus, non auferit motus continuatatem. Motus localis excedit in hoc alterationem,

quia

quia eius termini possunt esse continui: ac ob id Arist. vocavit alterationem illic discontinuam, sed non semper, ut diximus in expositione illius loci. Hæc satis.

Q V A E S T. V I I.

*An in corruptione sit resolutio usque in primam materiam.*

Oleumnis est quæstio hæc, in his libris & valde utilis, in qua tria Quid sit Sexequemur: primum est, sensum questionis aperire: alterum est, faciendum sententias philosophorum cum ipsorum potissimum rationibus proponere: tertium quid probabilius mihi videatur ostendere.

Circa primum aduerte, quod non querimus, an post rei corruptionem maneat materia nuda: hoc enim impossibile est. Non enim sensum materia absque aliqua forma esse potest, quod si hæc recedit illa succedit: sed sensus est, an cum aliquid corrumpitur, & alterum generatur nihil corrupti maneat in genito, nisi sola materia, verbi gratia corrumpitur homo, si cadauer, an in cadavere nihil hominis maneat, nisi sola materia prima vel maneat aliquid aliud.

Et attende, quod est duplex difficultas in hoc altera est, an maneat aliqua forma substantialis, verbi gratia corrumpitur homo, hac in remanet ne aliqua forma substantialis, quæ erat primo, hominis & a- Duplex liqui enim dicuntur, quod sic, puta, qui ponunt formam corporeitatis tanquam videlicet substantialiem, ut Auic. & Scot. sed contra hos disputauimus 1. Phy. cet de sub- Alij ponunt formas elementorum in mixto, sed contra hos dice- stantialis mus in capite de mixtione. forma &

Modò supponamus non esse nisi formam unam substantialiem accidentem in composito, & perimus de accidentibus, an quod corrumpitur sit, an in aliquid maneat aliqua ipsius qualitas aut accidentis in genito corruptio- ne ne aliqua maneat. Itionis sensus.

Sunt autem circa hoc duas celeberrimæ opiniones: prior est eorum, 1. Sent. sic qui assertūt quod semper in corruptione sit resolutio usque in materiam primam, ita ut nullum accidentis maneat idem numero in genito & incorrupto.

Notant autem quod in qualibet generatione conueniuntur dispositiones duplices, quædam dicentes rem ipsam generandam & introducētes ipsam formam: at istæ corrumpuntur cum forma, quæ recedit, primam à materia per primū non esse, sequuntur aliae similes dispositiones. In generatione cum forma producta per primum esse conservates ipsam in materia, verbi gratia ignis & siccitatis & calefacit aquam, donec forma duplices ab aqua expellatur, & inducatur forma ignis: expulsa autem forma siccitatis, corrumpitur totus calor, & siccitas quæ in ipsa erant, quia nesciunt, ad subiecti corruptionem corrumpuntur quæ in ipso sunt, &

## 58 In lib.j.de Generatione & Corruptione Arist.

inducitur forma ignis cum novo calore, noua siccitate, & aliis distinctionibus.

**Authores** Hæc sententia est S.Tho.& Ægid.2.gen.tex.25. & li.1.tex.24. & huic sen. Capreo 2.sen.d.15.q.1. & Pauli Sonz.8.Met.q.9.& Caieta.de ente sentie D. & essentia.q.17.& communis Thomistarum.

**Tho. At-** Potissima argumenta huius sententiae sunt ista. Primum est. **Accid.** &c. **cidens** est quod aduenit enti in actu, ergo subiectum cui accidens inheret est totum **compositum**, ergo destruendo composto necessario destruetur **accidens**, ergo nihil corrupti manebit ingenito.

2. Secundum est. Si **accidens** est in materia immediata, & non in **composito**, sumo ipsam materiam cum accidenti, & per se. an sit vnum per **accidens**, vel per se, non per se, ut notum est, ergo per **accidens**: ed omne per **accidens** presupponit per se, ergo ante **accidens** prius natura est forma in materia, ratione cuius est vnum per se.

3. Tertiū est, **accidens** vnum numero non potest migrare de subiecto in subiectum, sed si **accidens** corrupti manet idem in genito vtique esset migratio accidentis, ut notum est: ergo fieri non potest vt maneat.

Quarò Arist. text. 23. dicit quod generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili manente, sed si maneret **accidens** idem iam maneret aliquod sensibile in utroque tuto, ergo non esset generatio.

5. Quintò Sequeretur quod esset idem motus continuus utriusque & diuersi subiecti, quod est impossibile: probatur sequela, combatur homo, vel animal vivum, & continuetur calefactio usque ad cineres, runc si idem est calor in mortuo qui erat in vivo, & talis calor semper intenditur, ergo erit calefactio continua duorum subiectorum.

6. Sextò, sequitur etiam quod cum animal moritur, ille calor qui manet est idem cum priore viu: sed probatur quod non possit hoc esse: calor enim mortui inducit refractionem, calor vivi conservat, ergo non potest esse ille calor idem. His argumentis institutus hæc sententia.

**I.Senten-** Altera sententia est huic opposita: Distinguit enim duplex sub-  
via nō fie- iectum accidentium: alterum inherensionis: alterum prædicationis &  
ri resolu- denotationis: materiam constituit subiectum inherensionis, cui in-  
tione us- lunt accidentia: at compositum est subiectum prædicationis, de ipso  
que ad enim accidentia denotative prædicatur. Et hoc sequitur. quod  
ma:teriam cum maneat idem subiectum inherensionis, nō repugnat aliqua ac-  
cidentia manere eadem in genito, quæ erant incorrupto.

Hæc

Hæc sententia est Alb. Mag. tract. 2. c. 2. & Audr. de gen. com. *Duplex*  
ment. 1. vbi dicit eandem esse materiam alterationis. & genera- *subiectum*  
tionis: & similiter cōmen. 24. & Alber. Saxo. q. 6. & Martil. q. 7. & inflationis  
Greg. 2. sen. d. 12. q. 2. ar. 2. & communis Nominalium. *& deno-*

Argumenta huius sententiae potissima sunt, quæ sequuntur. Pri- *minatissi-*  
mum est ex Arist. Hoc tex. 24. vbi dicit accidentia communia ge- *Auctores*  
nito & corruptio manere in generatione: & li. 2. tex. 25. dicit ele- *huic sen-*  
menta symbola facilius transmutari, quia unam qualitatem ha- *tensia. Al-*  
bent communem, ut aer, & ignis: uterque enim est calidus, humi- *ber. Aver-*  
ditas sola contraria est. *1. argum.*

Secundum argumentum communissimum est Nominalium: 2.  
frustra sunt per plura quæ possunt fieri per pauciora, sed ad for-  
mam generandam sufficient dispositions præcedentes: ergo fru-  
stra ponuntur aliæ, quæ sunt similes prolsus.

Tertium est. Si non manet eadē qualitas, sequitur quod aliquid 3.  
corrumpitur sine corrumpente, quod est impossibile: probatur se-  
qua: cum aer in ignem conuerterit, si calor aeris non manet, à  
quo ergo corrumpitur? non à calore ignis, quia calor non destruit  
calorem, non à siccitate, quia non sunt contraria, ergo non habet  
corrumpens.

Quartò. Sequitur etiam quod aliquid generatur & non habet 4.  
generans: probatur, moriatur animal, maneat albedo, sapor, & alia  
accidentia: si vero non, à quo ergo generantur, quia non est illa  
causa efficiens, nisi gladius corrumpens animal: at tale agens non  
potest similes producere effectus.

Præterea quintò. Aliquid generaretur à suo contrario, patet, 5.  
Demus quod moriatur animal ex nimio frigore, tunc per aliquod  
tempus inuenitur calor in cadavere: si ergo non est idem, sed de  
novo productus, iam fieret à frigiditate contraria, quod est im-  
possibile.

Sextò. Experientia probatur, quia vix credibile appetit, quod 6.  
in homine mortuo non sit eadem cicatrix, eadem figura, eadem  
dimensio, quæ erant ante, præterim quia si de novo producta  
sunt, frustra sunt producta, cum talia accidentia non sint necessa-  
ria ad formam cadaveris. Hæc est sententia hōrum & rationes i-  
psorum.

Supereft ut quid mihi probabilius videatur aperiā Sit igitur I. Conclu-  
sionis conclusio. Resolutio fit usque in materiam primam me-  
diam, & post multas corruptiones. Explico, cum homo corrum- *Explica-*  
pitur in cadaver, & iterum cadaver in aliud, & hoc iterum: profec- *tor* conclu-  
sio iam post tot mutationes non est ullum accidens, quod erat ho-  
minis, sed sola materia.

# 60 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

Hec conclusio est certa apud omnes, præter Averroem, qui quantitatem manere perpetuò cum materia autem: sed contra istam sententiam diximus iam lib. i. Physi. de qualitatib. verò aliisque accidentibus nulli est dubium.

## 2. Conc.

Secunda conclusio. Aliquando immediatè, ex prima mutatione fit talis resolutio usque in materiam primam, ut patet in combustionē palez, & in mutatione elementi non symboli. & aliis huiusmodi. De his duabus conclusionibus non est magna difficultas.

## 3. Conc.

Tertia conclusio. Non semper fit resolutio immediatè usque in materiam primam. Hec conclusio mihi videtur multò probabilior, quam opposita. Explicatur conclusio. Adverte ergo accidentia concilia esse in duplice differentia: quædam enim sunt communia sive ex acc. genito, & corrupto: quædam propria vni: scilicet comum quod genitum, & corruptum semper specie, vel genere differenti: nonquam differentia enim primo vnum in aliud eiusdem speciei corruptitur, sed alius communis terius, ut homo in cadaver, ignis in aquam, aer in ignem, & idem in omnibus.

& propter priorem. Vnde accidens propriæ speciei corruptitur, nec manet integrum: at quæ generica, & communia sunt aliquo modo nec contrarium habent in genito, nihil verat eadem manere in mutatione immediata & prima. Istam sententiam mihi persuadeo multis rationibus.

## 1. Rati.

Prima est, illi debent accidentia inherere, de cuius potentia educuntur: at accidentia educuntur ex potentia materiæ, ergo in ea inherent. Loquor autem de huiusmodi accidentibus sensibilibus: maior profecto videtur certa, quæ vix potest intelligi quomodo si aliquid ex sola materia extrahatur, non sit in ea: minor probatur, sumo calorem in aqua, iste non potest extrahi ex forma, cum sit forma opposita, & determinata ad frigiditatem, ergo extrahetur ex materia, & ex potentia communis ad operam de matis posita.

Secundum est, Dispositiones in aqua attingunt introductionem formæ ignis, & ipsam producunt, ergo sunt cum ipsa forma: si non essent, quomodo possent producere formam? antecedens autem probatur, quia non est aliud quod proximè attingat productionem formæ, nisi talis dispositio, agens enim non producit substantiam, nisi per accidentia, ut instrumenta.

Quod si dicas adhuc quod solus ignis producit, argumentum non soluitur: nam pono quod ignis agens definat esse per primum non esse cum dispositionib. inductus, tunc nec erit agens, nec virtus eius, nec oportet casum fingere, hoc enim appetit in virtute semi-

seminis; etiam destructo generante & patre: si virtus illa non est, cum anima incipit & producitur, potest generari: & profecto mihi videtur argumentum esse admodum forte.

Tertium. Si de novo dispositiones producantur cum forma 3. ventura sequitur, quod calor ut octo, & intensissima qualitas produceretur in instanti, & corrumperetur altera in instanti: ut cùm ignis producitur, & aqua corrumpitur: hoc autem ipsi concedunt, sed profecto gratis, & absque ratione qua id probent necessario.

Et quamvis hoc de calore dici posset, tamen quomodo dici potest de animali, cuius dispositiones sunt tot organa, tot temperies particulares membrorum? Quis enim crederet quod destruuntur omnes adueniente anima, & in instanti producuntur aliae? sequitur enim quod frusta illæ præcesserunt, sat enim fuit animati introducere: non enim hic potest dici, quod sunt istæ dispositiones priores ad expellendam formam præcedentem sicut calor in aqua, quia istæ organizationes & instrumenta nullo modo tendunt contra formam seminis: ergo profecto manent eadem adueniente anima, ad ipsiusque aduentum perficiuntur.

Quartum argumentum est, quod ex mixtionib. surgitur, in quibus formæ herbarum, lapidum, & ipsorum simplicium percunt, tamen virtutes manent & qualitates inducentes eisdem effectus, quos ante: nec valet dicere quod iterum de novo producuntur similes virtutes, quia non est agens quod potest tales producere: quaenam ratione posset agens producere ex his herbis, quare non ex aliis reb. quas de novo producuntur ergo credendum est, sed quod manent ipsæ eisdem qualitates.

Quintum est. Cum corrumpitur animal, & de novo sit ille calor, vel per se producitur à causa quæ destruxit animal, vel immediate & consequenter, non per se, quia si occisum est gladio, non videtur gladius, nec illa causa per se productua illius calor, si mediata, & consequenter ad formam cadaveris, profecto est impossibile, quia cum talis calor non sit passio, nec effectus, nec dispositio necessaria talis formæ, sed alienū ab ea, non videtur quod possit consequi ad ipsius productionem.

Nec valet quicquam solutio Gaietani, quod ideo manet calor ille, quia non potuit ita corrupti calor, ut in numero, & specie corrumperetur: ob id ille manet non idem numero, sed idem spe- Reiūitar  
solutio  
Gaiet.cie. Ego miror Gaietanum, qui potest sibi talem conclusionem persuadere: nam qui corrupti individuum: etiam corrupti spe ciem in eo existente: si ergo ille primus calor destructus est, etiam species in eo.

## 62 In lib. j. de Generatione & Corrup. Arist.

Quod si dicat alius, est productus, rursum non est in potentia corruptentis quod ille sit, cum ipsum producat calorem illuc.

Sextum argumentum est ad hominem. Si forma prius natura est in materia introducta, quam nullum accidens, & dispositio peto, vel illa forma est singularis vel non: si non, ergo non est producta, est enim productio singularium: si ergo est singularis, ergo ante quantitatem & dispositionem individuantur res: non ergo a materia signata provenit forma individuatio, hoc argumentum magnam habet vim in doctrina eorum, qui tenent non esse accidentia nisi in composito, dicunt enim ab his esse individuatioem formae a materia signata & determinata. His igitur argumentis mihi probabilius apparet proposita conclusio.

*Nota pro solutione argumentationis.* Nec argumenta in oppositum habent mulum roboris. Pro solutione nota, quod non ita posimus accidentia in materia quod in ipsa nuda sint, quamvis forma separatur omnis, nullus enim hoc dicit, sed sunt in materia, ita ut habeant aliquam formam, sine hanc, sive illam.

*Ad 1.* Ad primum igitur respon. quod accidentia adveniunt entia actu & composito, quia non sunt in materia, nisi habeat formam, & non insurgunt nisi ex materia, quae aliquam habeat formam, siue hanc, sive illam: nam quamvis dispositiones vnius antecedant ipsam, non tamen sunt ante alteram formam, quae est in materia. Quod si velis quod primum, & immediate omnia inhaerent composito, id nego, sat est quod adveniant in sua materie, quae est substantia, licet imperfecta: accidentia ergo toti adveniunt composito atque, licet non in sua immediate, nisi ratione materiali.

*Ad 2.* Ad secundum, admitto accidentis cum materia consideratum accidentia in esse in materia, & quod tale presupponit unum per se, sed dico hoc esse materiam: quis enim negare poterit, materiam secundum se substantiam esse? si substantia, ergo & via & non per accidens.

*Ad 3.* Ad tertium dico, quod non est illud migrare de subiecto in subiectum: immo manet idem subiectum in generatione, puta materia quae eadem est in genito, & corruptio repugnat autem quod accidentia transeant de materia in materiam.

*Ad 4.* Ad quartum patet solutio ex textus expositione: nam secundum Philop. per subiectum sensibile compositum actu intelligitur, quod mutatur in corruptione & generatione, & idem non manet.

*Ad 5.* Ad quintum: sicut diximus lib. 5. eundem esse motum continuum cadaveris, & canis viui è turri cadentis, ac media in via obcuratis: ita

Ita etiam putamus eandem calefactionem , si continuo per illud tempus combureretur , quia manet idem mobile secundum partem unam præcipuam ad motum , & in calefactione manet idem subiectum , quamvis non sit idem subiectum denominationis , ac propterea non videatur tantum unus motus .

Ad sextum est facilis responsio , non enim calor , qui erat naturalis inducit putrefactionem in cadavere , sed calor extraneus , qui plurimus erat ante : & præterea ipse etiam calor naturalis , quia non est inconveniens , ut qui erat naturalis vni formæ , fiat extraneus alterius ita ergo solui possunt argumenta contra conclusionem hanc nostram .

Sit quarta conclusio , Opposita sententia , scilicet quod non sint accidentia vlla eadem in genito , & corrupto , est valde probabilis , 4. Cœlus . quamvis , ut dixi , mihi videatur oppositum probabilius : & magis tenendum . Sex argumenta quæ facta sunt in alteram partem solui possunt , si notes duo , quæ ipsi dicuntur . Alterum est , quod accidentia 1. Notans . corrupti contingit quatuor modis . Primo à contrario manente dum pro subiecto , ut calor corruptus aquæ frigiditatem . Secundo ad solutionem corruptionem subiecti , quando enim subiectum corruptitur , argumentum eriam omnia quæ in eo sunt , sic dispositiones antecedentes tornu . corrupti punitur non à contrario , sed ad subiecti corruptionem . Tertio ad corruptionem termini , ut destructo filio , recedit paternitas . Quartò ad defectum cause , ut lumen ad defectum lu- ffernæ :

Alterum dicunt , quod accidens aliquando per se producitur , 2. Notans . & tunc à simili : aliquando per accidens , & velut consequenter , & dum . tunc à dissimili & à contrario : & per hæc aliqualiter soluent argumenta . At quæ nos proposuimus , non ita facile habent solu- tionem .

Ad duo loca Arist. potest etiam responderi . Ad primum respon- Ad loca deo pro ipsis , quod Arist. solum dicit hoc cum qualitas est communis vtrique , id est , genito & corrupto , non est necesse quod illa mutetur in contrariam , ut quia aer , & aqua humiditatem ha- Ad loca . bant , non est opus , cum aer in aquam convertitur , quod sicut ca- lor aeris mutatur in frigiditatem , ita etiæ humiditas in siccitatem : hoc non est opus : non tamen ex hoc colligitur quod maneat ea- dem , ista est apparens satis eualeo .

Ad secundum respon . S. Thom. eodem loco quod ideo faci- Ad loca . lior est transitus in Symbolis , quia est minor resistentia , quia non est nisi unum contrarium corruptendum , in non symbolis sunt duo .

Contra hoc subtiliter replicat Marsilius , quia si in non symbolis Obiect . Ma . jui .

## 64 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

sunt duo corrumpta, ita etiam sunt duo corruptientia, & sic videtur eadem propositio vnius ad vnum, & duorum ad duo.

Sol. Dico. quod non valet instantia, & ratio est, quia humiditas. v.g. in aere minus resistit igni, quia est cum calore, qui minus est proportionatus ei, quam cum est cum frigiditate, tunc enim magis resistit, & propterea facilius est transmutare symbolum. Et hæc satis de hac quæstione.

---

## TRACTATVS DE Augmentatione.

C A P V T. V.

De Augmentatione autem reliquum est.

Text. 25.

Propos.  
duarum  
questionū  
tractatō  
rum.

I. in quo  
differat  
augmen-  
tatio : ab  
alteratio-

An aug-  
mentatio  
& altera-  
cio diffe-  
rente in so-

lo termi-

no ad quē

materia, vt

qui facit

arts dif-  
ferentis.

Ostquam de generatione, & alteratione dixit, nunc augmentationem aggreditur, ac duo tractanda proponit, alterum in quo differat à generatione & alteratione, alterum quomodo fiat augmentatio, similiter diminutio.

Circa priorem quæstionem dubitat, an in solo termino ad quam sit differentia inter has mutationes: an etiam in aliquo alio, scilicet in modo aliquo, & respondet quod in utroque: in termino quidem ad quem, quia generatio est ad substantiam, alteratio secundum qualitates, augmentatio autem secundum quantitatem: in modo quidem, quia quod generatur, dum generatur non necessario mutat locum: lignum enim eodem loco maneos potest substantialiter mutari: similiter quod alteratur, nam quietus in loco potest alterari: at quod augetur necessario mutat locum, ob id differt in hoc modo augmentatio à reliquis. Hæc enim cum mutatione loci, illæ non necessario coniunctæ sunt.

Nota ex Philo. quod artes tripliciter differunt, quædam in sola

ars domini-  
candi, & ars fabrilis: ita se habent hec, augmen-

tatio, generatio, & alteratio, differunt enim in termino ad quem,

qui est velut materia, & in modo qui est velut forma, vt dictum

Philo. per ratione, generatio, & alteratio, differunt enim in termino ad quem, qui est velut materia, & in modo qui est velut forma, vt dictum est, & ita in prima quæstione dubitauit, in quo different, an in vno

vno horum, an in utroque.

Dubitabis, quare, cum tres sint mutationes, dixit, utraque mutatio sit ex potentia in actum, quia utraque videtur denotare duo.

• Responderet Philop. quod duas mutationes, scilicet augmentationem & alterationem sub una coniunxit, quia utraque est mutationis ratio accidentis.

Dubitabis ultius, quia 8. Phys. tex. 55. dicit, quod alteratio præsupponit motum localem. Dico quod non præsupponit motum localem semper sui, sed vel sui vel alterius hic autem dicitur, quod non est opus quod ipsum in alterabile localiter moueatur, dum alteratur, sicut augmentabile.

Alio autem modo ab eo quod fertur.

**C**VM dixisset augmentabile vel quod diminuitur, mutare locum explicat quomodo mutet locum: dicitque primò, quod non mutat totum locum, sicut quod fertur, hoc enim unum locum relinquit, alterum acquirit: at quod augetur, non relinquit locum quem occupabat, sed ipsum retinet. Dicit secundò, quod non retinet ipsum, sicut quod circulariter mouetur, quod intra eosdem terminos secundum partes mutatur, sed mutat locum, sicut quod extenditur, quia retinens eundem locum, ampliorem & latiorem acquirit, in minorem autem se contrahit, quod diminuitur, non tamen totum deserit.

Quod igitur differt non solum in ipso. Tex. 26.

**I**Nsert conclusionem, non solum differre augmentationem ab aliis in termino à quo, sed etiam in modo, quia cum illa loci mutatione necessariò sit, ut dictum est: & sic soluitur prior quod in principio posita.

Secundam autem quæstionem aggreditur, quomodo fiat augmentationis, & ponit quæstiōnē, Supponitq; prius quod circa magnitudines sit augmentationis, quo luppenito, petitur quomodo sit augeri & minui secundum magnitudinem & corpus, quia duplicitate potest intelligi, aut quod augemur magnitudine & corpore potentia, aut actu: & nota quod est quæstio de materia augmentationis & diminutionis.

Vtrum ex potentia quidem magnitudine.

Tex. 27.

**Q**uestionem proponit. An corpus seu magnitudo generetur vel augetur ex non corpore & magnitudine actu, sed ex corpore potentia vel non sic. Adhuc si ex non corpore actu, vero potentia, an fiat ex tali corpore potentia, quæ materia est secundum se separata vel non, sed in aliquo existenti.

Responsio

ad 1. qu.

Augmē-

tatio dif-

fert ab a-

liis moti-

bus, & ra-

tione ter-

mini &

modi.

Questio 2.

Arist.

quomodo

fit augmē-

tatio.

Sensus q.

An ma-

gnitudo

angeatur

ex nō ma-

## 66 In lib.j.de Generatione & Corrupt. Arist.

**gnitudine** Et facit argumentum quo probat non fieri augmentationem  
**Arg. A-** ex materia separata, tunc enim vel esset ab<sup>q</sup>ue loco, vel esset ut  
ristor. punctus vel vacuum vel corpus insensibile talis materia: sed nihil  
à disiun- horum potest esse, ergo non sit augmentatione ex materia separata  
ctione. quæ sit potentia corpus. Minorem probat quantum ad duas prio  
**Primum.** res partes, quod non possit esse non habens locum, quia id quod  
generatur vel augetur, locum habet, ergo etiam id ex quo debet  
esse generatio & augmentum debet locum habere, si non per se,  
saltem per accidens: probat etiam quod non sit ut punctus, quia  
tunc esset in alio, & non separata.

Reliqua duo prætermittit, quod non sit vacuum, quia vacuum  
impugnatum est lib.4. Phys. c.8. & 9. similiter quod non sit corpus  
insensibile, quia iam etiam non esset per se, sed in corpore: tum  
etiam, ut dicit Philop. quia non potest esse corpus, quin sit sensi-  
bile, nam si corpus est, locum habet, & tunc vel sursum vel deorsum,  
naturaliter vel violentè, & omni modo sequitur, quod sit sen-  
sibile, aliter non haberet locum.

**Nota.** Nota, quod hic locus varie exponitur à multis, & à Philop.  
quia varie legitur. Mihi magis ad mentem Arist. videatur expou-  
tio data, debes tamen supplerre vnam coniunctionem, quæ deest,  
vbi dicitur veluti punctus, legi debet: aut veluti punctus, ut habe-  
tur Græcè.

Sed si in aliquo inerit. Text. 28.

**Triplex** Impugnat alteram partem, quod non sit hoc corpus in paren-  
impugna tia in aliquo, ita tamen ut nihil eius sit nec pars, nec accidens  
tio unius eius: si enim aliquid esset: tunc nō potentia, sed a<sup>q</sup>tu esset, hoc im-  
partit dis pugnat tripliciter, dicens primò multa sequi impossibilia. Primo  
iunctio. sequitur, quod esset generatio ex aliquo non corrupto, ut aeris ex  
Quid non aqua non corrupta: patet, quia sit ex eo quod est in aqua, & non  
sit corpus est ipsius quicquam sed sicut vas.

in poten- Secundò possent in uno esse infinitæ materiæ, cum nihil illius  
tatio. sit, & locum non occupent, cum non sint corpora, & sic infinita  
ex quo sunt, & locum non occupent, cum non sint corpora, & sic infinita  
sit augmē possent actu generari.

**Primo.** Tertio sequitur, quod cum ex aliquo generatur aliquid, tunc  
recederet aliquid ab eo, ex quo generatio sit, puta cum firex aqua  
2. aer, recederet aqua manens, & relinquenter materiam, sicut qui  
3. manens, alteri relinquunt locum. Huc autem omnia impossibi-  
lia sunt.

Melius ergo est facere omnibus. Text. 29.

**Materia** Concludit, quod cum materia non sit separata secundum se  
est insepa- Cexistēs, nec in alio, ita ut nihil sit illius, debemus fateri ipsam  
rabilis. esse inseparabilem ab omnib. id est esse quid in unoquoq; quod  
non possit

**n**on possit ab ipso manente separari, atque ita ipsius erit pars, e- ab uno-  
ritque cum ipsa re vnum numerō, id est, vnum numero faciens, quoque.  
ratione & definitione distincta & ita est: materia enim ignis cum  
ipso vnum est numero, cūm in ipso existat, ratione autem distin-  
cta est, sic etiam in aliis.

**E**x quo obiter reiicit eos, qui puncta & lineas corporum ma- *Puncta &*  
teriam ponebant. Contra hos argumentum ponit, quia puncta li *linea non*  
*neꝝ, & alia huiusmodi, corporis & materiæ termini sunt, at materiæ sunt cor-*  
*tia non est terminus, non ergo sunt puncta materia, est ergo ma-*  
*porum materia illa, cui insunt formæ, & ista nec ab his separari potest, ut teria.*  
probatus est.

Generatur igitur simpliciter alterum. Tex. 30

**C**oncludit, quod id, ex quo generatio est, aliquid est, vel cor- *In genera-*  
*pus actu, & non potentia, sicut id à quo res fit actu etiam est, tione ter-*  
*vel simile in genere, aut in specie, ut in vniuersis causis, aut saltem minus à*  
*actu, ut in æquiuocis: sicut ergo à quo est actu, ita etiam ex quo: quo est cor-*  
*generatio enim ignis actu ex aqua, vel in aliquo actu sibi simile: prius actu,*  
*similiter frigus actu generat durum, sibi dissimile ex aliquo actu, non poten-*  
*tia molli.* *tia corporis*

**H**ic nota diligenter ut intelligas Arist. mentem, quod mate- *Nota 1.*  
ria est duplex, quædam est alterationis, quæ sui mutatione rem *Materiæ*  
conficit, ut mel & acetum sui mutatione faciunt occimel & ele- *duplex u-*  
menta mixtum: quædam est materia compositionis, quæ non de- *na altera-*  
structa rem componit, ut lignum arce est materia in arte compo- *tions, al-*  
sitionis: at in naturalibus est materia prima in composito per se, *teria tom-*  
quæ est & alterationis & compositionis. *positionis.*

**A**duerre etiam, quod in generatione, præter materiam compo- *Nota 2.*  
sitionis est etiam materia alterationis, puta terminus à quo, ut a- *In gene-*  
qua materia est ignis: similiter augmentatione est materia altera- *ratione*  
tionis, cibus extrinsecus sumptus, qui corruptitur: & in hac ma- *reperitur*  
teria alterationis conuenit generatio, & augmentatione, & talis in *vtraque: ma-*  
*teria* *corpus* *compositum, ac ob id Arist. modò de genera-* *tione, modò de augmen-*  
*tatione loquitur hic, quia communem in auggmē*  
*tatione habent alterationis materiam.*

**G**enerationis tamen materia compositionis differt ab ea, quæ *sed diuer-*  
est augmentationis, quod materia generationis non est corpus, *so modo,*  
sed prima materia: at in augmentatione est corpus actu: nam ut  
dicimus, cibus, qui est materia alterationis, conuertitur in pro-  
priam substantiam rei viuentis, & sic conuersus, & factus actu, au-  
get tunc: vtraque ergo materia in augmentatione est corpus actu  
ut latè dicimus post.

Quoniam autem est & substantia. Ter.31.

**Materia** **C**VM dixisset augmentationis materiam corpus esse, seu materia augmentationis, ut est à re inseparabilis, nunc probat quod non qualiter corporis cunque corpus, sed particulare & singulare, non. n. corpus actu in est corpus communis, sed hoc & illud, est materia augmentationis. & hoc sic alio non probat: materia, ut est in corpore, est materia augmentationis, communis sed non est corpus quod non sit corpus singulare, ergo corpus, p[er] singulare est materia augmentationis.

**sed parti-** Probat, quod omne corpus sit corpus singulare, quia nullum est univ[er]salis corpus separatum.

**singulare.** Ex quo fit, quod corpus est quale, & sensibile, & idem est altera. **Ratio.** rationis & augmentationis subiectum, quamvis ratione differantur. **Nota.** non tamen re, vel loco: idem. n. est corpus, quod est quantum, & Idem est quod est quale, & eundem occupat locum, nisi quis velit dicere re altera- qualitates esse separatas, quod est impossibile: ratio tamen, virtus- tione sub que est diuersa, secundum enim quantitatem est augmentationis ieiunia & materia, ut quale verò alterationis.

**augmenta** Et hinc colligitur ratio: nam materia augmenti corpus actu tio[n]is ra- est, & non potentia corpus, & magnitudo, quia idem est subiectū, sion et amē & materia circa quam contingit alterationes esse, & augmentationes, sed alterationes sunt circa corpora actu, & particularia, ex- Colligitur go & augmentationes: non ergo est aliquid commune & sepa- ratio. tum, puta materia, ut probatum est.

**2. ratio.** Alteram etiam rationem facit ad idem probandum ex diffe- rentia generationis & augmentationis: nam generatio est ex po- tentia in actu, at augmentatione est additamentum præexisten- tis magnitudinis habentis iam magnitudinem: sit ergo augmen- tatio secundum corpus actu, & nota quod loquitur iam de mate- ria compositionis.

**Dubium.** Dubitatur, nam cum augmentatione sit motus, videtur quod sit

**Solutio.** existens in potentia, & ad quantitatem, quia est motus ipse ad Nota. quantitatem.

**Quod ab-** Aduerte, quod id quod augetur, partim debet esse actu, par- getur est tamen potentia ad quantitatem: est quidem actu, quia debet præ- partim incedere sub aliqua quantitate, quod enim totam acquirit quanti- actu, & tamen de nouo, non augetur, sed generatur: augmentatione enim partim in ad maiorem quantitatem est, & respectu huius debet esse in po- potentia. tentia.

**Sic etiam** Id etiam ex quo augmentatione sit, debet actu & potentia quan- id ex quo tum esse: actu quidem, quatenus corpus aliquod debet esse, & ne- sit augmē materia separata, potentia verò quatenus debet esse sub quanti- tatio. tate illius rei, quæ augetur. Arist. loquitur secundum id quod est

vtrum

verumque actu, & quod augetur, & ex quo sit argumentum.

*Repetitur  
questio di  
ligentiae*

· Accipiendum itaque magis. Tex. 32.

**M**odus augmenti scrutaturus, cum materiam esse corpus a- examinā-  
tū docuisse, iterum candem quæstionem proponit, ut iam da.  
modum hunc explicet, ob id iterum quæstionem à principio par. *Nosse.*  
ticularius dicit proponendam, an id ex quo augmentatione sit, sit *Appositio*  
*corpus actu.*

Et nota verba, dicit enim quali existenti augeri, id est, cum au- cipitorum.  
gmentum sit secundum aliquem modum, huius causas determi- *Primum.*  
nare oportet.

Ad explicandum autem hoc sumit tria principia communia in 3.  
augmentatione, per hæc autem reliqua inquirit: sicut de loco di- *Ratio du-*  
sputaturus prius communia de ipso sumpsit. Primum principium *bitationis*  
augmentationis & diminutionis doctrinæ est: quod augetur, e-  
ius quælibet pars augetur. Alterum quod augetur, idem est in  
principio & fine augmenti: similiter etiam de diminutione: & hoc  
principium in textu sequenti ponit. Tertium est, augmentum  
sit ab aliquo extrinseco sumpto, quæ omnia postea examinanda  
sunt.

Ponit igitur argumentum, ex quo augmentum sit, vel est cor-  
pus, vel incorporeum, si incorporeum, erit vacuum vel aliud ex  
his quæ superius impugnata sunt: si corpus ab extrinseco sum-  
ptum, cum id quod augetur secundum omnem sui partem auge-  
tur, videtur quod sit corporum penetratio, quod est impossibili-  
le. Hoc est argumentum dubitatuum ad indagandum modum  
augmenti.

Sed neque sic contingit. Tex. 33.

**E**xcludit quandam modū, quem aliquis posset excogitare, pu- *Reiicitur*  
eta quod sic sit augmentū, quomodo ex aqua aer, sit enim ma- *quidē au-*  
tor substantia ex minori. Diminutio verò è contra, ex aere aqua, *genita-*  
hunc modum excludit, dicens quod est generatio & corruptio, *sionis mo-*  
non tamen augmentatione, nec aquæ, nec aeris, nec corporis in com- *dus.*  
muni: si enim aliquid videretur augeri, esset corpus commune a-  
quæ & aeri, quia illud maneret sub minori & minori quantitate,  
illorum enim verunque non manet, sed unum generatur, alterum  
corruptitur, sed tale corpus non est actu, quia non est aliud, quam  
aqua & aer: non enim corpus est in communi separatum.

Quod autem aqua vel aer non augeatur, probat, quia in au-  
gmento oportet seruare omnia principia tria, quæ dicta sunt, de-  
bet autem unum hic, quia quod augetur, debeat manere idem sub  
ut oque termino: at cum ex aere sit aqua, neutrum manet ante &

## 70 In lib.j.de Generatione & Corrup.Arist.

post:est.n.vnum generatum, alterum corruptum, & in hoc similitur augmentationi alterationi : in utraq; enim idem manet (intellige compositum substantiale) quamvis alteratio sit secundum passiones, augmentationi secundum quantitatem.

**Dub.** Hic dubitat Philop.de aere, cum sit aqua, videtur enim relinqui vacuum, & cum aqua sit aer, videtur esse penetratio.

**Solutio.** Respon. quod neutrum sequitur, sed quod partes propinquiores elementi parum condensentur, cum sit aer, rarefiant autem cum sit aqua. Sed de hoc diximus lib.4.Phys.text.83.

Dubitabit autem aliquis. Text.34.

**Quid augentur cibus, an animal. an utrumq.** **C**um dixisset corpus augeri corpore, dubitar, quid dicatur augeri, an cibus ipse, an id quod sumit cibum, an utrumque: videtur enim quod utrumque, nam sicut cum aqua miscetur vino, utrumque augmentatione suscipit, ita similiter cibus & animal.

**Respo. ani mal augeretur non cibus.** Respon. quod non augetur nutrimentum, sed animal, quia non manet nutrimentum, & cibus, animal autem manet, & quod augetur debet manere.

**Respo. autem ad exemplum de vino, quod id, quod dominans est, & vincit alterum, dicitur augeri, ut vinum si parum aquae infusum sit: quod autem vinum dicatur augeri, patet, quia manet, & illa mixtio vinum est, cum faciat vini effectus, contra vero aqua augetur, si parum est vini, & vincit aqua. Et attende quod loquitur de augmentatione improprio per similitudinem ad proprium, quod est viventium.**

**Idem in alteratio ne dicendum:** Idem dicit in alteratione, non enim passio quae de novo est, alterata dicitur, sed subiectum, quod idem manet.

**Similitudo & dis similitudo** Quo autem alteratum est hoc quandoque quidem.

**C**um de alteratione, & augmentatione dixisset similitudinem habere, quod id quod alterari & augeri dicitur debet permanere, nunc dissimilitudinem, & similitudinem quandam in ipsius ponit.

**alteratio nis.** Dissimilitudo est, quod si respicias id à quo sit augmentationum, & à quo alteratio, pura exirent secum ipsum, quod in alteratione est agens, in augmentatione, cibus, tunc alterans aliquando alterat, & alterduplex, & ratur: ut dum frigefacit aqua, calefit: aliquando non alteratur, ut alterando sol agit, non alteratus ab eo, in quod agit: non sic autem in augmentatione se habet cibus, sed semper auget & non augetur.

**& quod** Similitudo tamen est, quod sicut in aucto est virtus augendi, alterando ita in alterato virtus alterandi, ita ut in utroque, id est, alterabili non alterabile & augmentabili sit principium motus scilicet augmentationis & ratur, alteracionis.

Et

Et per hoc solui potest dubium vnum. Nam aliquando cibus fit 2. *Solutio-*  
*maior in corpore, ut dum conuertitur in spiritum. i. in substantia eiusdem*  
*subtiliorem, ut in chilum, aut sanguinem, tamen non augeri dici- dubij.*  
*tur, non solum quia corruptus est, ut diximus, & non manet, sed*  
*etiam quia in cibo non erat illa virtus, ut conuerteretur in maio-*  
*rem substantiam, sed in animali alterante, & conuertente cibū: quod Nota.*  
*si augeri diceretur, vtique haberet virtutem talem in se.* *Quod an-*

*Hinc habes, quod id, quod augeretur, in se habet virtutem ut va- getur de-*  
*lēm motum exerceat, nec est virtus augmentatiua ab extrinseco, bet habe-*  
*sicut est cibus.* *re in se*

Dubium, An virtus alteratiua sit in alterante.

**D**uxplex dubium hic esse potest, alterum est, quomodo dicatur *vs tales*  
*virtus alteratiua esse in eo quod alteratur: videtur enim po- motū ex-*  
*tius esse ab extrinseco, non enim calcit aliquid, aut frigescit, nisi erreat.*  
*ab extrinseco agente.*

Aduerte, quod non est dubium de virtute augmentatiua: hanc e. 3. *Fund.*  
*nim certum est, esse in eo, quod augeretur, non in ipso cibo, & hoc*  
*dupliciter, ut bene dicit Phil. Primo, quia in eo est virtus augme- 1.*  
*tatiua, ubi est virtus nutritiua: sed hec non est nisi in eo, quod nu- tritur, non autem in cibo, & nutrimento, quia nutrimentum cor- rupitur, at virtus nutritiua manet, est ergo in ipso, quod nutritur*  
*hoc enim manet.*

Secundò, quia ibi est virtus augmentatiua, quod assimilat sibi,  
& ad se trahit aliud, sed quod augeretur trahit ad se, & sibi assimilat  
nutrimentum, non autem econtra: ergo in eo est talis virtus: do  
hoc non est dubium: at de alteratiua virtute hoc est difficile.

Duplex opinio circa hoc, & Latinorum, & Græcorum Latini Reiecitur  
dicunt sensum Arist. esse, virtutem alteratiuam esse similem au- *hec opin.*  
gmentatiua, ut sicut in eo, quod augeretur, est virtus augmentatiua; 2. *Opinio.*  
ita etiam sit alteratiua alterandi cibum ipsum: & haec est doctrina vera, sed non videtur ad mentem ipsius Arist. Nam tunc Duplex  
est non esse virtus in eo, quod alteratur, est enim cibus qui est altera- *Nota 1.*  
alteratur. *tina vir-*

Proprieta magis placet altera expositio Alexan. & Philop. in *propin*  
*eius declarationem aduerte, quod est duplex virtus alteratiua, qua, & re*  
*vna remota, quam aliqui actuatiuam vocant, altera propinquua, mota.*  
*quam aliqui factiuam alterationis vocant.* *Nota 2.*

Et ut clarius hoc fiat, aduerte quod est aliquod alterans, quod *Quoddam*  
*non alterat aliquid, nisi prius ab ipso alteretur: sicut vinum & pi- alterans*  
*per non calefaciunt, nisi prius a calore naturali alterentur: similis non al- terans, dicitur remota & actuatiua: illa vero, quæ alterata alterat prius ip-*

*sum alie-propinqua, & factiva illius alterationis.*

*retur.* Loquitur igitur Arist. de virtute alterativa actuante, hæc enim Responso est in eo quod alteratur ut notum est, vt virtus activa piperis est ad dubium in eo, quod à pipere calcfit, & alteratur: & talis est ea, quæ est in eo, quod vir quod augetur, actuat enim cibum, qui actuatus animal alterat: & tunc alie- ita locus exponitur.

*trans fit in* Alterum dubium est, quomodo dicitur hic esse alterans, quod alterante, non alteratur, cum constet agens reparari, dum agit Philop. dicit, *Dubius. 2. verum est agens alterari, & aliquid parum alteratur, ut plus sit, quod 1. Respōs. agit: & hoc dicitur non alterari.*

*Philop.* At magis in hoc placet mihi expositione multorum latiorum, *2. Respōs.* quod loquatur in genere de quoconque alterante: est autem alius, *verior.* quid quod alterat, & non alteratur, ut sol, cœli, & causæ vniuersitatis. *De modo sales.* Est aliud, quod alteratur simul, ut particularia agentia: & sic augmenta- in textus expositione diximus, exemplum ponentes de vniuersalitate re- li causa.

*petuntur* Quoniam autem dubitatum est de his. *Texti. 35.*

*quedam* CVM de modo augmentationis disputasset, ipsum iam explicavit dictio Care aggreditur, ac repetit, quod superius dixit puta, in modo Tria ob- isto constituendo & explicando, esse obseruanda principia illa seruanda tria, ne aliquod falsificetur. Primum est ut maneat idem, quod au- principia geri dicitur, alterum est, augmentū fieri, aliquo ab extrinseco ad- in augmē- uenire: tertium est, ut quodlibet signum sensibile augeatur. Vo- tatione. cat signum sensibile partem minimam naturalem quæ potest per Tres alia se actionem habere & cibum conuertere.

*obseruan-* Adhuc præter ista tria principia oportet alias tres veritates ob- de verita seruare, quas simul concordare, est difficile, quod non est vacuum tes.

intra corpus quod non est corporum penetratio: quod non auge-

*Quid dif-* tur incorporeo, sed corpore.

*ficile vi-* Ista tria simul consonare, videtur difficile: nam corpore suscep- deatur pro ab extrinseco augemur: quare videtur, quod penetreretur cum haec simul nostro corpore quod si penetratio non est, videtur, quod non de- cœnire, beat esse corpus, quo augemur: quod si nec penetratio est, nec in & inueni corporeo augemur, videtur, quod interius sit vacuum, in quod re- re mānū, cipiat corpus hoc: quod si non est vacuum, profectò difficile est: quo fiat modum inuenire, quo possit augmentationis cōstare, at ratiō modus augmenta inueniendus est: nam impossibile est, unum quodque illorum, iici- tio. licet incorporeo augeri penetrationem esse, aut vacuum intra I. Supposi corpus quod augetur dari.

*8. 10.* Suscipiendum autem causam cum determinauerimus.

*Partes dissimila-* A Niequam huius causam explicet, & modum, prius duo pro- posuit: alterū est, quod partes dissimilares augeantur, quia simili-

**Iares augentur, & ratio est, quia ex ipsis constant.**

*res augen-*

Hoc proponit Arist. vt sciamus, quid est, quod primò augetur, *et quia si*  
*& in eo modum consideremus.*

*miliares*

Aduerte ex lib.i. Histo.c. 1. in animalibus, etiam in aliis viuen- *augentur.*  
 tibus esse partes in duplice differentia, quædam dicuntur simila- *Nota. 1.*  
 res, puta quæ dividuntur, & componuntur ex partibus eiusdem ra- *Nota 2.*  
 tionis, & denominationis cum ipsis, vt caro, cuius quælibet pars *Quæ sunt*  
 est caro, & os, & nervus, & similia. Quædam sunt partes dissimila *partes si-*  
 res, quæ ex huiusmodi similaribus constant, & membra vocantur, *miliares et*  
 vt caput, manus, pes, & reliqua, & harum nos quælibet pars est e- *dissimil.*  
 iusdem rationis cum toto, non enim pars capitinis, vel manus, est ca-  
 put, aut manus.

*Supposi-*

Cum igitur dissimilares sint aggregationes similarium quædam, *tio. Partes*  
 augmentum ipsarum pender ex similaribus: ob id enim augetur *simil. ali-*  
 caput, quia os, caro, nervi ipsius augmentur. *quæda de-*

Alterum, quod proponit, est quamq; partium similarium sicut *cipuntur*  
 & aliae res naturales, quæ dicunt formam in materia, dupliciter di *pro forma*  
 ci, uno modo pro forma, altero modo pro materia, vt os, caro, aliquando  
 nervus, aliquando pro formis, aliquando pro materiis sumuntur. *pro materi-*

Et quamvis iste locus sit difficilis, & variè exponatur à multis, *ria.*  
 tamen sequar modo expositionem Philo. quia in quæstio. hoc la- *Nota ex-*  
 tius examinabitur: per formam & materiam intelligit eas, quæ positionem  
 sunt partes substantiæ composite naturalis: & dicit, quod nomina loci Arist.  
 aliquando significant formas, aliquando materias. i. aliquando rem *Nomina*  
 ratione formæ, aliquando rem ratione materiæ, secundum quod aliquando  
 contingit prædicare de his, & quæ secundum materiam, & quæ significant  
 secundum formam insunt: aliquando etiam totum compositum si- *rem ratio*  
 gnificant, vt dicit Philo. sed non exprimit Arist. quia hoc nil facit *ne forme,*  
 ad præsens. *aliquando*

**Quamcunque igitur partem augmentari.**

*materia:*  
*aliquando*

**S**uppositis his, quæ in præcedenti textu dicta sunt, constituit totum ip-  
 sconclusionem, quod augetur, caro, os, & reliqua secundum for- *sum com-*  
 mam, non autem secundum materiam, ita vt illa tria dicta princi- *positum.*  
 pia veritatem habeant in augmentatione secundum formam, non au- *Conclusio*  
 tem secundum materiam. *Arist. aug-*

Quod est dicere, os, nervus, & reliqua dicuntur augeri, quia i- *mentatio*  
 psorum formæ modo sub minori, postea sub maiori sunt mate- *fit secundū*  
 ria: & ipsorum materiarum non dicuntur augeri, quia quædam par- *formā, nō*  
 tes recedunt, quædam adueniunt, nec vñquam materia manet *secundum*  
 eadem. *materiam*

*Explicat conclusio comparatione* Oportet intelligere quemadmodum. Text. 36.  
*conclusio* **C**omparatione explicat, quomodo una forma maneat : *pura*,  
*comparatione* *sit aliquod vas, in quod infundatur aqua, & effundatur, ita ve-*  
*nova, & noua sit aqua, tunc manet idc vas: at materia non ita simi-*  
*lit, forma viventis est, sicut vas manet eadem, tamen partes ma-*  
*teriarum, quedam recedunt, quedam adueniunt.*

*Obiectio.* Diecs, quod non est simile exemplum: nam *vas* manet sub eadē  
*quantitate, at forma aucti est maior, & maior.*

*Solutio.* **D**ico, quod exemplum tantum est ad unitatem formæ ostendē-  
*Idem ostē-* dum sub diuersa materia: quod si exemplum velis ad æquatum, ve-  
*ditur in* dicit Philop. sume utrem, qui simul extēdatur, dum aqua accedit,  
*partibus* & tunc erit exemplum plenius.

*dissimila-* In his autem, quæ sunt dissimilium partium.  
*vibus fieri*

Text. 37.

*augmenta-* **C**VM dixisset, formam manere eandem in osse, & nervo, & re-  
*tionem se-* cundū for paribus, in quibus notius est, quod proportionaliter auctæ sint,  
*mam, in* id est secundum omnes suas partes.

*quibus* Quare autem in his sit notius reddit rationem, quia magis nota-  
*clarius ap-* est forma, & semper videtur restare manus formæ, pedis, & capi-  
*parer.* tatis, quantumcunque materia existens sub forma tali, sit alia, &  
*Conclusio* alia.

*Arist. 2.* Cōfirmat ex vulgo, notiorem esse formam dissimilarium: nam  
*Quod au-* omnes communiter putat in animali mortuo manere eandem car-  
*geant ma-* nem, tamen non eadem membra, & re vera neutrum manet, quia  
*net idem,* ut idem, vtriusque forma, scilicet anima recessit. At error est, quia minus  
*et secun-* discernitur forma in similaribus.  
*dum orn-*

*nenos par-* Quod si huius queretas rationem, ea est: nam operationes mem-  
*brorum* sunt notiores quam similarium partiū, ob id cum in ho-  
*tem auger-* mine mortuo non sunt, facilius cognoscitur illic deesse formam,  
*tar secun-* quam in similaribus.

*dum mate-* Concludit ex his quod augeri, & idem manere in actione, &  
*riam.* secundum omnem partem augeri, verum est, secundum for-  
*De eo ex* tam, non tamen secundum materiam, quod post exami-  
*quo sit au-* nabitur.

*gmentum* Maius autem totum generatum est.

*esse debet* Text. 38.

*dissimile* **D**Ex modo, quo augmentum fiat, dixit, nūc ad materiam, & id,  
*in princi-* ex quo augmentum fit, se transfert, ac dicit, quod nutrimentum  
*pius & si-* quidem in principio est contrarium, & dissimile ipsi vi-  
*'nole in fi-* uēci tamē mutatur in simile. v.g. accedit sanguis humerus ossi sic-  
*ne.* co, est quidem sanguis contrarius, tamen mutatur in os, & fit  
*familis,*

similis, & sic auger ipsum os, & sic in reliquis partibus: & ita augmentum sit ex simili & dissimili: simili, in fine mutationis: dissimili principio.

Dubitabit autem aliquis, quale oportet.

Text. 39.

**Q**Via dixerat, quod nutrimentum est dissimile in principio, id quod posset quis querere, an omnis res sit nutrimentum, ita ut nutrit & quocunque corpus augeri possit. Ad hoc respondeo quod non, auges sed id solum, quod est in potentia viuens, & potentia id, quod debet esse poterit nutriti & augeri: id ergo auger carnem vel os, quod est potentia viria caro, vel os.

Ex quo sequitur, quod debet esse corruptio & generatio quae In nutriti-  
dam: corruptitur enim id, quod est potentia caro, vel os, si sit, pu- tione fit  
re sanguis, vel aliud quid, & sit actu, ac generatur caro, & os, vel genera-  
reliqua, quae augeri debent.

Vnde augmentationem precedit generatio nutrimenti, secundum quam sit actu simile ei: quod debet augere, & nutritire.

Sed addit, quod sic ille cibus & nutrimentum debet generari, & fieri actu viuens puta, caro, os vel nervus, ut non maneat per se existens: tunc enim esset generatio, sed debet coniungi, & vni- cum ipso aucto & nutritio, & ita non per se, sed in hoc, quod aug- tur, debet esse: & sic ipsum augere poterit.

Quid igitur partiens ab hoc actum est.

**C**oncludit ex dictis, quod augetur, debet in se recipere ipsum nutrimentum mutatum, & ab ipso parti recipiendo, & non solum recipiendo, sed etiam velut secum miscendo per copula- tionem & vniōnem: & hoc Arist. dicit, modo interrogatio: expli- catque dupli exemplo.

Alterum est: si quis habeat vinum, quod habet potentiam con- vertendi: & faciendo vinum aquam sibi mixtam & infusam, & in- fundat parum aquae ipsi vino, tunc ex aqua fiet vinum non per se, sed cum ipso vino coniunctum, & vnitum sic sit conuersio cibi in aucto, quantum ad hoc.

Alterum est de igne, qui aliquando comburit ligna distantia, & non sibi vniendo, & tunc dicitur generatio ignis: aliquando vrit sibi iniecta, ac sibi vnit, & tunc augetur.

Sic virtus augmentatur, quae inest in carne, vel osse, vel aliis partib. conuertit nutrimentum in potentia ad actum, & sibi vnit & insurgit augmentatio.

Et adverte, quod exempla solum in hoc ponuntur, ut ostenda- tur generatio, quae sit, non per se, sed cum agentis copulatione, & vniōne.

Quantum autem vniuersale quidem.

Tex.40.

**Dubium.** **H**unc locum bene exponit Philop. Dicit enim, quod dubium soluat, quod suboriri poterat, ex his quæ dicta sunt de nutrimento, dictum est enim, quod sit potentia viuens, scilicet caro, os, neruus, vel aliquid simile, & quod debeat mutari in actu tale: ex hoc videtur sequi, quod iam ipsum non sit actu corpus, sed potentia, nec magnitudo.

**Solu.** Ad hoc respon. quod potest quidem esse, unum actu corpus, & quantum, & aliud potentia, non enim prohibet, ut id, quod debet fieri ex potentia aliquid actu, sit aliud quid actu, & quod sit hoc quantum, sit aliud quantum, & ad hoc ostendendum, dico, quod non sit vniuersale, ut animal, sed ipsum singulare, pro hoc, vel illud, nec sit corpus in communi, sed hoc vel illud: similiter nec quantum in communi, sed hoc vel illud: si enim fieret in vniuersali corpus, fieret prorsus ex non corpore: & si fieret quantum in vniuersali, fieret ex omni non quanto, at cum fiat hoc corpus, potest fieri ex hoc non corpore, sed quid sit aliud corpus, similiter sit quantum, ex alio, quod non sit illud quantum, sit tamen aliud: ita ergo augetur caro ex aliquo quanto, sed non ex eo, quod sit caro ipsa quanta actu, ut ex sanguine: similiter nutritur & augetur vnuinquaque ex eo, quod est potentia tale, & mutabitur in actu tale: non tamen prohibet, quod sit aliquod aliud actu corpus.

**Dubium.** Dubitat Philo. quare cum sit animal, sit ex omnino non anima-  
**Philop.** li: at corpus sit semper ex corpore.

**Solut.** Respon. quod forma animalis est separabilis, i.e. potest esse materia ex eodem, ria absque quacunque animalis forma: at non à corpore separabilis est: & hoc quia materia semper habet quantitatem.

**Not.** Ex quo loco aliqui putant secundum Phil. quantitatem esse co-  
zuanam materiam, sed non est talis sententia Phil. in hoc loco, solum enim dicit, quod non sit materia absque illa quantitate, siue sit ista, siue illa, sed non semper cum eadem.

**2. Solut.** Sed debebat adhuc ratio dari, quare non sit separabilis à quantitate:  
**anterioris.** te: ob id dico, quod materia non potest esse vnuam denudata ab omni forma corporis, sed aliquam semper debet habere: siue hanc siue illam, quia proprius & primus ipsis materialis actus, est actus corporis, & eius potentia in hunc terminatur, quamvis non habeat hunc actum ab una forma, ut voluit Avic. sed ab ipsis singulis formis sensibilibus, quibus omnibus communis est dare hunc actum primum materialis, ut ipsa compositum fiat, & sit.

Secun-

Secundum igitur quod potentia compositum.

Text. 41.

**C**VM nutrimentum, qualiter se haberet, ostendisset, nunc di- *Disting-*  
*stinguit augmentationem à nutritione: hę enim ex eodem subiecto aug-*  
*mentum conuenire, nam augmentatio respicit nutrimentum, ut est nis à nu-*  
*potentia quantum illud, quod debet augeri: nutritio verò respicit tritio.*  
*idem: ut est potentia substantia viuens.*

*Verbi gratia, sit nutrimentum, puta sanguis, hic est poten-*  
*tia caro nutrita, & potentia quantum ipsum scilicet caro nu-*  
*tritio fit ex ipso, ut est potentia caro, & actu fit caro: augmenta-*  
*tio verò ex ipso, ut est potentia tale quantum viuens & sit actu* *Exemplū*  
*quantum.*

Aduerte tamen cum Philop. quod tunc sit nutrimentum actu quantum, quando auger quantitatem viuentis sua additione: hoc autem non semper est, ob id manet nutritio, quae est conuersio sola, non augmentatione: hoc autem fit, cum plus substantie est deperditum, quam reparetur per talem conuersionem, ut inferius dicimus.

Et nutrimentum augmentationi idem.

**P**osita differentia inter augmentationem & nutritionem. nunc *quod no-*  
*idem subiecto, sed differunt ratione, Ut enim cibus est potentia quod au-*  
*caro nutrit carnem, ut autem est potentia quanta caro, ita ut sit gee.*  
*plus, quam deperditum, sic auger, cum verò minus diminuit, sem-*  
*per tamen siue in augmentatione, siue in decremente est nutritio, quia* *Sunt idem*  
*est substantiae conuersio.*

Hęc autem forma sine materia, ut im-  
*materialis.*

**L**ocus est difficilis, tamen placet Alexandri expositio, & Phil. *Quid, hoc*  
*vocat materiam quantitatem ipsam, vocat formam ipsam sub* *loco intel-*  
*stantiam, & tunc est caro in potentia forma, cum nutrit, in poten-* *ligat A-*  
*tia vero materia cum auger.*

Cum ergo dixisset paulo ante, quod nutrit, ut est potentia ca- *formam*  
*zo, addit hoc esse formam sine materia. i. respicit substantiam, non* *& mate-*  
*quantitatem.*

At ne quis existimaret, esse hic formam absq; materia omnino, *Occurrat*  
*addit, quod non est, sed dicitur hoc immateriale eo modo, quo id, obiectio-*  
*quod est in materia immateriale dicitur, puta re in materia est, sed nō.*  
*Secundum se, & intellectum abique illa materia & quātitate con-*  
*sideratur.*

Quod si accedit materia, & nutrimentum in potentia verumq;

*Convenit*

*subiecto,*  
*differente*  
*ratione.*

*Nota.*

*Differentia*  
*inter id*

*et idem*  
*caro.*

*Sunt idem*  
*subiecto*

*& diffe-*  
*runt ratio-*  
*ne.*

*ligat A-*  
*rist. per*

## 78 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

scilicet substantia, & quantum, puta materia, & forma, vt dictum est, tunc & nutritio, & augmentum fiunt, & sic augmentum in partibus immaterialibus, id est secundum formam augmentum sit.

Si autem amplius facere non possit.

Text. 42.

**D**e diminutione. **D**iminutionem explicat tunc esse, cum nutrimentum in animacione cōueritur quanto sit deperditum, sicut cum tantum aquæ quomodo infunditur vino, vt iam aquosum fiat, & virtus minuatur. fiat.

**Nota 1.** Et nota cum Philop. quod exemplum solum est quantum ad virtutem tantum puta, virtus vini sit minor, dum plus aquæ infun-

**Nota 2.** ditur, quæ minus potest conuerti in vinum: ita similiter in viventi. **Quamdiu** secundum quantitatem, minuitur enim quantitas, dum minus re-

vivens vi parat, quam sit deperditum. **uit aliqua** Aduerte etiā quod dum vivens viuit, semper deperdit partes sub partesciis stantia, & materiæ, quas nutritione continua reparat.

**de perdendis** Sed triplex est viventium status naturalis; primus, in quo plus reparat, quam deperdat, & sic sit augmentum, aliud est in quo tan-

**Nota 3.** tum reparat, quatum deperdit, tertius in quo minus reparat, & iam **Triplex** incipit imminere mors, & est diminutio: tamen in his omnib. est viventi nutritio, dum vita durat.

**status.** Hæc Arist. de augmentatione: tamen quia ex præcipuis cōsiderationibus, & difficilibus philosophicis questionibus ista de augmentatione non tenet infimum locū, paulum debemus immo-  
**Scopus.** disputationis. rari, & ea omnia quæ dicto sunt discutere, & magis declarare.

**Agendum de augmētatione pro prias. vi-**

### Q V A E S T I O VIII. An augmentatione sit generatio.

**Notæ.** Inter alia, quæ in augmentatione disputanda sunt, id primum sumimus examinandum, sub quo genere sit, quia hoc multum ad ipsius attinet definitionem: oportet autem aduertere, quod non augmen- hic de quacunque augmentatione, sermo est, sed de ea quæ ad vi- tatio mul- uentium, hæc enim propria est.

**triplex.** Sumitur autem augmentatione vel in communi pro incrementi, 1. & maioritatis cuiusque motu, & sic multipliciter dicitur. Primo, pro quacunque intentione qualitatis, dicitur. n. intensio augmen- 2. tum quoddam, & qualitas augeri dicitur. Altero modo pro augmen- te in numeris, dicuntur enim numeri augeri per additionem v- 3. eratum. Tertio augetur magnitudo aliqua per magnitudinis ad- ditionem ve aqua additione aquæ. Quartò etiam augetur aliquid, nulla facta additione, & sic rarefactio dicitur augmentatione quæ-

quædam , nec de his augmentationibus in præsenti , est disputatio , sed de ea , quæ est viuentium , quæ adueniente aliquo extrinseco sit.

Ac peritus , an talis sit generatio : & videtur quod sic . Primo , *Ratio* . id , quo posito , ponitur augmentationis , & quo ablato auferatur , est i- *Quod ipsa augmentationis* , sed posita tali generatione , puta maioris partis substantiaz : quam sit deperdita in viuente , ponitur augmentationis *ratio* , & ipsa ablata , auferatur augmentationis , ergo illa generatio est generatio augmentationis .

Secundo , augmentationis est generatio maioris partis substantiaz , sed generatio maioris partis est generatio , ergo augmentationis est generatio .

Tertio , quia augmentationis assimilatur mutationi , qua ignis 3. in se conuertit lignum , sed hæc est generatio , ergo & augmentationis .

Quarto , quia in augmentatione est corruptio simpliciter cibi , 4. ergo ibi est generatio : corruptio enim vnius , generatio est alterius : ergo augmentationis est generatio .

In hac difficultate sunt tres sententiaz : Prima est Marsili q. 10. 1. opinio qui augmentationem dicit , generationem esse quandam , est enim Marsili . generatio , & conuersio cibi , cum est , & sit maior substantia , quam sit deperdita , ita tamen , quod non sit generata per se , sed coniuncta , & unita cum viuente , ob id vocat aggenerationem hanc tam mutationem : & dicit augmentationem esse aggenerationem quandam .

Alia est sententia aliorum , quos ipse citat , qui augmentatione 2. Opinio plures esse motus dicunt : est enim partim generatio , partim motus localis , partim alteratio , & alijs , quia hi omnes necessarij in augmentatione sunt .

Tertia sententia est Alb . Saxo . q. 9. & Aegid . q. 27. & Phil . tex . 41. 3. Opinio & est communis , quod augmentationis non est generatio illa quamvis Alb . Satis necessaria , & prævia , sed augmentationis est motus in quantitatem xonis Aemaiorem , quæ ex illa aggeneratione insurgit , non enim solù nungadid . &c. trimentum in substantiam viuentis conuersum substantiam numerum 1. Conc . trit , sed etiam quantitatem habens cum plus est , quam deperditum sit . Ipsum viuens auggetur , & motus ille augmentum est , secundum 1. Fundat . In augmēduum quem substantia viuentis per maiorem quantitatem dilata- ratione tur . Hæ sunt opiniones præcipuae aliorum .

Pro quarum dilucidatione sit prima conclusio . Augmentationis mutationis est motus à minori ad maiorem magnitudinem formaliter , non nisi repres autem aggenerationis substantiaz .

Pro declaratione adverte in augmentatione multas mutationses 1. quinque

## 80 In lib.j.de Generatione & Corruptione Arist.

conuenire, est una alteratio secundum quam pars viventis nutrita da cibum sibi iuxta positum disponit, ut in sui similitudinem re-  
2. ducat. Altera est corruptio substancialis cibi, forma enim recedit  
3. ipsius, & hanc sequitur tertia, nempe generatio quædam secun-  
dum quam in illam cibi materiam forma viventis succederet de no-  
uo, non quidem separatis, sed coniunctim cum ipso vivere: & ta-  
4. lis mutatio nutritio est viventis: post hanc est quarta, hæc sequens,  
secundum quam quantitas nutrimenti mutari copularur vi-  
uenti, ita ut fiat vivens maius, quam ante erat, & hæc sola dicitur  
5. augmentatio, quam sequitur alia quinta noui loci maioris ac-  
quisitio.

**2. Funda.** Aduerte vltius, quod alteratio præcedit tempore reliquas  
alteratio quatuor, at quatuor aliæ, quæ facta alteratione sunt, simul tem-  
præcessit pore sunt, ita ut dum forma cibi expellitur, altera introducitur, &  
tempore vivens augetur, & locus etiam mutatur, dum maior occupatur,  
reliquas quam ante. Quamvis ergo simul tot mutationes conueniant, non  
4. muta- ramen propter similitudinem earum natura confundi debet: sed  
tiones, illæ differunt inter se multum, ac varias habent rationes.

verò qua- Imò quia quantitas distinguitur realiter à sustâria, etiâ augmenta-  
tor sunt ratio, & nutritio realiter distinguuntur, cum sint ad diversos termi-  
nus. nos realiter differentes, & præterim si augmentatio cum quanti-  
**Augmen-** tate, & nutritio cum substantia re idem sunt: est enim valde pro-  
tatio & babilis opinio, quod mutatio à termino non distinguitur realiter,  
nutritio ut diximus lib.3. Physi.

**realiter** His suppositis, notus est sensus conclusionis. Probatur autem  
**differunt.** primò. Mutationes, quarum termini distinguuntur, & ipsi distin-  
**Probatur** giuntur, sed generationis, & augmentationis termini distinguuntur:  
**conclusio.** est enim augmentatio ad quantitatem, & aggeneratio ad sub-  
**I. Ratio.** stantiam: ergo & ipsæ distinguuntur: ergo augmentatio non est ge-  
neratio.

**2. Ratio.** Secundò, Augmentatio est à subiecto in subiectum, ob id mo-  
tus dicitur ab Aristotele. s. Phylac. at generatio est à non subiecto  
in subiectum, nec motus est, ergo augmentatio non est ge-  
neratio.

**3. Ratio.** Tertiò, quod generatur, non dicitur mutari, cum non fuerit ante, sed fieri, ut cum generatur homo, non mutatur, quia tunc est,  
quod autem mutatur, debet ante, & post esse, quod augetur, di-  
citur mutari, & moueri: ergo non est augmentatio generatio.

**4. Ratio.** Quartò, si augmentatio esset generatio, tunc esset generatio, &  
augmentatio sub uno genere substantiaz, utraque enim est ad sub-  
stantiam: non ergo essent quatuor mutationum genera quæ Arist.  
& Philosophi recipiunt.

Con-

Constat igitur ex his, augmentationem non esse generationem sed motum ad quantitatē: non n.dici potest, quod sint plures motus: Tunc enim non vnum mutationis genus esset, sed aggregatio multorum, & vnum per accidens.

Secunda conclusio. Proxima materia augmentationis est corpus 2. Concl.  
actu simile specie & accidente ei, quod augetur. Nota I.

Aduerte, quod est duplex materia augmentationis: altera, quæ *Duplex* dicitur alterationis, & hæc est nutrimentum ante conuersionem *materia* in substantiam viuentis, & talis in materia remota est: altera compo *augmentationis* est, & hæc est nutrimentum conuersum in substantiam *vi- tationis*. uentis, & ex hoc proxime sit augmentationis, non quod tempore Nota 2. precedat conuersio in simile ipsam augmentationem, simul enim *Non solū* sunt, sed tantum natura. nutrimentum

Ulterius etiam nota, quod nō solum sit simile in forma substan- tum sit si-  
tiali, sed etiam in qualitatibus, ut os facit os, caro carneum, nervus mire in  
nervum, & sic vnumquodque augetur, & nutritur corpore simili *substan-*  
*in substantia, & in qualitate: hoc docet Arist. 8. Physic. text. 55. vbi tia sed in*  
*dicit quod nutrimentum factum simile auget.* qualitate.

Tertia conclusio. Augmentatio est motio viuentis eiusdem 3. Concl.  
manentis, facta ab anima ex minori ad maiorem magnitudinem, 1. Definit.  
adueniente aliquo extrinseco, ut suæ naturæ debitos quantitatis *tio augme-*  
*terminos viuens consequatur. Hæc potest esse definitio augmen-* tationis p-  
*cationis.* causas.

Quamvis non sit opus sic definire, sat enim erat dicere, viuentis 2. Defini-  
motus à minori ad maiorem magnitudinem: at ut melius causæ *tio bre-*  
distinguerentur, posita est definitio prolixior. rior.

Formalis causa est motus, in quo à generatione secernitur & *Expli-*  
motus termini ad maiorem magnitudinem ex minori, in quo à dimi *tio defini-*  
nitione differt, cuius termini sunt oppositi: ponitur subiectū pro- *tionis.*  
prium, quod est viuens: materia est extrinsecū adueniens: efficiens  
est anima: est n. anima primum principium effectuum augmenti: finis est, ut viuentia, quæ statim à principio perfectam quantitatem adepta non sunt, ad ipsam perfectiōem secundum propriam cuiusque naturam per augmentationem perueniant. De singularibus his causis non est in præsenti disputandum, sat est modò in generali ipsas attingere. Per hæc ad argumenta possimus facile respondere.

Ad primum neganda est maior per illam enim probaretur, *Solutio*  
quod pater est filius, quia posito uno ponitur alterum, & ablato, *argumēti.*  
aufertur. Sequitur quidem ex tali generatione augmentationis, non A. 1.  
tamen augmentationis est ipsa generatio.

Ad secundum, quod in illa generatione maioris substantiaz Ad 2.  
f

## 82 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

sunt due mutationes: altera substantiaz, altera quantitatis. Nec intelligas, quod illa productio quantitatis est argumentatio, sed simul cum extensione, & dilatatione substantiaz, quae prouenit ex vnione, & copulatione cum viuente ipso.

*Ad 3.* Ad tertium dico, quod comparatio illa ignis solùm est quantum ad hoc, quod in augmentatione nō generatur aliquid, ut per se sit, sed coniunctum cum viuente, tamen adhuc in igne consideramus duas mutationes, & eas, quae est ignis generatio, & eas, quae est ipsius accretio secundum maiorem quantitatem, quamvis sit improoria.

*Ad 4.* Ad quartum, admitto esse cibi corruptionem, simul etiam dicō, esse ibi aliquam generationem, sed non est talis generatio ipsa augmentatione, sed ei est adiuncta, & ad ipsam necessaria, quamvis simul tempore verumque sit. propterea tamen non tollitur distinctione inter ipsa, ut dictum est.

### Q V A E S T I O I X.

*An in augmentatione eadem viuentis forma numero maneat.*

*Sensu q.* **G**ravis quidem & difficilis est questio ista, cuius sensus est, constat. n. res augeri per conuersionem cibi in propriam substantiam, & diminutionem per recessum partium substantiaz: petitus autem, cum cibus destruitur & in viuentis substantiam convertitur, an in materia cibi noua pars animaz introducatur deducta ex potentia illius materiaz cibi, an eadem prorsus numero anima, quae in viuente erat, ingrediatut illam, similiter in diminutione, cum recedit pars carnis, ossis, vel alterius, an particula animaz, quae ibi erat corruptatur, an non, sed maneat regressa ad alias materiaz partes.

*Nota.* Et nota quod ex determinacione huius difficultatis simul materialia determinata: puta quomodo quod augetur debet manere idem.

*2. Senten.* Pro altera igitur parte questionis, puta, quod sit eadem anima numero sub maiori, & sub minori materia, sunt argumenta.

*1. Argum.* Primum est ex Aristot. tex. 36. vbi dicit, secundum formam est. *Pro parte* se augmentationem, & tex. 37. quod manet forma eadem, materia recedit, sicut manet idem vas, aqua fluit, & refluxit alia, & alias: ergo videtur profecto, quod sit eadem forma numero in augmento.

*2.* Secundò, si forma etiam cum materia recedit in diminutione, non esset idem subiectum, quod autem est, & quod ante erat, quia nec forma antiqua, nec materia sit eadem: cum igitur debeat esse idem

idem subiectum: & non sit hoc secundum materiam, quam non permanere eandem, certum est, erit profectò secundum formam.

Terriò, quia si sic esset augmentū viuentium, sequeretur quod non differeret ab augmento non viuentium, puta ignis, non enim aliter augetur ignis, quam conuertendo stopam, vel aliud simile in ignem, & sibi copulando: ergo profectò cum tanta sit differentia, ut unum animatum, alterum sit inanimatum, videtur non sic esse augmentum in viuentibus, sed per eiusdem formæ numerο extensionem.

Quarto sequitur, quod possent animata in infinitum crescere, & ex natura sua terminum non haberent, quod est falsum, & contra Arist. 2. de anima text. 41. Sequela probatur, quia si illo modo augerentur, tunc esset augmentum per iuxtapositionem similis in actu, sicut in igne: cresceret ergo absque intrinseco termino, sicut & ignis.

Quintò sequitur, quod post aliquod tempus prorsus esset aliud viuens, quam fuit genitum, quod videtur quasi opinio Heracliti: sequela patet, quia si paulatim corruptitur antiqua forma & materia, & nouæ succedunt partes, tandem omnes partes erunt aliæ ab his, quæ in generatione prima fuerunt.

Hæc sunt argumenta pro hac parte, cuius quidem sententia *Authorum* sunt viri insignes, puta Philop. hic multoties id docet Alb. Mag. res prima opusc. de nutritione. tract. 1. c. 3. & tract. 2. c. 1. & videtur etiam hoc *sententia*. sentire S. Thom. 2. de anima lect. 9. idem Aegidius in isto loco: & Burleus tract. de intentione, & remissione c. 3. & Paulus Vener. suus text. 37.

Et oppositam partem alij sustinent: puta quod semper educatur noua pars formæ in nutritione, & pereat in diminutione in omnibus præter hominem, cuius anima indivisiibilis est, & immortalis: sicut cum calor, qui est unius medietatis ligni diffunditur per totum producendo nouum in partes proximas & diminuitur partibus destruetis, ita est de anima, quæ in materia divisiibilis est.

Ista sententia est Marsiliij. q. 12. & Albert. Saxo. q. 10. & Petri de Mantua tract. de primo, & ultimo instanti. Est etiam Alex. & Auer. res 2. *sententia* consentire videtur comm. 38. Similiter Simpl. 2. de anima particulis *sententia*. 1a. 49. Est etiam omnium Nominalium. Quid in hac controversia sit tenendum, difficile est iudicare.

Tamen sit prima conclusio. Existente anima divisibili, mihi *1. Concl.* impossibile apparet, non educi nouam partem formæ de novo ex materia nutritienti potentia. Similiter cum recessu partis substantia deperdi.

## 84 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

**Explicatio conclu-** Explico conclusionem. Quamvis si opinio an animæ anima-  
tio concludit lium perfectorum sint individuables, sicut hominis, nec ne, tamen  
sionis. de imperfectis, & saltem de animabus plantarum communis opi-  
**Anima** uio conceps est, esse omnes divisibiles in materia & coextendi se-  
plantarum cundum quantitatem: & est expressa sententia Aristot. tamen quia  
divisibiles non est modo locus id disputandi, supponatur, ut alias proban-  
& imper- dum: imo ego existimo omnes animas præter humanam esse di-  
fectorum divisibiles in materia: quicquid tamen sit, hoc supposito, est conclu-  
**animan-** sio quod educitur pars formæ ex materia, & cum materia rece-  
tum. dente corruptitur etiam particula formæ.

**Animas** Et probatur conclusio fortissimis argumentis. Primum est: de-  
bitorum unus partem substantiaz viventis, quæ augeri debet, & est apposi-  
tus illi cibus immediate, tunc si formæ pars illa, quæ est in illa  
se divisibi particula materiaz manens, eadem etiam transit ad informandam  
les proba- materiam cibi, pero, vel deserit suam materiam, vel non, sed simul  
bilis. vt rancque informat, si deserit, non ergo augetur, nec occupat ma-  
j. Arg. iorem materiam, si verò simul informat vtramq; ergo est individu-  
**Pro pri-** fibilis, est enim tota illa in materia priori, & tota illa alia simul  
ma conclu- materia: non enim est divisibile.

**Sunt ratio.** Præterea, quia non est maior forma in una parte, quam in tota,  
Conferma quia eadem est, nec aliquid formæ productum est de nouo.

**Solatio.** Secundò sumo partem, quæ est corrupta: forma in illa existens  
2. prius, vel est corrupta, vel non: si corrupta, habeo intentum: si non  
corrupta, vel manet sine materia, vel non: non est dicendum quod  
sit sine materia: si ergo manet in materia, erit profectò in parte  
materiaz antecedente: erunt ergo duæ particulæ formæ in unica  
parte materiaz.

**Reiicitur** Ad hoc dicunt aliqui, quod cum illa forma definit esse in illa  
quorundam. materiaz parte recedente, configuit ad materiam antecedentem,  
& quæ ibi inerat ad aliam, & hæc ad aliam, donec ultima intret in  
cibi materiam.

**Reiicitur ea solutio.** Primi, quid ridiculum magis potest in Philosophia? &  
quamvis multis hoc impugnari poterat, hoc tamen modo con-  
vincitur, nam pono, quod sit maior pars materiaz deperdita, quam  
cibi sit acquisita, quod accidit tempore diminutionis, tunc non ha-  
bet locum solutio.

3. Tertiò, si paulatim recedente materia manet forma, & in eo  
materia, è cuius potentia non est educita, cum toties fiat ista mu-  
tatio secundum ipsos ut nihil maneat materiaz antiquæ, & quæ  
primò erat, sequitur, quod erit forma corruptibilis habens mate-  
riam, de cuius potentia non est educita, & sic ab illa tota est inde-  
pendens, quod profectò est absurdissimum in philosophia.

Quar-

Quarto, sumo vnam formam eductam de potentia materiæ, & facio argumentum: Ita depender tota forma ista ab hac tota materia, sicut pars formæ à parte, quia sicut tota est educta ex potentia totius materiæ, ita pars de parte, sed forma à tota inseparabilis est: ergo etiam pars à parte, qui corrumperatur.

Quinto, quia forma educta de potentia materiæ non potest vel modo per se moueri: quo ergo modo forma illa mouetur ad illam materiam, aut quis est talis motus? non enim localis, nec visus alius est, ut patet ex definitionibus singulorum. His, & aliis argumentis, quæ adducere possem, existimo cōclusionem nostram probari,

Sit secunda conclusio. Probabilis est opposita sententia propter authoritatem authorum, quamvis non habeant aliam solutionem meliorem argumentorum, quam dicere, quod anima excellit alias formas: & ita quamvis diuisibilis sit, potest se ad materiam maiorem eadem manens, dilatare: & hac ex parte est aliquo modo indivisibilis: sed consultius est dicere oppositum, præsertim cum sit pro nobis auctoritas magnorum hominum, rationes cōuincentes, & oppositæ opinionis rationes debiles sint. Quocirca ad ipsas responderetur.

Primum argumentum positum est in autoritate Arist. non in ratione, & cōtra ipsum ut locum loco opponamus, sunt duo loci: *Ad locum* alter est text. 38. dicit, quod viuens augetur simili, si ergo caro facta similis auget, ergo est distincta ab eo quod auget: si ergo vna, & eandem habet formam, non distincta est, sed eadem: Alter est text. 39. dicit, quod caro generata nutrit, quis autem in Arist. dicit generari sensibile, & ex potentia in actum fieri, nisi co-inproducatur forma.

Præterea ibidem dupli exemplo, puta de aqua infusa vino, & ligno injecto igni explicuit nutrimentum: at constat, quod noua forma ignis & vini inducitur in aquam, & lignum.

At ut ipsum locum Arist. soluamus, vbi dicit argumentationem esse secundum formam, non secundum materiam. Aduerte, quod Arist. multiplex est expositio Marsil. & Alb. de Saxo. locis citatis, dicit, quid sit quod in viuente sunt partes porosæ, & non porosæ: porosæ illæ augmentantur, quæ non sunt animatæ, sed vacuitates quædam medie inter rationem partes ipsas solidas, & animales, sicut in spongia quadam, & has esse secundum solidas dicunt non porosas. Interpretantur ergo Arist. ut partes dum partimales vocet porosas quia in eis sit augmentum propriæ, quia res forma nutrimentum recipitur in ipsis, non autem in solidis, quas vocat *les choses* materiales.

Ista expositio non est ad mentem Aristot. quia quod dicitur de les.

## 86: In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

1. *Expos.* materiali. & formalis parte, dicitur de quocunque esse naturali: et Marsil et non sunt huiusmodi partes in omnibus. quod autem distinctio Arist. Albert. sit communis, ipse indicat, dum dicit, esse in omnibus, quae habent de Sax. formam in materia.

*Reiicitur* Est alia expositio Alb. tract. 3. c. 8. & conciliat. diff. 56. qui notant  
1. *expos.* quod in animali sunt partes in triplici differentia: quædam, quæ  
2. *Alber.* habent rationem formæ, continentis, & sunt istæ quæ aliquam o-  
& concil. generationem exercent in corpore animalis, huiusmodi sunt mem-  
bra: quædam alia sunt, quæ habent rationem materiæ: ut eæ, quæ  
genus par non habent aliquam peculiarem actionem, sed solum vivere, ut  
tum in a caro, adeps, pinguedo: alia sunt medie: & harum quædam sunt ex  
animali. parte formalium, ut quæ non sunt membra, tamen habent officium  
aliquid, & operationem in corpore, ut venæ, arteriæ, quibus  
 fertur nutrimentum, nervi, quibus exercetur motus: quædam ex  
parte materialium, ut ossa, & cartilaginiæ, quæ nō agunt, sed sunt  
ut fundamenta corporis, quædarn lunt utrumque participantia, ut  
musculi, qui ex nervo & carne constant: vult ergo Albert. quod  
materiales partes vocentur hic materia, reliqua forma: & sit se-  
sus, quod sit augmentatio manente forma, quia manentib. eisdem  
membris, venis, & ossibus, decrescunt, & augentur caro, pingue-  
do, & alia huiusmodi.

*Reiicitur* Quamvis autem hoc verum sit, tamen nō est ad mentem Arist.  
2. *expos.* ob eandem positam rationem, quia distinctio Arist. generaliter  
sit in omnibus naturalibus.

3. *Alex.* Alia est expositio Alexandri, in cuius declarationem aduerte,  
*Nota du* quod sunt duplices partes in viuente, spermaticæ, & nutrimenta-  
plices in ies: spermaticæ sunt illæ, quas virtus formativa feminis facit ex  
vivente materia ipsa feminis, facit enim ossa, cartilaginiæ, venulas, nervos,  
partes. *Reiicitur* has partes auxit ex nutrimento accedens, & addidit carnem, pin-  
3. *expos.* guedinem, & alia, totum ergo quod ex femine factum est, sper-  
maticum vocatur: reliquum nutrimentale.

Vult ergo Alcx. quod dum vita viuentis durat, manet sperma-  
ticum, & hoc vocatur ab Arist. forma, reliquum dicitur, accedit-  
que, nec idem permanet, & materia dicitur, & sic exponit locum:  
quicquid tamen sit de doctrina ipsa, tamen non videtur cadere ra-  
tione ad mentem Arist.

4. *Auer.* Alia expositio Averr. quod formam intelligit eam, quæ est al-  
tera pars compositi, similius materiam, sed sensus non est quod  
manet forma, non materia, sed quod augmentatio non sit effe-  
ctuè à materia, sed ab ipsa forma.

*Reiicitur* Sed nec ista expositio ad mentem Aristor. quia comparat for-  
mam

mam vasi, quod idem manet aqua alia, & alia accedente ad vas nihil efficit, sed idem manet continens.

**Alia est expositio litterarum Arist. cōsona Philop. & Alb. & aliorū, s. Philop.** quam supra diximus, quod sit sensus, quod in augmento semper maneat eadem anima, modo sub minori, postea sub maiori materia, materia autem non sit eadem, & sic totum quod augetur, idem manet secundum formam. **Fatetur expositionem esse admodum consonam rectui.**

Atqui doctrina non videtur vera, ut probatum est, videtur mihi, aliam expositionem adhibendam esse, ac Arist. in talem sensum trahamus.

Idecirco dico, quod possumus considerare in re materiali ipsam naturam specificam, & ipsum singulare, ut hominem, & hunc hominem, natura est dicta forma, singularitas materia: & hoc Arist. Nota. 1. cœli cap. 9 tex. 92. docet cœlum dicere formam hoc cœlum materialis: in rebus autem spiritualibus hoc non habet locum, quia seipso sunt singulares.

Dico igitur, quod cum sit augmentum offis, manet forma, id est, natura, quia semper est verum dicere os, siue sit maius siue minus: at singularitas, id est, haec vel illae partes, quæ materia dicuntur recessant.

Et explicat S. Tho. hoc triplici exemplo, puta de populo, dicitur enim, quod idem est semper populus, tamen quidam homines modò alijs postea sunt: similiter dicitur idem fluuius, alia tamen, & alia aqua: idem dicitur ignis, tamen aliud, & aliud apponitur combustibile. sic etiam in praesenti, quamvis maior sit identitas in viuente, ut dicetur in argumento ultimo: sic mihi videtur posse Arist. glossari commodè, cum constet oppositam sententiam vix posse defendi aut intelligi.

Ad secundum nota, quod cum dicitur, in augmentatione deberet manere idem subiectum, non intelligas, quod debet esse in augmentationibus omnibus, quæ sunt toto tempore augmenti, quæ non sunt continuæ, sed sat est, quod dum aliqua certa augmentatione fit, in ea manet idem subiectum, & ita fit.

Propterea ulterius nota, quod sicut aliud est, quod generatur ut terminus generationis, aliud, quod generatur ut subiectum generationis, ita etiam in augmentatione aliud est, quod auctum est, ut terminus aliud, quod auctum est, ut subiectum, & suscipiens augmentationem: quod generatur, ut terminus est compositum scilicet homo vel leo, quod vero est subiectum, materia est: in augmentatione autem, quod est auctum, ut terminus, est totum compositum ex praecedente corpore, & super addito: ut si ex bipedali fiat tri-

pedale, quod est ut terminus auctum, est tripedale, quod vero ut subiectum, est illud solū cui superadditur, ut bipedale: & hoc manet idem, dum sit tripedale.

**Occurrit** Nec valeret, quod non est idem sub toto termino, cum enim **ac-  
cibitionis** quirat ultimam partem pedalitatis, est tripedale **cum** dimidio.

Dico, quod non debet sumi id solum quod a principio fuit, id est, bipedale, & totum aliud est terminus: aliter enim possemus dicere, quod in alteratione non manet idem, cum sit homo albus: nam semper est magis albus, & subiicitur albedini sequenti, sed non sic debemus sumere, sed ipsum, quod ante motu fuit: si hoc igitur in augmentatione consideremus, non est dubium, quin in qualibet au-

gmentatione detur subiectum sic idem manens.

**Ad 3.** Ad tertium dico, esse duplex magnum discrimen inter augmen-

**Duplex** tum viventium & augmentum ignis, alterum est, quod ignis non discriminem crecit nisi ex ea parte: qua ei alimentum apponitur: si sursum ap-  
in augmē ponitur, sursum tendit, si latus similiter ad latus vel ad aliam dif-  
ferentiam: at viens cibovna parte positio crescit secundum om-  
nium, nem differentiam & sursum & ad unum, & ad alterum latus: unde  
**& nō vi-** constat, quod talis motus non est ab uno clemento, sed a forma  
uentium. peculiari, quae dicitur anima: & hoc docet Aristot. contrā Empe-  
xi. descri-  
doclem 25. de anima cap. 4. probans augmentum viventium non  
men. esse ab igne.

**Lib. 2. de** Alterum discriminem est, quod ignis suscipit alimento ad partes

**anima. c.** exteriore, nec secundum omnes suas partes augetur: at viens in-  
4. se cibum sumit, ac per varias partes internas virtute propria di-  
'Alteum stribuit: & sic solvit argumentum.

**discrimen.** Ad quartum dico, quod non possunt animata crescere in infi-

**Ad 4.** nitum: non enim sola appositione crescunt, sed conversione cibi, &  
auctioне circa ipsum, in qua virtus naturalis debilitatur: in igit  
autem non debilitatur calor, sed temper etiæ fortis producitur.

**Ad 5.** Ad quintum Marsil. & Alb. q. 1L dicunt tripliciter aliquid dici

**Solatio.** idem numero propriissime, propriè, & largè. Id propriissime v-

**Marsl.** num est, quod manet idem secundum se totum, ut cœlum, ange-  
**Albler.** lus: id vero propriè, quod manet idem secundum præcipuum sui  
partem, ut homo. cuius materia non maneat, sed sola anima: largè  
vero, quod quamvis quoad omnes partes, non maneat, tamē ma-  
net secundum figuram & situm, ut fluuius, & sic manent reliqua  
animalia post multum tempus, quorum materia tota, & forma  
recessit.

**Reiicitur** Mibi displaceat ista sententia quia iam profecto nullo modo el-  
hec solu- set idem numero sed specie. Quare dico, quod partes spermaticæ  
tio. semper manent in toto vita tempore, quamvis decrementum passus  
fuerit

sint, & sic forma etiam in illis mader eadem : & hæc est sententia Auer. Alex. Phil. Alb. Cùm igitur ipsum fundatum idem maneat, que neat toto tempore vitæ, quamvis fluxus sit in reliquis partibus: vi- nā partes uens tamen, dici potest idem numero, & in hoc differt viuens ab manente in vivente eadem ut igitur, qui non sic manet.

## Q V A E S T I O X.

*An quod augetur, eius qualibet pars augetur.*

**V**Num ex his, quæ ad augmentationem necessariò sunt obser- uanda, erat, ut ostenderetur, quomodo eius quod augetur, quælibet pars augeatur, propriea in præsenti disputatur.

Est autem argumentum primum in oppositum, cùm augmen- 1. Argu. tum sit per aduentum alicuius extrinseci corporis, si viuentis quæ liber pars augetur, vel datur corporis penetratio, & hoc est im- possibile, vel datur, quod diuidatur viuens, ut partes cibi ingre- diatur in singulas partes: non n. videatur alius modus: sed hoc etiam est impossibile, quia oportet diuidi totum in omnem tuam par- tem, si debet augeri secundum quælibet, hoc autem non potest es- se. Præterea, quia tunc in augmento interueniret dolor, qui causa- tur ex divisione continuæ, attamen nullus dolor ibi interuenit.

2. Secundò, sunt partes aliquandò in viuentib. aridæ, ut patet de multis, qui contractionem patiuntur membrorum, & non augen- tur secundum illas partes, benè tamen secundum alias, ergo non quælibet pars augetur in viuente, dum augetur.

3. Tertiò, si quælibet pars augetur, saltem minima, deberet auge- ri alia minima, & tunc in singulis augmentis totum in duplo ma- ius fieret: quod est aperte contra experientiam.

4. Quartò, sequitur quod secundum omnem dimensionem au- geretur, & tunc esset animal tam latum, quam longum, & profun- dum, quod est fallum.

5. Quintò, quia dici posset, quod non est totum corpus viuentis, continuum, quia habet poros, per quos cib. applicatur partib. Est argumentum contra istos poros. Iste sunt repleti corpore aliquo, alias esset vacuum: ergo non possunt aliud in se extrinsecum recipere, quin detur penetratio corporum.

6. Sextò, si isti pñri recipiunt in se nutrimentum, ergo conuerso nutrimento in viuens, non dilatabitur viuens, nec occupabit ma- iorem locum, sed potius replebitur: & præterea iam non recipiet aliud, cum non maneat pori. Quod si dicas, postquam est facta, cibi illius conuersio, sunt noui pori, & tunc dilataatur caro vel ner- uus, iam profecto non sit augmentum simul cum nutritione, & conuersione cibi, quod est contra Arist.

## 90 In lib. j.de Generatione & Corrup. Arist.

7. Septimò,cum illi pori sīt,ex illo quod supereft, ex diminutio-  
ne videtur,quòd non sit maior,quàm excrementū ipsum relictū  
ex diminutione:si ergo nutrimentum non est maius quàm deper-  
ditum,ergo non fiet augmentatio.

8. Octauò,quia fīt porus in medio carnis,nec videtur, quomodo  
cibus possit transire, cum anteriores sint prius iam repleti, quia  
quæque pars sibi attrahit.Hæc sunt argumenta contra partem af-  
firmatiuam.Sunt in hoc duo modi dicendi:alter est Averro. com.

**I. sententia.** 38. qui existimat quodlibet minimum naturale corporis habere  
**Auer.** suum pororum minimum, ita ut inter minima mediet poros, & in  
hoc sanguis receptus nutrit,& auget quodque minimum per iux-  
ta positionem, quia conuertitur in ipsius substantiam : & sic eius,  
quod augetur, quælibet pars sensibilis,& minima augetur.

**Reuicitur** sententia **Auer.** Ista opinio nō mihi placet, quia absque ratione multiplicat po-  
ros,& minimas partes distinguit, quod gratis dicitur, imo contra  
rationem, quia tunc esset corpus tam porosum, quàm solidum,  
quod non est credibile. Præterea tam porosum esset vnum quam  
alterum, quod non appetet:& vtterius, quianō est ratio, qua pro-  
batur, illas particulas esse minimas.

**2. sententia** Altera opin.est Marfil.q.13.& Alb.q.12. qui distinguunt in cor-  
**Mar.** & pore partes porosas,& non porosas esse, ut dictum est: dicunt ta-  
**Albe.** men, quòd omnes hæ augentur, tamen non eodem modo, sed po-  
rosæ per intus susceptionem, quia in se recipiunt cibum, non po-  
rosæ verò per iuxtapositionem ad latera.

**Reuicitur** Ista sententia mihi non placet in hoc, quòd dicit, partes poro-  
**2. sententia.** Sas augeri: nam pori nos censentur partes nostri corporis cum nō  
sint aliud, quàm concavitates plenæ substantia non viuente.

Et dato quod essent partes, non dicuntur augeri, quia non manet  
eodem, imo postquam repletæ sunt, alij noui fiunt pori, quod au-  
tem augetur, debet idem manere.

**Sententia** Propterea dico, esse poros in corpore nostro, & viuente innu-  
**autho.** meros, & esse partes solidas non minimas, sed parvae quātitatis ali-  
quas maiores, aliquas minores, aliquas æquales, q.2. non omnes i-  
dem omnino habent temperamentum. Similiter poros esse inter  
se inæquales, & hi non dicuntur augeri, sed deteruire augmentationi,  
quatenus alimentum continent, quo solidæ augentur, ut au-  
tem hoc declaretur,

**1. Notandum.** Aduerte primò, quod horum pororum est causa duplex, vna effi-  
ciens, altera finalis: efficiēs est calor naturalis interiores corporis  
partes resoluens, & consumens, ex quarū resolutione, & consum-  
ptione supersunt vacuitates internæ in qualibet parte plenæ va-  
pore resoluto vel excremento.

Finis

**Finis horum duplex est, alter, ut sint viæ per quas excrementsa resoluta eiiciantur foras, ne interius manentia corruptionis partium sint causa: alter finis est, ut per eosdem alimentum trahatur ad singulas partes.**

Est enim duplex via alimenti: altera est venæ, per quas sanguis fertur ad innumeras corporis partes: sunt enim ramifications venæ in multos ramos, quorum alij ad alias corporis partes vergunt: tamen quia non debuit ita vena multiplicari, ut quæque particula haberet suam, prouida natura fecit poros, ut per hos particulæ parvulæ nutrimentum sibi traherent, exugentes sanguinem à venis, quæ sanguinem ipsum per suos poros emitunt, sicut exit sudor per carnem exterius, non quod sanguis ex se egrediatur, sed quod à viriute partium exugatur. Hæ igitur sunt causæ pororum, qui nunquam sunt vacui, sed modo sanguine, modo excremento, modo vapore, modo his omnibus repleti sunt.

Aduerte secundò, quod quælibet pars alimentum sibi iuxta positum alterat, & conuertit, & non augetur sicut aqua, cui aqua ab extrinseco accedit, quæ vocatur additio quantitatua, sed ipsa pars cibum sibi similem facit, & hoc dicitur augeri per iuxtapositionem, non solum quantitatiam, sed etiam generatiuam, & alteratiuam.

Tamen nota diligenter, quod dum conuertit cibum in poro existentem, simul resoluit vaporē, qui ex concoctione refultat, & ille vapor nouum faciens porum propellit viuentis partes versus locum exteriorem, & sic dilatatur, & locum maiorem occupat.

Vnde simul fit porus, & dilatatio partium, & cibi alteratio & conuersio: & sic quælibet pars augetur per hanc propulsionem, ut dixit Philo. ix. 39. & manent alij, & alij noui pori: & ne iterum existimes, quod alij pori fiunt, facta conuersione, sed simul cum ipsa. Vide igitur, quomodo quælibet pars crescat.

Aduerte tertio, quod est differentia inter spermaticas partes, 3. Nota. & nutrimentales: spermaticæ enim recipiunt augmentum definitum à natura, & certo tempore, nec si decrescant, iterum reparantur: at aliæ partes quo cunq; tempore augentur, & diminutæ crecunt iterum, ut patet in carne, quæ in infirmitate deperditur, & iterum restauratur: at non sic partes spermaticæ decrescent in infirmitate.

Et attende quod quamvis partium augmentum sit secundum omnem dimensionem, hoc tamē est proportionaliter, plus enim spermaticæ partes secundum longitudinem augentur propter naturam caloris sursum tendentis, nec semper est augmentū secundū

2. Nota.

92 In lib. j. de Generat. & &c, up. Arist.

omnem simul dimensionem, quia stat carnem, & partes alias, secundum unam, non secundum aliam crescere dimensionem: ex quibus omnibus patet, quomodo quod augetur, eius quilibet pars augetur.

*Ad 1.* Ad primum argumentum respond. quod nec datur penetratio, nec diuisio sit, sed per poros, quos diximus, comunicatur alimen-  
tum solidis partibus.

*Ad 2.* Ad secundum admittimus esse illas partes absque augmento, quod prouenit vel ex debilitate caloris naturalis, vel ex opilatio-  
ne pororum, vel quia aliunde impeditur, quo minus ei plene ali-  
mentum communicetur. hoc tamen non est contradicta, hac so-  
lum iotendit Arist. docere, quod cum aliquid totum augetur, unde  
partes augentur: at cuius una pars non augetur iam totum non  
augetur, sed totum extra illam partem.

*Ad 3.* Ad tertium negamus secundum minimam partem esse aug-  
mentum: non enim, quod augetur est pars minima, ut diximus &  
quamvis admitteremus, quod esset minima, & sanguis etiam esset  
minimus, tamen cum in carnem conuerterit, est minus minimo,  
minimum enim sanguinis conuersum non adquiat minimum car-  
nis vel ossis, quia animalis pars concretior est, & quia pars cibi  
semper resolutur, unde non fit augmentum in duplo.

*Ad 4.* Ad quartum patet solutio, nou. n. tan:um est augmentum, & z-  
quale secundum quamque dimensionem, ut diximus.

*Ad 5.* Ad quintum dico, quod corpus, quo replentur pori, cedit cibo,  
vel quia alia ex parte, & per aliud porum recedit. vel si est obsta-  
culum per partem eiusdem pori, sicut sit de aere, cum aqua infun-  
ditur navi per os ipsum.

*Ad 6.* Ad sextum, solutio nota est ex secundo fundamento, cum primū  
enim pori cibo repleti sunt, virtus viuentis simul incipit conuer-  
tere, & alterare nouisque poros facere, & exinde dilatatur caro,  
vel os, vel aliud: & ita cessit argumentum omni ex parte.

*Ad 7.* Ad septimum dico, quod pori ex excrementis, & ex vaporibus  
resolutis sunt unde maiores sunt, quam partes diminutæ, & plus  
cibi capientes, quam sit desperatum, immo quam conuersti possit,  
nec isti sunt omni tempore æquales, sunt enim in iuuenib. maio-  
res, in senibus vero minores.

Ad octavum dico: quod cibus prius trahitur à partibus superio-

*Ad 8.* rib. quam sicut in inferiorib. partes enim interiores ab exterie-  
rib. sumuntur, hæ vero ab aliis, donec perueniatur ad venas ipsas.  
Et sic patet determinatio questionis huius.

Q. V. A. E.

## Q V A E S T I O X I .

An augmentatio sit motus continuus.

**A**ugmentationem motuum ad quantitatem superius esse i. Argu. determinauimus, nunc, an continuus sit examinare oportet. pro parte Et videtur primò, quod sit continuus, si augmentatio non esset affirm. continua, esset in instanti, at esse non potest in instanti, quia tunc augeri, & auctum esse essent simul, nec prius res diceretur augeri, quam quod esset aucta, quod est contra Arist. 6. Physi.tex.7. vbi dicit prius esse moueri, quām esse remotam.

Secundò, augmentatio est circa quantitatem, sicut localis motus circa spaciū, ita ut sicut hic per spaciū, ita ille per terminū sit diuisibilis, ut dicitur 6. Physi.tex. 49. at localis motus quia diuisibilis est continuus, ergo & augmentatio.

Tertiò motus à contrario in contrarium est in tempore: motus autem qui tempore sit continuus, & successiuus est, debet enim ad diuisiōnēm temporis diuidi: est ergo augmentatio successiuā, & continua.

Quartò, ita sit augmentatio, sicut extensio caloris per unū continuum, vel extensio ignis, sed calor vel ignis continuo potest diffundi per lignum, ergo ipsa augmentatio potest successiuā esse, & continua.

Quintò augmentatio est velox, vel tarda, ergo continua, ut notatur est.

Sextò. Alteratio potest esse continua, ut superius est probatum, ergo & augmentatio. Hęc sunt argumenta pro una parte.

At ex altera parte etiam argumenta non desunt.

Primò ex Arist. 8. Physi.tex 23. vbi negat, augmentationem esse i. Argum. continuam, ut illic est expositum. pro neg.

Secundò augmentatio non habet vaūm subiectum, ergo non est continua: probatur antecedens: nam aliud est os, quod augetur aliud caro aliud nervus, nec continua sunt inter se.

Tertiò, augmentatio præsupponit generationem, at generatio est instantanea, ergo & augmentatio, nam simul sit utraque mutatio.

Quartò si augmentatio esset successiuā & continua, tunc non datur primum esse, quia in motu non datur primum esse, at hoc videtur falsum: nam cum augmentum sit secundum aliquam actū partem, videtur quod debeat dari prima.

Quintò, quia si est continua per aliquod tempus, ergo in qualibet instanti factum est maius viuens, at sunt infinita instantia, ergo erit viuens insue temporis illius infinitum, actū, quod est im-

possibile: manet igitur dubia res.

**L. Nota.** At ut hoc determinemus, oportet certa ab incertis secessere. Tripliciter potest intelligi, motum esse continuum. Primo ut continuus dicatur perpetuus, quomodo Arist. 8. Physi. vocat circularem solum esse continuum, id est perpetuum, nec de hoc disputamus modo.

Secundò dicitur continuum augmentum, ita ut duret continua per totum tempus, quo augmentum sit, ut per viginti annos primos absque interpolatione homo augatur, vel aliud animal per tempus sui crementi determinatum, & de hoc non est tanta difficultas, quia talis continuitas non invenitur, quia non semper calor naturalis est in conuersione maioris substantiae, ob frequentia impedimenta.

Tertiò, potest augmentum dici continuum pro aliquo saltet tempore, ita ut cum sit augmentum quantumcumque sit parvum, illud sit continua in aliquo brevi saltete tempore: & de hoc est duplex opinio.

**1. Opinio.** Altera Marsil. q. 14. Alb. Saxo. q. 13. & Landun. 8. Physi. q. 7. qui sa-  
Marsi. & stinent augmentum esse continuum & successuum, sicut est mo-  
Alb. & tus localis, per aliquid spaciū: & rationes huius opinionis non  
Land. sunt fortiores, quam sunt propositæ in principio, quam sententiam  
ut indubitatam sustinent aliqui moderni.

**2. Auer.** Altera est opposita sententia Auer. 8. Physi. com. 23. & 3. Physi.  
& Alb. comm. 8. ac Alberti magni. 8. Physi. super tex. 23. & S. Tho. ibidem:  
qui docent augmentum non esse continuum, sed quod est inter-  
polatus motus variis instantibus, ita ut hoc tempore sit disposi-  
tio, & alteratio cibi, & in fine sit conuersio in instanti, & sic au-  
gmentum: postea sit in tempore dispositio cibi, & alio instanti  
conuersio, & totum augmentum sit congregatum ex his omnibus  
augmentis particularibus.

Auerroes addit, quod istæ partes, quæ in singulis augmentis ac-  
quiruntur, sunt minimæ, & ita sit augmentum secundum multa  
minima multis diversis in instantibus copulata.

**Sententia auto.** Quid autem mihi videatur hac in re dicendum, aperiam se-  
quentibus conclusionibus.

**2. conc.** Prima. Augmentum non est continuum, & successuum, ita ut  
quando aliquid est auctum secundum aliquam quantitatem in a-  
liquo tempore, in medietate sit secundum dimidium, & in alia  
medietate temporis secundum aliud dimidium, & sic propor-  
tionaliter: non inquam sic, sed in tempore aliquo sit dispositio, & al-  
teratio cibi in fine autem alterationis conuersio, & simul au-  
gmentatio.

Hac

Hæc conclusio profectò sat est probata autoritate Auerrois, Al-  
berti & S. Thomæ, qui collati, & oppositi Modernis, magnæ ratio-  
nis vim habent: at præter hoc videtur primò expressa doctrina A-  
risto. 8. Phys. tex. 23. vbi habetur talis conclusio expressa, & exem-  
plis ipsius Arist. explanata.

Sunt tamen præterea argumenta duo, quæ videntur mihi efficac-  
iam habere.

Alterum est suppositis duobus, quorum primum est, quod cibus I. *Suppos.*  
ante conuersionem, dum sit alteratio à parte viuente, pura carne,  
non est continuus, sed solum contiguus, & iuxtapositus carni: &  
cum conuertitur una pars sanguinis in carnem manet discontinua-  
ta ab alia parte residua sanguinis, quæ cibus est, hoc autem nullus  
negare potest.

Alterum suppositum est, quod datur minimum substantiæ pro- 2. *Suppos.*  
ductæ naturalis, ita ut cū caro producitur, sit sub certa quantitate,  
sub qua primo producitur: quod si datur minimum substantiæ, se-  
quitur, quod debeat dari minimum secundum extensionem in ac-  
cidentibus disponentibus ad substantiam: si enim non daretur mi-  
nimum, tunc posset disponi pars minor minima, & in ea introdu-  
ceretur forma substantiæ, quod est falsum.

Ex his duobus argumentis sumo partem sanguinis iuxta posi- 1. *Ratio.*  
tam carni nutritiæ, & peto an huius alteratio sit successiva, ita ut  
non detur, quæcumque pars, quin prius minor disponatur, vel nos,  
sed aliqua certa pars simul disponatur: si des primum, iam incedit  
contra secundum suppositum: non enim daretur primum vel mi-  
nimum in substantia, sicut nec in ipsius dispositione: si secundum  
dicas, ergo non successivè. & continuè sit augmentum ulterius ex  
residuo cibi, cum maneat discontinuum per primum suppositum,  
nō potest disponi nisi ad minus secundum minimum, ergo nō est  
secundum minorem, & minorem proportionaliter partem, & sic  
dicam de aliis.

Nec poteris dicere, quod est continuus motus, quia in singulis Revertitur.  
instantibus acquiruntur continuè minima, hoc autem est impossibile, Solutio.  
quia minimi conuersionem præcedit: salteratio distinetà in  
singulis. Præterea, quia tunc essent infinita minima æqualia actu,  
& non communicantia, quod fieri non potest: non ergo est conti-  
nuus augmentatio.

Alterum argumentum est diminutio nō sit continua, ergo nec 2. *Ratio.*  
augmentatio: consequentia est bona, quibus enim rationibus ipsi  
probant, augmentationem esse continuam, eisdem probari potest  
etiam diminutionem, antecedens vero probatur, si diminutio  
motus est, non ergo datur primum, secundum quod diminutio

## 96 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

facta est : cum igitur ex diminutione resultet aliqua substantia, quæ sit ex materia separata à viuente, non dabitur minimum substantia illius, quod est impossibile : igitur non potest esse motus continuus, his igitur mihi videtur probari intentum.

**2. Conc.** Secunda conclusio. Mihi probabilius est, quod non fiat secundum minima augmentatio ista, sed quod ~~si~~ secundum maiores partes.

**Primo ex similiendi ne.** Ut enim contingit in generatione substantiarum fieri non minimam, sed maiorem unico instanti: ita etiam potest per nutritionem conuerti, & secundum illam erit simul augmentatio.

**2. Ratio.** Et ratio, quæ me mosceret, est, quia non est ratio convincens, qua constringamus ad ponendam augmentationem secundum minima, cum posset æquè benè aliter fieri, ut diximus.

**Nota modum augmentatio-** Ex quo sequitur unum, quod maximè notare debes, augmentationem hoc modo fieri, recepto nutrimento in poris, cum virtus viuentis incipit alterare, & resoluere, tunc sunt pori, ut dixi supra, & tunc partes extenduntur, & dilatatur, sed nondum est augmentum, quia adhuc æqua est substantia, facta autem dilatatione virtutis augmentative partes exteriores toto tempore alterationis ferè nouum locum occupant, tunc in fine sic cibi conuersio, & alimentum sit pars viuentis, & est maius viuens, & hoc est augmentum & noui loci occupatio versus ipsum, quia ubi erat nutrimentum, est iam viuens.

**Nota.** Vnde mutatio loci partim præcedit, partim comitatur, seu consequitur, ut notum est, vnde nisi fieret illa præcedens extensio (ut accidit non fieri in sensibus) non esset conuersio cibi augmentum, quamuis esset ibi viuens, ubi erat nutritum iuxta.

**Ad 1.** Ad argumenta respondere possumus, Ad primum quod loquitur Arist. illic de motu locali, ut ipsius verba indicant, & quia non etiam sit sermo de augmento, adhuc veritatem habet: nam augmentum non vocatur illa una mutatio instantanea, sed multæ simul, quæ rem secundum aliquem gradum notabilem quantitatis augent, vnde intermedia augmenta sunt augeri.

**Ad 2.** Ad secundum dico cum S. Th. & Auer. 8. Physi. quod Arist. loquitur in genere de motu, non curat, an sit iste vel ille in Physi. nisi solùm exempla ponendo, vel possumus dicere, quod est diuisibile augmentum secundum quantitatem, si totum somitus augmentum viuentis: non enim totum unico absoluitur instanti, nec oportet, ut proportionaliter diuidatur secundum quantitatem: sat est, quod sit diuisibile, & profectò ista glossa sufficit, cum habeamus locum in Arist. quo ipse facetur expresse, non fieri augmentum proportionaliter secundum tempus.

Ad

Ad tertium dico; quod non est perfecta contrarietas in quantitate, ita ut quælibet contrarietas cuiuslibet, sed est contrarietas secundum perfectum, vel imperfectum terminum, & sic debet summi totum argumentum, quod ex imperfecto redit ad perfectum, & hoc tempore perficitur.

Ad quartum nego extensionem ignis per lignum fieri continuae, quia semper prius disponitur pars, quam fiat ignis, est tamen tam circa, praesertim in charta, & paleis, ut videatur continua, & hoc est manifestum.

Ad quintum nota, quod augmentatio sumitur aliquando pro alteratione simul antecedente augmentationem in quantitate: & sic totus ille motus continuus vocatur, & velocior unus altero. Adde etiam quod augmentatio dicitur ipsa per se velocior, cum sit frequentior, id est, in uno tempore, & æquali plures augentur res.

Ad sextum dico, esse aliam rationem in alteratione: hæc non fit cum productione substantiarum: unde cum aliquod minimum ligni alteratur, potest calor per residuum continuè diffundi, quia non separatur ab antecedenti, & sic non dabatur minus minimo per se, quod in generatione non habet locum, quia quod generatur, starum discontinuantur, & oportet in residuo, non dari minus minimo, quia tunc esset per se.

Tertia conclusio. Puto probabilem esse oppositam sententiam 3. Conclu. possuntque solvi argumenta omnia facta, id non facile, præser- tum cum sensus, & maior probabilitas sit in contrarium.

#### Q V A E S T I O X I I .

##### *An nutritiū simile nutritio.*

S' pereat, ut cum de augmentatione, quid esset, disputatum fuerit, & quo modo quælibet pars eius, quod augetur, augeretur, & quomodo idem in aumento permanereret, superest inquam, ut nunc de tercio disputerimus, nempe de illo extrinseco, quo adueniente, sit augmentatio.

Et est argumentum primū contra id, quod dicitur tex. 38. quod 1. argum. deber esse simile nutritio: videtur faltum, pars non est nutritiū rei, at nutritiū, cum est simile nutritio, est ipsius pars, non ergo est iam nutritiū.

Secundū contra id, quod dicitur, nutritiū esse in potentia 2. videretur quod quodlibet corpus posset esse nutritiū viuentium, quia est eiusdem materiæ, quæ est in potentia ad formam quælibet: at illud faltum est, non enim quodlibet, puta lapidib. vel ferro nutritiū possumus.

3. Tertiò, contra id, quod dicitur nutrimentum nutrit ut substantia, auget ut quantum, semper nutrit, nō easdem semper auget: videtur hoc fieri non posse: nutrimentum nunquam sit substantia viuens, nisi simul sit quantum, ut notum est, ergo non potest nutritre, quod augeat.

4. Quartò videtur, quod nutritio non differat ab augmentatione non enim videtur, quis aliis motus esse possit.

**I. Nota** Circa hoc aduerte primò, nutrimentum debere esse proportionatum cum viuente, cum egiū debeat in viuentis substanciali converti, debet esse tale, ut possit formam talem recipere: sicut autem duo, in quibus ista proportio consistit: alterum est, ut sit mixtum; nam viuens omne mixtum est, quia est dissimilare, ex quo sit quod purum elementum non sit nutrimentum viuentis, ideo aqua, vel aere non nutritur. Alterum est, quod tale mixtum sit proximum viuentis temperamento, vel saltem reducibile ad viuentis temperamentum ab ipso viuente: viuens autem in tempore quatuor qualitatum consistit, præsertim tamen in calido, & humido temperatis: quix igitur non possunt reduci ad tale humidum cum calido temperatum, non sunt nutrimentum viuentium.

**Triplici** Quod triplici ex causa prouenire potest. ut docet Alb. opusculum ex causa nutritione c. i. Primò, cum est intemperatum, & improprioportionatum, ita humidum, ut non possit solvi, & temperari, nisi à vehementi. nō menti calore, qualis non est in animali, ut est ferrum, argentum, esse propter & metalla, quorum temperies dissoluti nequit, nisi à calore fortissimorum ignis: calor autem animalis non est tantus.

**Secundò**, cum humidum non potest dissolui, & à siccii intemperie.

1. rie separari, nisi per ipsius humidus consumptiōnem. ut lapidibus,  
2. & aliis, quorum humida accedentie calore destruuntur, & adiunguntur.

3. Tertiò, cum est humidum admodum paruum, ut in pilis, & of-  
fibus, ac lignis siccis: omnia igitur ista ob dictas causas non sunt  
nutrimentum viuentium.

**Nota I.** Nota tamen, quod cum sint inter ipsa viuentia adhuc varia temperamenta, diuersa quæque nutrimenta appetunt, prout magis ac magis ipsis proportionata sunt, vnde sanguinei, quibus humidum æreum viget cum calido temperato, appetunt tales cibos, ut vinum rubrum, album panē, oua mollia, & tremēna: cho-

**Tres partes in qua** Tres partitici vero admodum nutrimenta adusta, & quodque viuens pro-

**bus disponit** Aduerte secundò ex hoc, cum nutrimentum debeat preparari, & disponi ad viuentis temperamentum, natura in animalibus trumentū constituit tres partes principales, quibus nutrimentum hoc perfice-

Hiceretur.

Altera pars est stomachus seu ventriculus, in quo fit concoctio, Stoma-  
ge separantur partes feculentæ, & ineptæ nutritioni, & torum ad chum.  
intestina mandatur, à quibus iecur, seu hepar sumit totum illud,  
quod nutritioni est aptum, relinquit excrements alia, quæ per al-  
ium mittuntur. Est autem quedam vena ab ipsius iecoris sinistra  
seu inferiori parte procedens ampla satis, quæ dicitur vena portæ, Vena por-  
tæ statim in duas divisa post aliquod spatum à iecore, & illæ in te.  
alias, & hæ in alias innumerabiles, quæ misericordie dicuntur, su- Vene mi-  
munt, & trahunt ab ipsis intestinis nutrimentum ad iecur, in quo seruire.  
cibus præparatur, & fit iam massa rubea, erat enim primò velut  
crocei coloris, nondum tamen sanguis est secundum Aristot. be-  
nè tamen secundum Galenum: parum refert hoc in præsenti. In iecur,  
iecore, quod est in parte dextra sub ventriculo, fit concoctio,  
in qua secernuntur partes terrestres tanquam ineptæ nutritioni, &  
partes calidissimæ & subtile, & priores, quæ melancholiæ sunt,  
mittuntur ad lienem per venam quandam: lien autem est ex op- Lien.  
posito inferius à parte dextra, posteriores vero mittuntur in vas  
quoddam intra iecur quod dicitur folliculum fellis, in quo resi- Folliculi  
dent illæ partes cholericæ, & biliosæ: sic nutrimentum præpara- fallis.  
tum mittitur ad cor per venam superiorem iecoris, quæ à cot- Cor.  
de in superiore partem iecoris mittitur, ampla nimis, & dicitur  
vena cava: humor autem, & massa recepta in corde concoquitur, Vena ca-  
& fit sanguis perfectus, & iam est nutrimentum ultimum, quod ua.  
mandatur per venas iterum in vniuersas alias venas, & partes cor-  
poris animalis, quibus quæque pars nutritur: unde sanguis ultimum  
alimentum est, & dicit Arist. 2. de partib. cap. 3. Nec existi-  
mes, venas & intestina esse loca principalia concoctionis, & præ-  
parationis alimenti, sed vias, per quas defertur, quamvis aliquam  
inducant alterationem, sed non quæ mutet sanguinem, non e-  
nim mutatur iam nisi in partem viventium à singulis partibus  
nourientis.

Has tres purgationes seu dispositiones explicat Galenus lib. de Exemplis  
iuuamentis, similitudine bona, puta de vuis. Primo enim calcan- trium di-  
etur, & sit mustum, separanturque illæ cutes, quæ assimilantur ex- gestione  
cremento animalis, primo facto per alium, poitea reponitur in  
alio loco, sicut foedimenta, & feces, quæ similantur excrements  
in iecore: tandem in vase faciunt spumas, & restat vinum puro.  
Sic à sanguine egresso à corde extrahitur aquositas per duas ve- Renes:  
nas, quas emungentes vocant, & in renes tendunt, & illinc in ve-  
scam urinæ quæ omnia perspicue anatomici docent & ostendunt.

# 100 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

**Quinque** Sunt igitur vniuersaliter quinque alterationis cibi ante conuer-  
alteratio- sionem in substantiam animalis. Prima est in ore, quæ mastica-  
nes cibi. tio dicitur, & hæc imperfecta alteratio est. Secunda est in ven-  
triculo. Tertia in iecore. Quarta in corde. Quinta in singu-  
lis partibus nutriendas. Ex his puto duas esse solum concoctio-  
nes, & eam, quæ est in ventriculo, & eam, quæ est in iecore, quia  
in his mutatur cibi species, nō in aliis: sed parum refert hoc nunc  
discuere.

**Quinque** Fiant etiam quinque excrementa, primum ex intestinis, duo  
extremen in iecore, quartum in urina, ultimum in aliis partibus, vnde ludo-  
torum ge- res proueniunt, pili, vngues, putum, immundities aurum, & os-  
nera. & alia multa. Vide igitur quoditus sit naturæ ordo in disponendo  
nutrimento.

**3. Nota.** Aduerte tertio, quod sunt operationes, & virtutes quatuor in  
**4. Virtu-** singulis partibus. Prima est, attrahendi cibum ad se, quare attrac-  
**tes in fin-** tiua dicitur, altera retinendi, nedum conuertitur retrahatur, quæ  
**gulis par-** retentiuia dicitur. Tertia conuertendi, & alterandi, quæ dicitur  
tibus. digestiva. Quarta expellendi superfluum à se, quæ expulsiva di-  
citur: quas omnes docet Avicenna. 2. Fen. doctrina 6. cap. 2. vnam  
aliam addit. Auerr. 2. colliger puta discretuam, qua quod sibi utile  
est ab inutili, & inepto ad nutritionem secernit: sed fortan hæc  
eadem est cum digestiva. Per hæc omnia potest ad argumenta re-  
spondrei.

**Ad 1.** Ad primum aliqui dicunt, alimentum, quod dicitur simile, esse  
sanguinem, quia est valde similis animali, & viuenti nutriendo in  
qualitatibus: sed hoc non est recipiendum: nam cum debeat mu-  
tari in viuens ex potentia in actum, profectò potius contrarius di-  
cetur, quia mutatio ex opposito est. Præterea, quia est contrarius  
nutriendo aliquando: nam sanguis humidus est, os vero valde sic-  
cum, non ergo debet dici simile.

Melius ergo, ut dicamus, quod idem est nutrimentum: & pars  
viuentis, pars quidem ut solum unionem dicit, nutrimentum au-  
tem, ut reparat substantiam deperditam: cum ergo sanguis est, tuoc  
est nutrimentum dissimile, donec fiat viuens.

**Nota de** Nota tamen ex Aristotele 3 de partibus. cap. 5. quod cor est locus,  
corde. in quo primum sanguis continetur, ac inde in vniuersas partes  
corporis nostri per venas, & arterias diffunditur, & assimilatur  
cor fonti communio, vnde in vniuersum hortum aqua deducitur.

**Ventricu** Sunt enim duo ventriculi, & receptacula in corde, vnum supe-  
li cordis. rius, quod dextrum dicitur, & in hoc sit primum sanguis nutri-  
mentalnis, qui per venam cauam diffunditur in corpus, & hoc a-  
luntur partes reliquæ: ex isto ventriculo dextro transudat aliqua  
copia

**copia sanguinis** in aliud inferius, quod dicitur leuum, hic fit **parissimus sanguis** ex quo generantur spiritus moriui, qui **sanguis** dicitur arterialis, & diffunditur per **venam** quandam ex ipso procedentem, quæ dicitur arteria magna, & hic sanguis diffunditur in **pulsus**: nam **pulsus** est **arteria eum sanguine isto**, & **spiritu motu**, solet **sanguis** **hic naturalis** dici. Atque **hæc** *Nota de ritu de sanguine.* Galenus quem medicis sequuntur, **sanguinem in arteriis**. iecore generari dicit, qui per venas diffunditur, & in corde generari **spiritus vitales**, qui per arterias à corde originem trahentes diffunduntur, & huic sententiæ magis fauet **Anatomia**, quam **Atist.** quid autem sit **verius** viderint medici.

Ad secundum dico, quod non loquimur de quacunque potentia, sed solum nutrimenti dicitur in potentia, quod reduci potest ad viventis temperiem ab ipso viuente, ut dictum est, hæc autem reductio fit medio calore naturali.

Habet autem tres operationes mirabiles calor iste. Prima est se *Nota de partare* partes diuersæ rationis. Separat enim excrements à partibus ad nutritionem aptis, & in hoc fit similis calori elementari, *calore naturali*. hic enim separat heterogenea, ut autuin ab aliis, quibus cum miscetur, secerit. Altera est viuificare, facit enim ex languide non viuente viens, in quo similatur calori cœlesti, qui viuificus est. Tertia est assimilare, quia calor in osse sibi sanguinē similat, dum facit os, in neruo nерuum, in carne carnem: & sic de aliis, & ab hoc calor animantis dicitur; an tamen specie differat ab elementari alibi discutietur.

Ad tertium dico, quod non fit nutritio absque acquisitione animali, *Ad 3.* lietus quantitatis, sed non quæcumque acquisitione facit augmentum, nisi sit maior, quam ea substantia, quæ deperdita est. Dices quare in senibus cessat augmentum, non autem nutritio? Dico, propter siccitatem partium ex consumptione humidi naturaliter redundunt partes duriores, & quæ vix extendi, & propelli possunt, ob id cessat augmentum, non tamen nutritio, quia manet calor naturalis agens, & hinc est, quod pori sunt breviores multò in senibus, quam in iuuenibus.

Ad quartum vide Alber. sum. de homine q. 28. est difficile scire, *Ad 4.* qualis mutatio fit nutritio, apud eos qui formam eandem extendi dicunt in materia cibi, est enim contra posita generationi, ut ipsi dicunt, generatio est propter formam, materia enim nouam acquirit formam, & est motus materiae in formam: at nutritio est contraria formæ motus in materiam.

At secundum ea, quæ nos diximus facile est hoc soluere: est. n. generatio quædam, cum noua forma producatur, si diuisibilis sit,

sicut cum vna medietate ligni accensa, altera accenditur , huius est generatio : cū verò est forma indivisibilis , est adhuc generatio quædam, quamvis enim non sit forma nec materia, tamen sit totum illud, scilicet caro, os, sicut sit homo, non facta anima, nec corpore. Et hæc latit de augmentationis materia.

## C A P V T V I.

Quoniam autem oportet primum. Text.43.

*Intentio Arist. in sequen-* **P**ostquam de generatione quid esset , & qualiter ab alteratio- ne separaretur , disseruit , similiter etiam de augmentatione . nunc de principijs communibus generationis corporum parti- cularium: scilicet de elementis disputare et aggreditur: at quia opus erat prius, quam de ipsis dicereur, quædam alia praemittere, per- ta tractationem de tactu, de actione & passione , & de mixtio- ne, ista nunc explicare incipit. Proponit igitur intentionem suam in principio, dicitque, cum sit disputandum de materia. & de vo- catis elementis, oportet primum tradere ea, quæ nostris tem- poribus confusè tractantur apud philosophos.

*Tres q. p. das. Prima est, an sint necne: altera est, an sint sempiterna, & inge- nera- bilia, an non, sed secundum aliquam partem saltem genera- lementis.* **D**e elementis autem tres quæstiones proponit post discussio- nes. Prima est, an sint necne: altera est, an sint sempiterna, & inge- nera- bilia, an non, sed secundum aliquam partem saltem genera- lementis. Tertia est, si generabilia sunt, an mutuo omnia, & inuicem in- ter se, ita ut unum ex altero, & c. coagula generetur vel non sic, sed ex uno reliqua generentur, ut alij voluerunt ; quidam enim ex i- gne solo: quidam ex solo aere reliqua generabantur. Nota literam secundum Philop. cum dicitur de materia, & de vocatis elemen- tis, idem intelligit, exponit primum, scilicet materia per secun- dum, ne existimetur hic agi de materia prima secundum se.

*Nota 1.* **V**literius dicit vocata elementa, quia communiter hæc quæquier prima corpora elementa vocantur, & tamen non sunt simpliciter elementa, cum adhuc ipsa compositionem habeant, nec in mixto, secundum formam omnino maneat: elementum autem secun- dum totam substatiā debet manere in eo, cuius est elementum.

**N**ota vliterius, quod prima quæstio posita ab aliis non ponitur pro quæstione, sed sensus est, an vocata elementa, siue verè ele- menta sint, siue non, an ipse generabilia, & sempiterna sint, utrumque commode dici potest.

Omnes enim, qui elementa generant, & qui ea.

*Agendū esse de mi-* **C**onclusionem suam confirmat ex sententia antiquorum di- cisse illi, qui elementa generant, id dicunt, elementa,

elle

esse ex aliis generata, ut Anax. & Dem. quam hi, qui non ea distinctione procurant generata, sed illa quæ ex ipsis componuntur, ut Emped. Obat ex sensim hi de generatione horum, sive uno, sive altero modo dicuntur: tentia antefituntur congregatio & segregatio: similiter loquuntur si quorum de agere & pati congregatio autem quædam mixtio videtur: ergo ad disputationem de elementis oportet de his tradere, præsertim quod de mixtione illa, nihil distinctè loquuntur tumus huc uique.

Sed neque alterari possibile est, neque segregari.

**E**x opinione eorum, qui plura ponunt principia, probavit a-  
gendum de mixtione: at nunc de agere, & pati probat ex ipso-  
e esse de al-  
rū opinione, sed etiam eorum, qui unum principium faciūt, hi c-  
ontra-  
nim alterationē admittunt: dicit ergo, quod nec alterari, nec cōgre-  
gari vel segregari contingit, nisi ponatur actio vel passio: opus e-  
stīm est, ut sit unum agens, alterum patiens, & ira qui plura ele-  
mentā pōnūt, generationem dicunt quia adiuicem agunt, & pa-  
truntur.

Hōs tamen arguit Arist. quia ad veram actionem & passionem Reprehens  
ponendam præter plura principia contraria, oportebat unum cō-  
silio antiquo  
in unū ponere subiectum; aliter autem non contingit verè agere, rum.  
aut pati: nam unum contrarium non potest fieri, alterum contra-  
riet: non enim calor fit frigiditas, sed ab uno se subiecto expellē-  
tes agunt & patientur, & in hoc laudatur Diog. qui tale posuit cō-  
statine subiectūm cōtrāriis, sic enim continget agere & pati. De  
hoc diximus lib. i Physic.

Reprehendit tamen ipsum Diogenem in uno, quia solum ad ac-  
tionem & passionem ponebat unum subiectum, in quo errabat:  
non enim sat est, unum habere subiectum, sed quod ad inuicem sunt  
res actiue & passiue, scilicet contraria sint: non enim calor agit in  
se pōdem quāvis unum habeat subiectum.

Sed si de ipso facere & pati.

**N**on solum de mixtione, actione, & passionē, sed etiam de ta-  
ctu disputandum docet, quod probat, quia sicut nec mixtio  
sine actione vel passione, ita nec ista sine tactu esse possunt, opus  
est. ut se tangant, quæ inuicem agere & pati debent ergo & de  
tactu dicere oportet: Inter ista autem omnia primū de tactu pro-  
ponit dicendum esse, quia uniuscuiuslibet est, quibus enim inest mix-  
tio, inest tactus: similiter cum unum agit, alterum patitur princi-  
pialiter, id est propriè est etiam tactus, non est autem ecotram: nam  
duo se tagere nō possunt, quin agat & patiatur, & duo agere & pa-  
ti, quib[us] sit mixtio: à tactu ergo incipiamus.

Ferè igitur ut & aliorum nominum.

Text. 44.

**Tactus** **T**actus multipliciter, & analogicè dicitur, quare non à **com-multiplici** muni definitione, sed à divisione incipit: dicit igitur, quod si ter dicitur ut alia quam plurima nomina multipliciter dicuntur, quædam purè æquinoce, quædam per prius & posterius, & analogicè, ita etiam in tactu.

**In quibus tactus** Incipit autem primam significationem secundum quam tactus propriè dicitur exponere, dicens, quod tactus propriè inest illis, quæ proprie re habent positionem, & locum, puta corporibus.

**perit.** At posset quis dubitare: nam corporib. mathematicis inest proprie tactus, non tamen sunt in loco.

Respondeo, quod sunt quidem in loco, & eis locus debetur, sive sint separata realiter, ut ponebat Pythagoras, sive non, sed secundum solam rationem.

2. Vbi nota, quod diximus 4.lib.Physi. quod locus debetur primo rei ob suam quantitatem: locus autem naturalis, ob qualitatem: vnde si daretur corpus quantum ab aliis separatum, utique deberetur ei locus, & locum repleret: sed per accidens locus naturalis ei competenter: non enim magis sursum, quam deorsum aptum est esse: modo autem, cum non est separatum quantum à qualitate, sed ratione sola idem est locus re pro viroque, sed, ratione diversus: nam locus, ut locus, & ut ambiens correspondet corpori, ut est quantum: locus vero, ut talis est. i. ut has vel illas claudit qualitates, debetur corpori eidem ut quale est.

**Quid sit tactus 1. modo.** Ex his concludit Arist. primo tactu illa se tangere, quæ vltimam simul habent, & determinatas habent quantitates, id est, discontinua sunt, & positionem habent, quorum quidem sunt conditiones tres, ut sint corpora, & discontinua, & simul habeant ultima: sive enim est li. 5. Phys. c. 3. tex. 22. determinatum, quod se tangunt quorum sunt ultima simul.

Quoniam autem positio quædam.

**Quid sit tactus 2. modo.** Secundum tactum vult indagare, & est eorum, quæ non solum habent illa tria præcedentia, sed inuicem sunt motiva, & mobilia. Ad hoc autem facit hanc rationem: quæ sunt in loco, & positionem habent, se tangunt, ut dictum est: ut quæ in loco sunt, quædam sursum, quædam deorsum, vel secundum aliam differentiam, sunt, ergo omnia talia se tangunt: vltimam talia, aut gravitatem habent, ut terra, vel levitatem, ut ignis, aut vtrumque, ut intermedia quæ viroque participant, huiusmodi autem sunt activa & passiva mutud, motiva & mobilia, ergo horum tactus est: est ergo tactus co-

eorum, sed non solum sunt corpora, sed & discontinua, & ultima simul habentia sed etiam inuicem motiva, & mobilia sunt: tactus igitur addit motura supra primum.

Quoniam autem mouetas non similiter. Tex. 45.

**T**ertium tactus modum indagat, puta, cum duo non solum corpora sunt, & simul habent ultima, & motiva, ac mobilia sunt, tactus 3. sed etiam activa & passiva, i.e. alterantia secundum qualitates & passiones, Ad hoc autem proponit distinctionem mouentis.

Est enim duplex, alterum, quod mouet & non mouetur: alterum, Duplex quod mouet & mouetur, eandemque distinctionem dicit esse in genere faciente, sed tamen est differentia inter faciens, & mouens, mouens uenit ex enim est superius includens quancunque actionem: at faciens in facientia. ferius est, dicitque alterationem secundum qualitates: & hoc probatur ex suo opposito: nam opponitur patienti, patientis autem est secundum motum passionis, qui est secundum qualitates tertiarum specierum.

Ex quibus colligitur aliis tactus: nam potest esse, quod mobilia Alius quo- & mouentia se tangant, sed non per passionem, & actionem, & sic de modis erit aliis tactus eorum, quae passiva, & activa inuicem sunt. tactus.

Vnde colligit tres tactus: universaliter, primus eorum quae posse Tres rationes habent, alter eorum, quae motiva, & mobilia sunt: tertius eis colligetur, quae activa & passiva sunt: primus tactus mathematicus diguntur. tactus.

Aduerit autem, quod aliqui volunt tactum magis proprie dici De quo de tertio, & Physi. inter quos est, Philop. sed mihi non placet, immo magis pro omnium primus est mathematicus, primus, quia tactus est passio prius dicatae, & habentis positionem: at corpus mathematicum, puta ut tur tactum est, dicit intrinsecè, & formaliter ipsam quantitatem, ergo tactus ipsius est primus.

Præterea, quia tactus physicus pender ex mathematico, nisi n. quantitas esset, tactus non esset, at non est contra potest mathematicus absque phisico consistere.

Præterea quia est simplicior, reliqui sunt compositi, & habent se per additionem ad ipsum.

Præterea, quia ab Arist. primus omnium ponitur, atque talera proprietactum vocat, est igitur primus, & reliqui per attributio- nem ad ipsum dicuntur.

Aduerit ulterius, quod tactus est conditione necessaria ad actionem: Quomodo non tamen existimes, quod actio cadit immediatè supra id in quo se habeat est tactus: non enim hoc potest, est enim tactus: in superficie tactus ad inuiuisibili, at actio est supra corpus: præterea actio, & passio su actionem. pra aliquod corpus immediatè, & primo fiunt: cum enim ignis

applicatur ligno immediatè ; & sicut agit per partem aliquam totū ipsius, quæ non potest esse minor, quām minimum naturale.

Est igitur ut plurimū tangens.

**Quomodo  
se habeat  
tangēs &  
tactum.**

**Q**uomodo se habeant tangens, & tactum, nunc explicat & dicit tria. Primum est, in plurimum, & frequenter tangit, quod ab ipso tangente tangitur, i.e. tactum tangit ipsum tangens: rationem adhibet, quia sere omnia, quæ corpora, & sensibilia sunt, mouent. dum mouentur, & sic tangunt, dum tanguntur, juxta quæ sensibilia reperimus aliqua, quæ necessariò ita se habent, & exprimunt, tacta tangere qualia sunt elemēta.

Alterum est, aliquando, quamvis raro mouens tangit motum, sed non tangitur: & attende, quod hoc est, vel quia mouens est immateriale, ut intelligentia respectu cœli, vel mouens est alterius materiæ, ut cœlum tangit elementa, itaque in ipsa, non autem in contra.

Tertium est, cum id, quod tangit, est eiusdem materiæ generis, cum eo, quod tangit, tunc est mutuus tactus, & quod tangit, tangitur.

Ex quo sit, quod si aliquid mouet immobile, id tangit, & non tangetur, sicut mouet intelligentia cœlum & terris, & male habens mouet nos, non tamen nos ipsum mouemus: in his enim quæ mouent, non sunt eiusdem materiæ cum motis: atque sic concludit de tactu prout ad Naturalem pertinet.

**1. Nota.** Hic aduerte primò, quod duplex est tactus, quidam secundam virtutem & operationem, quidam secundum quantitatem: tactus virtutis potest esse inter duo corpora, ut cum sol virtute sua agit, & tangit terram, potest etiam esse inter res quarum una est corporis, altera non, ut cum intelligentia mouet cœlum.

**Duplices tactus** Est autem discriminē, nam tactus virtutis, qui est à corpore, necessitatem. cessario presupponit tactum quantitatis, vel ipsius, vel alterius corporis, unde distans non agit in distans, nisi in proximum agat; utriusque & immediatum corpus: at tactus virtutis à re spirituali non supponit tactum quantitatis: unde intelligentia mouet orbem, non per aliud medium corpus, aliter enim esset processus in infinitum, si ad unum indigeret alio.

**2. Nota.** Aduerte vñterius, q; in tactu tertio Phys. est tactus mutuus, & tactus mutuus. Quis nō mutuus, seu diminutus: mutuus est, cum inuicem activa, & passiva se tagunt, ut elemēta inter se diminutus est, cū vñ agit, sed & nō mutuus non reparetur, ut cū cœlum agit in elementa, nec ab his reparetur.

Hæc eadem distinctio est in tactu secundo, puta motens, & mobile: est enim mutuus, cum duo inuicem se localiter mouent, ut duo lapides obuiantes, & duo impellentia se corpora: alter est

**est diminutus, ut cum intelligentia cælum mouet.**

Dices, quomodo vnum cælum tangit alterum.

Multipliciter responderet Philop. sed nihil ad rem. Dico, quod secundum modo: nam superiores mouent inferiores inmediatè saltem quoad motum diurnum.

Obiect.

Solutio.

### C A P Y T . VII.

#### De ipso autem facere, & pati dicendum.

Tex. 46.

**P**ost factum, de actione, & passione disputat, ac primum maiorum sententias citat, quos dicit in hac re subcontrarios videtur. nam contraria dicere videntur: at quia non omnino sunt contraria, cum utraque vera sint, idcirco subcontraria vocat.

Disputatio de a-

ctione, &

passione

Duplex

Fuit circa hoc duplex sententia. Prior, quæ multorum fuit, est quod simile non agit in simile, nec patitur à simili, sed semper actio & passio inter dissimilia sunt, a deo quod si aliquando videtur simile agere in simile, ut cum magis calidum in minus calidum, tunc non ratione similitudinis, sed ratione contrarietatis sit actio, & passio, puta quia unum est multum, alterum paucum, quæ contraria sunt.

sententia

veterum de

actione

I sent.

Horū ratio erat, quia similib. omnia ex æquali insunt, nec esset ratio, quare magis unum esset actiuum aut passiuum quam alterum, vnde secundum hoc actio & passio est inter contraria.

Democritus autem ultra alios. Tex. 47.

**P**osterior sententia fuit Democriti, qui solus ab aliis discrepat. sicut dicens, quod simile agit in simile: quod si aliquando oppositum agit in oppositum, i. ratione alicuius similitudinis, & non contrarietatis.

2. sent.

Et probabat, quia omnino diuersum est, non agit in diversum, vt linea in albedinem: actio ergo & passio debent fieri inter similia, non autem inter diversa, vt priores dicebant.

Videntur autem hoc modo dicentes.

Tex. 48.

**C**oncludit ex his dictis, videri contraria dicere philosophos antiquos, & subdit rationem huius contrarietatis, quia cum fiduciæ esset virumque simul, ipsis non sumplerunt, nisi unam partem. q.d. veteres, actio & passio est simul inter simile & dissimile, at ipsis non sumplerunt nisi unam partem sumpuli, cum tamen virumque, & totum debuissent asserere.

Ratio dis-

veteres,

In omnino

Quare Arist. virumque simul ponit, ac dicit primò, quod similia non omnino ita, vt nullatenus sit differēs, non agit, nec patitur à simili.

similia no-

est alio.

Probat duplicitate. Primo quia si utrumque est omnino simile non  
est major ratio, quare unum agat, vel patitur, potius quam alterum, unde neutrum agat, neutrumque patitur.

Probat secundo, quia si simile agit in simile omnino, posset idem  
in seipsum agere: si enim calidum in calidum simile omnino agit,  
posset etiam in se, hoc autem esse non potest: nam tunc nihil esset  
incorruptibile, vel immobile, quia posset unumquodque in se  
agere.

**Obiectio.** Dices, quod valet consequentia, quia simile non est idem simili,  
sicut idem tibi.

**Solutio.** Respon. quod si hoc dicas iam colligitur, quod actio, & passio  
innititur alicui diversitati, & sic iam non est inter omnino similia,  
& praeterea, esto, non esset idem, tamen satis est, quod esset aequalis  
in virtute agendi, quare si posset augere, v.g. calorem, ut est altero,  
posset augere calorem, & in se existentem.

Et omnino alterum, & nullatenus idem.

Tex. 49.

**Omnino diversum** **D**icit secundo, Aristo, quod omnino diversum non agit, vel  
non agit **accidens**, quatenus linea coniungitur cum altero contrario.  
**vel pati-** Secundo, quia non sunt contraria ea, quae omnino diversa sunt,  
**tur ab om-** at inter contraria actio reperitur: hec enim ab uno subiecto se  
**nino differ-** mutuo expellunt secundum actionem & passionem.  
**so** In litera per ea, quae sunt ex contrariis, intelligit media ipsa, quae  
**Probatur** ex extremitatibus componuntur.

1.

Sed quoniam non quocunque natum est pati.

Tex. 50.

**Nota.**

**Actio fit** **D**icit tertio, in quo sententiam explicat, quod actio & passio  
partim in cito, seu materia, dissimilia; similia quidem genere, subie-  
similia, a colore patitur, & sapor a sapore, & corpus a corpore: puta, hic  
partim color specie albedo in aliud specie, scilicet nigritatem, sed v-  
in dissimi- traque sunt color unus genere: similiter ignis ab aqua, sed vitaque  
lia. elementum, & corpus: calor a frigiditate, sed vitaque qualitas  
passibilis.

Probat vox ratione: nihil agit, & patitur, nisi contrarium, aut  
Probatur subiectum habens in se contrarium, puta, calor, vel ignis habens  
calorem: at omnia talia sunt differentia specie: genere eadem: con-  
traria enim haec sunt, quae cum specie differenti eridentur sum ge-  
neris.

neris, ac mutuo agunt; ergo actio & passio, est inter simile, & dissimile simul.

Huius autem causa est, quod contraria.

Tex. 51.

**R**atiōnēm dictam, quam breviter posuerat, explicat magis & *Explicatur ratio* quomodo contraria similia dicantur propter unitatem generis subiecti, dissimilia propter speciem, & formam cumq; actio superior & passio sint inter huiusmodi contraria, erunt profecto inter similia & dissimilia simul, & agens: & patiens erunt aliquo modo similia, aliquo etiam modo dissimilia, ut dictum est.

Quoniam autem faciens, & patiens genere quidem.

**V**T Philop. exponit, Arist. ostendit propositionem seu conclusionem conuersam, prius enim probatum fuit contraria age- *Activa* & pati, seu potius sumptum hoc fuit, modò autem conuersum *Opposita* invenit esse probat, puta activa & passiva, inuicem esse contraria: & hoc dupl. contraria. pliciter. Primo, quia talia sunt eiusdem generis specie differentia, *Probatur*, quæ mutuò agunt, ergo contraria.

Secundò, quia generatio, & corruptio inter contraria sunt, ergo 2. etiam actio, & passio, & sic activa & passiva.

Et nota, quod hic vocat generationem & corruptionem, tam *Note.* substantiaz, quam accidentia, quæ superiores sunt actione, & passione, quæ sunt tantum secundum qualitates, & argumentatur, ut dicit Philop. à superiori per regulam quæ dicuntur de praedicato, etiam dicentur de subiecto.

Ex quo infert hanc conclusionem, quod vnumquodque dum agit assimilat sibi passum contrarium, quod probat, quia genera- *Agit, assi-* *passum.* *mitat sibi* *passum.* *qui.* *Nota.* *tionem* est inter contraria, ergo dum aliquid generat, & agit circa suū contrarium, intendit illud reducere in contrariū, quod est simili- le sibi. v. g. dum calidum agit in frigidum, & intendit generare, conatur frigidum reducere in suum contrarium, quod est calidum, & sic sibi assimilat effectum, & sic patiens mutatur in facies, idest, in idem specie cum faciente.

Et secundum rationem quoque non eadem di- cences. Tex. 52.

**C**onciliat modò Antiquos, qui videbantur contraria dicere, *Conciliatur anti-* *qui.* *Nota.* *quibus.* Cat non dicebant: qui enim actionem inter contraria ponebant, respiciebant formam: qui vero inter similia respiciebant subiectum, quod idem est contrariorum, & tam secundum contraria, quam secundum subiectum. actio & passio praedicatur: dicitur enim, calidum calefacit, & ignis seu corpus calefacit: frigidum calet, corpus calet, cùm tribuitur subiecto, est simili-

tudo , cùm verò ipsi contrario , dissimilitudo , & virtusque verum est.

Eadem quoque rationem existimandom.

Tex. 53.

**Determi-** **N**unc quæstionem determinat, ut Philop. exponit. An omni-  
**natur** agens, agendo repatiatur: ad cuius determinationem pre-  
**quest. an** mirit diuisiōnem mouentis, nam per mouens determinat de-  
agēdo re-  
patiatur.

**Duplex** est mouens: alterum quod est causa efficiens & est pri-  
**mouens.** mum: alterum est ultimum & proximum effectui, & generationi.  
**Duplex** v.g. animal mouet baculum, & baculus librum, primum est ani-  
**faciens.** mal, ultimum est baculus, qui est proximus morte rei, scilicet li-  
**Primum** bro. Simili ratione duplex est faciens. Primum ut medicus sanita-  
**mouens** tis, proximum, ut vinum, vel potio.

**non est ne** In mouentibus primum non est necessarium, quod mo-  
**cesse ut** uendo moueat, immo aliquando est necessarium quod non  
**monendo,** moueat, ut patet de mouente omnium primo: proximum  
**moueatur,** vero semper mouens, mouetur, ita etiam in facientibus sit: fa-  
**similiter** ciens primum, dum alterat, non alteratur, & ultimum dum alte-  
**terat, alteratur.**

**neç primū** Hoc probat tali ratione: quæcunque habent eandem ma-  
**faciens ut** teriam, faciunt, & patientur, at proxima agentia habent eandem  
**agēdo re-** materiam cum paſſo, prima autem non semper, ergo illa agum,  
**patiatur.** & patientur semper, non autem ista: minorem exemplo mani-  
**Ratio.** festat: medicus enim non alteratur ab eo, qui sanatur, cibus au-  
tem & potio alteratur: medicus autem primum est, cibus vero ultimum.

**Nota du-** Hic nota, quod conuenit primum mouens cum primo & vari-  
**pliciter** uersali faciente in duobus: alterum est, quod sicut primum mouens  
**conueniunt** non mouetur, dum mouet, ita primum faciens non alteratur, dum  
**primum** alterat. alterum est, quod virtusque est independens: ut enim pri-  
**mouens** mum mouens non dependet à mouente, ita & primum faciens non  
**primum** dependet ab alio alterante.

**efficiens** Sed est differentia in duobus: primum est, quod primum  
**seu alte-** mouens est incorporeum, at primum alterans corpus est, p-  
**rans.** ta sol, seu cælum, alterum est, quod primum mouens nullo mo-  
**Duplex** tu mouetur at primum alterans mouetur motu locali: & ratio  
**eorum.** est, quia alteratio presupponit motum localem: localis autem  
**differen-** omnium est primum, unde quæ antecedit, & est primum in mo-  
**zia.** tu locali, & immobile, nullo motu moueri potest, non sic in al-  
teratione.

Quæ-

Quæcunque igitur actiuorum.

Text. 54.

**C**onclusio generaliori cōclusionem determinat, dices quæcunque actiuæ habent formam in materia, possunt pati, dum Aris. omne agunt, quæ verò non habent, non possunt pati.

Explicat autē duos terminos huius conclusionis, alter est (habet riale agen̄ materiā) dicit, quod materia sit eadem fere, id est eiusdem generis: di pati posse materia enim contrariorum eiusdem est generis, si enim agens est. materia habet, sed non eiusdem generis, non repatur, ut ceterum Explicatio repatur. dum alterat, hæc inferiora.

Alter terminus est, posse pati, dicit, illud dici posse pati, quod præseente agente, & in debita approximatione potest reduci ad actum, ut potens esse calidum est, quod accedente igne fit actu calidum, statim repetit comparationem mouentis, & facientis.

Est enim effectiva causa. Tex. 55.

**P**rincipium actionis, & passionis nunc explicat per causarum divisionem procedendo: ac primò causam efficientem dicit principiū esse actionis principium, quod probat per exclusionem aliarum. actionis non enim finis mouet, nisi metaphoricè: præterea, quia est tunc, esse causa cum est forma, sed forma non potest esse principium actionis, efficiens. quod probat. Posito efficiente, actio est, at cum forma, & fines ponuntur, iam cessat actio, quia illa sunt termini actionis, ergo non sunt principia. Et hic habetur illa communis propositio. habituibus, id est, formis, vel finibus positis in materia, cessat actio. De materia non probat, quia notum est, ipsam nullius esse actuitatis.

Dicit secundò materiam secundum se esse principium passionis, eatenus enim res patiuntur, quatenus sunt in materia, ut calor patitur, & destruitur quia est in materia, si enim extra materiam esset, non posset pati, quamvis non possit esse extra materiam: at intelligitur, & si quæ sunt aliae à materia separatae formæ, non possunt pati quamvis agant.

Epilogat igitur, quæ dicta sunt, dictum est primò, quid a geret, & pati sit, secundò, quibus insit scilicet habentibus materiam unum, puta pati, alterum non habentibus etiam. Tertiò, quæ insit, nempe actio secundum formam, passio secundum materiam, & quomodo insit, nempe, quia quedam agunt patientia, quedam vero absque passione agunt, quod est quartum quod dictum est.

## Q V A E S T I O X . I I .

*An simile agat in simile.*

**4. Cōclu-**  
**siones tra-**  
**dise ab**  
**Arist.**  
**Prima.**

**Q**uartuor veritates nos hucusque de actione, & passione docuit Arist. prima erat, simile non agit in omnino simile: non enim album in album, nec calidum in calidum, nec frigidum in frigidum agit.

Secunda diuersum, non agit in omnino, seu genere diversam, non enim album in lucam, nec sapor in lignum agit.

Tertia, contrarium agit in contrarium, ut calidum in frigidum, & album in nigrum, vel medium: unde sit, ut actio sit inter ea, quæ eiusdem sunt generis, & specie differant, seu eiusdem generis materiæ, & forma differentia sunt: ex quo fieri, quod actio & passio sunt, & inter similia quodammodo, & aliquo modo etiam dissimilia: similia quidem genere, & materia, dissimilia vero specie, & forma.

Hinc colligere licet vnum cum ipso Aristotele quod nec quicquam in se ipsum agere per se potest, cum nihil à se specie differat.

Quarta erat, quod agens communicans in materia cum passo, dum agit, reputatur, ut si calidum agit in frigidum calcificando, reputatur & in frigidatur à frigido.

**D e q u o -**  
**g e n d u m**  
**s i t .**

**H**ec omnia, antequam vterius procedamus, examinanda sunt: & primò, an simile agat in suum simile specie, ita ut non sit actio semper inter contraria.

**E x p l i c a -**  
**t u r s i g n u l u s**  
**q .**

**A**duertere pro tituli intelligentia, quod non est questio, an simile habens aliquam qualitatem cum altero possit in ipsum agere, hoc enim certum est utrumque potest enim esse quod simile in una habeat aliā qualitatē contrariam suo simili, secundum quam agat, ut si sint nix, & calx, quæ similitudinem habent in albedine, tamen quia contrarias habent qualitates alias (est enim nix frigida, calx calida) potest vnum in alterum agere, & tunc album in album agere, sed per accidens non enim ratione albedinis, sed contrariarum qualitatum.

Sensus autem questionis est. An simile agat in simile per se, & secundum eam qualitatem, in qua similitudo consistit. In quo sensu id negat Arist. & nos examinare contendimus.

**D e q u a**  
**a c t i o n e**  
**h i c**  
**g n i f i c a t i o n e**  
**s u m p r a**  
**s e r m o**  
**e s t .**

**A**duertere etiam, quod non hic de actione in sua universaliter significante sumpta sermo est, de qua in Categoris ut ipsam est sermo. Arist. docuit sed de ea, quæ secundum passibiles qualitates sit, & præterum primas quatuor, secundum quas propria sit alteratio, tam activa, quam passiva.

His

His igitur præmissis, est argumentum primus pro parte affir- 1. arg. pro matua. Actio fundatur in victoria, & excessu virtutis agentis *parte affi-*  
*supra resistantiam passi*, ut notum est, tunc enim ignis agit in a- firm.  
*quam*, cùm virtus ipsius excedit resistantiam aquæ: ergo quo minor fuerit resistentia tanto potior erit actio: at inter similia mi nor est resistentia, ergo inter illa erit actio. Consequentia videtur nota, sed probo minorem, sic calidum ut sex, & frigidum ut quin que, tunc calidum excedens ager in frigidum, & quo minus sit frigidum, eo magis ager propter minorem resistantiam: at cum in calidum ut sex est mutatū frigidum, minus resistit, quâm cum erat calidum, ut quinque, quia minus habet de frigido, sed cum erat calidum ut quinque, in ipsum agebat calidum ut sex, ergo etiam ager cum est calidum ut sex: & sic similiter ager in omnino simile.

Secundò, calidum magis agit in calidum minus, ut notum 2. est: at magis calidum, & minus calidum in specie similia sunt: ergo simile agit in suum specie simile, nec est talis actio inter contraria.

Tertiò, vna candela illuminat medium illuminatum ab altera 3. candela, ergo vnum simile agit in simile: illa: n. duo lumina, & duæ candelæ eiusdem speciei sunt.

Quartò, cœlum alterat inferiora ista, & calorem inducit, reli- 4. quaque qualitates, at prorsus est alterius materiæ, genere ergo falsum est, quod dicit Arist. agens esse dissimile tantum forma, & specie, simile materia, & genere cum passo.

Quintò, multa sunt contraria genere eadem, & specie diffe- 5. rentia, inter quæ non est actio, non enim album in nigrum secundum albedinem agit, nec molle in durum, nec rarum in densum: non ergo verè dicit Aristot. inter contraria actionem esse.

In hac difficultate duæ opiniones existunt, pro quarum intelligi- Nota de gentia aduerte quod dupliciter aliquid dicitur simile, uno modo plicuer es in qualitate, altero modo in gradu. Id dicitur simile in qualitate, se aliquid quod eandem specie cum altero qualitatem habet, ut cum utrum simile. que est calidum, aut album, aut humidum: Id verò simile dicitur in gradu, quod præter qualitatem, habet etiam æqualem intentionem vel remissionem in ea, cum altero, ut cum utrumque est æque calidum, vel æque humidum.

Hoc igitur supposito, est opinio Pauli Venet. in summa. c. 23. & 1. opin. Alb. Saxo. q. 95. & aliorum, quod simile in qualitate tantum agit in suum simile, ut notum est: nam magis calidum agit in minus calidum, at simile in qualitate, & gradu non potest agere in suum

simile, ut calidum, ut quatuor nullo modo potest calefacere calidum, ut quatuor, nec ipsum intendere, nec æquè intensum, vel remissum in æquè intensum, seu æquè remissum.

**Ratio 1.** Harum ratio una est, actio debet esse inter contraria, & propter aliquem finem, sed simile in gradu non est vlo modo contrarium suo simili, ut notum est, nec est finis actionis, ergo non est actio: quod non sit finis actionis, patet quia finis actionis est, ut agens assimilat sibi ipsum patrum, sed illic est omnino simile, ergo non est opus actione.

2. Præterea probatur ex Arist.text.48. vbi dicit, simile nos agere in omnino simile, aliter enim ageret in seipsum, quod elie non potest.

**Altera opinio.** Altera opinio est Marsil.q.18. & aliorum, qui simile in gradu dicunt posse agere in sibi simile in gradu ita, ut calidum quatuor graduum possit agere in calidum ut quatuor, ipiusunque intendere.

**Ratio ab experientia.** Hoc maximè experientia probat, ferrum. n. candens facit ignem ex stupa, produciturque calorem intensissimum, & tamen in se. ita non est calor ita intensus, cum non sit ignis, si ergo inducit minor calor summum calorem, profectò constat, quod agit in simile sibi, puta in stupam, cum habuit æquè intensum calorem cum fer-

**Nota de ro:** & etiam supra induxit calorem donec fieret ignis. Hæ sunt o-  
quo sit dif- piniones communiores in hoc:

**ficultas.** At pro huius elucidatione nota, quod difficultas non est, an si-  
l. fund. mile in qualitate tantum agat in suum simile, hoc. n. dubium non  
maior vel est, sed an simile in gradu agat in simile in gradu, de hoc. n. existit  
minor a- varia opinio.

**climitas** Pro determinatione sit primum fundamentum. Quod major non semper vel minor activitas non semper sequitur maiorem, vel minorem sequitur intentionem formæ. Explico clarius per exemplum, quod aliqua maiorem, calor plus, minùsve calefaciat, non indicat ipsum intensorem, vel vel mino remissorem semper.

**rem inten- sione in for- mæ.** Hoc probo authoritate & experientia, authoritas est Aristot.  
8. Physic. text. 80. vbi dicit, quod in maiori magnitudine maior  
virtus existit. v.g. sit vnum pedale calidum ut quatuor, si aliud  
Probatur sumas bipedale calidum, ut quatuor, maior in eo est activitas, &  
1 aut. A- potentia, & si tripedale, adhuc est maior, & tamen intentione ea-  
rit. dem est.

**Ratio hæc.** Ex quo loco colligo, si tripedale æquè intensum cum pedali ex loco A. est maioris activitatis, ergo in eodem tempore plures gradus con- desumptæ loris inducer, & magis calefaciet, & tamen non ob maiorem in- z. exp. tensionem fuisse.

Proba-

Probatur etiam experientia, quia ferrum candens magis calefacit, quam lignum æquè intensi caloris, ita quam stupa incensa, in qua cum sit ignis, constat, calorem intensorem esse: constat ergo, quod maior actiuitas non sumitur à maiori intensione semper, sed etiam à multitudine majori formæ, quæ est secundum plures partes materiae, & subiecti, ut id etiam magis calefaciat, quod secundum plures partes extensionis, & quantitatis calidum est, vnde plus tripedale, quam bipedale agit.

Erit ergo regula, quod vbi plures gradus forma congregantur circa pallum, sive sint secundum intensionem, sive secundum res gratae subiecti partes, ibi est major actiuitas, v.g. sit calidum, pedale ut dicitur, quatuor intensem, sit tripedale, ut dicitur secundum suas optimas partes, ibi estotes, ita ut in pallum debitam habeant approximationem, magis maior a calefaciet tripedale.

Sit secundum fundamentum: quod idem calor receptus in subiecto denso, plus agit, quam in raro existens. Sit forma æqualis, forma æquæ intensionis recepta in aliquo subiecto raro, & in alio denso, alia quam intensionis æqualis, hæc plus agit, & actiuior erit.

Hoc & auctoritate & ratione probatur: auctoritas est Arist. i. git in subiecto denso, plus agit, quam in raro existens. Sit forma æqualis, forma æquæ intensionis recepta in aliquo subiecto raro, & in alio denso, alia quam intensionis æqualis, hæc plus agit, & actiuior erit.

Ratio autem est optima ex uno supposito, puta quanto agens auctoritas est propinquior passo, tanto magis agit in ipsum, quod experimentatio patet: cum igitur partes densi minus distent ab uno punto, raro. Probatur illa fortior est.

Ratio autem est optima ex uno supposito, puta quanto agens auctoritas est propinquior passo, tanto magis agit in ipsum, quod experimentatio patet: cum igitur partes densi minus distent ab uno punto, raro.

Vno modo, quia plures materiae partes habebit calidas, & tunc actiuius erit iuxta primum fundamentum.

Altero modo dato, quod tot sint partes, quæ magis sunt omnes, passo approximatae.

Et hæc est causa, quare si sumatur calidum rarum, & partes ipsius comprimentur, magis calefaciet, quam prius. & quare etiam per ocularia literæ visæ maiores appareant, quia in vitro densiori species magis congregatae agunt fortius. Sed tamen nota, quod densum non agit ultra gradum intensionis nisi plures gradus formæ in materia habuerit, ut dicunt ad primū. Sed dicetur magis agere, quam rarum, vel quia citius agit, vel quia sibi simile produceret,

quod non ager ratur, quia non est bene applicatum.

**3. Fundā.** Sit tertium fundamentum, quod ex his sequitur, & est notandum, quod non solum contigit, duo esse similia in qualitate, & gradu, sed etiam in potentia, ita ut sicut potest esse, quod duo sint in qualitate similia, sed non in gradu, ita etiam in gradu, sed non in potentia, ut sit calidum, ut quatuor densius, si aliud rarius est quidem similitudo in gradu, quæ consistit in æquali intensione, sed non est similitudo in potentia, quia actiuus est, quod est densius.

**Potest es-** Imò potest esse, quod sit unum minus in gradu, at sit maius in se aliquid potentia, & actiuitate: non n. vt ostensum est, mensuratur actiuus simile in ras solum penes intensiōem: hoc etiam experientia patet: nam qualitate aer calidius esse habet, quam terra calefacta à Sole, at terra actiuus gradus uior est, & in potentia vincit, magisque calefacit.

**sed nō un.** His suppositis, sit prima conclusio. Simile in gradu agit in similius sen mile in gradu, ita ut calidum, ut quatuor possit agere in aliud calinitate lidum ut quatuor.

**1. Concl.** Hæc conclusio probatur contra Paulum Venet. & Albert. Saxon.

**1. Ratio.** Primo quod actiuus est, potest agere in minus, sed calidum ut quatuor in materia densa actiuus est, quam calidum ut quatuor in materia rara: ergo potest agere in ipsum, & ipsum intendere: non n. potest intelligi, quomodo sit unū maioris potentiae quam aliud, & non vincat ipsum in idque agat: non n. alia ratio est, quare dicamus, quod calidum ut octo, agit in calidum ut duo, nisi quia illud fortius est, & actiuus.

**Solutio.** Ad hoc respondent Paul. & Albert. quod calidum ut quatuor in densiori materia fortius est, & magis agit. Sed hæc maior actiuitas non consistit in hoc, quod producat calorem ultra quatuor, sed quod calorem ut quatuor, similem citius producit, quam aliud calidum ut quatuor in materia rara.

**2. Ratio** Sed hoc reprobatur argumento secundo, quod concludit, sit qua illa so ferrum candens, cui apponatur stupa ad sensum patet, quod combustio contributetur stupa, fieri que ignis, at tunc in ferro, cum non sit ignis forma, ut videatur, non potest esse calor in summo intensus, & ponatur quod summa intensio sit ut octo: erit ergo in ferro calor. Viterbius in igne facto ex stupa, cum sit forma ignis, necessario erit calor ut octo: non enim inducitur forma, nisi cum vultu dispositione.

Tunc formo argumentum, ferrum calidum ut sex inducit totam dispositionem ignis in materia stupæ: inducit ergo octo gradus caloris ultra suam intensiōem, quæ erat ut sex: si ergo induxit octo, cum hoc fuerit per motum, fuit successiōē stupa calefacta,

Iefacta, cùmque peruenit ad sex gradus, adhuc vterius calefiebat, ergo tunc simile in gradu: agebat in simile in gradu. *Obiectio.* Quod si dicatur, in poris ipsius ferri igniti, esse ignem verè, & formam ignis quamvis substantia ipsa ferri nō sit ignis. atque ita com bureret.

Hoc non tollit difficultatem: nam sit v.g. terra ignita, quæ pores non habet, cum sit elementum simplex. *Solutio.*

Deinde ridiculum est dicere poros ferri comburere stupam, & non potius ipsas partes solidas ferri carentis, cum sint dentes.

Et tertio q[uod]a quo res sit densior, & minores & pauciores habeat poros, eo magis comburet, & quo rarior, & plures, ac maiores habent poros, eo minus comburet, cum deberet esse contrarium, si pori igniti comburunt.

Confirmatur rursus exemplo luminis: nam si duo luminosa apponantur in eodem medio, lumen intereditur, & si addatur tertium adhuc magis, & si quartum, & quintum, sextum, &c. semper magis intenditur, quare si luminosa sint omnia, v.g. ut quatuor, fieri poterit, vt in medio producant plus luminis, quam singulatenato pluribus additis æqualibus luminosis, cum singula in medio illo tantandem producant, tandem augebitur lumen ibi ultra quatuor.

Imò vero multa numero lumina, si in idem concurrant, ignem generant, vt patet in reflexione speculi, cum singula seorsum lumina non id possint, nec tantam calefaciendi habeant virtutem, idemque omnia videtur de plurib. calidis æqualibus, eidem medio applicatis: uām plus producent caloris, & intensiorem calorem quam singula seorsum.

P. xterea iterum hac ratione confirmatur, si unumquodque seorsum in illo medio producat ad certam distantiam suæ actiuitatis, v.g. duo, & alterum luminosum ad eandem distantiam collatum, augeretur lumen iam. Hinc sit, quod intra illum terminum sphæræ suæ actiuitatis ultra gradum, quem alias posset, auger lumen: eadem autem est ratio de quovis termino, & quovis parte sphæræ actiuitatis, & quovis alio agente & passo. ignoratur.

Tertio probatur, sit iterum calidum ut quatuor densius, sit alte 3. *Ratio.* rum rarius, & apponatur simile passum raro, tunc rarum in tale passum inducit calorem ut quatuor in aliquo tempore: ex quo sumo argumentum: rarum in hoc tempore induxit in passum calorem, ut quatuor: ergo densum quod fortius est in eodem tempore in simile passum inducit ultra quatuor. Hæc n.e. est regula ma-

## n8 In lib.j.de Generatione & Coitup. Arist.

iorie potentie, ut dictum est lib.6. Physic. intellege de densiori & quali in intensione, sed excedenti in multitudine graduos.

**4. Ratio.** Quartò probatur etiam experientia: nam in hvene aer sua frigiditate congelat flumina, & tamen remissior est frigiditas aeris quam aquæ: si enim esset intensior, utique condensaretur, aquaq. fieret, ut accidit in pluvia.

**Obiectio.** Dicunt isti, quod non solus aer, sed influentia celestis congelat.

**Solutio.** Sed hoc nō obstat: nam influentia celestis adhuc non frigida facit terram vel aquam alia frigiditate: quam illa, quæ est in aere: non ergo prouenit nisi ex frigiditate multa proueniente secundum partes multas aeris, & ita sit congelatio cum flant venti, & nouæ ac nouæ succedunt aeris partes, & accumulantur. His ergo manifestè patet, quod simile in gradu, potest agere in simile in gradu, & aliquid ultra gradū propriæ intensonis agere.

**3. Concl.** Secunda conclusio, Maius in gradu potest agere in minus & minus etiam in maius: explico calidum ut octo agit aliquando in calidum ut duo, & aliquando etiam calidum, ut quartus agit in calidum, ut quinque: de primo non est difficultas: secundum autem ex dictis colligitur: nam potest minus intensum maioris esse potentie, quam magis internum propter maiorem graduum multitudinem in materia, & sic ager in ipsum magis intensum.

**Note.** Hinc sequitur vnum notandum, quod à proportione minoris & æqualis proportionis secundum gradus prouenire actio aliquando. Dicitur tunc actio prouenire à proportione maioris, cum maius agit in minus: tunc autem à proportione minoris, cum minus agit in maius: à proportione vero, æqualitatis, cum æquale agit in æquale: si igitur maius, minus, & æquale tantum secundum gradus intensonis mensurentur, his tribus modis contingit actionem prouenire, ut paret ex omnibus, quæ dicta sunt. Item se-

queretur, quod duo agentia remissa, sibi applicata se inuicem intenderent utque ad summum, quod est absurdum, & contra experientias: sequela probatur, sive v.g. calidum vnum densum, puta ferrum, intensum, ut 5 & alterum calidum ratum, puta lignum, vel aer, intensum quoque, ut 5 & applicentur simul, tunc densius posset agere in rarius, & ita intenderet. v.g. vsque ad 6 rursus illud rarum calidum factum ut 6 intenderet densius, ut 7. nam vnum quodque potest producere formas æquæ intensas, atq; ipsum habet: & rursus densius calidius factum ut 6. intenderet iterum rarius. v.g. vsq; ad 7. & ita consequenter, quare se inuicem intenderent utque ad summum duo agentia remissa inuicem applicata, quod est falluum, & contra experientias, vnde rursus sequeretur, quod

quod omnia calida se ipsa in uicem comburerent, cum si ita paulatim se ipsa perducant ad summum caloris.

Item, si quod est maioris actiuitatis, pura densius potest non solum celerius, sed intensius agere ultra suum gradum, sequeretur, quod si calidum in summo esset densius. v.g. ferrum ignitum, intensiore calorem posset producere quam ignis v.g. rarus etiam intensus in summo: ita & quod posset intendere calorem ipsius ignis rari, at hoc est absurdum, & ut videtur impossibile, cum non possit calor intendi ultra summum, ergo non, &c.

Ad primum respon. hoc argumentum magnam habet vim contrahanc opinionem, nihilo minus dici potest id quidem aliquando prior ob posse contingere, sed non semper & contingere id quidem aliquando possit docet experientia, ut in furno quandoque qui sponte cōburitur in fornariis, cum partes undeque le iuicē calefaciunt cum non sit respiratio aeris refrigerantis, & in tritico idem videotur sponte nimirum calefieri in horreis, nisi aere refrigeretur, & de carbonibus etiam, seu prunis accensis, quae sponte se in uicem accendunt, cum a se in uicem separatae extinguantur, non tamen id semper contingit, sed raro, & in paucis propter varia, & multiplicabila impedimenta, vel aeris, vel aliarum rerum, vel propriæ ostiam resistantiae, vel propriæ formæ substantialis non admittentis, vel repellentis a se calorem.

Ad secundum respon. quod si utrumque sit in summo intensus, non poterit haud dubie intensorem qualitatem producere vide licet ultra summum, sed tamen poterit in minori tempore producere in summo qualitatem: & ad maiorem distantiam, quia alterum rarius, & prius superabit passum fortius, quod alterum non posset, & poterit alios effectus ignis facere in aliquod passum, pura huiusfacere. verbi gratia metallum aliquod, & separare heterogenea, & rarefacere, & aducere, quos effectus non poterit ignis rarius facere in idem passum ob nimiam passi resistantiam, & duritatem, vel alia impedimenta, quae ab ea superari non poterunt, quae tamen densior ignis superabit. Neque vero densior ignis rationem intender in calore, sed tamen roborabit, & conservabit fortius, & defendet a corruptentibus, cum ergo ventum est ad summam intentionem, iam non crescat intensio ex maiori actiuitate, sed tamen crescat actiuitas, & alii effectus dicti augebuntur.

Tertia conclusio. Simile in potentia non potest agere in simile in potentia, & actiuitate. Hæc conclusio est notanda, quia ea est, quæ in Arist. intendit, cum dicit, simile, non agit in omnino simile, non frustra dixit illud verbum (omnino) ut indicaret simile posse agere in simile, pura qualitate, & gradu, quia ista adhuc dis-

similia sunt, seu esse possunt: at cùm sunt similia in potentia, secundum quā actio attenditur, non est actio.

**Ratio.** Probatur conclusio: actio consurgit ex virtute seu excessu potentiae, & virtutis supra virtutem: at ubi est similitudo potentiae, non est talis excessus, non est ergo actio.

**Nota.** Aduerte maximè, quòd similitudo vel dissimilitudo iotensib[us] per accidens se habet ad actionem, sed attendi debet dissimilitudo potentiarum & virtutum: cumque fuerit unum tantum potentiae sicut alterum, tunc non est actio, nec simile minoris potentiae agit in id, quod est majoris, sed semper matus in minori. In quo sentiu est intelligenda communis philosophorum proposicio. A propositione majoris inæqualitatis semper actio prouenit, nō autem à proportione minoris, sed à qualitatibus.

**4. conclus.** Quarta conclusio. Actio est proximè & immediate inter qualitates primas. Voco qualitates primas, quæ non ex aliarū commixtione procedunt, quales sunt quatuor elementares, & si quæ sunt aliæ, ut lumen, hoc enim alterat sicut calor: voco agere immediatè, id est, secundum se agere: nam reliquæ qualitates secundæ agunt quidem, sed per primas.

**Nota non quæcunque contraria in se inuicē agant, ut bene notat Philop. sed quæ immediatam habent contrarietatem.**

Dies an quæcunque agunt, sunt contraria: Respon. quod sic unum aliquando formaliter, ut sunt illa quæ mutuo iotere se agant: aliquando unum saltem virtualiter, sicut lumen, & frigiditas. Est enim lumen virtualiter contrarium frigiditati, cum sit calor productivum, sed non formaliter: nam è contra frigiditas non agit in lumen.

**Ad 1.** Per hæc ad proposita argumenta responderi potest. Ad primum, si solum contenderet de simili in gradu, facile concederemus rotum, simile enim agit in simile, at quia agere, & procedere viderur etiam de simili in potentia, ideo responderetur, quod ubi minor est resistentia, ibi magis est actio dummodo tamen sit resistentia, aliqua: nam actio non consurgit inter omnino consimilia: at cum peruenitur ad simile in potentia, tunc non est actio, sicut prius, quia cessat tota resistentia, & totus excessus, hæc enim natura ageris, ut nō agat ultra id, quod potest: ageret autem ultra id, quod potest, si in simile in potentia ageret: & præterea, ut dicit Arist. quia nō est ratio, quare unum agat potius quam parior ut similia in potentia. Præterea, quia posset idem in seipsum agere: ut in textu expositum est.

**Dubium.** Dices, quare nil agit ultra id quod potest? Resp. Quia nil agit  
**Solutio.** nisi secundum quod est actus, non enim dat, quod non habet: si igitur ultra

tur vltra quod potest agit, iam ageret secundum id, quod non habet: nam potentia est in agente iuxta id, quod aetū habet.

At contra hoc potest esse dubium: nam tunc sequitur, quod remissus calor non ageret in calorem intensiorem, quia ageret vltra proprium actum. Respon. quod remissus calor agit quidem aliquando in calorem intensiorem se, sed tunc habet in extensione actu, quod deest intentioni.

Explico calor intensus ut quatuor, agit in calorem ut octo intensum, sed tunc in intenso ut quatuor, sunt tot gradus secundum partes materiarum, ut vel excedant octo, aut saltē adæquent: & sic operatur, secundum quod est actu.

Ex quo collige unum notandum, quod nisi numerus gradum siue intensionis, siue extensionis adæquet effectum, vel excedat, non potest perueniri ad ipsum effectum, verbi gratia nūquam sit calidum ut sex, nisi ab habente tot vel plures gradus, siue intensius, siue extensius.

Ad secundum admitto magis calidum agere in minus calidum, Ad 2. sed non agit in ipsum ratione caloris, sed ratione frigiditatis, cum 2. Solv. qua est minus calidum: cuius signum est, quod non quocunque magis calidum agit in minus, nisi illud, quod vincat frigiditatem ipsius minus calidi: unde si sit calidum ut duo, & simul frigidum ut sex, hoc non patetur, à calido trium graduū, quia calor ut tria non vincit frigiditatem ut sex.

Potest etiam dici, quod calor sub hac ratione qua minor est, contrariatur calori ut maior est, unde intensum & remissum aliquo modo formaliter opponuntur.

Ad tertium, quamvis ex professo non intendimus hic de duobus luminibus quicquam determinare, quia alibi latè dicemus, tamen interim dico, quod unum non intendit alterum, nisi sit illo maius, & differant secundum intensum & remissum, quamvis medium possint illuminare intensius duo luminosa, quam alterū solum.

Ad quartum dico, quod Arist. loquitur de his, quæ mutuo agunt & patiuntur, & hæc debent materiam eiusdem generis habere: at cœlum agit in inferiora, sed non vicissim patitur, ob id non est opus, quod illam materiam habeat eandem.

Et nota, quod eam vocat materiam eiusdem generis, quæ immediate transit ab una forma in alteram, ut à calido in frigidum, vel è contra.

Ad quintum patet responsio ex conclusione quarta, non enim omnia contraria sunt immediatè actiua & passiua, sed quæ prima contraria sunt ut diximus.

## 172 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

Hec autem omnia dicta sunt probabiliter, quāvis illa alia quo que opinio Pauli Veneti, & Alberti, in eo quod afferunt in minus intenū non posse agere in maius intensum, sit quoq; probabilis. Sed dicitur densius magis agere, & fortius, quia celerius aget, & quia vincet passum, quod non possit vincere ab altero.

### Q V A E S T I O X I I I I .

*An idem agat in seipsum.*

**A**rgumen. Difficultas ista non habet facilem determinationem bene con pro parte D sideranti, ob id circa ipsam argumenta aliquot propoheremus, negativa ut veritas elucescat: ac probatur, quod non possit idem in seipsum 1. argum. agere. Primo quidem autoritate Arist: nam in hoc libro tex. 42. à testimoniis dicit, si simile ageret in omnino simile, tunc idem in se ipsum age ret, quod deducit tanquam impossibile.

**L**istētū. Præterea 5. Meta. tex. 17. definit potentiam actiū, dicitq; esse  
 2. principium transmutandi alterum in quantum alterum.  
 3. Præterea 8 Physi. tex. 40. ostendit, nullum agere in se totū secundum totum, sed oportere assignare id, quod mouer, & agit distin ctum ab eo, quod mouetur, & quod patitur.  
 4. Præterea 3. de anima tex. 17. quia oportet diuersum esse agens à patiente, docet in anima esse & intellectum agentē, & intellectum patientem, seu possibilem diuersos, ut illius sit agere, huius vero pati. Ex his, & multis aliis testimoniis, quæ adduci poterant, colligatur secundum Arist. nihil in se ipsum agere posse.

**2. argum.** Secundū est argumentum, quod agit est actu: quod patitur est à ratione. potētia, ut notum est, at idem esse actu, & simul potentia respectu eiusdem, est impossibile, ergo pariter est impossibile, ergo pariter est impossibile quod idem in seipsum agat: hoc argumento utitur Arist. 8 Phys. tex. 40. ad hoc idem probandum.

3. Tertiū, si admitteretur idē in se ipsum posse agere, nulla esset via Arist. per quam immaterialitatem primi motoris ostenderet: nam per hoc ostendit. Primum motorem esse separabile, quia id, quod mouer, non est idem cum eo, quod mouetur: ac ita primus motor erit immobilis, & immaterialis: apparet ergo illud esse principium certum, nihil agere in se ipsum.  
 4. Quartū sequitur, quod non esset aliquid remissum, sed quælibet qualitas esset in summo gradu, vel non esset, quia quælibet intenderet se, si posset in se agere, nececessaret usque ad summum gradum: hoc autem falso est experientia ostendit, nihil ergo in se agit.

Hanc

Hanc difficultatem sic reliqui determinant, & solvuntur; distin- *Modus*  
 guunt duplēcēm actionem, quandam perfectiūam, quandam cor- *dicendi*  
 ruptiūam: vocant perfectiūam eam, quæ non ducit rem & sub- *quorundā*.  
 iectum in corruptionem, quales sunt actiones immanentes, ut in- *Duplex*  
 tellec̄tiones, volitiones, sensationes, & motiones secūdum locum: *actio cor-*  
*vocat corruptiūam eam*, quæ ducit subiectum ad corrūptiōnem eo, quod sit secundum qualitates corruptiūas quales sunt perfectiūas  
 omnes alteraciones, ad quas primæ qualitates aliquo modo con-  
 ueniunt.

His etiam addunt aliam distinctionem, quod actio corruptiūa *Actio cor-*  
*est duplex, altera directa, altera reflexa*: directa est, cum agit ali- *ruptiūa*  
*quid in aliud per se, vel per medium aliquod tantum, ut cum i-* *duplex,*  
*gnis calefacit aquam vel lignum*: reflexa, cum agens agit in ali- *directa* &  
*quod passum, quia agit in aliud, ut sol illuminans terram sibi ob-* *reflexa*.  
*iectam indirecte illuminat per illos radios ea, quæ sibi obiecta*  
*non sunt, & sic reflexè agit: similiter etiam ignis aliquando cale-*  
*facit reflexè.*

His suppositis dicunt quatuor. Primum est: actione perfectiūa 1. *dillum*  
*immanēti, qualis est volitio, & intellectio, & sensatio, aliquid agit illorum.*  
*in se primo, & per se: intellectus enim in se intelligit, & voluntas*  
*in se amat, & sensus sentit, nec actiones extra potentias, à quibus*  
*procedunt, fluunt, sed in ipsis manent.*

Alterum est: actione perfectiūa, qualis est motio localis, 2-2.  
*liquid agit in se, sed per accidens, & per aliud per accidens, ut a-*  
*nima se mouet, dum mouet corpus, per aliud, ut mouetur fer-*  
*rum à virtute à magnete impressa: at tam ferrum quam anima se*  
*moueat.*

Tertium est: actione corruptiūa directa nihil in se agit per se, 3.  
*bisi per accidēs, nihil enim se ipsum calefacit per se, aut alterat ni-*  
*hi per accidēs, sicut cum aqua reducit se ad frigiditatem, aut cum*  
*aliquid dicitur in se agere quia una pars agit in alteram.*

Quartum est: actione corruptiūa reflexa aliquid in se agit quod 4.  
 dicunt fieri in antiperistasi, ut cum vigoratur vnum contrarium  
 ex alterius præsentia, vel ex resistentia extrinseca, ut frigidiores  
 sunt fontes subterranei tempore aestatis.

Quod si petas, à quo ista aqua magis infrigidatur. Dicunt *Nota de*  
*quod à se ipsa, hoc modo, quod diffundit species intentionales per Antiperi-*  
*medium, quæ cum occurruunt calori existenti in partibus terræ stasi secun-*  
*vicioibus superficieci redeunt ad subiectum à quo proce- dum quoq-*  
*serunt, ipsumque infrigidant: simili etiam causa tempore hyemis dam.*  
*Sunt fontes calidiores, dicunt etiam, quod hac eadem causa*  
*magis calefit medium ab igne, cum ponitur igni aliquod obsta-*

culdim: nam sicut hæ species possunt agere in suummet subiectū, ipsumq; intendere, sic etiam in aliud subiectum quamvis sit simile, & eiusdem intensionis: nam per has species simile etiam agit in simile gradu.

**Ambiores** Hæc est Neotoricorum doctrina ex dictis variis ipsorum collectiōnē sententia. Huius sententie est Paulus in summa c.23. & Mar. q.17. & 18. & Alb. Saxon. q.15. & Caieta. Thien. tracta. de rectione c. 4. & aliorum in ultorum.

**Judiciorum** Et quamvis aliqua horum vera sint, non tamen omnis propter authoris dictio, & ea non satis perspicua, & enodata. In primis ipsorum dictum de sententia primum equiuocum est valde, nec questioni responderet, alio dicitur est tia supra- agere in aliquo ut in subiecto, aliud agere in aliquod ut in obiectu. Et quamvis in actionibus transiuntibus idem serè sit, tamen De primo in immanentibus aliud est. nā intellectus semper agit in se, ut in dicto illo. subiectum, quia intellectio in ipso recipitur, non tamen semper in sensu. se ut obiectum, quia alia intelligit à se: similiter sensus alia à se sentit, & voluntas amat.

Quæstio igitur, si de quacunque actione intelligatur, ut ipsi volunt, non volunt, ex illa parte: oportebat enim ostendere, quod intellectus non solum in se, sed se intelligit, & sensus se sentit, & voluntas se vult: ita enim per se agerent in se ac hoc non ita est: non enim tales operationes insuot nisi angelis, quod ostendere non est presentis speculationis, alibi Deo dante dicemus.

**De 2. dicto.** Secundum dictum veritatem habet.

**De 3.** Tertium dictum abunde tractavimus li.2. Phy. & ibi hæc reieccimus sententiam, & oppositum ostendimus probabilius quod ab alio reduceretur aqua ad frigiditatem ex calore.

**De 4. reprobatur illa sententia.** Quartum horum dictum, iudicio meo, est intolerabile, & ab omnī philosophia absonum, quod facile ostenditur. Primo ex communi sententiæ periparetica, quod accidentia non migrant de subiecto in subiectum: isti autem dicunt, quod eadem species redeunt per idem medium ad suum subiectum.

2. Et præterea secundū, quia talis redditus esset motus: ac omnis philosophia docet, accidens omne per se esse immobile, nec moueri cum ipso subiecto.

3. Tertiò, quia species intensionalis non producit accidentis ipsum reale, cuius est species. Ut enim species coloris non producent colorem, nec species soni sonum, ita nec species calor, seu frigiditas calorem, aut frigiditatem, alias enim possunt in ipso organo sensu quo producere tales qualitates, quod falsum est, tunc enim sensus non sentiret nam secundum Arist. sensus debet denudari ab eo,

eo quod percipit ut si percipit ut si percipit colorem, non debet esse coloratus. Excludenda igitur est ista sententia.

Aliter igitur existimo esse dicendum, & ut in particulari etiam Authoris hæc veritas palefiant, distinguamus actiones, ut singulas ex a sententia minemus. Si latè vocabulum extendamus, multis modis contin- *Multis* git agere: agit enim quod localiter mouet & quod generat, quod plex ge- corrumpit, quod alterat secundum qualitates sensibiles, sive pri- *nus* mas sive secundas, quod augetur, & leviliter quod secundum ani- *nus* mas operatur, ut quod sentit, intelligit, appetit, ruit. Ex quo pa- ter esse has actiones, puta motionem localem, generationem, corruptionem, alterationem, secundum sensibiles qualitates, au- gmentationem, & animæ actiones sensitivas, & appetitiones, & in- tellectiones, & de omnibus his dubium esse potest non facile, an idem agat in seipsum, ut in obiectum, & subiectum.

Iacipiamus à motione locali, de qua diximus multa, 8. Physic. *De muta-*  
At modo multum aduerte, tripliciter posse aliquid mouere, & ratione loca-  
moueri, ut ex Aristotele habemus. Physic. text. 1: Primo id est, an idem  
dicitur per accidens mouere, quod est coniunctus or accidentaliter agat se-  
cum eo, quod per se mouet, ut calidum edificat, quia eorum edi- *psum*.  
ficator, qui per se edificat, calidus est, dicitur per accidens, cali- *triplici-*  
dum edificare: id etiam per accidens moueri dicitur, quod est in se potest  
eo, quod per se mouetur, ut mouetur homo ad motum natus, in *mouere,*  
qua est.

Secundò dicitur, aliquid mouere, seu moueri secundum partē. *Emouere.*  
Id moueri secundum partē, cuius aliqua pars mouet, ut homo 1.  
mouet librum quia manus mouet, cuius vero pars mouetur tan- 2.  
tum, id secundum partē moueri dicitur, ut moueri dicitur ho-  
mo, quamvis brachium solum mouetur.

Tertio, aliquid secundum partē, seu primo mouet, vel mouet 3.  
tur, & hoc est quod nos secundum partē suam vel per accidens  
sed secundum seipsum totum mouet, vel mouetur, ut lapis cedens  
dicitur secundum totum moueri: similiter manus mouens secun-  
dum totum mouere dicitur.

Est etiam hæc diuisio communis, non solum motū locali, sed *Nota.*  
sed etiam aliis, ut dicitur postea.

Si igitur tripliciter contingit mouere, & moueri cum aliquid ter etiam  
seipsum mouere dicitur, etiam tripliciter intelligi potest. Primo, aliquid  
quod seipsum moueat per accidentem, quod tunc fieri, cum aliquid potest mo-  
secundum se quidem mouet aliud, ad cuius motum mouetur & *here fer-*  
ipsum, & hoc pacto non dubium est, aliquid seipsum mouere, ut *psum.*  
anima in animalibus ipsiis, hæc enī mouet, & dum ipsa mouet 1.  
corpus, per accidens ad motum corporis mouetur.

## 126 In lib.j. de Generat.& Corrup. Arist.

1. *Nota.* Vbi nota, quod anima se ipsum mouet, id est, & mouet, & mouetur: mouet quidem per se corpus, mouetur quidem per accidens ad motum corporis: ob id scipiam mouere per accidens dicitur.

2. *Nota.* Et nota quod hoc nulli alteri formæ substanciali inest, nisi animæ.

2. Secundò aliquid se ipsum mouere dicitur per partem, et quod secundum unam partem mouet secundum alteram mouetur per se: & hoc modo animalia se mouent & dicuntur: mouent, quidem ratione animæ, mouentur, ratione corporis. Dico autem per se: unam per accidens simul etiam mouetur anima ad motum corporis, & actionum animal mouetur secundum totum, sed secundum corpus per se, secundum animam per accidens: at ratione animalis mouer, ut patet in motu nervi, quamvis, videlicet lib. 2. in toto animali sit pars corporis per se mouens: & pars corporis per se mota.

3. Tertiò, aliquid mouere se, intelligi potest secundum totum per se, ut idem metuadetur mouatur: idem adquiritur mouere, ut idem omnia, quod motum facit, motum patitur: & hoc reputat ipse Aristoteles impossibile. & Phy. rex. 40. & sequentibus, ut ibi expositum est, eo quod una eademque substantia non potest esse eiusdem motus actuum, & passuum principium, & sic similiter & potentia.

Nota. Fatome hoc unum, & meam proferam ignorantiam, quod non Valde animo video, quare hoc non possit fieri: nam licet intellectio actio quædam est, quæ procedit ab eo, quod est actus, & recipitur ab eo, quod est potentia, & tamen unum & idem se intelligit, ut patet in angelis, quare etiam unum & idem secundum totum non se mouebit in corporebus nihil enim prohibetur, quod si simili sit actus, & potentia secundum motum localem, & non ut moueat, debet esse actus, id est, existere, ut mouatur; debet esse potentia, id est, capax motus: simul ergo potest unum existere, & esse ens ait, & motus esse capax. Recipiamus igitur, nihil scipium an mouere secundum totum adquiritur probabiliter propter sententiam Arist. & aliorum omnium, sed non ut demonstratum. Et sane de actione perfecta & comprehendendum est, aliquid posse agere in scipium, quicquid sit de aliis.

4. *Modus mouendi seipsum.* Præter hos modos unus alijs videtur superesse, prout cum seruus se mouet per virtutem à magnete impressam, & cibis ad partes nutritias, & etiam clementias ad loca naturalia, & proiecta per medium: constat enim, quod in his est virtus activa mouens, cum

non ab alio extrinseco proximè & immediatè ferantur.

*Nota de*

In quibus maximè aduerteret, quod non mouetur ratione partis, *motu ferri* nec mouent, ut animalia, quia eorum substantia non est actiuum à magnete illorum motuum principium sed mouentur secundum ipsum, p[er] protectoriū ta, ratione materiae & formae per se, mouentur tamen ratione il- *& aliis* lius impressæ virtutis actiua: at quia accidens non habet mouere nisi ut alicuius substantiae virtus, & instrumentum est, talis mo-  
tus datur substantiae illi, cuius est illa virtus, & a tali substantia moueri dicitur, cùmq[ue] ista non sit ea, quæ mouetur: nam hæc tan-  
tum patitur, & non mouet, ob id ab extrinseco ista primò moue-  
ti dicuntur, ut à generante, à membro, à manu, à magnete, & reli-  
quis: proximè tamen ab illa impressa virtute, sed non à substantia,  
neque à parte substantiali.

Hic multum considera, quod ex hoc soluitur difficultas nota-  
da. Solēt enim aliqui dicere, quod cœlum potest moueri à se, sicut  
lapis, & tunc non oportet distinguere mouens & motum, sed to-  
tum cœlum mouetur à virtute motiva in ipso, sed ex hoc solui-  
tur, si enim cœlum ratione substantiae mouetur tantum, ratione  
virtutis mouerit, ut lapis, utique oportet aliud principium extrin-  
secū ponere, cuius sit illa virtus instrumentum, quod à substantiam  
actiuam & passiuam ponas, iam oportet distinguere, id quod mo-  
uet, & id quod mouetur. Et id quod mouet est primum mouens,  
quod quia semper, & sine defatigatione mouet secundum Aristoteli.  
ob id virtus incorporeæ est. Et hoc considera: nam ex his notum  
fit, quomodo aliquid in se agat in motu locali.

De generatione substantiae dico, quod ex illis tribus modis po-  
sitivis, quæ communes erant, secundus solus possibilis est, alij duo im-  
possibile. Secundus quidem est, quod aliquid se generet secundum *ratione* *substantiae*, *analogiū* *moueat*. *partem*, puta, ut una pars generet alteram, & hoc contingit in nu-  
tritione, quæ generatio quedam est: idem enim se nutritre dicitur  
eo, quod una pars substantialiter conuertit alteram, & potest in  
aliquo toto una pars aliam mutare, & totum illud se mutare dici  
potest, quamvis hoc impropiè valde: nam cùm mutatio sit, totum  
illud nondum est, nisi id, quod mutat & generat, cùm autem totum  
est, iani generatio ipsius non est, ob id non dicitur se mutare, seu *2. & 3. seipsum.*  
*generare propriè.*

At primus motus, puta quod aliquid generet per accidens, & p[er] tione, an-  
terius, quod se totum generet, impossibile sunt: ratio est, quia ut aliquid  
generet debet esse ut generet, debet non esse formaliter: at simul moueat sc̄  
esse, & non esse idem formaliter, est impossibile.

De corruptione vero secundus modus idem est cū generazione *4. & 5. modis*.

pariter etiam primus & tertius in substantiis, ut notum est, ut in accidentibus instantiam patitur: nam potest aliquid se totum corruptere per accidens, puta dum corruptit id, ad cuius corruptionem corruptitur, ut si supponamus, accidentia manere in composito, cum febris destruit hominem, quo destruto, simul ipsa perit.

**Obiectio.** Dices, homo se occidit, ergo substantia se corruptit, dieo quod non proxime, sed quia inducit id, quod corruptit.

**Solutio.** Superest, ut dicamus de alterationibus sensibilibus, de his rationib. nimirum Aristotel. loquitur, & de his in praesenti erat precipua dis-

sensibili- bur: quo Dico igitur primò, ut eodem ordine procedamus, quod idem agat, ali- potest per accidens se ipsum alterare, puta quia alterat id, conus quid in se. alteratione ipsummet alteratur: & huius exemplum est de ani-  
1. Modus ma, quam non dabo, secundum varios effectus corpus altera- re, pura calefacere, infrigidare, quibus tamen ipsa per accidens alteratur.

2. Dico secundò, quod contingit etiam aliquid se alterare secun- dum partem, puta quia secundum unam partem alteratur, secundum alteram alteratur, ut notum est: ut homo se alterare dicitur, cum cor alias corporis partes alterat.

3. Dico tertiò, quod idem secundum totum non alterat seipsum, i. unum non se calefacit, ita ut idem prorsus calefaciat, & calefact per se, & hoc magis notum est, quam in motu locali: quod enim alterat, debet habere formam actu, quod alteratur vero, earere illa: at non sicut simul in eodemque adquaque habere actu formam, & non habere: motus vero localis, cum non sit secundum formam, magis videtur a se posse esse.

**Note.** Fateor tamen, quod non demonstratur adhuc, quia ut aliquid calefactat, sat est habere calorem & virtutem, aut etiam per propriam formam substantialem se perficere, reducendo se ad suum naturalem statum, cur ergo idem non poterit esse actu calidum virtuale, potentia vero formale, & ita se calefacte. Sit ergo dictum hoc probabilissimum, sed non demonstratum, & hoc est, quod intendit Arist. iex. 48. huius libri.

Dico quartò, quod aliquid se alterat secundum antiperistasis, id est, conuersionem, & reflexionem, quamvis non propriè à se, quia potius ab altero alteratur, quo autem fiat modo, explicandum est: ille enim modus quorundam superius positus non mihi placet.

**Notandum** Adverte igitur, quod dupliciter sic sita antiperistasis: uno modo superistasi ex eo, quod duo agentia multiplicantur circa idem passum. v.g. sic ignis

*ignis cui apponatur aqua vasi infusa, vel lignum aliquod, & post lignum vel aquam sive lamina terrea, tunc fortius comburetur lignum & aqua, quam si non esset ferrum, post lignum: calefit ergo propter antiperistasis.*

Sed hoc non est ex eo, quod revertantur species ignis vel caloris ex ferro ad lignum, sed quod ignis calefaciat ipsum ferrum & *in similius*. acerem illi continuum, quæ calefacta, ipsum lignum iterum calefaciunt, & sic sunt plura agentia, & quia ferrum calefacit per calorrem ab igne receptum, dicitur, quod calor conuertitur, sed tamen re vera idem non est. Cuius signum est, quod ut tale medium fortius alteretur, opus est, quod apponatur aliquid receptivum multo caloris, quo possit agere, puta, densum aliquid, & hinc est unus modus, qui dici potest per reflexionem, nec propriè antiperistasis est.

Alter modus est, pro cuius declaratione aduerte, quod *vnum*, *Nota 2.* & idem potest dupliciter magis agere in aliquod: uno modo, quia *2. Modus ei propinquius* est, & hoc notum est: altero modo, quia meliori *antiperistasis* & secundum maiorem dispositionem se habent ad ipsum. *status.* *v.g. ignis calefacit vndique secundum sphæram suæ activitatis,* *Dupliciter*, apponitur aliquid ei ex una parte actionem impediens, tunc *tertia* in alias partes fortius agit, & intensius, & haec dicitur antiperistasis, quod agit *magis in* *conuersio-*

Partes ergo terræ frigidæ impeditæ à calore extrinseco tempore *aliquid.* *estatis* fortius agunt in interiores, ad quas se conuertunt, & *Nota cur* sic infrigidat magis aquas: & hoc admodum est notandum: est n. *aestate plo* generale in multis, ut dicetur in libris Meteor. Nec oportet ad frigent in mittere illam specierum conuersionem, quæ absonta est, à recta *terna par* *philosophia naturali, & Metaphysica.* *ses.*

Alia præterea ratio probabilior & verior antiperistasis istius *Altera* propriè dictæ est, quod in initio actionis, antequam supereretur *v-* *causa* *an-* num contrarium ab altero fortiori, per aliquam particulam tem *tiperista-* poris se defendit, & suam ad se virtutem actuam conuertit, se *v-* *siss.* niens & suam virtutem ad sui defensionem, ne pereat aut lœdatur ab altero, & ita in seipsum conuertit actionem se fortificans, ex naturali inquam appetitu suæ conseruationis, & ita aqua frigida *De aug-* apposita Soli in æstate per aliquam temporis partem, antequam mentatio à Sole supereretur, frigescit magis. Posset etiam haec actio aliquando ne *et* nu- durare per maius, aut minus tempus, pro ratione & virtute agen- *tritione,* *tiuum.* Et hoc sit satis quantum ad hanc actionem. *an ali-*

*De augmentatione* verò, & nutritione dico, quod idem se au- *quid me-* get secundum partem & formam, ut docet Arist. quod est dicere, *neat* *se-* *vici* *naturæ & auget ratione formæ, natiuitur & augetur etiam ra-* *psum.*

# 130 In lib.j. de Generat. & Corrupt. Arist.

tione formæ: nec hoc est inconveniens, quia si nutritio, & augmentatio, accedente aliquo extrinseco, quod mutatum in viventi substantiam ipsam dicitur nutritre, & augere propriè: at, quia conuersio & vno sit per formam & animam, actio formæ tribuitur, & ipsa etiam augere primum & nutritre dicitur.

**D**e opera De animæ aliis operationib. nihil in prædicti dico, quia non est tio[n]ib. a- huius loci id discutere, & maiorē habet hoc difficultatem, quām nōm quo v[er]a brevibus dici posset, reseruerit in libros de anima. Paret igitur modo ali- quid in hac qu[od] sit sentiendum: oportet tamen argumenta in prima quid mo- cipio posita soluere.

**s**eat se[ntentia] Ad primum, quod ex autoritate procedit, dico, quod solu- psum. ostendunt illa loca nihil agere in se primo, & secundum idem.

**A**d 1. proorsus, & per se, non tamen aliis modis, qui dicti sunt.

**A**d 2. Et per hoc etiam responderetur ad secundū argumentum qua- uis vellem te aduertere sensum illius, quod agit est actu, agens. n. **N**ota tri tripliciter est actu. Primo in actu formalis, puta cum simile est sp[iritu]e pl[acido] c[on]fusio passo mutato, ut calidum respectu calidi: altero modo in actu aliquid es eminentia, puta cum potest illud facere, quāmvis non sit simile, se in actu & sic sol est actu, cūm facit herbam: alius est actus virtualis, cūm er-

**N**ota. aliquid virtute alterius agit, & sic agit virtus seminalis: cūm ergo dicitur, nil agit, nisi quod est actu, intellige, quod est actu vel formalis vel eminenti, vel virtuali.

Et propter hanc doctrinam dixi superius, quod argumentum non est demonstratio ad probandum, idem non agere in se primo, & per se, quia non repugnat, quod aliquid sit potentia calidum, &c actu simul, sed actu continentia, seu eminentia, vel virtuali, po- tentia vero ad alium calorem formalem.

**R**atio. Et hoc patet, potest. n. esse piper & vinum actu calidum eminentia, seu virtute: at in potentia calidum formaliter: non ergo illa ratio demonstrat, quod ob id nihil in se agat.

**A**d 3. Ad tertium eodem modo patet solutio, tamen nota, quod non ob id, quod distinctum est mouens à moto, colligitur separabilitas primi motoris, sed quia mouere potest tempore infinito, & li- ne desfatigatione, quod non esset, si esset virtus in corpore, ut di- ximus bene in lib. Physi. 8.

**A**d 4. Ad quartum solutio eadem est: non. n. admittimus, quod altera- tione sensibili idem agat in seipsum primum, & per se.

Q V A E S T I O X V.

*An omne agens dum agit, reparatur.*

**N**ota dif **Q**uestio ista de reactione valde difficilis ab omnibus indica- tur, &

tur, & re vera est, tum propter varias sententias doctorum, tum *ficiultatē*  
propter argumentorum difficultatem, quæ pro qualibet senten- *quæst.*  
tia videtur facere, tum etiam propter innumeras calculationes, &  
sophismata, quæ neoterici huc accumularunt. Dabinus tamen o-  
peram, Deo fauente, ut in tanta multiplicitate, & obscuritate ve-  
ritatem hanc, & facilem, & breuem, dilucidamque proponamus,  
& ostendamus.

Primo igitur quæ difficultatem faciunt dicemus. Secundò, com *Quæ sīt*  
*muniōres, & pōtores sententias cūm suis fundamētis adduce-* *facienda*  
*mus. Tertiò, quid mihi probabilius videatur, aperiām. Tandem in hac q.*  
*quartò difficultates propositas, & secundum aliorum, & Iecun-* *De titulo*  
*dum nostram sententiam soluam.* *queſt.*

Ante omnia tamen titulus quæst. à nobis explicandus est, in pri *Quid sīt*  
*mis de actione, quæ secundum qualitates sensibiles est, præcipue agens in*  
*loquimur.* *agēdo pa-*

Vocamus autem agens agendo pati, cùm sit agit in passum ut *is.*  
passum etiam agat in ipsum, & hæc passi actio reactio est. v.g.a- *Nota. I.*  
quam calefacit manus calida, ita ut aqua, quæ patitur, frigefaciat *4. vocabu-*  
*manum, tunc manus agens repatitur.* *la.*

Sunt igitur notanda quatuor vocabula, puta actio, passio, rea- *Quid a-*  
*ctio, repassio.* *etio.*

Actio est ipsius principalis agentis, & maioris virtutis, qua in *Quid pas-*  
passum agit. *sū quid re*

Passio vero est ipsius passi operatio, qua patitur: at illa actio *actio web*  
qua passum agit in agens fortius, & principalius, reactio dicitur, repassio,  
& passio, qua agens tale patitur, repassio.

Est igitur difficultas: an agens secundum qualitates sensibiles in  
passum repatiatur ab eo.

Aduerte secundò, quod in duobus casibus omnes conueniunt; 2. Not. in  
quod agens non repatiatur: unus est, qui habetur ab Aristot. in quib. is cō  
hoc loco text. 54. cùm agens, aut non habet materiam aut si ha- *ueniātphē*  
bet, est alterius generis a materia passi: unde res spirituales agen- *losophi cīr*  
tes in ista inferiora non repatiuntur, quia materiam non habent: ea reactio  
similiter cœli non repatiuntur, quia materiam habent alterius nem.  
rationis. *1. Non fie*

Alter casus est, cum agens est extra sphæram actiuitatis passi: at- *ri reactio*  
tende enim, quod omne agens, cùm sit finita virtutis, non agit ni- *nem, si a-*  
si per spatiū determinatum: & usque ad certum terminum: simò *gens non*  
nec in illo spatio toto æqualiter agit, sed debilius semper in par *habet ma-*  
tes distantiores à se: & hoc spatiū, in quod agere potest agens, teria au-  
dicitur sphæra suæ actiuitatis, ita ut nisi passum sit applicatum sit alterius  
altra ha nc sphæram, non possit agere agens in ipsum: variatur *generis*

2. Non sit autem hæc sphæra, quia modò maior, & modò minor est, pro ma  
realtio ex iori vel minori agentis virtute.

*sphæra* Potest igitur esse, quod sit aliquod agens fortissimum, habens  
ræ acti- magnam sphæram, & sit passum debile breuem habens sphæram  
tati. tunc poterit applicari tale debile sphæra fortioris, ita ut fortius  
Quid si sit extrà illius sphæram, in quo casu fortius ager absque repassio-  
Sphæra a- ne ab illo passo: & hoc notum est. Ignis.n.sgit in distantia, à qui-  
etimicatu, bus non repatur, quia horum actiuitas non ita se extendit, ut i-  
Que si gñem possit pertingere.

*difficul-* Et ob hoc, quamvis Sol esset eiusdem materiæ cum terra, age-  
nas in hac ræ in ipsa non absque repassione ab ipsa, quia terræ actiuitatis sphæ-  
qu. ra attingere solem non potest.

*Nota 3.* Difficultas igitur consistit, cùm agens quidem est eiusdem ma-  
*Actio,* teriæ cum passo, & virtutemq; est debitè applicatum, ita ut virtutem-  
& rea- que contineat alterum intra sphæram suæ actiuitatis.

*Elio pos-* Aduerte vltterius, quòd actio, & reactio possunt intelligi dupli-  
fiant intel citer: uno modo secundum diuersas contrarietates. v.g. ut vnum  
ligi dupli agat secundum calorem, & repatriatur secundum humiditatem,  
et ceter. vel quod frigefacit, & repatriatur secundum siccitatem: & sic non  
1. in dñer negatur reactio ab illa sententia: potest n. ignis agere in aquam  
suis contra secundum calorem, & aqua in ignem secundum humiditatem: ti-  
ritasibus milter aer in terram secundum calorem, & separari à terra secun-  
dum siccitatem.

2. In ea Altero modo secundum eandem contrarietatem, ut agenscale-  
dem con- faciat, & frigefaciat à passo: & de isto est tota difficultas.

*trarieta-* Collige igitur ex his hunc sensum questionis. An agens, quod  
te. est eiusdem materiæ cum passo, repatriatur secundum illam con-  
Sensus in trarietatis speciem, secundum quam agit, utroque existente de-  
seger qu. bitè applicato, ita ut calefaciens calefaciendo frigefaciat, & frigefac-  
& presen- ciens calefaciat per repassionem. Hic est igitur sensus: & nota in  
tu difficul quo difficultas consistat.

*tatu.* Quæ igitur rem hæc difficultem faciunt, sunt quinq; argumenta.

*Argu-* Primum est Burlei.3. Phyfic. super tex. 17. sit agens, & patiens, tunc  
mensa cō- vel ista sunt virtutis æqualis, vel inæqualis: si æqualis, neutrum æ-  
tra rea- get in alterum, quia à proportione æqualitatis non est actio: si in-  
Elonem. æqualis, tunc vnum scilicet maius ager in alterum tantum, & non

1. repatrietur, quia à proportione majoris actio est: quòd si minus  
reageret, iam profectò esset actio à proportione minoris: nam  
reactio actio quædam est.

Secundum est Calculatoris in tract. 7. de reactione, quòd si es-  
set reactio. tunc idem simul moueretur motibus contrariis quo d  
est impossibile: sequela autem probatur, sit agens. A. sit patiens  
b. illud

b. illud calidum, hoc verò frigidū: sit autem A. in quadrupla proportione ad b. ita, ut b. non possit reagere in totum A. sed in aliquam eius particulam, puta quartam, & vocetur c. tunc sequitur, quod talis calefiet, & frigefiet simul: probatur, si illa reparatur a. b. notum est, quod frigefit: vltreius etiam calefit à tribus reliquis, quartis ipsis A. quod sic ostendo. c. habet sufficientem contrarietatem cum reliquis partib. A. quæ vocentur d. vt possit pati: quia c. est parum frigidum. d. autem pura tres quartæ sunt multum calidæ, quia pono, quod sunt in gradu summo: ergo calefacient ipsum. c. vide ergo quomodo si est repassio in c. tunc simul calefiet & frigefiet.

Dices, non fit simul, sed modò frigefit. post calefiet: hoc non valet propter duo: primò, quia si postea calefiet c. etiam tunc non repartitur, iam illo tempore erit actio ab A. in b. sine repassione. Secundò, quia sumo illud tempus in quo frigefactio fit sine calcificatione, & argumentor, in medio temporis illius erat frigiditas in c. ergo habuit contrarietatem cum d. calido: potuit ergo iam calefieri, nec vltreius expectare: & ita dicam in quacunque data frigefactione: est enim semper quæcunque data diuisibilis secundum Aristot. Hoc argumentum ab omnibus suumqæ difficultatis iudicatur.

Tertium argumentum idem colligit, s. quod idem simul contrariis moueat motibus, tamen ex parte medijs: si igitur A. agit in b. & b. reagit in A. sit hoc per aliquod medium, pura c. suppono autem quod non agit in passum agens, quin agat in medium, cum illud distans est, tunc A. agit calefaciendo. b. ergo medium calefiet, iterum b. reagit simul per idem medium intrigidando. A. ergo medium. c. frigefit: simul ergo idem calefiet, & frigefit, intenditur que motibus contrariis: hoc autem videtur esse non posse. Nec est minoris difficultatis hoc argumentum, quam præcedens, immo clarius dicit ad impossibile.

Quartum argumentum est: sequeretur, quod nihil suum simile induceret, nec summus gradus qualitatis produci posset: probo: sit A. summè calidum agens in b. frigidam, & nitens ipsum sibi assimilare, & suppono, quod nihil agit ultra suam virtutem, & activitatem, tunc si A. agens in b. repatriatur ergo minuitur in actione eius virtus, firque remissius, dum magis agit, ergo in fine actionis non erit summè calidum, sed aliquos gradus caloris amittet: non ergo induceret summum calorem in b. quod videtur absurdum.

Quintum argumentum sumitur ex motu locali: non enim omne, quod mouet, necessariò mouetur secundum locum, ergo

nece quod agit, & alterat, necesse est pati, & alterari. Hæc sunt argumenta, præcipua, & difficultia in hac materia, in quibus laborant authores maximè, quorum sententiaz præcipuz sunt prius expoundendæ.

**Sententia 2.** Prima sententia est Calculatoris Suisset. tract. 7. de reactione, ita Cal. quæ breviter consistit in hoc. Est n. duplex agens seu patiens; calculator. terum uniforme, alterum disiforme. Uniforme est, quod secundum omnes suas partes æqualem participat formæ gradum, ut si esset bipedale calidum, ut quatuor, ita ut secundum omnes suas partes quibus agit, aut patitur, haberet calorem, ut quatuor, disiforme vero est, cum non æqualem gradum formæ participat: ut si bipedale quædam partes haberet calidas, ut quatuor, quasdam, ut duo, quædam magis, quædam verò minus.

**Duplex agens** Aduerte vterius secundum Calculatoris, quod qualitas activa tantum resistit suo contrario, quantum agit, ut si multum agit, multum resistat, si parum agit, parum resistit: est autem resistere, secundum à corruptione defendere, & conservare à contrario consonante corrumperem illam qualitatem.

**Calculator** His suppositis dicit Calculator primò agens disiforme reparatur tantum a secundum eandem contrarietatem, sed non secundum eandem agit quantam partem, sed secundum aliam agit, secundum aliam patitur: agit secundum res quidem secundum fortiores partes, reparatur secundum debilioris. res. v.g. sit pedale calidum habens partes calidas, ut sex, aliquas, ut I. dictum duo: sit aliud pedale frigidum habens partes frigidas, quasdam ut Calculat. sex, quasdam, ut duo, sit illud A. hoc autem b. tunc A. secundum partes calidas, ut sex agit in b. secundum partes frigidas, ut duo b. autem reagit secundum partes frigidas, ut sex, in A. secundum partes calidas ut duo: agit ergo A. & reparatur. similiter b. secundum diuersas partes: debet autem obseruari, ut partes, quæ agunt, vel reagunt, in disiformi sint fortiores partibus passis, ut sit semper aetatio à proportione maioris.

Dicit secundò: agens uniforme non reparatur, dum agit, nec secundum diuersas partes, v.g. sit A. uniformiter calidum ut quatuor, sit b. uniformiter frigidum, ut tria, tunc A. agit in b. nec reparatur, quia secundum quamlibet partem excedit in activitate.

**Secundum ipsum b.** & ita in resistencia. **Calculator.** Ex quo colligitur, quod iuxta Calculatorem nihil potest agere, & repatri secundum idem, & eandem partem eadem contrarie test agere: nihil. n. simul calefit, & frigescit, vel econtra: solum ergo re- & repatri actio ista in partibus dicitur.

**Secundum obiectum** Obiectus Calculatoris: sit A. uniformiter calidum. ut quatuor, sit idem & b. disiforme habens frigidas partes quasdam, ut quinque, quasdam ut duo

vt duo, tunc A. vniiforme ager in b. ratione partiū frigidarū, vt duo eandē partē & repatietur ab ipso b. ratione partium, vt quinque, ergo idem tem. Secundum idem ager & repatietur.

Respondebit Calculator, quod id non potest esse, hoc enim pē- Obiectio  
det ex applicatione agentium: nam b. vel applicatur secundū de- Calcula-  
biliōres partes, vel secundum fortiores singulis partibus ipsius A, totem. si secundum debiliōres, tunc A ager in b. secundum illas, & non Repatio  
repatietur ab ipso: si vero secundum fortiores, tunc b. ager in A, ipsius.  
non ē contra, & sic nunquam secundum eisdem partes erit actio,  
& repassio, sed secundum diuersas. Hæc est opinio Calculatoris,  
quā placuit ita exponere, quia obscurè ab ipso traditur, & à pau-  
cis exponitur & à quibusdam non est satis intellecta.

Secunda opinio est Henricberi celebris sophistæ in suorum so- 2. Opinio  
phismatum libro sophil. vltimo, & quasi eadē videtur cum Cal- Henricberus  
culatore: conuenit enim in suppositis, & in modo reactionis, sed ri-  
differt: nam admittit etiam inter vniiformia esse reactionem, at- In quo dif-  
que hoc modo dicit, sit A vniiforme calidum, vt quatuor, sit b. ferat à  
frigidum, vt tria dicit, quod A agit in totum b. quia est fortius il- Calculator  
lo: at b. reagit in particulam ipsius A quia fortius est eorum frigi- re.  
dum, vt tria simul ob multitudinem materiæ, quām sit vna  
particula ipsius A. agit ergo A. secundum totum, repatitur secun-  
dum partem.

Hæc sententia si intimè aspiciatur, profectò non potest euaderi; Nota.  
quin idem secundum idem agat, & repatierat: nam si totum A agit in b. ergo secundum eam partem etiam qua repatitur: ergo iā illa etiam pars ager, & repatietur. Ulterius b. agit secundum to-  
tum in partem A. & repatitur secundum totum ab A. ergo idem se-  
cundum idem ager, & repatietur.

Ex quo collige contra aliquos, quod est multo diuersa ista sen- Nota rati-  
tentia à Calculo. Hic enim nullo modo admittit, secundum idem sus in quo  
esse actionem, & repassionem, ille verò id admittit solùmque dat differat à  
modum, quomodo id possit esse, cū hoc quod à proportione ma- Calculo sens  
ioris semper sit actio: & ita ipse docet, quod cum A. agit in totū, tensa.  
b est à maiori actio, similiter reactio, quia b. agit in partem A. co-  
venit ergo cum Calculatoro in fundamento, quod qualitas tan-  
tum est activa, quantum resistitua: differt tamen prorsus in sen-  
tentia.

Hæc sententia fuit Mariliani. cōtra quē scripsit tractatum Caiet, Autores  
Thiennens. & nota hoc, quia ex utriusque sententia agit aliquid, istius sen-  
& repatitur, sed nō secundum totum id, secundum quod agit. vel tentia.  
si secundum totum repatitur, non tamen ab illo solum repatitur, Nota.  
in quod agit, vt patet in calo posito. Hæc est horum opinio.

**3. sententia.** Tertia est aliorum opinio, qui actionem, & reactionem inter Duplicitate aliqua tota constituant, & secundum easdem patentes non in ea- ter aliqua dem contrarietate per se, sed in diuersa, in eadem vero per qualitas accidens.

**prima po-** Notant hi, quod qualitas aliqua prima duplicitate potest corrumpere corrum- pi: uno modo per se à suo contrario, ut calor à frigiditate, & siccipi per se eas ab humiditate, & è contra: altero modo per accidens, pura & per ac- ad corruptio- m alterius qualitatis, cum qua in illo subiecto na- ciden- turaliter est coniuncta, verbi gratia, calor ignis corruptor per accidens ab humido destruente siccitatem ipsius ignis: & sic hu- midum aeris destruitur à frigido corruptore ipsius calorem per accidens tamen.

Dicunt igitur, quod actio, & reactio per se sunt inter aliqua agentia & patientia secundum duas contrarietas, ut ignis per se agit secundum calorem, reparatur secundum siccitatem ab aqua, hæc autem patitur secundum frigiditatem, reagit secundum humiditatem: at quia corrupta siccitate ignis etiam calor minuitur, sit, ut i- gnis reparatur secundum calorem secundum quem agit per ac- cidens tamen: similiter aqua patitur per se in frigiditate, at quia per hanc deperdit etiam in humiditate per accidens sit ut reagat aqua secundum id secundum quod patitur, pura secundum hu- miditatem: ita autem hoc sit, ut nisi essent hæc gemina contraria in utroque agente & paciente, non esset reactio: unde calidum & siccum agens in frigidu & siccum non reparatur, huic igitur secun- dum reactionis isti ponunt.

**4. senten-** Quarta sententia est communis, quam sequitur Marsil. q. 19. &  
tia concur- Alb. Sax. q. 16. & Pau. Vene. in summa c. 25. & Caieta. Thieoen. in  
tu. quodam de reactione tractatu, & alij multi. Quæ quia magis in-  
ter omnes rationabilis apparet mihi, magisque ad mentem Arist.  
ob id est explicanda latius.

**1. Supposi-** Supponunt unum contrarium opinionibus precedentibus, nōce- tum non qualitates primas non esse ratum actiuas, quārum resistiuas: inīdō esse aqua- oppositam esse latitudinem actiuitatis & resistentiae, ut si actiui- les actiui- tas considereretur, calor est maximè actiuus: in secundo gradu fri- gidas: in tertio humiditas, in ultimo siccitas: hæc enim parum latitu- re- actiua est. At si resistentia latitudo p̄seretur, oppositus est ordo: sicc- fientius. citas enim est maximè omniū resistiuia contrario, post hanc hu- miditas, tertium locum obtinet frigiditas, ultimum calor: quod est dicere, difficillimè siccitas expellitur, & humiditas difficilius, quām reliqua duo, facilimè calor, semper tamen in eodē gradu, & potentia considerare debes.

**2. Supposi** Supponunt secundò, quod actio prouenit ex victoria virutis actiuez

**a**ctiūz alicuius supra alterius resistēiam, verbi gratia, tunc calidū sū ex quo agit in frigidum, cum calidi actiuitas vincit resistēiam frigidū: si proueniat similiter econtra, tunc frigidum in calidū, cū frigidi actiuitas hū actio. ius vincit resistēiam.

His suppositis dicunt primō, quod actio. & reactio est per se in 1. **Difflm** eadem contrarietate, & secundum idem totum. Explico, sit calidū, vt quatuor, sit aliud frigidū. vt quatuor, tunc calidū agit in frigidū, quia calidi actiuitas, quā summa est, vincit frigidi resistēiam, quamvis sit eiusdem gradus: at reparatur tale calidū à frigido, quia frigidi actiuitas vincit resistēiam caloris, quā minima est, & sic sit repassio & reactio non solum inter contraria adæqualia gradu, sed etiam inter æqualia, quia minor frigiditas aliqua maiorem habet actiuitatem, quā sit resistēia majoris calorū, & ita potest reagere.

Dicunt secundò, quod non est reactio nisi cùm maior est actiuitas passi, quā sit resistēia agentis: vnde si sit summus calor, & frigidū vt unum, vel duo, tunc erit actio absque reactione. Ex his patet quomodo sit actio, & reactio secundū idem & eandem contrarietatem: & quomodo semper actio, & reactio eveniant à proportione majoris, semper n. actiuitas agentis est maior resistēia passi, & actiuitas passi in reactione maior est quā agentis resistēia, aliter non fieret reactio.

Hęc est communis sententia, nec volo alias sententias citare, quia parū ab his differunt, nec aliquid utilitatis ex eis percipere possumus.

Supereft, vt quid sentiendum de hoc mihi videatur, hoc loco tertio aperiam.

Sit igitur prima conclusio. Reactio & repassio sunt: hęc confessio. clusio probatur auctoritate, experientia, & ratione. In primis quod 1. conclusio. agens agendo repatiatur, est Arist. 3. Phys. tex. 8. & 16. & lib. 1. gen. Dari reactio. 53. & 87. & 89. & multū expressè habet hoc lib. 4. de generatio flionē pro de animaliū c. 3. & alibi apud Arist. est etiā communis philosophorū batur. sententia, qui omnes in reconveniunt quanquā in modo differant. 1. testimo-

Experiētia etiam hoc colligitur: primō, quia aqua calida vehe- nū Ari- mēter infusa frigidū ipsam temperat, & ab ipsa temperatur, quod stet. & non esset nisi esset reactio: similiiter ferrum ignitum aquā frigidū lietur. infusum ipsum calefacit, & ab ipsa frigefit: & manus, comprimens 2. ab expe gelu, liquefacit ipsum calefaciendo, ab ipsoque frigefit: cibus co- rientia. mestus alterat animal, & alteratur ab ipso: etiam duo vasā simul concusa se inuicem frangunt, & duo cultri se hebetant. Sunt profecto innumeræ & manifestæ omnibus experientiæ de hoc.

**At ratio, aliis prætermisssis, una est, quæ ex mixtione sumitur cū  
3. ratione.** enim mixtio fiat ex multis agentib. alteratis omnibus & ad con-  
cordiam, & temperiem redactis: profecto non videtur fieri posse,  
talis omnium alteratio, nisi elementa ab his, in quæ agunt, simul  
etiam paterentur: ob quam rationem Arist. ut paulò inferioris dice-  
mus coactus fuit ponere, & admittere reactionem, & repassionem  
agentium communicantium in materia.

**Quæna sit** Dices, te desiderare intelligere, quæ sit radix & causa à priori, ob  
ratio à prius quam agens reparatur. Respondeo, ut expectes parum usque ad  
ori qua a- conclusionem tertiam: illic enim eam aperiam, in ipsa enim op-  
eris repati nō nostra consistit.

**Secunda conclusio.** Repassio est, & secundum eandem contrarie-  
2. contrariatem & secundum idem & eandem partem, & per se. Hęc conclu-  
partita, siō est contra tres priores sententias, quæ profecto non sunt in phi-  
losophia recipienda, multoque minus in doctrina Arist. Sunt igit-  
passe se tur tria probanda, quæ in hac conclusione proponuntur.

**cundis eā-** Primum est, quod sit reactio secundum eandem contrarietatem:  
dem cōtra alterum, quod secundum idem contra Calcula. & Henrisb. Tertiā,  
rietas & quod per se. & non per accidens contra tertiam opinionem.

**secundum** Primum auctoritate, experientia, & ratione probatur. Auctoritas  
idē & secūdū est expressa Arist. 4. de generatione animalium, cap. 3. vbi dicit,  
dum ean- esse necessarium, quod calefacit frigesceri, quod premit, presol.  
dē partem Præterea Themist. super 3. Phylac. tex. 8. inquit, ignis calofacit,  
& per se. & frigescit simul ab ea re, quam calefacit ipse: idem etiam ibidem  
1. pars cōc. Simpl.

**Probatur** Experientia autem hoc satis comprobatur: puta ex aqua vehe-  
reactionē menter calida infusa frigidæ fit tota tepida, quod non esset, nisi ca-  
esse secundū lida calefaceret, & infrigidaretur, & frigida infrigidaret, & cale-  
eandē qua fieret: Sunt etiam exdem de hoc experientiæ superiorius positæ, & a-  
litatem. hæc multæ.

**1. auctori- tate.** Ratio autem huic fauet. Aliter enim in mixtione elemētorum  
oporteret saltē duas qualitates manere in summo gradu, quod re-

**2. Experi- en-  
cia.** pugnat mixtioni: frigiditas enim & calor si ita se haberent, ut calor  
ageret tantum, & nō repateretur à frigiditate, maneret in summo:

**3. Ratio.** nam non potest ab alio pati, nisi à contrario: idem etiam esset de  
siccitate, & humiditate: colligitur ergo, esse repassionem secundū

**2. Pars** eandem contrarietatem, nec de hoc adhuc est difficultas apud Do-  
cē. Proba cōtores, sed de aliis duabus partibus.

**terreallio** Ob id probatur altera pars, quod, idem quod agit, patiatur, quod  
nem esse negabat Calcula. probatur autem hoc similiter auctoritate, expe-  
ri- cundum rientia, & ratione: hæc enim sunt potissima media in Philosophia  
il. m. naturali: auctoritas est expressa Arist. 3. Phy. tex. 8. quam in cōclusio

ne sequenti latius declarabimus: inquit igitur Arist. quod idem est. *I. Authoris*  
*se actu & potentia, respectu eiusdem fieri non potest, at respectu tate A-*  
*diiuersorum potest, fieri. Idem enim est calidum actu, frigidum po-*  
*rist. & a-*  
*tentia, & hinc fit ut agens repatiatur: agit enim qua parte est actu, liorum.*  
*patitur, qua parte ad potentia.*

Adde tu, idem & secundum eandem partem quantitatuum potest  
*esse simul actu & potentia, ut id proorsus sit potentia frigidum, quod*  
*actu est calidum: ergo idemmet repatitur, quod agit, quod etiam*  
*egregie explicant Simpl. & Them. in illo loco: vide ergo clarè*  
*mentem Arist. contra Calculatorem, & non solum Arist. sed etiam *Authoris**  
*Græcorum omnium talem locum exponentium, & aliorum illu-*  
*strum interpretum.* *tate Græ-*  
*corum.*

Nec deest huic experientia: si enim sumatur aqua multū calida *2. experien-*  
*ta* *v uniformis, & aqua, multum frigida v uniformis, simūl que coniun-*  
*gantur, quis negabit totam aquam futuram tepidam: idem ergo,*  
*quod agit repatitur secundum idem: aliter enim non esset tota a-*  
*qua tepida.*

Hoc tamen ratione probatur prīmō, quia sequeretur, quod non *3. Ratione*  
*posset esse mixtio elementorum, quod probatur. Si enim non est*  
*repassio in agente elemento, nisi secundum aliam partem, ita ut*  
*secundum quasdam tantum agat, secundum alias tantum repatiatur:*  
*illæ ergo partes agentes non repatientur, & sic inanebunt in*  
*suo vigore, nec ad mixtionem venient, vterius repassia destruen-*  
*tur ab aliis agentibus partibus quæ non poterunt repati: non er-*  
*go erit mixtio, sed partialis generatio, eo quod partes fortiores in*  
*se convertent debiliores abique repassione illarum.*

Existimo hoc argumentum esse fortissimum contra Calculato- *Nota.*  
*rem, nec solui posse, nisi fingendo modos mixtionum pro libito, *Idem alte**  
*& imaginatione propria, sed non pro rerum natura. *ratione**

Prætereà sequeretur, quod vnum elementum non ageret in alterum cum repassione, quod est contra Arist. expresse, & contra *3. pars cœ.*  
*sensum: probatur, quia elementum aquæ est vuniformiter fri-*  
*gidum secundum se: ignis etiam vuniformiter calidus: si ergo a-*  
*reactionē* *Probatur*  
*qua ignis infunderetur, tunc non esset repassio, quia solum inter esse per se*  
*difformia constituitur à Calculatore, quod quidem gratis, & abi-*  
*que ratione affirmatur. Concludamus ergo esse reactionem, contrarie-*  
*& repassionem secundum idem & secundum eandem contra-*  
*tare secun-*  
*dum idem,*

Tertium verò, quod id sit per se, probatur contra tertiam opini- *1. experien-*  
*tionem, quam ipsa sola experientia repellit: nā aqua calida, & aqua tia.*  
*frigida simul iuncta mutuò agunt & patiuntur, & secundū eandem 2.*

contrarietatem : nam humidum non patitur, utraque enim est humida : quod si aliqua est siccitas in calida, ea est per accidens, & parva, ita, ut non possit dici, quod ad corruptionem illius pacetur calor.

Hoc idem experimur in pomo frigido compresso à manu calida, vbi repassio est secundum eandem contrarietatem : quis enim dicit, quod pomum destruit calorem manus, qui destruit humiditatem, & manus destruit frigiditatem pomi, quia destruit siccitatem ipsius, profectò hoc vanum esset, & absque fundamento.

*Idem probatur ratio* : demus, quod ignis agat in aquam secundum calorem : si calor ignis repatur per accidens, tunc, repartetur ab humido aquæ agente per se in ipsum siccum ignis,

1. ut ipsi, dicunt : si ergo hoc ita esset, sequitur, quod ignis non recipere frigiditatem, sed solam humiditatem : nam humidus non producit, nisi humidum : cum ergo hoc falsum sit, ignis enim repatiens frigiditatem habet, alias calor esset in summo : ergo repassio est secundum eandem contrarietatem. Idem de aere, & terra : & hoc argumentum nostrum profectò forcè est contra istos.

2. Præterea sequitur ex ista sententia, quod elementum symbolum ut ignis, & aer, aqua & terra ageret absq; reactione, quia hæc non habent nisi unicam contrarietatem : hoc autem est contra Arist. & gratis dictum, quod enim agant inter se symbola, docet Arist. 2.gen.1ex.25. quod verò repantur, docet 1.gen.1ex.54. vbi dicit ea, quæ in materia communicant, agendo repati : at talia in materia communicare certum erit ergo repassio, & non nisi secundum unam contrarietatem, & ideo per se. Pluribus posset hoc confirmari, sed ista sufficient, quia res manifesta est. Ex his manet integra 2.conclusio probata.

*Qua respōdetur ad principiū difficūltaē quæ.* Tertia conclusio. Agens communicans in materia eum passo repatur ab eo, dummodo sit intra sphæram actiuitatis ipsius, quamvis paucum sit multò minoris virtutis, & resistentie, quam agens. Hæc conclusio est contra quartam opinionem in qua consistit modus, & causa reactionis, ob id prius est explicanda deinde probanda.

*Explicatur concl.* Sensus igitur est, cum aliquid contrarium agit in aliud contrarium, repatur ab eo secundum illas partes, quæ in sphæram actiuitatis illius caduntur : & hoc quamvis contrarium reagens sit minoris virtutis, quam sit resistentia agentis, v.g. calidum ut octo agit in frigidum ut unum, repatetur calidum à frigido, si fuerit intra sphæram talis frigidi : verum quidem est, quod erit multò minor

minor huius sphæra , tamen si vteunque intra eam contineatur, reparietur quantum ad illam saltem partem , quæ intra sphæram continetur.

Ad probationem vnum est supponendum fundamentum o- Fundame  
mibis opinionibus commune: puta contraria in eodem subie- tum con-  
cto se compati secundum remissum gradum, quæ sic debet intel- clusionis  
ligi: singamus totam latitudinem caloris esse octo gradus inten- contraria  
sionis , totidem autem latitudinem frigiditatis, fieri non potest, se cōpaciū  
vt gradus contrarij ita in uno sint subiecto , vt hunc numerum sur in co-  
excedant vel diminuant : vnde quinque caloris, & quinque frigi- dem subie  
ditatis non possint esse, vt tres vnius , tres alterius: vnde etiam ex- dūm gra-  
quales esse non possunt,nec inæquales, ita , vt excedant latitudi- dum gra-  
nem vnius : si ergo sunt quinque caloris, erunt tres frigiditatis, dum remis- si septem illius , vnuis erit huius : itaque quantum deest vnius sum, ita ut  
contrarij, tantum suppletur ex altero , vsque ad totam vnius sit semper  
latitudinem , nec amplius esse potest : Hoc postea à nobis o- expleta to  
stendetur.

Probatur igitur, quod quicunque gradus ad sensum expositum do inten-  
reagat in summum: & primum argumentum sumitur ex causa, & sionis.  
natura reactionis, quæ prius à nobis est explicanda.

Aduerte igitur nūlūm, quod eadem est radix, & causa passionis, conclu-  
& repassionis, actionis & reactionis: patitur enim aliquid tantum, Radix ex  
qua parte est in potentia ad formam aliquam, non autem qua qua oritur  
parte est actu , vnde frigescit, quod non est frigidum actu, sed po- reactio ex  
tentia : magis frigescit, quod est minus frigidum actu, sed potentia repassio,  
est magis frigidum. Actio autem est econtra secundum id quod quod sine  
est actu: vnde frigescit, quod actu est frigidum, siue formaliter, partim in  
siue virtualiter. Hoc docet egregie Arist. inferius in hoc lib. tex. actu, par-  
77. ita similiter repassio est secundum id, quod est potentia: repa- sim in po-  
tentia est secundum frigiditatem, quod sic est calidum, vt in po- tentia.  
tentia sit frigidum. Reactio vero est secundum id , quod actu est. Radix itē  
Hęc doctrina Ari.3.Phy.tex.8.& est notanda: dicit ibi, quod passio repassiovis  
est secundum potentiam, actio secundum actum: cūmq; idem pos- est agēs, et  
fit esse actu, & potentia respectu diuersorum, vt actu calidum, po- passio com-  
tentia frigidum. municare

Hinc sit, vt agens repatriatur. Constituit ergo radicem re- in materia  
passionis in hoc, quod agens sit in potentia respectu formæ, quæ 1. Arg.pro  
in passo est in actu : quod egregie notauerunt illic The mistius & conc.solu.  
Simplic. & ex hoc colliges radicem repassionis esse materiam e- que posuit  
iusdem rationis: nam per eam afficitur agens in potentia, vt possit afferri  
repati.

Ex hac obseruanda doctrina sume argumentum primam sit

calidum ut octo, agens in frigidum ut duo, ita ut sit saltem secundum aliquas partes applicatum sphærae ipsius frigidum: probo, quod reparatur, calidum hoc est potentia frigidum, illud autem est actus frigidum: ergo hoc reaget in ipsum, quod enim illud sit calidum, nihil facit ad ipsius passionem, dummodo sit in potentia frigidum.

Dices, quamvis illud sit in potentia frigidum non infigidabitur, quia calor summus resistit frigiditati passi: contra hoc argumentor, quia illa resistentia non est alia, quam corruptere ipsum frigidum: nos enim actio frigiditatis illius impediri potest: sed sic est, quod non in instanti corruptet totam illam frigiditatem, quin aliqua per aliquod tempus duret: ergo per illud tempus ab ilia repatietur, deperdetque tantum caloris, quantum acquirit frig.

*Nota non* gidityatis. Attende ergo veram philosophiam, quod non sit esse a-  
potest <sup>4</sup> gens actu aliquod applicatum passo in potentia, quia sequatur a-  
gens in a- ctio, & in hoc fundatur reactio.

*Etu esse ap-* Dices, quomodo parua frigiditas induceret cum tanto calore, *plicatu* Dico ex fundamento, quod illa non repugnat esse cum multo ca-  
passo, llore, non tamen in summo, & ita parum remittetur calor in repa-  
quin agat so: quod si multa fuerit frigiditas, multum remittetur calor. Idem-  
*Obiect.* que dico, de aliis contrariis.

*2. Argu.* Est secundum argumentum, quod declarat & corroborat pri-  
mum. Demus calidum ut octo, cuius actio sit impedita per diui-  
nam potentiam, appliceturque ei frigidum ut duo quis negabit  
frigidum acturum in calidum, cum sit unus actus, alterum po-  
tentia, in quo actio consistit: si ergo tunc ageret ergo modo  
quamvis calidum ageret in frigidum, modo enim non impedit  
totalem actionem frigiditatis, sed partem dum ipsam paulatim  
corruptit, tamen frigiditas, quæ est, dū est, ageret, quamvis minus,  
& minus, quia vincitur à fortiori contrario, quounque totaliter  
destruatur, intelligo manente agente in activitatis sphera, sic igitur  
aliiquid agens reparatur simul, quia agit secundum quod est a-  
ctu, patitur, secundum quod est potentia, nec implicat, simul habe-  
re unam formam, & aliam recipere contrariam, in diverso tamem  
gradu.

*3. Argu.* Probo tertio idem, supposita quadam experientia, quod mihi-  
ma gutta aquæ iniecta ferro carentissimo aliquâ particulam re-  
mittit: verum est, quod aquæ frigiditas intensior est, quam calor  
ferri: tamen sit argumentum hoc. Potentior est unus gradus frigi-  
ditatis respectu materiarum calidorum, ut octo non densæ, sed rare, &  
qualis, quam si aquæ illius frigiditas respectu caloris ferri, qui ob-  
denuitaté materiarum fortissimus est: at aqua egit in illud, ergo etiam  
gradus

gradus frigiditatis in calorem ut octo.

Dubitabis, sit agens calidum ut octo, & sit A. Similiter sit frigidum ut duo, & sit b. iuxta suppositum prius b. habebit sex gradus caloris: sic igitur reagit b. in A. qua reagit potius frigiditas, quam calor, qui in b. maior est.

Dico quod agens non agit ultra propriam potentiam, ut dictū *Solutio*. est: cum aut̄ reactio sit quædam actio b. non aget in A. secundum calorem, quia A. calidus est: aget igitur tantum secundum frigiditatem, quia A. est in potentia frigidum.

Et atende, quod non cessabit reagere b. in A. quo usque cesseret *Natura*. actio ipsius A. in b. cessat autem, cum nulla est frigiditas in b. quæ reagat, quia iam totus calor est introductus.

Hoc intellige dummodo sit semper A. in sphæra ipsius b. quod *Natura*. fieri, si ei fuerit immediatum, cum enim distat, prius cessat reactio ipsius b. quia dum multum minuitur frigiditas minorem habet sphærā, adēt ut non attingat ipsum A. tunc erit actio sine reactione b. erit tamen reactio ab immediato, ut dicitur in conclusione quarta. Hunc esse modum reactionis, puto, credōq; esse verum, & nisi decipior, omnium probabilissimum, saltem est secundum Arist. & antiquos philosophos Neoterici enim quærētes excessum virtutis reagentis supra contrarium agens in variis detrusi sunt opiniones, quod exactè magis declarabimus in solutione argumenti primi.

Sit iam quarta conclusio. Agens communicans in materia semper 4. *Conclusio*. repatriatur ab immediato passo. Hæc cōclusio est, quā intendit A- agēs cōmūnēs rist. dum reactionem patet, quæ ipsa explicatione nota est sequē nicans in tibus. Voco passum immediatum id, cui agens secundum factum materia se coniungitur, quod deesse non pōt, ut probatum est in physicis: i- per repati taque non negamus repati aliquido à passo distanti: sed hoc vni- tur ab im- uersaliter non est, nisi cum agens est intra passi sphærā: at ab mediato. immediato repati, id vniuersaliter est, iuxta expositum modum. Cetera, quæ de hac reactione dicenda restant, in solutione argumentorum dicentur, ob id iam ea aggrediamur.

Ad primum igitur argumentum quisque iuxta suam opinionem responderet: at nos solam solutionem quartæ opinionis, quæ *Solutio*. communis est, examinabimus. Dicunt igitur hi, quod qualitas cōmuniter non est tantum actiua, quantum resistiuia: immo dum magis agit, *Questio*. minus resistit: tam igitur actio, quam reactio fiunt à proportio- de actiuitate maiori, sed excelsus non est actiuitatis supra actiuitatem, sed ratib. & supra resistentiam, ita quod potest esse calidum, quod vincat frigi- gidi resistentiam, ob id aget in ipsum, & frigidum hoc sit actiuius & fortius resistentia calidi, & sic reaget, semper igitur fieri actio, &

reactio à proportione majoris virtutis actius super resistentiam:  
vnde cum passi activitas non vincit resistantiam agentis, non est  
reactio.

**Cum insc-** Iti inuenierunt hanc distinctionem activitatis, & resistantiae v-  
neris qui nius qualitatis, quia existimabant contrarium nullo modo agere  
dam dō in aliud, nisi sit illo fortius: cum autem viderent aliquando non  
functionē esse fortius, nec superate illud in activitate, inueniebant aliud puta  
inter acti in resistentia.

**mitates &** Ostendere autem conantur hoc, puta qualitates non esse tantum  
resistentia activas, quā restituas. Primo quia aliter sequeretur quod tacilos  
1. Arga. esset aquam exsiccare, quam calefacere, quod est manifeste fal-  
ad probandum: probatur sequela: frigiditas aquæ magis agit quā humiditas,  
dum non ut experientia docet: tardissima enim humiditas est: si ergo frigi-  
ditas aquæ est magis activa, quā humiditas, sequitur, quod sit magis re-  
les activistitius, quia quantum agit tantum resistit, & sic difficilus esset  
tates res- calefacere, quia magis resistit.

**sentius.** Idem etiam probaretur de siccitate, quod esset magis activa ca-  
lore, quod falsum est: non ergo est tantum activa, quadruplex res-  
tituia, vel econtra.

2. Præterea secundo, quia aliter non posset esse mixtio, nec rea-  
ctio, vel repassio: si enim qualitas activior magis resistit, non  
poterit à contraria pati, & sic manebit tota, nec mixtioni vir-  
lis erit.

**Altera so-** Præterea tertio experientia, quia constat frigiditatem actionis  
rem humiditatæ at hæc magis resistit, quod experimur in difficul-  
dō alios, tate, qua humidum exsiccatur. His rationibus suam probant sen-  
qui putat tentiam isti doctores. Et sanè hæc sententia facilis ac dilucida vi-  
qualitatē detur: at solui tamen aliter potest primum illud argumentum cū  
quantum aliis omnibus opinionibus, que putant quod qualitas quantum agit,  
agit, tan- tantum resistit.

**to resiste-** Apparebit autem hoc, si explicemus, quid sit in his qualitatib.  
resistere, & quæ dicatur resistentia: resistere profecto non aliud vi-  
deretur esse, quam se conseruare illum, vel defendere ab alterius  
actione, sed hoc contingit tribus modis.

Primo, si se defendat tantum ab actione alterius, non tamen  
agendo vel remittendo actionem alterius, vt cum aurum in igne,  
vel adamas non consumitur, & cum quis impelleret columnam  
firmam ipsa immobili permanente, resistit impulsori. Secundò  
modo, si se defendat, tamen impediendo actionem alterius om-  
nino, ne agat quicquam, vt si quis manum vulnerare volentis re-  
vereret, ne percuteret, ne eam moueret, sicut etiā dicunt pescatorum  
quendam tremorari in curtu nauem: inde dictum tremoram.

Ter-

Tertio modo actionem contrarij ipsiusque ex parte tantum di- Quid se  
minuendo & remittendo: & per hanc resistentiam, atque impedi- qualitatē  
mentum qualitas se conseruat in suo subiecto: tunc enim conser- resistere.  
varur hæc in subiecto, cum impeditur contraria, quo minus pro-  
ducat sibi similem in illo subiecto. verbi gratia calor resistit fri-  
giditati, dum impedit: quo minus agat frigiditas, & producat tan-  
tam vel similem sibi, tunc enim consumperetur calor, & ita per  
resistentiam agendo, & diminuendo contrarium, se conseruat ca-  
lor: ipsammet frigiditatem remittendo: nam quo idem remis-  
sus est, debilius operatur: calor ergo corruptere conatur con-  
trarium, & quo magis corruptit, eo magis eius actionem dimi-  
nuit: & eo magis dicitur resistere, si que conseruate: & quo magis  
in contrarium agit, eo magis resistat.

At quia non ita agit, dum agit, ut simul totum contrarium de-  
struat, sed successiue sit ut non tantum resistat per suam actionem,  
quin alteri contrario vacet reagere, sibiq. simile in subiecto con-  
trarij agentis producere, & sic etiam si qualitates tantum resiste-  
rent, quantum agerent, fieri potest repassio.

Ex quo fit, quod quadri tardatur agens in corruptendo con- Agen-  
trarium, tandem repatriatur, si sit in eius actiuitatis sphæra, & quo quandiu  
fortius est: minus repatriatur, quia magis ac citius suum destruit agit sem-  
contrarium. Ita mihi dicendum videtur de resistentia ista. per repa-

Causæ autem resistentiarum sunt diversæ, tum ipsamē natura, & titus.  
essentia qualitatis, tum eiusdem formæ graduum multitudo & in Causa re-  
tentio, tum densitas subiecti seu materiæ in quo est maior vel mi- sistentia s.  
nor, tum conuenientia naturalis eius qualitatis, & cōiunctio cum  
forma substantiali, cuius est propria qualitas, ut plus resisteret  
qualis calor in re naturaliter calida, ut igne, quam in re violenter  
calida ut aqua, ceteris paribus: Et causa est, quia conseruantur à sua  
forma substantiali propria ab altera potius expellitur: tum con-  
iunctio cum aliis qualitatibus, ut calor cum siccitate magis agit,  
& magis etiam resistit, quam cum humiditate: vnde calor à siccitate  
acuitur, ab humiditate vero hebetatur: tum etiam ratione al-  
terius extrinseci conseruantis augetur resistentia, vel alterius suæ  
partis fortioris alteram partem debiliorem conseruantis, ut si  
calidum ut duo, conseruetur à calido ut octo ad aliquam di- Ad ar-  
stantiam.

Iam ergo qui sustinerent hanc æqualitatem actiuitatis, & resi- Duplici-  
stentiarum, possent ad argumenta facta alterius opin. respondere, ar- ter possum  
gumenta opposita procedere ex falso intellectu. Aliud n. est com comparare actiuitatem absolutè, & in communione: aliud comparare sui ri actiui-  
gulas particulariter respectu contrarij: si n. absolute actiuitas con- rates,

**L. modo.** consideretur, tunc omnium maxima est caloris post hæc frigiditatis, statim humiditas, siccitasque sequitur: & hoc in æquali gradu & materia, facta cōparatione, non tamen ob hoc sequitur,

**2. modo.** quod sit difficultius frigescere, quam huīneare, ut dicimus.

**Cur aqua** Si verò considereretur activitas vniuersitatisque proportionaliter ceteri, respectu sui contrarij, tunc existimo, quod proportionaliter lefit, quæ tantum excedit activitas humiditatis activitatem siccitatis, quam exsiccatur tum caloris activitas frigiditatis activitatem: vnde id omni resistenter sit siccum humido, quantum frigidum calido. Si sit sermo de resistor sit resistentia ex parte qualitatum in eadem & æquali materia.

**Stentia frigida** Tamen non ob id sequitur, quod ita facile sit humectare, sicut calefacere, in quo consistit vis argumentorum. Nam retardatio quam huius qualitatis introducendæ non solum prouenit ex contrarij resistenter, sed ex debilitate actionis, & agentis, quod etiam contrario Major vel non resistente non potest totum effectum simul, aut tam cito proximor adducere, ac ob id difficultius est exsiccare, quia minus agit.

**Activitas maiori** Vnde activitas maior vel minor non solum ex contrarij resistente proveat stentia, sed ex maiori, vel minori actu formæ, & ex ipsius proveat solum sit natura, loquendo in qualitatibus alteratiis.

**extremo** Alter ergo ad argumentum respondeo, quod illa propositione à vero mino- proportione majoris est actio: est intelligenda in eadem specie, ut si resistens sit tensus, maius, & fortius calidum agit in minus vel in non calidissima. dum, non tamen minus calidum calefacit maius calidum: & ita Alio- hoc etiam in reactione obseruatur: nam frigidum ut duo reagit in latio. calidum ut octo, profectò etiam in minus frigidum reagit: & hæc 1. Argum. est solutio optima, & notanda, quam tradidit Burleus philosophus Quomodo in his sanè egregius 3. Physic. tex. 16. ubi sententiam hanc eandem intellige de reactione docet, quamvis breviter.

**ter propo** Quod si velis & illam propositionem etiam intelligere in co- fatio illa à trahit diversæ speciei, ut minus nunquam agat in maiori, sed secundum per sit à proportione majoris, tunc intelliges, talem proportionem mino- nem, de actione victorizæ i. nunquam minus contrarium ita in for- si æquali tuis ager, ut ipsum vincat, penitusque ad se conuerterat, non tamen tatis non negare oporteret, quin aliquo modo agat, quod sit in reactione: & sit actio. sic manet solutum argumentum, etiam si vniuersitatisque qualitatis Secundus activitas esset æqualis resistentias eiudem proprietate, nec in eo ma- sensus erit difficultas.

**insidem p-** Ad secundum variis modis responderi solet, qui mihi non mul- positionis cum placent: dicam, quod mihi videtur melius. Dico igitur, quia

**Ad 2.** aliquod agens reparatur secundum rationem, ut in mixtione sit, quod principia inferius declarabitur, & sic nulla est difficultas: aliquando pa- turit secundum plures partes, quod sèpè accidit, sic cuam nou-

est difficultas: quia non est fortius agens, à quo impediatur illa repassio.

At difficultas tantum est in casu argumenti, cum patitur una *In quo casu* particula: videtur enim, quod reliquum debeat conuertere illam *suę sit illa* statim, & simul cum sit repassio, & tuoc duo motus contrarii si- *arg. diffi-*  
*cultas.*

Dicit igitur Paul. Ven. quod talis particula repassa non si- *1. Solutio.*  
mul repatietur à frigido. v. gr. & calefit à parte altera calida, *argum.*  
sed per aliquod tempus repatietur à frigido, in quo nondum ca-  
lefier, quia non poterit calefieri, donec sit infrigidata per repas-  
sionem.

Sed obiicitur sic: sumo illud tempus in quo tantum dicitur in- *Obiectio.*  
frigidari per repassionem, & non calefieri à reliqua parte, cum il-  
lud sit diuisibile, sequitur, quod in illius medio fuit pars frigida,  
& sic potuit calefieri.

Respondent aliqui, quod quamvis fuerit in medio frigida, ta-  
tamen non incepit illud calefieri statim, quin prius repassio con-  
tinuaretur per aliquod breve tempus, cum quia illa altera pars pro-  
pter continuatatem non ita benè est applicata ad agendum neve  
ipsum passum reagentur etiam, quia ut dicit Paulus, est inten-  
ta circa ipsum totum passum: tum quia opus est aliquando tem-  
pore, ut qualitas inducatur, quodcunque illud sit, & in illo non  
erit, nisi illa frigefactio.

Dices continuetur per multum temporis illa repassio, & infri- *2. Obiectio.*  
gidetur pars, profecto absurdum videtur, quod toto illo tempo-  
re non calefiat talis pars à reliqua.

Resp. quod tempore procedente utique calefiet: & ita dieunt *Solutio.*  
quod frigidabitur, sed non simili nec æqualiter.

Secunda est aliorum solutio, quod sicut nō est absurdum, quod *2. Solutio.*  
calor & frigiditas simul sint, gradu tamen inæquali, ita etiam, nec *arg. prior.*  
quod sint calefactio, & frigefactio, hoc modo, ut inducatur in *2. Solutio.*  
liquo gradus caloris de nouo, & perdatur gradus frigiditatis pre-  
cedentis, simulq. in eodem inducatur aliquid aliud frigiditatis nouę  
& perdatur caloris antiqui aliquid, sicut si esset subiectum expers  
contrariorum, posset utique simul calefieri, & frigefieri de nouo  
usque ad gradum, quo ista simul esse possint: hoc autem sit, cum  
sunt duo agentia contraria circa idem passum, quod sit in casu ar-  
gumenti circa illam partem, quæ repassa est: & sic soluitur argu-  
mentum secundum, & satis benè.

Tamen hæc solutio præterquam quod admittit simul & semel *Reicitur*  
motus contrarios in eodem non satisfacit arguento: nam hoc *2. Solutio.*  
pacto unquam invenitur intensio illius partis, sed semper

erit & què intensa:nam quantum ab uno agente corrompitur, tam  
tum & simul ac semel in eodem producitur : atque ita nunquam  
fiet remissior, ut dici possit repassa & diminuta.

**3. solut.** Tertia videtur solutio omnibus aliis probabilius, quod agens  
duo superat alterum, intendit agere , non autem intendit se aut  
suas omnes partes conseruare, & ita non conuertit supra seipsum  
actionem aut supra suas partes, sed supra aduersarium, cum vero  
superatur ab altero, tunc conuertit se ad defendendum & se con-  
seruandum, & conuertit supra se actionem, ut videamus in antipe-  
nistasi.

**4. solutio.** Quarta etiam solutio addi potest , quod virtus conservativa  
suorum singularum partium minor est, quam virtus activa in a-  
liud, & ita per virtutem actiuam in aliud exterrnum superat, & ab  
illo eius virtus conseruativa superatur, non qua se totum conser-  
uat, sed qua illam particulam conseruabat. Quæ autem harum so-  
lutionum sit verior, eligit lector.

**Ad 3.** Ad tertium omisis alius respondendi modis aduertere quodam  
principia- sic putare, quod medium non immutatur ab aliquo agente, vel  
le. reagente, nisi quod excedit medij qualitatem. Explico si aer est

**1. solutio.** calidus ut quatuor, non calefiet à calido ut duo, & sic calidum ut  
quatuor- duo nō ager per medium calidum ut quatuor in aliquod passum  
dam.

**1. Nota.** git, debet ipsum excedere, ut sit calidius, vel frigidius, si non in in-  
tensione, saltet in actuitate.

**2. Nota** Ex quo sit, ut aliquid agat in aliquod passum, nec ab eo repati-  
tur. v.g. si sit agens fortius medio, & passum debilius, tunc tale a-  
gens non repatrietur secundum nos nisi à medio, quod si diximus  
quocunque repati à passo, id intelligebamus ab immediato, vel  
ab eo, quod habeat actuitatis sphærā, quam isti dicunt non ha-  
bere, nisi quod medium superat.

**Nota 3.** Quod si utrumque tam agens quam patiens medium superet,  
siue sint æqualia, siue inæqualia, tunc simul mouebunt medium  
motibus contrariis, sed inæqualib. ut si sit agens A. calidissimum,  
patiens b. frigidissimum, tunc medium calehet, & frigescet inæqua-  
liter:nam propè à medium magis calefiet propè b. minus econtra  
verò quantum ad frigiditatem, quia agens quodque minus agit in  
medium distans, quam in cibi propinquum. Nec tamen reputant  
inconueniens secundum diuersos gradus à diuersis agentibus mo-  
tibus contrariis vnuin moueri sicut nec est inconueniens, duo  
contraria in gradu inæquali simul esse in eodem.

**Residuum** Sed quia videtur paradoxum concedere motibus contrariis si-  
**solutio.** mul & semel aliquid calefieri, & frigesceri, & præterea quia qua-  
ratio-

ratione noua caliditas. v.g. inducitur, eadem ratione conseruatur *verus*, cum noua & verus sint eiusdem speciei, & actiuitatis, & naturæ, nec ratio reddi potest, quare una potius manere debeat, quam altera: rectiencia hæc est solutio. Verius dicendum ergo est, *1. Solutio.*  
 quod nunquam mouebitur medium motibus contrariis, sed uno tantum à potentiori agente. v.g. à calido, alterum verò. s. frigidum si calidum sit intra suam sphærā reaget in calidum per frigiditatem illam in medio relictam, non secus, ac si ipsummet eam ibi produxisset, imò verò, manente medio in quiete, utrumq. agens poterit in alterum agere, vt si esset unum calidum, vt 8. & alterum frigidum, vt 8. nam medium prope calidum esset calidius, & propè frigidum esset frigidius, & in puncto æquè distanti esset æquè calidum, ac frigidum ut quatuor, & agentia in se inuicem agerent.

Ad quartum respondent Marsil. Alb. Saxo & alijquòd repassum *Ad 4.*  
 reducit se cessante repassione ad pristinum gradum à se, sicut ca- *1. Solutio.*  
 lefacta aqua ad frigiditatem: Aliter etiam potest dici, quòd cum *2. Solutio.*  
 totum agens reputitur, tunc non producitur effectus similis in illo gradu, in quo erat agens in principio, nec agens à se reducitur ad pristinum gradum, sed si reducitur, ab extrinseco reducitur: cùm verò reputitur secundum partes, tunc cessante repassione reducitur ab aliis partibus, & sic contingit simile producere, & æquè intensum, cum passum non ita reagit ut in totum reagat, sed semper manent partes agentis aliquæ in suo gradu, quæ non repatientes possunt gradum similem inducere.

Ad ultimum responderetur, quod non est simile de motu locali, *Ad ul-*  
 & alteratione, cd, quod resistentia motus localis non est activa, *timum.*  
 non enim reagit gravitas, vel levitas in agens: at resistentia in al-  
 teratione, est activa, scilicet qualitas contraria: Deinde similitudo in eo esset si moueretur res sua, & altera motu contrario, ei occurreret, tunc esset actio quædam, & reactio, cum mobile for-  
 tius alterum cogeret retrocedere, & ipsum quoque ex parte re-  
 tardaretur.

Atque ista sufficient de hac materia difficillima per hæc enim poterit studiosus auditor multa indagare, & scripta philosophorum perlustrare, & omnia alia intelligere.

### C A P V T V I I I . Quomodo autem potestoc accidere.

Text. 56.

Hactenus quid agere, & pati sint, quæ agere & pati dicantur, phorum & & qua ex causa tractauit, nunc modum in particulari, quo pinione.

k 3

*Intentio*  
*Aristot.*  
*quomodo*  
*fiat actio*  
*& passio.*  
*& primo*  
*de aliorū*  
*phioso.*

## 150 In lib.j.de Generatione & Corrup. Arist.

actio, & passio sicut, exponere aggreditur: ac primum Antiquorum sententias enarrat, atque impugnat, postea verum actionis, & passionis modum aperit.

Proponit igitur medium praedictum rursus particularius explicandum: nam dixerat, actionem & passionem fieri per medium similitudinis, ac dissimilitudinis, nunc qualiter hoc habeat examinat.

**3. Senten.** Ac circa actionis modum primam sententiam ponit quae est *Emperie & passionem*, hic enim constituebat omnia corpora porosa plerique dum actio finibus & vacuitatibus parvus: sicut existimabat fieri actionem, mis Empe & passionem, quod ultimum faciens, & principale, id est, proximum, ac immediatum agens ingrediebatur, per poros aerius.

1. corporis passi: imaginabatur. n. cum applicatur lignum igni, quod ignis, qui lignum tangit, quantum ad aliquor partes secundum quas est actus ingredietur per illos ligni poros, eosque replet, sicut signum patitur ignis vero agit.
2. Cum autem duo corpora conueniebant talia, ut pori virtutumque essent commensurati, ita ut alterum per alterius poros se posset penetrare, sicut vinum, & aqua, tunc mixtionem fieri dicebat.
3. Cum vero unum erat alteri tantum commensuratum, ut ignis qui potest lignum ingredi, sed non ecorrere, tunc erat sola actio & passio.
4. Hac autem non in omnibus corporibus, sed in mixtis ponebat, elementa. n. secundum ipsum non agunt, & patiuntur, sed solum miscentur inter se.
5. Addit Arist. quod non solum actiones has alterativas sic ponebat fieri Empedocles, sed etiam sententes, & quia haec sunt per medium positum inter obiectum, & potentiam, per quod oportet venire actionem, & corporum partes usque ad potentiam: ob id dicebat. quod tale medium debet esse transparente, quod fieri cum corpus habet poros dentes, id est, multos ac frequentiores, & ordinatos, id est, secundum rectum positos ab obiecto usque ad potentiam: cum enim non recto tramite proceduunt, non potest permeare corpus usque ad potentiam: haec igitur duo corpus faciunt transparentes, & quod magis illa sunt, eo corpus est transparentius, sicutque Empedocles philosophabatur.

via autem maximè & de omnibus. Tex. 57.

**2. Senten.** Secundam sententiam ponit, quae est Leucippi, & Democritia de morte. Scilicet, quam ab universalitate laudat, eo quod talia dixerunt principi-

principia ut per ea omnium possente reddere rationem ac omnem do *actio-*  
saluare motus, & mutationes, quod non fecit Empedocles, ut dice- *nus Leu-*  
*cippi* &  
tetur inferius.

Dicit autem, quod isti posuerunt principium, quod est secundū: *Democri-*  
naturam, id est ut Philo exponit, non negarunt naturale princi- *ti-*  
pium, sed illud poluerunt, scilicet motum & mutationem, vel possu-  
mus aliter etiam exponere, quod posuerunt atomos, quae naturali-  
ter erant indivisibilia corpora nec nisi in natura minus poterat es-  
se, ob id principium tale corpus posuerunt. Tamē melior est ex-  
positio Philo.

Aduerte, quod dicit [vno sermone] ac si dicat per positionē v-  
nam, & eandem principiorum omnia saluabant omnium, quę ra-  
tionem reddebāt, ut superius expositum est, diuersis enim atomo-  
rum habitudinibus diuersi sequebantur effectus.

Quidam enim antiquorum opinati sunt.

**A**liqui tertiam sententiam hic ponunt, puta quod non sit 3. *sente-*  
*ntia*, nec passio, cum non sit motus quod dixit Parmenides: *sia de mo-*  
& sic apud hunc non est opus querere, quomodo fiat actio. *do actio-*

Et quamvis ista expositio conqua sit, & bona, magis tamen pla- *nus Par-*  
cer expositio Philop. quae talis est. Cuius dixisset superius Aristoteles: *menidu-*  
mocritum posuisse principium secundum naturam, addit modo Alia ex-  
quosdam alios non sic processisse, sed modo opposito. *positio.*

Democritus enim per id, quod secundum naturam & sensum est *Philop.*  
puta motum, venit ad id, quod ignotum sensui est, puta vacuum, li- *Nota I.*  
xitque oportere esse vacuum, quia aliter non posset motus consi-  
stere, & via hæc bona fuit quia sensum non dereliquit.

At alij opposito modo, per id quod ignotum est secundum sen- *Nota 2.*  
sum negauerunt res sensui notas: hi enī dicebant non esse vacuū,  
& per hoc quod ignotum est, negauerunt duo, & motum esse quia  
credebat non posse esse absque vacuo, negauerunt etiam multi-  
tudinem, dicentes, omnia, esse unum infinitum immobile, quia si  
plura essent, opus erat, quod aliquo vacuo separato, id est, non ple-  
no segregarentur, quod cum non sit, non poterunt esse plura, &  
sic non erit actio, nec passio.

Hoc autem nihil differre. Tex. 58.

**P**roponit quandam veram responsonem, quam impugnabat *Ratio 1.*  
Parmenides. Veritas est, quod possunt esse multa, & diuisa ab *Parmen-*  
que vacuo intermedio, sed solo tactu, quod de facto modo est: di-  
stinguuntur enim corpora tactu, eo quod extrema non sunt unum  
actu.

Hoc non recipiebat Parmen. sed dicebat, quod adhuc oportet  
vacuum ponere: nam multa hac via facere non differt ab eo,

*quod est quod est multa facere vacuum: per enim poterit, ens, vel est videtur posse in que dividum, vel non: si unum est dividum, tunc nihil erit, erit etiam duo et non totum vacuum: si autem ens, & mundus secundum has partes pars inter est dividus, non secundum illas, tunc videtur finitum quia quare procedere va-*

*tius secundum has, non secundum alias partes.*

*Præterea quare tantum fuit dividum, & non ante illam terminum.*

*2. Ratio. num: & similiter quare mundus est tantus, & non maior, cum super sit vacuum adhuc ulterius si est finitus.*

*Amplius similiter est necessarium.*

*3. Ratio. V*literius arguebat Parmenides quod secundum istum modum, quo res multæ ponuntur, adhuc oportet negare motum, quia quantumcunque res dividit solo tactu sunt, cum non relinquatur locus qui non sit plenus, videtur, quod non sit motus, non enim corporum penetratio esse potest: iste est tensus huius loci.

*Alia que Concludit Arist. quod isti tali ratione concludebant, omnia esse opinab- vnum ens immobile ac infinitum: si enim hoc esset ultra ipsum tur Par- esset vacuum, quod cum non sit, oportet ipsum ens, & mundum men. & si infinitum esse, in quo propter rationem sensum dereliquerunt, sed de ratio- non bene.*

*Amplius autem in rationibus quidem videntur.*

*Reprehēsi*

*Text. 59.*

*Parmē & I*llos reprehendit tanquam sceleris repugnantes: Dicique quod si secundum tantum hoc in sermonibus esset, non multum referret, id est, si philosopho esset de rebus sensu incognitus: at quia in sensibilibus hoc est, talis etrum relin- opinio similis est dementia, imo dementia peior quia nullus est i- quentium ta demens ut ignem putet aquam, sicut isti sed solum in bonis ap- sensum. parentibus propter aliquam affuetudinem decipiuntur, & mala verè putant esse bona. Procedit hoc ex eo quod voluptate decipiuntur vel aliqua affuetudine, qua illa bona cōpererunt, quæ non sunt. Hoc autem minus est, quam errare in istis sensibilibus quæ nota sunt etiam ipsis amētibus.

*Leucippus autem existimauit habere. Tex. 60.*

*Comparati- S*ententiam Leucippi cum sententia Parmenidis conuenire in  
tio sent. Saliquo docet, in multis tamen differre ipsamque explicat. Pr-  
*Leucippus* mò quidem Leucippus adhibuit rationes, quibus cum sensu con-  
cū Parm. sentiret ac quæ sensibus consonaret, pura per quas nec motus, nec in quibus mutatio posset auferri, & in hoc cum apparentibus, & sensibilibus conueniat conuenit, dum ista non negat.

*& diffe- In alio tamen cum his, qui vnum ponunt ens, cōuenit, pura, quia-  
rant. affirmat, si non esset vacuum, non esset motus: affirmat etiam quod  
1. differen- vacuum non est ens, nec entis pars, & sic, nec cum ante computa-  
tia. tur, solidum enim & plenum solum est ens.*

*At*

At iterum differt in hoc alio, quod existimat talia plena, & cuncta esse plura & distincta inter se numero infinita, paruitate indumentia. visibilia, sicutque esse vacuum affirmat, per quod talia plena 1. conseruntur. 2. differuntur.

Ex his pater opinio Leucip. circa mutationes: atomorum enim Modus & horum corpusculorum congregationem in vacuo generationem ipsorum verò separationem dissolutionēque corruptionē nō, & corruptio vocat: tactum verò horum actionem & passionem: & sic per cun- dem modum omnia soluat. ruptio-

At ne existimaret quis talia corpuscula, cùm se tangunt, vnum & passio- effici, addit Arist. quod non ob id vnum sunt, quamvis se tangant. nō Leuci Reddit rationem Philop. quia inquit Leucippus nō posuit verum Atomos et tactum, quia mediabat sensus per vacuum, sed vocabat tactum, cum si se tan- valde proxima erant inter se. gant non

Vlterius addit, quod ista corpuscula composita & circumpli- ta generantur. ordine & positione positā faciunt passiones, & sic tra- Modus al lis ordinatio alteratio erat. Omnium igitur motuum distinctione ra- terationis tio per hęc principia traditur à Leucippo, & Democrit. secundum

Ex uno autem non secundum veritatem non

Leuci-

vtique Tex. 61.

**D**ixerat congregatione corpusculorum generationem disso- Quid at- lutione corruptionem fieri: tactu verò actionem, tamen non sibi nō fuit fieri, ob id vnum, nunc explicat, quò non fiat vnum verè ex ato- vnum per mis, sed solū per accidēs, & secundum congregationem existima- actum. bat igitur Leucippus impossibile, & quod ex verè uno, puta ex ato- tomo fierent multa, cum sit indivisibile, & vacuo carens, & etiam quod ex verè multis puta atomis fieret per se vacuum, eò quod va- cuo distarent: unitatem igitur per se, ac multitudinem in his con- stituit.

Post hęc opinionem Leucippi cum Empedoc. comparat, dicit- Compara- que quod sicut Empedo. ponebat alterationem, seu actionem sie- tio opinio- ri per meatus, & poros, ita Leucippus omnem mutationem ponit nō Leu. vniuersalius ergo processit Leucip. nam Empedo. ad actionem & Emp. solam constituit illas vacuitates, iste ad generationem corruptio- I. nem & alias mutationes etiam ad augmentationem: siebat enim augmentario, cùm noua intrant corpuscula in aliud corpus.

Philop. dicit, quod Empedocles non posuit poros vacuos sed 2. aere plenos, qui cederet intrant corpori. At Democritus & Leu- cippus vacuos posuerunt.

Ferè autem & Empedoclem necesse est.

Tex. 62.

Reducitur

**R** Educit opinionem Empedoclis de actione & passione ad o- opinio.

**E**m. ad o. pinionem Leucippi,idque ostendit:nam **E**mpedocles debet fateri pinionem esse quasdam partes solidas,& indiuisibas, non habentes meatus,& **L**eucip. poros:aliter enī si ubique poros esset totum, corpus esset poros, totumque vacuum : sunt ergo ista corpuscula se rangelia, & inter ea medianit pori,quod idem dixit Leucippus. Conveniat igitur, uterque in modo actionis & passionis, scilicet per ingressum & tactum corporiculorum.

Modi igitur secundum quos hæc quidem agunt.

**C**ontrat, **E**stilogat & comparat modos, quibus actio, & passio sunt iuxta modos, qui Leucippum,& Empedoc. qui duo sunt,& per meatus nō possunt bus actio Emped. & per vacuum , ut Democ. hos autem modos comparat, & passio ex quorundam enim positione confessio, & manifesto apparet, quod fiebat se sequitur.i.consonant principiis, quæ sequuntur, aliis verò nos hoc cùdū Leu- accidit.

**c.** & **E**m. Expositio enim Democriti ponentis illa indiuisibilia corpora & prefert scula figura differentia, ex quib. omnia corpora cōponuntur, & in Leucipp. quæ resoluuntur vltimè facile liquet, quomodo generatio, corru-  
1. ptio,& reliqua sequantur.

At ex opinione Empedoclis hæc omnia non ita liqueant: gene-  
ratio enim & corruptio mixtorum facile intelligitur ex congrega-  
tione vel dissolutione elementorum, at ipsorum elementorum  
generatio non constat, quia secundum ipsum elementa non ha-  
beant principia, quomodo ergo ipsorum corporeitatem,& magnitudo  
congregata generetur vel dissoluatur, non potest secundum dicta  
Empedoclis reddi ratio:nec enim igitur, nec aliorum vllum ele-  
mentorum principium haber, sicut posuit Dem. & Plato. Hic enim  
superficies esse elementorum principia posuit: ille verò atomos &  
indiuisibilia corpora.

2. Imò nec est manifestum in doctrina Empedoclis, quomodo fieri alteratio: nam hic solum accidentia posuit in elementis, ab ipsisq; inseparabilia,& elementa intransmutabilia inter se posuit, ex quib. sequitur, alterationem esse nō posse ut diximus supra extum primum: Dem. verò in variatione situs, & ordinis atomorum alter-  
ationem facile collocavit.

Tantum enim differt, ut non eodem modo.

**C**onparatio

**opi. Leuci.** **P**latonis cum Leucippi opinione sententiam confert. Utterque & **Plato-** enim omnia corpora tam mixta, quam quæ elementa dicun-  
**nus.** cuntur, ex indiuisibilibus componebar. Sed erat inter eos du-  
i. differet plex discrimen. Primo: nam Plato indiuisibiles superficies po-  
2. diffrerent nebat: at Leucippus indiuisibilia corpora Secundo Leucippus cor-

Tex. 63.

**c**orpore quæque componebat ex infinitis atomis singulis habentibus figuræ distinctas, & sic posuit figuræ infinitas: at Plato finitas posuit figuræ, & principia: conuenerunt tamen, quod uterque posuit indivisiibilia figurata, quæ numero, & multitudine differabant.

Et nota secundum Philoponum hunc esse sensum huius loci, *Natura ex quamvis videatur significare litera, quod singulæ atomi figuræ Philop.* habeant infinitas. Sensus enim oppositus est, scilicet quod solida ex infinitis diversarum figurarum atomis constant.

Tertio differunt in modo faciendi generationem, nam Leucippus dicit per tactum atomorum simul cum vacuo fieri generationem, ac Plato per solum superficerum tactum quia negabat esse vacuum.

Statim excusat se ab impugnatione istarum opinionum, dicens quod contra Superficies dictum est li. 3. de calo: simul erit contra solidâ indivisiibilia: unde relinquatur modo speculatio inconvenientium, quæ ex hac opinione sequuntur.

Vt autem parum egredientes dicamus.

Tex. 64.

**Q**uamvis se nolle impugnare atomorum opinionem super- Refellitur  
rius dixerit, excusatione facta dicit, quod digressione qua- sententia  
dam ut licet, ut contra eam parum disputet. Et aduertere, quod de atomis  
qua dicit contra istam opinionem, sunt que pertinet ad hanc tra- Leuci. &  
stationem de mutatione. Est igitur primum argumentum contra Democ.  
Leucippum tale, ut Philop. exponit: nam sequeretur ex opinione 1. argu. ex  
ipius, quod necessario atomi essent impassibiles, & ex hoc vlti- impassi-  
bus, quod non possunt agere, & ex hoc, quod nihil ex frigido cali- bilitate ato-  
dum, & ex duro molle fieret, quod est contra sensum. morum.

Prima sequela videtur, quia nihil patitur, nisi per vacuum, ato-  
mi in se non habent vacuum, sed solidæ sunt, ut ipsi farentur, ergo  
non possunt pati: probatur sequela secunda, quia si non possunt pa-  
ti, haec illæ possunt agere, cum desit id in quod possunt agere,  
ex quo tertia sequela dota est.

Secundum hanc expositione illud verbum, neque enim durum  
tenetur illatiue, puta quare neque durum possibile est esse.

Hæc exppositio bona est, sed forsitan est alia melior, & textui ma- Altera  
gis conueniens, puta quod inferat duo inconvenientia illata ex expositio.  
duobus dictis Leucippi: alterum inconveniens est, quod essent 2- Arist.  
atomi impassibiles: alterum quod nihil esset effectuum, nec esset  
actio.

Prius probat ex uno ipsis dicto, quod passio sit per vacuum, &

atomi non habent in se vacuum : posterius probat ex altero ipsius dicto.

*Note in op. Leuc.* Vbi attende, quod Leucippus , ut in sequenti textu apparet, posuit qualitates in atomis quibusdam , ita tamen ut non posset contrarias qualitates in aliis: sed credo , quod existimabat illas esse harum priuationem vel distantiam : posuit enim calorem , sed non frigiditatem positivam : posuit duritatem , sed non molliem: posuit gravitatem , sed non levitatem: sed haec erant illae secundum quod minus, vel aliter inter se habent atomi.

*Ratio contra Leuc. colligitur* Ex hoc igitur arguit Arist. quod non est actio , nec atoms efficit, quia deest contrarium, & enarrat duo. i. non est frigida nec durum secundum ipsum, at actio inter contraria est.

*Note. 1. 2. arg. ex affectiō bus seu qualitatib. atomo rum contrariis.* Aduertendum autem , quod durum possum est pro exemplo: nam non negavit durum esse Leucippus: sed molle, & nota expunctionem nostram, cui textus sequens consonat.

Quamvis hoc inconveniens sit.

Tex. 65.

**A**rgumentum secundum facit contra hoc secundum dictum Leucippi, quod in proximo textu exponebamus, & tale est: vacuum contrarium in natura non est absque altero existente: si ergo figuræ quedam , scilicet rotundæ atomi calidæ sunt , oportet profectio in aliis figuris, & atomis frigiditas insit, & simul sint , & oportet alia completere contraria , puta cum gravitate levitatem ponere, & cum duritate molliem.

*Note. 3. arg. ex actione atomorum unius in alterum.* Et nota sensum: dicit enim, quod si quia ponitur calor, oportet frigiditatem ponere , etiam cum ponatur durities, & gravitas, oportebit harum contrarias qualitates , scilicet molliem & levitatem dare.

Sed tamen grauius secundum excessum.

Tex. 66.

**T**ertium argumentum facit contra tertium dictum Democriti, dicebat hic atomos, alias grauiores esse aliis. Ex hoc arguit , & reducit ad contradictionem : si datur excessus in uno contrario, puta in gravitate , dabitur etiam in alio, puta in caliditate, eritque una calidior altera: ulterius ergo una agit in alteram, nec erit impossibilis, quia impossibile est, quin magis calidum non agat in minus calidum, intensem enim , & fortius agit in debilius eiusdem rationis.

At qui si durum, & molle. Tex. 67.

*Confirm. 3. argum.* Eiusdem rationis est hoc argumentum, ob id non tanquam so-

mole

molle erit: quod si molles est atomus, profecto passibilis erit: hoc enim est molle ipsum, quod facile patitur facilèque cedit agenti, & diuidenti.

Sed tamen inconueniens est, si nihil inest.

Tex. 68.

**Q**uartum argumentum facit, quod latius extendit Philop. 4. Arg.  
plures partes addens argumento: nos tamen, quæ Arist. dicit, plurim  
exponemus. partium sensu enone

Argumentum igitur est. Iстis atomis vel insunt qualitates præ-  
ter ipsarum figuras, vel non, si non, inconueniens videtur esse, cu-  
ius rationem dat Philop. quia tunc nec cōposita ex ipsis haberent ratione.  
qualitates, quod est contra sensum: nam quod non est quale, non  
facit quale.

Si verò insunt qualitates, tunc vel singulis singulæ. i. vni atomo  
non inest nisi una qualitas, ut frigiditas, alteri altera, ut durities &  
sic de aliis, vel non ita, sed vni plures, ita ut una inesse, & possint a-  
liæ inesse, ut sic sit calida, ut possit altera inesse.

Si non, nisi una tunc essent singulæ naturæ diuersæ, cum una  
non sit in potentia ad alterius qualitatem, & sic non solum figura,  
sed etiam natura different, nullaque esset actio.

Quod si plures insunt vni, sequitur, quod non erit atomus indi-  
uisibilis, quia oportet dare partem in qua una sit qualitas & par-  
tem in qua recipiatur altera, ut si ex calida sit frigida aliquid erit  
secundū quod sit calida, aliquid secundū quod sit frigida futura: sic  
etiam de aliis accidentibus: Est autem notandum, quod non o-  
porteret hoc intelligere de parte integrante: nam notum est, quod <sup>ca sensum</sup> Arist.  
secundum idem, quod erat calidum, potest postea esse frigidum,  
sed loquitur de principio, ut sit sensus: debet habere aliquid se-  
cundum quod est actu, & aliquid secundum quod est potentia, pu-  
ta materiam & formam vel actum & potentiam, & iam atomus  
erit composita, nec erit principium.

Tamen mihi magis placet, quod intelligat de parte integrante, Alter sen-  
tū sit sensus, quod ex calido sit frigidum, debet esse diuisibile & <sup>sus</sup> Arist.  
plures habere partes, ut secundum unam sit sub termino à quo, se-  
cundum aliam sub termino ad quem aliter non esset motus, & ita  
loquitur lib. 6. Phys. tex. 49. nam loquitur de calefactione, & al-  
teratione nota, quæ est secundum extensionem nam quæ sit secun-  
dum intensionem, non est ita nota, ut declarauimus in expoli-  
tione illius textus libri sexti.

Hoc enim & solida, & plana. Tex. 69.

**D**upliciter expōnit hunc locum Philop. mihi tamen magis Idem in-  
placeat expōsatio Auerrois, ut reducat ad idem inconueniens sōnemēs,

*infertur* Platonem, qui posuit superficies indivisi biles esse principia, & De-  
*contra Pla* mocritum qui posuit corpora, & atomos.  
*tone, quod* Dicit igitur, quod eodem modo sequitur, non habere qualita-  
*tes illas* res illas superficies, nec esse quales sicut dicebatur in precedenti  
*contra* textu de atomis: & hoc ostendit, quia tales non possunt fieri tate  
*Leucip.* vel densæ, vel habere aliam qualitatem in se, nisi ponatur vacuum  
*Nota cir-* intra eas, vel intra atomos, quod tamen negabat vterque.

*ca exposi-* Mihī magis placet, quod ista verba [neq; enim rarior &c.] ref-  
*tione* pondeant ultimis antecedentis textus, in quib. concludit, non so-  
*luera.* lum non habere illas qualitates, quas dixerat & passiones, per  
*s arg. con* frigidare, & calefieri, sed nec alias, & has modo exprimit: hoc  
*tra dictū* mihi conformius videtur.

*Democri-*  
*ti, & Leu-*  
*cups. Ex*  
*quantita-*  
*te atomo-*  
*rum.*

Amplius autem inconveniens est.

Tex. 70.

**Q**VINTUM argumentum facit contra dictum Democriti dic-  
*bat enim* ista corpuscula esse parua, & propriæ paruitatem  
*esse* indivisi bilia: contra hoc facit ingeniosum argumentum,  
*in quo* ostendit deceptionem Democriti: **M**agnum, & paruum e-  
*iusdem* sunt generis, & verumque quantitatem sequitur, ergo si  
*paruis* inest esse omnino indivisi bile, etiam inerit magnois, diuidi  
*enim*, & non diuidi, quantitatis sunt.

*Duplici-*  
*ter uici-*  
*tur indi-*  
*visibile.*

VI ostendat autem fallaciam, distinguit indivisi bile duplex al-  
*terum*, quod difficulter diuidi potest: alterum quod nullatenus  
*poteat*: Dicit igitur, quod rationabiliter dicitur, parua esse indivi-  
*sibilita*lia, quia difficiliter diuidi possunt: magna autem facile induvi-  
*duntur*, cum multis offendant, id est, ex multis consistent, & multis  
*occurra*nt.

At dicere, parua esse omnino indivisi bilia, hoc est præter ratio-  
*neum: erravit ergo Democritus, ex difficultate colligens impossibi-*  
*litate*mi: sic enim non esset ratio, quare parua ponitis quam ma-  
*gna* essent indivisi bilia.

Amplius autem, utrum una omnium.

Tex. 71.

*6. arg. ex* **S**EXTUM facit argumentum. Illæ atomi, vel differunt in natura  
*natura* & essentialiter, sicut apud nos ignis & aqua, vel non differant  
*atomorum* nisi numero, iuncte eiusdem speciei, sicut diuersæ partes aquæ: si  
*des* hoc posterius, tunc oportet dare causam quæ diuinit, & secundum  
*has atomos*, cum ex sua natura sint unum: quam causam non affi-  
*guat* Democritus.

Vt enim sequetur, quod cum iterum conuenient & congre-  
*gantur* fierent unum, sicut ex multis particulis aquæ, una heret  
*aqua,*

aqua, quod tamen negabat Democritus.

Si vero des prius, tunc sequitur, quod sunt etales. i. differant, & singulæ particulæ, & atomi habeant suas naturas præter figuræ: iam ergo secundum tales naturas erunt principia non autem secundum figuræ, cum absque his differentiam habeant. Argumentum est optimum.

Amplius autem differentia naturæ.

Tex. 72.

**S**eprimum facit argumentum, quod non est argumentum principale, sed deducens ad aliud inconveniens, si tales naturæ essent ductio diueræ, sequeretur, quod si le tangerent, inuicemque approximatæ quædam an essent, mutuò agerent & paterentur, quod est contra Democritum: *secedens*. & hoc patet, quia essent iam aliquo modo similes, puta genere, specie vero dissimiles: inter talia autem actio est.

Amplius autem quid est quod mouet.

Tex. 73.

**S**eprimum principale argumentum facit. Cum congregantur. 7. Principiati, vel a se vel ab alio mouentur: si ab alio, iam sunt passi pale exiles secundum se contra Democritum: si a se ergo oportet distin- cause mouere partem motam, & partem mouentem, tuncque erunt diui trice at- fribiles singulæ, vel si non distinguantur tales partes, eidem, & secundum idem inerunt contraria, scilicet moueri, & mouere.

Nota, quod hoc non solum procedere potest de parte integrante, sed etiam de materia & forma: nam Democritus utrumq; negabat: quia atomos ponebat rerum prima principia.

Et non solum materia erit numero.

Tex. 74.

**V**erba hæc continuanda sunt cum præcedentibus. Posset enim Obiectio. quis dicere, quod contraria possunt eidem inesse, & moueri, & contra. 7. mouere, sed vni quidem subiecto, sed potentia non vni, sed secundum aliud, ut animali ideo motus a se.

Ad hoc responderet, quod argumentum cōcludit, quod vni contra. Solutio. ria inerunt, non solum vni, quia est vna materia & subiectum, sed quia potentia & principium, est idem: nam secundum Democri- tum, atomus est corpus simpliciter indivisibile, & simplex non ex alio constans principio, nec in aliud principium resolubile: vni est I. arg. con- go secundum idem propositum subiectum, & rationem contraria tra-Empe- inerunt, si se mouet. Hoc discussimus supra in quest. 14. 8. in ordi- gnando a-

Quicunque igitur per meatum motum.

Tex. 75.

**M**ibi placet expositio Philop. in hoc loco, dicit enim quod clionē per Arist. facit argumentum contra Emped. hic enim dixit, pas-

sionem esse per susceptionem intra poros, posuit tamē poros nos  
vacuos, sed corpore repletos.

Dicit autem Arist. quod illis, qui ponunt passiones fieri per susceptionem intra poros, qui tamen pleni sunt, superfluum est tales poros ponere, quia etiam illis remoris, & toto existere continuo adhuc posset passio fieri: nam sicut expellit corpus inclusum in poro, posset expellere partem rei & continuam, prout cum continuum est etiam facile cedens: & hoc potest esse argumentum principale.

Amplius autem quomodo contingit.

Tex. 76.

2.arg.contra Em-ped.9.in Rosequitur impugnare Empedoclem, & facit nonnus argu-  
mentum, quo probat, non posse nos videre, & prospicere illo modo, quem assignabat ipse, & est argumentum: si visio sit illo modo, tunc vel radij visuales transirent per tactus, vel per meatus & poros: [vocat tactus partes solidas] non per tactus, ut notum est, quia superficii essent pori: non etiam per meatus, quia hi secundum Empedoclem sunt pleni corpore: quod si per tale corpus possunt penetrare, possent etiam per totum solidum penetrare: & sic superficii essent pori. Nec potest dici, quod cedit corpus inclusum, quia eadem ratione posset cedere pars solida.

Excludit 2. so-lutiones. Excludit duas responsones: altera est, dici posset, quod porus est vacuum, non tamen separatum, sed habens corpus ex necessitate, & per hoc transit radius.

Prima. Contra hoc arguit, qui apologeto, quod repletus corpore, ut re vera est repletus aer, tunc non posset esse visio, quia se penetraret cum illo radius, & sic posset eadem ratione esse absque poro visio: nec potest negari, quin visio fiat per aerem semper etiam repletum.

2. Altera est quod illi pori sint vacui tam parui, ut non capiant aliud corpus, nisi radium: hoc excludit, quia absque ratione dicere esse tam paruum vacuum, ut non capiat corpus. Primo, quis qua ratione datur paruum, dabitur magnum, quia magnum & paruum, non mutant naturam vacui.

Præterea secundò, quia re vera non est aliud vacuum, quam spaciun, & profundum corporis internum. v. g. vacuum inter lacera vasis non est aliud, quam ipsa profunditas aquæ existens in vase: si ergo oportet vacuum ponere, illud corpori æquale oportebat ponere: nullo igitur modo potest sic visio fieri, superfluumque est meatus & poros pro visione collocare.

Omn.

Omnino autem meatus facere superfluum.

*arg.2. com*

**V**ltima & ingeniosa ratione has in vniuersum confutat sententias, qua probat, quod per tactum solum fiat actio argu- stra omnes  
mentum est. Agens, vel agit tactu, vel non: si sic, ergo frustra sunt veterum  
pori, & meatus: si non, ergo quamuis per poros ingrediatur: non sententias  
aget, quia ingredi non est agere, sed applicari, ut ager: necessariè ea acta a  
igitur fatendum est secundum tactum agere esse, & pari, poros gentius,  
ergo ponere ad hoc, aut falsum est, aut vanum, & inutile.

Dices, non posset agens agere, nisi se cooijngeret cum partibus Obiectis.  
passi, & ad hoc sunt necessarij pori.

Excluditur hoc, quia sat est, quod passum sit vndique diuisibile, Solus, ut possit tangi: non sunt ergo pori necessarij.

Hæc sunt, quæ Arist contra antiquos dicit, quæ quia parum nūc  
temporis utilia sunt, breuiter exposuimus, contenti cum ipsa cla-  
ra, & facilis textus expositione.

#### C A P V T I X.

Quo autem modo insit generare. Tex.77.

*Modus a  
Eliorū A-  
ristotelis  
eius agen-  
tia agere*

**R**eicta antiquorum sententia, suum nunc modum proponit, in qua-  
modus autem in hoc consistit. Primo. n. id agit, quod est a- tū sunt  
actu, secundum id, quod actu est: id verò patitur, quod est potentia actu ex p-  
tale secundum quod est potentia: modus autem est per tactum, tactu im-  
vel immediatum ipsius agentis & patientis, vel mediatum, ut de- media-  
clarabitur.

Proponit igitur distinctionem, aliud esse ens actu, aliud poten- tia: quæ diuisio ex intelligenda secundū candē formam. nempè a- elio aliud  
liud est calidum actu, aliud calidum potentia aliud actu frigidum, esse ens a-  
liud potentia frigidum.

Proponit etiam, quod est potentia tale natum esse pati, id est, potentia.  
est subiectum passioni aptum. Explicat autem, quomodo sit a- Quod est  
ptum pati, puta secundum se totum, ac si dicat, quod est tale po- potentia ta-  
tentia secundum se totum, aptum est pati, & non ut antiqui vole- le est aptū  
bant, secundum vnam partem pati, secundum aliam non- pati.

Quamvis verum sit, quod quo magis vel minus est in potentia Quo plus  
et magis, vel minus pati sit aptum: & ex hac parte videbitur esse vel minus  
meatus, si quis vocet meatus partes magis passibiles, quales sunt est poten-  
tia protensa intra terram, ex quibus fiunt metallia, tamen hæc sita sale,  
non sunt propriè dicendæ meatus.

Attende autem, quod ista verba sunt legenda cum suspensione, minime est  
ut vult Philop. est n. consequentia conditionalis, ex qua infertur aptum pa-  
sequeati, continuum non pati à se, ut exponetur.

1

*Nota cīr-* At quamvis ista expositio bona sit, tamen subtilius, & forsia  
ca literē accommodatius potest aliter exponi, vt velit Arist. Prīmō conti-  
*Aristos.* tuere hoc, quod passio nō sit cō, quod aliquid secundū vñ pati-  
exposito- tur, puta secundum potos: secundum alterum non patiatur, pote-  
nem.  
secundum solidas partes, sed secundum se totum patiatur aliquid:

*Alia ex* hoc autē probat, quia sicut aliquid ex actu totum, vt agat, us est  
posiſio A- aliquid totum, vt patiatur, scilicet, quod est tale poteris, & quo  
ritot. magis potentia, cō magis erit passiuum, secundū hanc expositio-

nem illud autem non continuatūe sed illatiūe intelligi debet.

*Potis po-* Subdit statim, cum dixisset, aliquid magis pati, quo magis est po-  
tissim⁹ ad fa- tentia, quod ex hac parte meatus magis videntur esse, id est, mea-  
cilitatem tus non sunt ad actionem, seu passionem necessarij, sed ad facilita-  
actionis tem passionis, quod exemplo comprobatur: cum enim fodimus  
quam ad metallā, apparent protensæ venæ continuæ & viç, quibus hæc  
necessita- extitit passio circa illas terræ partes.

*tem ponē-*  
ds erunt.

Connatum igitur vñumquodque. Text.78.

*Nihil a-* **D**uo alia circa passiuum asserta adiungit: alterum est, quod  
git in fibi continuum, quod vocat connatum ad excludendum consti-  
cōtinuū & guum, non patitur à se, id est, nihil agit in tibi continuum, hoc au-  
omnino si tem de continuo non solū in quantitate intelligi debet, sed e-  
mile. tiam in qualitate, ob id dixit connatum: nam una pōret pars con-  
tinua in quantitate alterare alteram, vt notum est, sed non, si ei-  
dem sit rationis utraque.

*Vbi nō est* Alterum est: vbi nota est tactus actiui, & passiui, non est actio,  
tactus a- vel passio, est igitur necessarius tactus, vel immediatus, vt ignis  
ctius, & tangat lignum, vel mediatus, vt tangat, id quod tangit lignum,  
passiui. nē est igitur tactus sine quo passio non est, & per quem passio est,  
est actio. cūm ponitur actiuum & passiū: illud est actu, hoc vero poteris

Existimare autem pati, tum autem non. Text.79.

*Ex sentē.* **C**VM dixisset, passum non sic esse, vt partim pati, partim con-  
tia aliorū pati possit, sed sicut totum est in potentia, sic totum pati pos-  
sequi cor- sit, nūc cum hoc dictum sit, explicat, cuius opinionis sit illud di-  
pus tum etum afferere docērque, quod omnes, qui ex magnitudinibus in-  
pati tum diuisibilibus corpus componunt, illud facere tenentur, vt corpus  
non pati tum pati, tum non pati possit, quia secundum partes illas iudi-  
esse. biles pati non poterit, vt dictum est.

Imō, nec erit tale corpus continuum: non n. diuisibile additum  
in indiuisibili continuum facit, cūm nec maius faciat, nec ei pot-  
erit copulari.

Statim addit, quod si ista opinio falsa est, & omne corpus ac materia continuitudo est diuisibilis, tunc profecto nihil refert, nec est necessaria nisi diuisibilia ad actionem dicere, quod tales partes diuisas sint, & se transibitare possint per poros, vel dicere non esse actu diuisas, sed diuisibiles, ut hoc iam dictum est.

Vt enim ipsi componentes ex tactib. id est, diuisibilib. continuum poros vel dicunt licet non sit actu diuisum, posse tamen actu diuisum esse: indiuisibilius iesa etiam nos dicemus qui ex diuisibilib. componimus continuum hinc corporis non. n. opus est actu partes diuisas esse ad actionem, sat est, vt continua pone continum diuidi possit, & postea actu diuidatur: ex possibili enim re. non sequitur impossibile.

Omnino autem hoc generari modo.

**I**mpugnat ultimò hanc sententiam dupli argumento: sententia est, quod partiatur res per poros, in quibus agens ingrediens bipartitum velut scinditur, scinditurque ipsum passum. Argumentum primum est illud est, quod ex hac sententia sequitur, quod non sit alteratio, nihilq. sententia alteretur.

Et istud est contra Platonem, qui dicebat corpus continuum est quae poros se ex indiuisibilib. tamen per passionem diuidi: sequela ostenditur in sequenti textu, puta, quod non sit alteratio.

Videmus enim idem corpus. Text. 80.

**E**xperientia probatur, quia idem corpus continuum manens sibi unit. & aliquando humidum, aliquando aridum, siccumq. conspicitur, in quo constat, nullam diuisionem esse factam contra Platonem, nem, imò nullam atomorum transmutationem, nec versionem Nota. contra Democritum, cum sub eadem maneat figura: non ergo alteratio fit illo modo, nec necessaria est diuisio, vel si illo modo fit experientia sequitur illud durum non esse alteratum, quod est falsum.

Coguntur ergo isti alterationem auferre, negantes alteracionem hanc, quæ tamen posita destruit ipsorum sententias, ut nonne. tum est.

Nec potest dicere Democritus, quod apparent atomi duræ, & obiectio p. occultantur humidæ: nam totum profecto erat ante humidum. vt Democritus patet in aqua, & totum postea durum per congelationem. Attende, quod istæ particulae vocantur indiuisibilia in omnibus, & quantitatibus. i. quantitates indiuisibiles.

Amplius autem neque augmentationem.

Text. 81.

**A**lterum argumentum est, quod ista sententia etiam auferre augmentationem, & diminutionem: probat: hoc enim est verum in augmentatione, quod totum augetur, & quilibet pars

ipsius: si igitur non aliter sit, quam appositis quibusdam partibus, ut isti dicunt, profecto totum non mutatum erit, nec auctum.

Explicat autem non solum auferri augmentationem, quae sit a liquo extrinseco accedente, & imposito, quod sit in viuenib; sed cum augetur aliquid, quia secundum se mutatur, ut cum sit ex qua aer, ut dicit Philop. vel potius cum aliquid sit mutus per refactionem, non accedente extrinseco.

**Epiologus.** Tandem epilogat, dictum esse, quod agere, & pari, & secundum veram opinionem, & secundum alios, qui aliter dicebant, sed non contingebat ita esse, nec erat possibilis talis opinio.

## Q V A E S T I O X V I .

*An indivisiibile posse alterari.*

**De quib.** Difficultas haec insurget ex text. 64. vbi Arist. dicit, indivisiibile esse impassibile, & alterari non posse. Attende autem quod lib. intelleximus, non est sermo de indivisiibilib; immaterialib; q; substantiis, has aequaliter q; alienari nos posse certum est loquendo de hac sensibili alteratione, sed disputatio est de indivisiibilib; habentibus positionem, quia sunt lineæ, puncta, superficies.

**I. Argu.** Videntur autem huiusmodi indivisiibia posse alterari. Primo, illud potest alterari, quod est per se susceptiuum qualitatum sensibiliuum: at huiusmodi, puta superficies, sunt suscepti per se qualitatum sensibiliuum, sunt ergo alterabiles: consequentia est nota cum maiori minor probatur: colores sunt qualitates sensibles, at hi in corporum superficie solù sunt, quod patet ex Arist. 5. Metap. c. 17. vbi dicit superficiem, secundum se esse album, corpus n. album est per superficiem: & lib. de sensu. c. 3. dicit. colorem esse in extremitate, id est superficie. Sunt igitur superficies alterabiles secundum colorem, quod si secundum calorem, etiam erit secundum primas qualitates, non enim sit alteratio in secundis, nisi per primas.

2. Secundò. Actio & passio secundum Arist. non sunt per penetrationem agentis in passo, nec per partium agentis ingressum in meatus passi, sed solum secundum tactum: ergo ibi primò erit actio vbi est tactus, sed tactus duorum corporum non est nisi in superficie, ergo in ea sola erit actio & passio, sicque alterabatur in diuisibile.
3. Tertiò. Agens prius, ac magis agit in id, quod sibi est propinquius, quam in remotius, sed superficies passi est sibi propinquissima omnium partium passi: ergo in eam prius, ac magis agit, & confit-

consequenter ipsa patitur.

**Quarto.** Ex communī dictō perspectiōrum, quod̄ radij incidentes in aliquod punc̄tum, ab eodem punc̄to se reflēctunt ergo illi radij puta lumenis, vel caloris, vel alterius similis qualitatis in punc̄to recipiuntur, ergo punc̄tum tale alteratur.

Vt imò, punc̄ta, lineæ, superficies, mouentur localiter saltem per accidens, ad corporis motum: ergo pari alteratione alterabuntur saltem per accidens, recipientque qualitates in se: igitur si separata essent, possent per se alterari, quia partes quantitatiue ob id separatae alterantur per se, q̄nia in comp̄sto per accidens alterabantur, recipiebāntque qualitates: quod̄ hoc etiam inerat in divisibilib. vtique separata possent alterari per se. Hæc sunt argumenta circa quæstionem.

Vnum tamen est argumentum aliud contra Arist. quia videtur **6. Arg.** quod̄ non concludat contra Democrītū: hic enim non posuit *contra Atomos* indiuisibiles, vt punc̄ta, sed tanquam minima corpora natūralia constat autem, quod̄ huiusmodi indiuisibilia nihil prohibet alterari.

In hac difficultate duplex est opinio philosophorum, altera **2. opin.** est Pauli Venet. in summa, cap. 24. qui docet huiusmodi indiuisibilia habentia positionem non posse per se alterari, quia per se, & separata non sunt capacia qualitatum, ac per accidens ut sunt in ipso continuo corpore, possunt quidem alterari, & de facto alterantur.

Altera est opinio Albert. Saxo. quæst. 17. & Marsil. quæst. 20. qui **3. Opin.** nullo modo indiuisibilia posse alterari affl̄mant, præsentim punc̄ta rationes huius extra modum prolixæ ab ipsis traduntur, sed breuiter, ac dilucidè sunt istæ. Prima est, sequeretur, inquit quod *Ratio.* aliqua qualitas posset esse finita, & infinita simul, quod est impossibile, hoc deducitur, uno supposito, quod̄ si punc̄tum aliquo modo calefit, debet aliquem in se recipere calorem: tunc detur talis calor, vel est infinite remissus, vel non, sed finitam habens remissionem: non potest dici, quod̄ sit infinite remissus, quia sicut nulla est quantitas infinite parua, nullaque substantia infinite imperfetta, ita etiam nec illa qualitas infinite remissa: quod̄ si aliquam finitam haber remissionem: ergo tanta quanta ipsa est, poterit esse in aliquo diuisibili subiecto, vt notum videtur esse, sed si hoc ita esset, sequeretur, quod̄ esset infinita.

Quod probo, supposito uno, certissimo principio: puta dato ali *Suppositum* quo calido uniformi, si calor unius medietatis superponeretur alteri, tunc talis pars esset in duplo calidior, & intensior. v.g. sit per dale uniformiter calidum ut quatuor, si totū calorem unius me-

dieratis superponeres alteri. resultaret hæc calidæ, ut octo: & si se perponeres tertiaz parti, esset triplo calidior scilicet vi duodecim & si quartæ in quadruplo, & sic consequenter: unde fit, quod si in puncta poneretur, esset infinitus calor, quia vinceret quamcumque proportionem partium, quæ proportionaliter procedentes sunt infinitæ.

**V**is pri- Ex hoc sumitur argumentum. Calor iste positus in hoc exten-  
ma rati- so subiecto est totus congregatus in puncto, ergo in puncto infi-  
tus. nitus: est ergo finitus, & infinitus simul calor, quod est impossibil-  
le: nullo modo igitur calor est in puncto, nec in individuilibus ali-  
quo, ob id nec alterari potest: idem, quod de calore dico, dicatur  
de aliis alterativis qualitatibus.

**2. Ratio.** Secundum argumentum est: quod nullo modo potest agere non potest aliquam in se recipere qualitatem alteratam: si pon-  
ctus non potest agere, etiam si haberet calorem intensissimum, non ergo potest illum recipere, nec secundum illum alterari probatur minor, si ageret, aut immediatum paucum, aut in im-  
mediatum: non in hoc, quia punctum non potest tangere punc-  
tum.

Quod etiam non possit in mediatum sic ostenditur: supponendo,  
quod quantum afferatur de agentis extensione, tanto minus re-  
motè agit: ut si tripedale agit per stadium, si afferatur pedale,  
in minus ager, & si magis afferatur adhuc in minus: cum igitur sit  
omnis ablatio facta in ipso punto non poterit agere in distans  
vello modo.

**Nota ex Albert.** Attende hic unum, quod docet Albert, nempe extensionem a-  
gentis esse causam, ut agat in distantia, & quo extensum magis vel  
causa cur. minus est, eo magis in distans magis vel minus, & in remotum a-  
in distan- git: at intentionem esse causam, ut intensius agat in distans ita, ut  
tius agat sit pedale calidum agens per stadium, si diminuas extensionem  
agens & ita, ut quantum afferatur extensionis, addatur in intentione parti  
cur inten- que restat, tunc talis ager in minus, & minus spaciun, tempera-  
tius ad ea meo intensius, quam ante agebat. Hoc reputat probabile Marsh-  
dem dista- lius, quamvis non multum proberet.

**Tertium argumentum est**, quia non contingit calidior firi-  
**3. Ratio.** ges fieri, aut alterari absque rarefactione vel condensacione alii-  
qua, haec autem individuilibus repugnant, non igitur alterabilitia  
funt.

**4. Quartum argumētum est.** Si in puncto saltē per accidens in-  
est calor aliquis, cum in quolibet continuo sint infiniti puncti,  
erit profectū in corpore infinito calor infinitus, quod est impo-  
sibile. Haec sunt argumenta horum.

Quid

Quid autem mihi in hac parte probabilius appareat, ostendam. 3. concl. si  
Sit prima conclusio. Puncta lineæ superficios, si per se essent alterari super-  
rari non possent. Hanc cœclusionem mihi persuadeo, nec propter ficies &  
rationes factas, quæ solvi possunt, sed ob alias rationes, quarum puncta si  
prima est. Ex natura qualitatum sensibilium. Hæc enim per se essent non  
insunt corpora sicut similitas naso: quemadmodum igitur similitas possunt al-  
non potest alteri inesse, quam naso, ita nec hæc nisi corpori, non terari per.  
ergo punctis, lineis aut superficiebus abstractis possunt com- se.  
petere.

Nota.

Vnde nota: quod sicut istæ qualitates non possunt consistere abs Qualitas  
que aliquo gradu intensionis, ita nec absque aliquo gradu corporu- sicut esse  
lentia & magnitudinis, quem nisi corpora habere non possunt: non potest  
sunt enim qualitates diuisibiles, & materiales multò magis ex sua sine ali-  
natura pendentes à corpore, quæ in forma à materia. Voco corpus quo gra-  
trinam dimensionem vel substantiam triuam præditam, dimen- du inten-  
sione, ita

Secundo nihil potest alterari, nisi sit in potentia passiva quali- nec sine a-  
tatem recipiendi. Secundum quain est alteratio, sed huiusmodi in- luquo gra-  
diuisibilia non habent talem potentiam, cum ista sit materia, & de corpo-  
corpis, ergo alterari non possunt per se.

lentia &amp;

Tertiū est sententia Arist expressa 6. Physi. tex. 87. vbi dicit, in extensio-  
diuisibilia hæc non solum non motu locali, sed nec secundum for- nu.  
mam. 1. alterationem moueri posse, & in hoc lib. 1. gen. tex. 79. di- 2. ratio.  
cit, si non omniqualiter est corpus diuisibile, non omniqualiter est 3.  
passibile quia qua parte diuisibile est pati non potest.

Nota.

Quarto, si linea punctum & superficies possint alterari, cum al-  
teratio disponatur ad formam substantialim, utique forma substancialis  
posset esse in tali diuisibili, quod est impossibile non enim  
nisi in trina dimensione consistit forma, sic etiam qualitas, quæ i-  
p̄ius est comes, & dispositio.

2. concl.

Nota hic, quod de corpore & trina dimensione aliud est dicen- Talia in-  
dū. Talis enim alterari potest: imò de facto experimut in sanctissimo  
altaris Sacramento, vbi est quantitas sine panis substâlia que lia per se  
alteratur, dum infrigidatur, & calcit, quod non esset, si repugna- cidentia al-  
teratur quantitatis corporeæ.

terantur.

Secunda conclusio. Tali diuisibilia per accidens, ut in corpo- Nota de  
re sunt alterari possunt. In hoc mihi placet Paulus Venteus: debet diuisibili  
enim recollere, quod diximus Physi. 6. huiusmodi diuisibilia nō lib. quo  
esse realiter distincta à continuo: nam à parte rei unicum est cor- modo di-  
pus continuum punctis lineis superficiebus, & partibus compo- singuan-  
dum, & continuorum intellectus est, qui dividit ea, quæ ta- tur à con-  
uen actu in re unum sunt: sicut igitur in corpore intellectus di- tinuo.

diuidit ista,in corpore quali,quia albo vel calido , vel aliis affecto potest diuidere,& tunc consurgent indiuisibilia qualia & cum qualitate , totum ergo alteratur , & in toto continuo recipiuntur quantitas.

**I. Ratio.**

Quod patet.Vt enim cum totum mouetur , omnia ipsius mouentur per accidens,ita etiam cum alteratur , quia per videtur rationisque ratio.

**2. Ratio.**

Præterea sequeretur quod non esset quale continuum quod probbo,quia si puncta & huiusmodi indiuisibilia non essent,non esset continuum quantum:ergo nisi ista essent qualia,non esset continuum quale.Nec argumenta opposita quicquam concludunt contra hoc,si quid probant potius probant primam nostram conclusionem:tamen ad ipsa responderetur,qua ex parte sunt contra illam sententiam.

**Ad 1. pro 2. sensu.** Ad primum oportet negare maximè ipsorum fundamentū quod falsum est,ob id argumentum nec primam conclusionem nostri probat:fundamentum erat,quod calor vel qualitas aliquis intentionis:quæ erat in puncto,vel in aliquo indiuisibili , ponatur in aliquo subiecto extenso,& quanto,hoc autem est falsum,& impossibile:sicut enim punctum vel indiuisibile non potest fieri indiuisibile,ita nec qualitas ipsius quantumcunque intensa poterit esse illa eadem extensa,qmnia caret extensione.

**Conformatio tur solutio data.** Vnde considera tu qualitatis intentionem esse sicut linea longitudinem.Vt igitur linea quantumcunque longa nō potest superponi corpori lato & profundo,nec minimæ parti adæquate , ita etiam de illa qualitate existente , & correspondente indiuisibili ipsi.Et hoc nota:confixit enim in hoc deceptio in argumento, nō enim gradus intensioris puræ possunt adaptari extensiō: & per hoc solvit argumentum primum.

**Ad 2. Nota quo modo se habet inten- & extensio ad actio- ne contra Albertum.** Secundum argumentum procedit ex principio falso:Exstimat enim Albertus,quod extensio est causa , vt agens agat in distans,intensio vero vt agat intensius:hoc autem profecto experientia ipsa refellit,sit enim pedale calidum vt quatuor ager usque ad certam distantiam,si fiat,vt octo,manente eadem extensione ab ipso dubio in remotius ager.

**Præterea est argumentum :** sit pedale calidum ut quatuor ratione agens usque ad punctum d.addatur aliud pedale simile,rue ager ultra d.iuxta ipsius opinionem:& hoc,quia plura agentia sunt in d.sed sic est,quod calor additus in extensiō,si addatur eidem pedali in intentione,cst melius applicatus ipsi d.ergo profecto ager ultra ipsum.

**Quod autem sit melius applicatus,paret , quia distat per lineas breviores:**

breviores, sicut propinquius est obiecto puncto, quam extrema 3. latera.

Præterea quia non secundum totam extensionem agit agens in obiectum, nisi secundum illas partes, quæ intra sphæram suam habent obiectum taliter cum autem nō taliter se habent, nec in obiectum possunt agere, & quantumcunque addatur, non agere ultra illud.

Vnde nota, quod agere in remotius dupliciter potest intelligi, Duplici-  
vno modo secundum eandem lineam, ut si A. agit in c. per lineam ter potest  
d. & postea agat in f. per eandem lineam, quod est agere secundum intelligi a  
longitudinem maiorem vel minorem, & hoc in rotâ sphæra vngere in re  
de quaque altero modo agere remotius secundum lineas diversas motus.  
tendentis in varia obiecta, quod exemplo explicatur. Sit calidum A c f  
vnum calefaciens per stadium obiectum distans: sit aliud in rectu d  
per duo stadia idem calefaciens tunc hoc in remotius agi primo  
agit primo modo.

At in aliud calidum agens in A Obiectum sibi sit aliud etiam  
agens in A. & in b. ad latera distans, hoc remotius agit. Ecce ut clari-  
rius dicam, quod major sit exensis, eo actio in remotius prodit ver-  
sus illas partes spatij, versus quas prodit extensio: tamen versus  
punctum compositum idem non semper, immo quod intensius &  
actiuus est, hoc modo in remotius agit ob meliorem applica-  
tionem.

Non tamen negare oportet, quod si per impossibile saltem da- Si per im-  
retur calor in puncto, ille ageret quia virtus intensius, fortis in posse  
liquam extensionem agere potest, sicut virtus incorporea potest calore ef-  
agere in corpus. set in pan

Tertium argumentum facile solvitur, illud enim inest his, quæ alterantur per sensimiliter etiam & quartum: non enim sunt puncta genita-  
actu à continuo distincta, sed potentia: ut igitur in partibus conti- Ad 3: &  
nui secundum ipsum Alber. sunt gradus caloris, non tamen ob id 4:  
actu est infinitus calor, quoniam infinita sunt partes, ita enim de in-  
divisibilibus dicere oportet, quoniam non eodem modo si calor in  
parte & in indivisibili in hoc enim non est secundum extensionem,  
sue profunditatem: in parte vero sic.

Dices, si in indivisibili existens calor, in puncto, vel linea Obiectio.  
non habet profunditatem: ergo potest dari calor non in pro-  
funditate.

Respondeo, & nota, quod non valet consequentia, quia sicut in Responso.  
minimo naturali carnis potest signari minor, & minor particula,  
non tamen quæ possit per subtiliter, ita etiam potest in superfi-  
cie, vel indivisibili corporis qualitas signari, & esse qualitas in-

indivisiib[ile] secundum profundū, non actu, sed potentia est enim actualiter continuata cum reliqua albedine, vel qualitate, sicut in divisiibile ipsum cum ipsa quantitate.

Ex his igitur patet responsio ad quæstionem: non enim indivisiibilia per se alterantur nec si separatae essent, possent alterari per accidens tamen in corpore alterantur ad ipsius alterationem.

*Ad 1. in prin. q.* Ad primum igitur argumentum respondetur, quod coloris nos sunt in sola superficie ultima sed semper in corpore vel aliquo corporis parte: unde albedo facies est in partibus corporis & non in sola superficie, ut appareat nam etiam si sit dealbatio sensim, si leviter eradicatur, particulæ sunt albæ.

*Ad 2. ans.* Ad Arist. dico, quod loquimus de coloribus, non ut sunt in ideo, sed ut sunt visibiles, sic enim in sola sunt superficie quia in superficie apparent in corporibus dentis, & opacis.

*Ad 2.* Ad legendam dico, quod licet tactus sit in superficie, actionem & passio est in corpore, quia tactus non est ipsa passio nec actio, sed conditione essentia.

*Nota su-* Advertē autem, quod haec superficies dupliciter consideratur: *perficie* uno modo tantum, ut superficies est: altero modo, ut terminus est *dupliciter* corporis: tactus igitur, qui inducit passionem, est superficies, considerare. ut est terminus corporis, ob id in corpore est passio quia superficies vero sunt, quæ se tangunt, sed corpora secundum superfcies.

*Ad 3.* Ad tertium dico, quod agens agit magis in seipso quia in seipso est passionis suceptiva, sed corpus, vel corporis pars, ob id superficies non alteratur.

*Ad 4.* Ad quartum tractemus, quod naturaliter nunquam procedit lux. *Nota quo* men, vel qualitas atia ab agente per radios, qui sunt ut lineæ, sed modo pro- agens, v.g. illuminat corpus. A illuminando medium & A illuminat lux. *Nota de* natum iterum aliud corpus, puto b illuminat, lumen hoc exten- men, & a sum est in medio, & in A. & postea in b.

*lia quali-* At perspectiva more Mathematico non sumunt totam latitudines ab men, sed solùm unam rectam indivisiibilem in latitudine, & in agente.

*Nota de* & istud imaginamus. cadere supra punctum A. & ab ipso radiis, *perspecti-* quia verè aliud lumen producitur ab A. in b.

*ra & ra-* Vnde verè isti radij sunt, sed non sunt ita separati actu, & sic co- dis lumen cedo recipi in puncto; sed non per se, nisi ut in continuo est, & lu- nosis. men etiam continuum est, & partes habent actu extrebas. Hoc argu- mentum concludit contra Albertum, & Marsilium.

*Ad 5.* Ad quinque. nego. consequiam ultimam, quamvis enim iudi-

Indivisibilia recipiant qualitatem in continuo, nō tamen colligitur, quod per se reciperent, si essent separata, non enim est simile de partibus: nam in partibus recipitur cum extensione, quæ est necessaria omni qualitatæ sensibili: at in indivisibilib. non habent extensionem, ob id in illis per se esse non potest, nisi in continuo existentibus, immo in aliqua particula recipitur, dum est in continuo, an qua non reciperetur, si esset per se, ut si esset minor minima, dantur enim minima in accidentibus, ut alibi ostensum est.

Ad sextum dico, quod ibi Aristotel. non dicit indivisibile illud *ad 6.*  
non posse moueri, quia est indivisibile, sed quia non habet *Quod fuit*  
*porum*, qui secundum illos Philosophos erat necessarius ad pas-  
propositum  
sionem: argumentum ergo est ex suppositione opinionis Anti-  
cora et  
quorum.

At interl. 79. videtur dicere quod non sit absolute passibile, *Obiectio.*  
nec faciat continuum, quod de pure indivisibili videtur intelligendum.

Dico, quod loquitur contra Platonem, qui posuit superficies: *Solutio.*  
quod si velis, ut etiam sit contra Democritum: tunc dicas quod De-  
mocritus quamvis posuerit corpus minimum, tamen quia dixit  
esse prorsus indivisibile, & simplex, teneretur facili est esse huc pun-  
ctum, & sic esset inalterabile.

Non dubium tamen est, quod si esset minimum, quale nō dici-  
mus naturale, esset utiq; alterabile, & passibile, ut dictum est iam  
lib. i. Phis. & sic patet solutio argumentorum.

At circa solutionem tertij argumenti explicanda est propositio *Note de*  
communis, & vulgata in philosophia, nempe naturale agens agit sphera a-  
per sphæram à summo gradu, usque ad non gradum uniformiter etiuitatis  
dissimiliter: philosophi enim experientes, unumquodque agens pro quo sit e-  
sua virtute per spaciū aliquod circumstans agere, suamque dif-  
fundere virtutem, & quo virtuosius est agens eo magis se diffun- *Quare*  
dere, ac in amplius spaciū suam actionem extendere, semper ta- *terminus*  
men finitè, & cum limite attribuerunt variis agentib. pro acti-  
tatu varietate varia spacia, maiora vel minora intra quæ possunt spherari-  
agere, non autem extra, ratiisque spacia vocauerunt spheras acti-  
vitatum agentium, quia agentia non impedita vndeque, ac circu- *Quare sit*  
lariter agunt. *differunt*

Experientes rursus quod in toto hoc spacio non æquè fortiter sphera a-  
gens agit, sed in partes distantiores debilius, in propinquiores fortius  
etius, dixerunt, quod per totam sphæram dissimiliter agit, quia *Quare* non  
repetitus æqualis gradus in omnibus partibus spaciij, & formiter  
sphæræ.

Rursus considerantes rationem, & speculantes, quārum dimi-

nuantur partes spbæræ in virtute recepta ab agente, dixerunt, quod in qua proportione pars distat ab agente, in eadem diminuitur virtus, ut v. g. sit A. agens calidum ut octo, agens per stadium, rursum in prima parte sit v. g. calor ut sex, in secunda esset ut sex, ablata quarta pars, & in tertia, quod superest, ablata etiam illius quartæ & sic consequenter, & quia in eadem decrevit proportione, dixerunt, quod agit uniformiter difformiter: uniformiter proprietas in proportionem indecremento, difformiter propter gradum inqualitatem.

**Quo incipit.** Rorsus considerantes, quod in medio dum est actio, unquam pars inveniret tantus calor quantus in ipso agente, protulerunt quod alio inchoati in sphaera. incipit à summo gradu intrinsecè, & iste gradus dicitur summus cœtatu in sphaera. Verus finem tamen terminatur extrinsecè, ut detur terminus

**Quo termi-** ad quem nos attingas virtus, & citra illum virtus agens attinga, netur ver quod vocant, minimum quod non, quia intrinsecè terminatur suum. per maximum, quoddicet verum dicere, hic est calor, & virtus non est, hoc autem est falsum, quia calor quicunque est diuisibilis, & difformiter uniformiter agens, & sic ultra est, terminus ergo sumendus est ab extrinseco, ut diximus i. Physi. in quest. de maximo, & minimo. Sic igitur est intelligenda proposicio ista receptissima. Et hæc sunt satis circa præsentem difficultatem.

## D E M I X T I O N E.

### C A P V T X.

Reliquum autem est considerare. Tex. 82.

**P**ostquam de tactu, de actione, & passione dixit, nunc de mixtione tractari: hæc enim tria proposuit superius tex. 43. tractanda ante elementorum generationem: eadem via autem se de mixture tractaturum dicit, qua de actione egit, Similes enim questiones discutit.

**Quinque** De mixtione autem quinque proponit, quæ determinari oportet: primum est, an mixtio sit, alterum, quid mixtio sit, tertium, standarda de quid sit miscibile: quartum, quæ miscantur: quintum, quomodo mixtione mixtia sit: ab ipsa autem prima incipit, quamultimo loco posuit ut commodius absque repetitione ab ipsa inciperet dispergere, ut notum est.

Im-

Impossibile enim est alterum alteri mixtum esse.

**P**robat mixtionem non esse argumento, quo aliqui nitebantur ipsam auferre, ut ex solutione, ipsam esse compertum est mixtio. *An sit Primo.*

Argumentum est. Quæ enim miscentur vel existunt, sicut ante, Probatur quando non erant mixta, & tunc non videntur esse mixtio, cum non esse non sint mixta, sed eodem modo se habentia, vel unum est corruptum, & alterum non, & tunc adhuc non est mixtio, quia quæ miscentur, debent eodem modo habere, unum sicut alterum, vel utrumque est corruptum, & tunc etiam non est mixtio, quia quæ non sunt, non sunt mixta: non igitur relinquitur modulus, quo mixtio esse dicatur: apparet ergo, quod mixtio non sit, nec esse possit.

Hic igitur sermo videretur querere.

Text. 83.

**A**risto. soluere nitens argumentum dicit, quod eius solutio *Solutio* pender ex determinatione huius, puta in quo differat mixtio à generatione, & miscibile à generabilitate: nam argumentum vi- *differētiā* detur reducere mixtionem ut à generatione non differat: at si mixtio est, re vera debet à generatione ipsa differre. Hac igitur diffe- *à genera-* rentia declarata, dubitatio proposita soluetur. *receptio* *petitio.*

At vero nec materiam igni mixtam  
esse dicimus.

**M**ixtionem ab omnibus secernit aliis mutationibus, & pri- *Mixtio* mum à generatione, & corruptione: dicitque cum lignum non est ge- *in ignem conuertitur*, & ardet non dicitur misceri cum igne nec *neratio*. ignis cum ligno, sed ignis dicitur generari, lignum corrumpi. Nec similiter totum cum suis partibus dicitur misceri. Non igi- *tritio, neq;* ture generatio, & corruptio mixtio est: huius postea reddit ra- *augmēta-* tionem sit.

Subdit statim quod qua causa mixtio generatio vel corruptio *Mixtio* non est, eadem nec est nutritio, nec augmentatio, quia nutritio *non est nu-* quædam est generatio, similiter augmentatio utrobique etiam *tritio, neq;* corruptio. *augmēta-*

Postea eam ab alteratione secernit, tam ab impropria, ut *Nec est al-* cum aliquid recipit figuram, quam à propria, ut cum aliquid ca- *teratio.* lesit, vel dealbatur: non enim accidens: & passio cum subiecto *misceci* dicitur, quia quæ miscentur, debent aliter se habere. & *mutteri*, nec eodem modo habere, sicut erat ante mixtionem, at non sic se habent subiectum, & accidens. Utrumque enim integrum manet.

Atqui nec album & disciplinam.

**Accidētia** **O** Stendit etiam, quod cum duo accidentia vni copularur sub in eodem iecō, nō dicūtur misceri, vt albedo cū disciplina, seu fluviorum subuelo cum dulci, vel calor cum nigredine: cuius rationem subdit, quia non mis- quae miscentur, debent per se posse separata existere, at nullum centur. accidens potest esse per se, ipsorum ergo non est mixtio, nisi substantiarum, & ratione harum sit in accidentibus.

**Reprehens.** Ex quo reprehendit Anaxagoram, qui dixit **omnia sunt mixta**. **Anax.** ta in chao, tam substantias, quam accidentia: hoc autem falsum est: id enim ratiū miscibile, quod per se potest esse hoc acutum solius est substantiae.

Quoniam autem sunt entium illa quidem.

Tex. 84.

**Distinctio** **Miscibilis** **N**unc questionem determinat, distinctione supposita. distinctio est: ceterum, aliud est actus, aliud potentia: miscibilia autē aliquo modo sunt aliquo modo in mixtione, aliquo modo non: non sunt quidē modo actu, quia ex multis miscibilibus vnu aliud actu existet resultat, & nene, non sic nō sunt actu, quae erant: sed tamen sunt potentia, vnuquod actu, sed que id quod erant, nec omnino sunt desperita.

**potentia.** Et sic differt mixtio à generatione, In hac enim quod erat non manet. Differt etiam miscibile à corruptibili, & generabili, corruptibile enim non manet, generabile nō erat, at miscibile aliquo modo manet, scilicet potentia, erat autem actu.

**Quomodo differat mixtio à generatione** Et sic soluerit argumentum: quia superest hoc quartum membrum, nē tempore aliquo modo esse, aliquo modo non.

**mixtio à generatio** Dices, quid intelligit per esse in potentia, & esse actu.

**generatio** Dico quod in hoc consistit grauissima difficultas de modo, quo ne elementa manent in mixto, quisque enim pro sua sententia ex-

**Solutio** ponit: sunt duæ opiniones potissimum, altera est Phil. quam medici arg. primi lequuntur: vt per esse actu intelligatur res existens in sua perfecta mixtione, & in suo vigore toto: per esse in potentia intelligatur esse in mixtione. imperfectum, & temperatum: iuxta hoc elementa extra mixtum Dubium. sunt in sua perfecta substantia, & integro robore, at in mixto sunt Responsio. diminuta, & temperata, formaliter tamen, & secundum suas formæ expostio mas substancialis.

**2. Expositio.** Altera est expositio multorum Latinorum, per esse actu intelligi esse secundum formam suam substancialem, & sic non manent elementa in mixto: per esse vero potentia, esse secundum suas virtutes, & qualitates: & sic esse in ipso mixto: Quid tamen ex hoc sit eligendum, determinabitur postea in questionibus.

Vii.

Videntur enim ea, quae miscentur prius ex separatis.

**E**xpliCat Aristo. quo actu fuisse miscibilia dicantur, quomodo **Quomodo** re vere potentia: dicitq; actu fuerunt eò quòd per se separatae miscibilias riant, & per se existentia: dicuntur autem potentia, quia rursus post antea sint quæsi conuenerunt, separari possunt.

ExpliCat Philop. quòd possunt separari miscibilia, quæ aliquan post ea pos- do separantur, & redeunt ad pristinum gradum, ut cum arte ex- trahitur aqua, vino infuso: aut si nunquam extrahantur, quantum 1. **expositio** est ex se, possunt à mixto secerni, quod si non secernuntur, non i- psum, sed secernentis defectu id sit.

At verò qui dicunt non manere elementa nisi secundum virtu- 2. **expositio** tes, dicunt posse separari, quia ex mixto rursus elementa generari tio. possunt, quæ in virtute continebantur in mixto.

Concludit, quo modo actu non maneant, sed virtute, & poten- tia: & hic tex. fauet huic secundæ expositioni.

Postea addit Ari. quòd hæc relinquantur, i. his relictis & deter- minatis, ad aliam transeamus quæstionem, quam sequenti textu determinare incipit.

Annexam autem his dubitationem.

Text. 85.

**C**um mixtionem esse ab aliis mutationibus distinctam deter- **Qualiter** minauerit, atque ideo eam esse, nunc determinandum dicit, sit mixtio qualiter sit, & quomodo: dubium autem proponit, an mixtio sit ad seu quoniam sensum tantum. i. solum quantum ad sensum apparentiam, vel **do**, non solum quantum ad sensum, tunc autē dicetur quoad sensum, **Dubium** si dividantur miscibilia in tam minimas particulas, ut visu sint im- an sit tan perceptibles, & postea simul coniungantur: tunc enim erit mixtio tum ad ad solum sensum, quia sensus non diiudicabit particulam ullam, sensum, sed totum simul coniunctum. **quidq; sit**

**Quod** explicat exemplo: vt si particulae ordei & frumenti simul esse tantū iungantur, ita vt qualibet vnius sit iuxta quamlibet alterius tunc ad sensum. **Exemplum** talis dicetur mixtio ad sensum.

Tunc autem dicetur mixtio non solum ad sensum, si miscibilia **Quid sit** non solū in minimas particulas visui imperceptibiles diuidantur: **mixtio n:** sed etiam absolute secundum quamlibet sui partem, & quodq; sit tantū ad iuxta quodque, secundum omnes sui partes: queritur igitur, vtro sensum. horum modo mixtio fiat, an potius neutro. **Discrimē**

Ponit discrimē inter modum priorē, dicens, quòd si omne cor- **inter u-** pus est divisibile quantumunque paruum, tunc non solū erit mix- trunque tio secundum partes sensu inuisibiles, sed etiā secundum minores, modum. & secundum omnes partes: & iste est secundus modus.

**Nota.** Nota , quod exemplum de ordeo est pro modo prius quamuis sit coniunctum cum posteriori , ut bene adserit Philoppon.

Quoniam autem non est in minima divisum esse.

Text. 86.

**Impugna** Modum priorem mixtioneis impugnat quadrupliciter, ratiocinatur primus:bitur: primò quia non contingit in minimas partes divisione secundum modum mixtiois: secundò datur quod esset divisio in minima, tunc illa non esset

2. mixtio, sed compositio, que longè alia est à mixtione: nam cum composita dicuntur mixta, nec temperata.

Tertius, quia tunc mixtum non esset similare & homogeneum, non enim pars quælibet mixti esset mixta, cum illa mixta non sint: ac mixtū similare debet, ut sicut quælibet pars aquæ est aqua, ita & quælibet sit mixta.

Quartus, quia nihil esset simpliciter mixtum, sed respectu unius sic, respectu alterius non esset enim mixtū illi, qui ob debilitatem visus, nō potest discernere siogula minima: ac poterit discernere, & habenti bonum visum, ut est Lyceus non esset mixtum: hoc autem maximè absurdum est, non ergo mixtio sic fit.

**Reiicitur** Posteriorem modum etiam reiicit, quia impossibile est continetū secum unum divisum esse in quamlibet sui partem: & sic non potest secundus modus cundum quamlibet partem unum alteri applicari. cum igitur non

1. tri horum modorum contingat mixtio, querendus aliis est modus præter hos, cum mixtio verè sit.

Sunt itaque, ut dicebamus entium hæc quidem.

Text. 87.

**N**unc quid mixtio sit secundum propriam exponit sententiam: explicat tamen prius, quæ sunt miscibilia inter se. Dicit primò, quod quædam sunt actiua, quædam passiva, ut notum est:

**Miscibili-** **hæc** autem non omnia sunt miscibilia: sed quæ mutuo suor actiua & passiva, qualia ea, quæ materiam habent eiusdem ratione: quælia debent enim materiam diuersam sortiuntur, agunt quidem & patiuntur, comunicare sed non mutuo, ut superius diximus: **hæc** autem talia non sunt mi-

re in mate scibilia.

**via,** & **dis-** **V.**v.g. sanitas & medicina ars, non miscentur in corpore non ferre infor enim sanitas agit in medicinam, ideo nec sanitatem medicina fa-

**ma.** & **esse** est milcendo te cum illa: nec similiter ipsa sanitas medicinam idem actiua ma dicitur de substantiis non in materia conuenientibus, nec mutuo uno, & agentibus.

**passiu-** **Est** ergo primum dogma, miscibilia esse mutuo actiua, arque passiva

passiva, quæ sunt quæ in materia communicant, forma vero *Miscibilia* differunt. *Lia debent esse facile*

*Actiuorum autem, & passiuorum.* Text. 88.

**A**lterum dogma ponit circa miscibilia, puta, non quæcumque *diffusibile*, *est miscibilia*; sed quæ facile diuisibilia sunt, scilicet humiditatē habent: non enim lapis ferro miscetur, nec quæ dura sunt, nisi *lia nō debent molle trahantur per naturam.* *Miscibilia*

**T**ertium dogma ponit simul, adhuc enim facile diuisibilia, non *tum se esse omnia miscibilia, possunt ita mixtione facere: cùm n. ita condere.* iugantur, ut vnum multum excedat alterum, quia plures ac maiores partes unius copulantur cum paucioribus & minoribus partibus alterius, tunc non est mixtio, sed potius corruptio minoris, & majoris augmentum quoddam: vt si gutta vini infundatur dolio aquæ, tunc non dicitur misceri, quia vnum prouersus contumplitur, & sit aqua aqua autem crescit, & dominatur, non sic autem debent se habere miscibiliæ, cùm maneant utraque potentia, ut dictum est.

*Quando autem potestis adæquatur. Text. 89.*

**C**ompletum dogma propositum, scilicet miscibilia esse mixtio. *Quando* témque fieri, cùm ferè æqua, & parta sunt potentia & virtutibus: Tunc enim vnum quodque cadit in sua natura & robore, & do[n]ia. mō conuertitur in vnum dominans: non n. vnum in alterum mutatur, *et quando* sed in vnum terrum commune medium: vnde concludit miscibilia esse, quæ contraria sunt, mutuo. n. activa & passiva sunt, suntque facile diuisibilia.

*Nota.*

Notā quod dicit, quodammodo æquari, quia quamvis sit excessus aliquis viuus, nihil refert, dum nō sit tantus, ut ad se trahat prouersus alterum, itin. forsitan est necessarius excessus in aliqua ut postea disputabitur in libro secundo.

*Et parva quoque secus parva posita.*

**Q**uid miscibile sit, explicuit, nunc quid facilius miscibile sit, *Quid sit* ostendit: dicit autem, quæ in minores particulas diuiduor, *facilius* facilius miscibilia sunt, quam quæ in maiores: nam paruum citius miscibile & facilius mutatur, quam magnum. Ex quo infert, quod quæ facile terminabilia sunt, maximè inter alia sunt miscibilia, quia facilis diuidi possunt: hoc n. est esse & ratio facile terminabilis enītis, ut sit diuisibile: ac ob id melius miscibile hoc autem facile terminabile dicit esse humidum: humidum. n. facile ducitur ad figuram alterius, facileque diuisibile est, ob id, bene miscibile.

Sed non quocunque humidum, nam viscosum, & vnguiculatum, *Nota.* quale est oleum, pinguedo, & similia, difficile miscentur, potius

*m*

**Dubitum** Dubitat hic Philop. nam eadem est proportio magni ad magnum, quæ est parui ad paruum: non ergo facilius mutatur paruum à paruo, quam magnum à magno, ut Arist. videtur dicere.

**Solutio:** Resp. Philop. & bene, quod parua faciliter agunt, & paruum in parua actione tendente in mixtionem, sed non actione tendente ad corruptionem & conuersationem alterius ad se: & sic quæ est proportio de operatione, qua vnum alterum corrupti, sed non de actione mixtionis, quia cum partes etiam misceri debent, facilior fit mixtio, quo plures sunt partes agentes, quo autem sunt plures, eò sunt minores, ac parue magis.

Quando autem alterum solum passiuum erit.

**Quando difficultus miscetatur.** **E**xplicit oppositum, puta, quando difficilius mixtio fit dicitur multum passiuum, alterum autem parum passiuum, minimamque habens resistantiam, tunc autem non consurgit mixtum ex utroque, aut si consurgit debile est, & paruum habens minimum mixti, eò quod ferè totum est vnum extreum miscibile, ut æs, & stannum: æs enim multum resistit, stannum autem parum, facilèque resolubile est: ob id non sit perfecta mixtio, sed resulstat quoddam imperfectum mixtum, quod magis est æs, quod sit in campanis, in quibus stannum infusum etiò multum miscetur ob faciliem resolutionem: est enim æreum.

Quædam enim balbutiunt ad iuicem. Test. 90.

**Qualia mixtio.** **Q**ualiter ista mixta se habeant, docet. Dicit enim, esse balbus, & ambiguae naturæ, ut enim balbus distinctionem proferat ex his ferens, quædam litteras exprimit, quædam leviter percurrit, ita, ut que difficultas ferè ambigua sit, nec sit plenè ea, quæ esset, si perfectè præsilias misseretur, ita de his entibus.

**Scisor.** Ulterius comparat, dicitq. quod vnum videtur habere locum meterizæ, ut æs, alterum formæ, ut stannum, quia non videtur misceri cum ære, sed solum colorem quendam imprimere, quod fit ex mixtione imperfecta, secundum quam parum substantia relinquit in ære, reliquum evaportatur.

Manifestum est igitur ex his, quæ dicta sunt.

**Epilogus.** **E**pilogum eorum, quæ dicta sunt, facit: dicit igitur ostensum **Definitio.** Eesse, mixtiones cœle, & quid, proper quodq; mixtio fit, & quæ mixtiones entia sunt miscibilia: sunt enim, quæ iuicem passibilia, & aliud, facilèq; diuisibilia sunt: Dictum etiam est, quomodo fiat mixtio non cum

non enim unum in alterum, aut utrumque corruptitur, nec est ad sensum mixtio, sed potentia mixta manent, non actu & simpliciter: similiter dictum est, quid sit miscibile: est enim, quod facile diutinabile est, mutuoque actuum & passuum, & alteri simili miscibile est: est enim miscibile ad æquiuocum, id est ad æquale, utriusque enim pars ratio est.

Cum autem definitionem mixtiodis non posuisset distincte, nunc ipsam ultimò ponit, puta mixtio est miscibilium eratiorum unio. Vocat inmiscibilia alterata, quianon manent actu, sicut ante mixtionem erant, nec prorsus sunt corrupta, cum manent in potentia & in virtute. Atque hæc docet Aristoteles de mixtione, quæ oportet, ut magis discutiantur.

## Q U A È S T I O N E X V I I.

*An elementa manent formaliter in mixto.*

**D**ifficilis est admodum materia hæc de mixtione ob varietatem opinionum, & ipsarum probabilitatem. Ut autem ordinem procedamus, primum queritur de miscibiliib. quo modo in mixto manent. Attende autem, quod sensus quæstionis est communis & generalis, postea enī in particulari adhuc discutiendus est: sensus igitur est, cum miscibilia sint substantiae compositæ, habentes formam & materiam: queritur cum miscentur, in mixtoque sint, an reseruent totam substantiam, nempe materiam & formam, an non, sed materiam tantum, ita, ut nihil ex miscibiliis substantia sit, nisi materia: dieere enim, quod illorum formæ manent, etiam est dicere, quod formaliter manent.

Aristoteles autem non videtur hoc clare determinasse: nam Aristoteles hoc libro text. 74. & 3. cœli. text. 32. dicit, quod actu non manent, sed potentia, quæ verba varijs habent sensus.

Sunt ergo in difficultate ista duæ opiniones extreme: Altera mixtione est, quod elementa manent in mixto, non solum secundum materialiam ipsorum, sed etiam secundum proprias formas. Hoc sequitur Auer. in presenti comm. 90. & 3. cœli comm. 67, idem etiam Albert. & Auic. in citat. in his locis Auer. similiter Philop. supr. text. 74. & Al. Albertus Magnus tract. 6. cap. 5. idem Albert. 3. cœli. tract. 2. cap. 1. & 8. & Iandun. 6. Physi. q. 4. & alij multi. Rationes pro ista sententia possunt multæ formari.

Prima est ab authoritate ut autem hoc latè examinemus, non missa. Accedit inutile aliquot loca Arist. inquirere: dicit igitur 1. Gene. text. 1. 1. 84. quod miscibilia non corruptuntur in mixto, ergo manent se. Testimonia secundum formas: dicit etiam, quod sunt separabilia à mixto, col-

ligitur ergo, quod ibi sunt secundum formas, alias non extantur.

2. Præterea est secundum testimonium. I. gene. tex. 88. dicit, gutta vini non misceri multæ aquæ, quia soluitur forma vini ergo, et miscetur, non debet solui, & corrumpti forma.
3. Tertiò, eodem primo gen. tex. 90. mixtio inquit est miscibili alterorum unio, colligitur, si miscibilia in mixto tantum altera sunt, ergo non sunt corrupta: quod n. alteratum est non corruptum est, sed existit.
4. Præterea quartò, ex lib. 4. Meteor. c. 12. in principio, ubi dicit opera naturæ, scilicet mixta componi ex elementis vi ex materia, ex ratione, ut ex substantia & forma: ex hoc sic colligo: forma & materia manent secundum substantiam in compotio, ergo etiam elementa in mixto.
5. Præterea quintò, in I. gene. animalium, c. 2. & 12. Meta. tex. 15 dicit quod totius viventis materia sunt partes dissimilares, dissimilari autem materia sunt partes similares, similarium autem elementa: collige, sed dissimilares sunt actu in toto, & similares in dissimilariibus, ergo etiam erunt elementa actu, & secundum substantiam propriam in similaribus.
6. Præterea sextò dicit, 2. animæ, tex. 39. quod nisi esset anima in animali, elementa dissolventur, & rursum quodque discederet: quod si non esset formaliter, protectio non esset ista bona consequentia nam quod non est, dissoluitur.
7. Præterea septimò, ex eodem 2. de Anima. tex. 52. dubitat, quare sensus non sentiant elementa ex quibus constat. Resp. quod non est medium inter sensum: & talia elementa: supponit igitur elementa ibi formaliter esse.
8. Præterea octavo, I. gene. animalium, c. 18. dicit contra aliquos dicentes semen animalis decidi ab omnibus partibus animalis: dicit contra hos Arist. sequetur, quod etiam ab elementis decidetur, ex quibus est animal: hæc ratio nihil valeret, nisi essent ibi formaliter.
9. Præterea nonò, in lib. 2. cæli, tex. 22. & lib. 3. tex. 68. probat, quod elementa non habeant figuram, quia aliter non facerent quodcumque mixtum, quia deberent seruare in mixto suam figuram, non cum est quod ratio non valeret, nisi essent formaliter elementa in mixto.
10. Denique multa sunt in Arist. præcipue in 4. Meteor. quæ vix possunt explicari, nisi supposito hoc, quod sint in mixto formaliter elementa. Ex omnibus igitur his locis sumitur argumentum primum, quod est ab autoritate.

Sic se-

Sit secundum argumentum ex definitione elementi. 5. Metap. 3. argum.  
et 3. elementum in inquit, est, ex quo, cum insit, sit aliquid, in diuisibili- ratione à  
li secundum speciem: elementum ergo manere debet in re, cuius definitio-  
est elementum: at ista simplicia corpora dicuntur elementa mixtorum, debent igitur secundum seipsa manere in mixtis: aliter n. si  
non ipsa, sed ipsorum materie essent elementa.

Tertium vbi est passio alicuius subiecti ibi est & ipsum subiec- 3. argum.  
tum formaliter, ut notum est: at qualitates primae sunt passio-  
nes quatuor elementorum, vbi igitur ipsae sunt, etiam erunt ele-  
menta, at in mixtis sunt tales qualitates, ergo etiam formaliter e-  
lementa.

Quarto, Mixtum est compositum ex elementis quae sunt sub- 4. argum.  
stantiae simpliciores, ergo manent simpliciter elementa, probatur consequentia: si enim non sunt formaliter, sequitur quod forma substancialis mixti, immediatè vnitur cum materia prima mixti, sic autem tam simplex substantia esset, sicut elementum: nam accidentia non faciunt compositionem substantiam.

Quinto, materia habet ordinem mediatus ad formas mixto- 5.  
rum: primo. n. respicit elementorum formas, ergo ipsa manent  
in mixto, aliter mixta forma immediatè esset materie. conse-  
quentia est nota, sed antecedens probatur: si n. non haberet ordi-  
nem mediatus materia ad mixtorum formas, sequeretur, quod  
elementa non essent causæ per se, & necessariæ mixtorum, quod  
aperie est contra Arist. Sequela patet, eam ex se materia ita im-  
mediatè potest recipere formam mixti, sicut & elementi oportet  
ergo fateri si elementa habent ordinem essentialē ad mixtum,  
quod manent secundum formas in mixto. nec forma mixti pos-  
sit inesse materie, nisi per elementorum formas.

Sexto. Mixtum mouetur non motu proprio, sed elementi in i- 6.  
psa prædominantis, ut dicit Aristot. 1. cœli, text. 7. ergo ele-  
mentum, in ipso formaliter manet: aliter enim quomodo posset  
mouere.

Confirmatur: quia quedam mixta dicuntur aeres, quedam ter-  
rea, & aquæ, quod non esset nisi talia elementa ibi formaliter  
essent.

Confirmatur etiam quia in quibusdam manent elementorum  
qualitates ferè ita intenæ, ut in lapidibus siccitas, & frigiditas est  
ergo in his terra formaliter vel elementum, cuius qualitates illæ  
sunt.

Septimo, in putrefactione manent cineres, & partes terræ. ergo 7.  
verè ante erat ibi terra. Cum n. calor putrefaciens resoluit humi-  
dum, quod continuat ipsas partes videntur superesse terræ partes

discontinuante, & sic cibes sunt, sicut sit in humida terra, potius quam exsiccata est.

8. Octauo, quia possit vivens simplici elemento nutriti, quod falsum est. Sequela probatur, quia in vivente consistit, nisi materia ex elemento. si non formaliter manet, ex quo autem vivens est, ex eodem nutritur. His igitur rationibus induxitur haec opinio.

**Opin.** Altera opinio est in opposito extremo, existimat enim, quod

**D. Tho.** elementorum formae nullatenus in mixto manent, sed ipsorum

**Aegid.** materie, nihil igitur substantiaz miscibilis manet, nisi materia.

**Op. sec.** Hoc tenet S. Tho. hoc loco supra text. 84. & Scorus, Capitolum, Gregorius, Herueus, omnes hi 2. ten. d. 15. quæst. 1. idem Coe-

ciliatio differentia 16. Marsil. quæst. 22. Albert. Saxo. quæst. 19.

& Aegidius, & alij. Rationes pro hac sententia, haec possunt

esse.

**I. arg. à te** Prima sit ab autoritate Arist. 1. gene. text. 84. in fine explicata

**Simonis.** quomodo manent elementa, dicit, quod dicuntur manere, quia

**I. secon.** virtutes eorum manent.

3. Præterea est locus notandus 2. de par. c. i. in principio, enarrans tres viventis compositiones: dicit primam esse ex elementis & corrigens hoc dixit, potius ex virtutib. elementorum, quas posse numerari esse quatuor qualitates.

**3. Arg.** Secundum argumentum est, si elementa manerent in mixto formaliter sequerentur, quod generationis subiectum esset non ma-

teria prima, sed ens actu: at hoc falsum est, tunc enim quod gene-

raretur, esset accidentis, quod aduenit enti in actu. Sequela proba-

tur, quia cum mixto sit, est generatio ipsius secundum formam

substantiam mixti, at ista non sit nisi ex subiectis elementis, que

sunt actu entia.

3. Tertiò sequitur quod esset corruptio substantiaz: & non esset resolutio in materiam primam, sed in ens actu, quod est contra Aristot. hoc lib. text. 21. Probatur sequela, quia si mixtum ex ele-

menti actu constat, ergo in ipsa actu resoluitur, & sic mixti

corruptio per se stat ad elementa actu, & non ad materiam pri-

mam.

4. Quartò, si mixta habent formaliter elementa, sequitur quod corrumperentur à contrario elemento: hoc autem videtur fal-

fuminam pisces in aqua non destituuntur, ergo non habent for-

maliter ignem: aliter enim ignis ab aqua possit extingui.

5. Quinto, (& hoc S. Thomæ) sequitur, quod vel non esset vera

mixtio, vel duo corpora se penetrarent, quorum verumque imposs-

sibile est. Probatur sequela: sumo particulam unius elementi in

mixto: peto, vel in illius materia sunt formæ aliorum cuam ele-

mento.

elementorum vel non: si dicas: quod non, iam non erit mixtio, mihi ad sensum contra Aristi sententiam trac. 86. & erit potius compo-  
situs, si diversæ illæ particulae, diversum situ habeant & continuæ  
vel contiguae sint. Quod si dicas: sunt simul plures particulae sub  
eodem situ, iam est penetratio corporum.

At si des alterum, quod in materia. ubi est unius forma, sunt aliæ  
formæ aliorum, videtur hoc fatuum, quia materia non recipit duas  
formas, quarum una essentialiter nos ordinatur in alteram, & sicut  
vegetaria ad sensitivam, & hæc ad rationalem: ac unum elemen-  
tum essentialiter non est ad aliud ordinatum, sed sunt inter se di-  
versæ, ergo una materia non potest tales plures formas simul co-  
epere.

Sexto: forma substantialis quælibet ex se apta est, unum suppo- 6.  
situ cum materia facere, ergo ubiunque plures sunt formæ, ibi  
sunt plura supposita si ergo elementorum formæ sunt in mixto,  
ergo mixtum non est una per se substantialia, sed multæ: loquamur  
de formis, quarum una non est propter alteram, sed quæque per se  
potest esse, quales elementorum formæ sunt.

Confirmatur, quia unaquaque illarum formarum, informat ma-  
teriam & facit ens per se, & dat suum esse, quæc esset una res ha-  
bens quatuor essentias, & essent quatuor simul species.

Septimo: Si elementa manent in mixto secundum proprias for- 7.  
mas, ergo mixtio est violenta, & non naturalis, similiter & mix-  
tum: quod patet, nam elementa ibi sunt extra loca propria natura-  
lia derenta, reseruantque cum formis propriæ inclinationes.

Octavo: Quælibet forma suam habet propriam dimensionem &c. 8.  
dispositionem in materia, sunt igitur in mixto multæ dimensiones  
& variae, immo contrarie dispositiones, quod extra rationem  
videtur. Hæc sunt argumenta quibus opinio ista potest con-  
firmari: superest, ut quod mihi probabilius videtur, ostendam.

Attende tamen primum, ne sit confusio vlla in autoribus legen- circa au-  
dis, quod qui dicunt elementa manere formatiter in mixto, sunt tores pri-  
dicti in quatuor sententiis in prima sunt Avicep. 1. suff. c. 10. dicit, ma senti-  
menta esse in mixto secundum suas formas substantiales por- tia, qui  
fectas & integrass; siue orante prius, quam miscerentur tamen v- sunt in  
tiatio facta est in solis qualitatibus, eo, quod remissiores eò, quod quatuor  
remissiores sunt: ignis igitur manet integer in substantia, sed tunc classes di-  
tas, & calor ipsius remissiores sunt & impuriores eò, quod sunt cū fratribus.  
humiditate & frigiditate coniunctæ: unde in quolibet etiam ele- Avicep.  
mento, quod in mixto est, quatuor temperatæ qualitates sunt: Huius & Alber-  
tæ sententia est Albertus Magnus trac. 6. c. 3. & Hugo sent. 1. 2. Avicep.

1. Funda.

Auctor: doct. a. c. i.

Altera sententia est Averrois 3. celesti com. 67. quamvis enim in lib. 1. gen. com. 90 consentire vult sit com. Avic. ramo in lib. 3. celesti pluri impugnat: Ipsius igitur sententia est, quod elementa continent secundum formas. in mixto, remissa ratione ita, ut remissio non solam sit in qualitatibus, sed summa in ipsis formis. Vnde sit, ut in qualibet parte elementari cuiusque convenienter in mixto, sit quatuor qualitates temperatae: similiter etiam quatuor elementorum formae in gradu simili cum qualitatibus.

**Note 1.** Dicit autem Averrois quod non incognitum, formas has substantiales esse huiusmodi, ut simul sit in accidentia materia, recuperaque magis & minus, sunt enim medie inter substantialia formae perfectas & inter accidentia, cum his omnia convenienter, quod descripunt magis, & minus: cum illis vero, quod sunt aperte rursum per se cum materia facere.

**Note 2.** Adverte autem, quod veraque sententia ista conuenit in hoc, quod unam constituit formam, aliam substantiam multum simplicem præter formas elementorum, ratione cuius rurum differt specie ab alio & unumquodque perfectam habente speciem.

**3. sententia** que munera & suo viguisse tempore, quod elementa in mixto secundum tribuitur partes suas substantiales: has autem partes dicunt esse entitatis qualitatem, ex quibus forma integratur, que ratione sunt eiusti modi, ut nec habeant idem nomen, nec ratione eam forma elementi, quoniam necegrant: dicunt igitur, quod manent, elementa secundum aliquot harum partium: ita autem, ut non sit alia forma mixta, id est ea præter harum particularum ordinem, & dispositionem: hæc opinio tribuitur Aureolo.

**Alliorum.** Quarta sententia est, quam adducit Marsilius. q. 22. aliquorum assertorum elementa manere cum formis integris, ut dicebat Avic. solutumque remissionem esse in qualitatibus, etenim non potebat formam aliam mixtum, nisi proportionem, & elementorum concordiam. Hi igitur qui præter materialiam aliud ex elementis substantia in mixto ponunt, sic partiri in suis sententiis vide.

**3. conclus.** Ut autem singulæ examiniuerit, si prima conclusio. Elementa in mixto non manebat secundum illas entitates, quas opinio sententia ponit. Hæc conclusio multis rationibus, quibus alioz impugnari debent, refelli potest: Sed quia improbabilius valde est, & non non iustificetur, uno argumento refutatur opinio talis, conclusio sententia. Iu quoque confirmatur. Forma elementi secundum se vel est simplex Probatia. & indivisibilis, vel diuisibilis: si deinceps primum, nullæ igitur habebit par-

bit partem integrantem si datur secundum, nō videtur profecto, quæ partes physicas possunt sequendum se habere, mīli graduale sc̄endūt iorenū, & remissum: erunt igitur partes gradus, gradus autem sūmū. Sups eiudem rationis, & denominationis cūm rōto, ut patet in aliis formis gradualibus, gradus enim caloris caloris est: ergo ita erit in illis, quod est contra ipsam opinionem.

Secunda conclusio. In mixto est ynicia forma Simplex, distincta 2. conclus. ab elementorum formis: hæc est contra quartam sententiā. Pro- contra 4. batur primò: vnum mixtum differt essentialiter ab altero, ergo classē au- per, aliquam formam propriam: consequentia est nota: quia tem- torum pri- peries & dispositio, est solum accidentalis forma, qualis domus me sentē- forma: antecedens autem notum, quis enim negavit, aurum & la- tie. pides, specie differre similiter, & alia mixta inter se? I. Ratio.

Secundū sequeretur: cūm mixtum generatur & corruptitur, 2. Ratio, quod tantum esset alteratio, quod absurdum est. mixtorum enim productio simpliciter generatio est, tæquela patet, quia secundum illorum sententiam non producitur forma de novo, nec induci- tur in materiā, sed solum est temp̄ries, quæ sola alteratione qua- litatum sit.

Tertio. In mixtis singulis sunt simplices qualitates, quæ sunt ip- 3. Ratio. sorū passiones, ut patet de virtutib⁹ ac proprietatib⁹ lapidum, & herbarum, & aliorum: ergo etiam suæ simplices substanciales formæ singulis propriae.

Quarto, si non esset forma vna superaddita continens, & vnijs 4. Ratio. elementa ipsa, profecto dissoluerentur, & vnum quodque in suum proprium decederet locum, cum ibi secundum ipsos for- maliter sint: est ergo forma mixti præter elementorum formas.

Tertia conclusio. Elementa non manent in mixto secundum 3. Conclu- formas suas substanciales remissas: hæc conclusio est contra Auer- sio. roem: probatur primò. Si formæ substanciales elementorum su- cōtra A- seiperent magis & minus, consequenter essent contraria, ut patet: uer. 1. ra- at ex hoc quatuor absurdā sequuntur. Primum est: nam ad substā- tio, quia riām esset motus, ipsa quæ successiū acquireretur, quod profecto ex senten absque illa limitatione Arist. negat 5. Phys. sequela probatur: nam ita Auer. vbi est contrarietas, & intensio, ac remissio, ibi manifestè mo- 4. Ab- tus est.

Alterum est: sequeretur, quod elementum non alteretur: quod quantur. est fallum: cum elementa sint primò, ac maximè alterabilia. Se- quela ostenditur: quia quod alteratur, debet idem manere sub v. Primum. troque termino: at ignis dū frigescit, nō manet idē, quia sem per dū frigescit in ipso fit, remittitur ipsius forma, ac per conse. 2.

quens aliter se semper eius substantia habet.

3. Tertium est: quia si forma elementi suscipit magis & minis-  
tique denominabitur magis vel minus: at nonquam cōcedunt lo-  
curio taliē, sit magis aqua, sit minus aqua, nec de aliis elementis  
go non recipiunt ipsorum formæ magis vel minus.

4. Quartum est quod quories sit variatio in qualitatibus sem-  
per fieret variatio in formis substantialib. elementorū hoc autem  
quamvis absque ratione conuidicenti persuadet, quod quoris a-  
qua calefit, redimitur forma substantialis ipsius, & similiter  
forma ignis: similiter cum ego calefio, producitur unus gra-  
dus formæ ignis in me cum calore e. similiter cum aer frigescit  
quirit partem formæ aquæ. Hæc omnia profecto absurdiora  
philosophia.

5. Argu. Est sedundum principale argumentum contra Aver. si in mate-  
rialia unius elementi sunt simul quatuor elementorum formæ per-  
vel immediate informant materiam, vel non: si non ergo iam res  
recipitor per aliam, quod est impossibile, cum non sint ordinatae  
essentialiter, sed materia sit in potentia immediata, & potentia ad  
omnes eas: si autem immediate omnes sunt in materia ergo inde  
habent inter se, ut una non contrahat aliam nec determinante requiri-  
tur igitur, quod qualibet multiplicata esse substantiale diversum, &  
sic absolute sunt plura, & unum per accidens.

Note. Et nota, quod nisi una forma substantialis existens cum altera in  
eadem materia compositionem faciat cum ipsa ipsaque deter-  
minet: tunc multiplicata esse substantiale, & oppositum est figura-  
tum: & hac ratio vi usus est S. Tho. superior, ut dicitur.

3. Tertium argumentum est: sequitur, quod formæ etiam perfectæ  
substantiales præter elementorū formas suscipiunt magis & mi-  
nus, quod negat Averro. probatur sequela: nam alia mixcentur, que  
perfecta sunt, ut vinum, & alia multa, que in theriaca, & electu-  
riis sunt, quorum mixtio propriissima est: oportet ergo, horum  
formas suscipere magis & minus, si mixtio sit hoc factum. Atque  
generaliter de omnibus loquitur est mixtione.

4. Quartum est S. Th. super tex. 84. sequitur, quod inter costradi-  
ctoria est medium: sequela probatur, quia accidens est, non sub-  
stantia: si igitur est medium inter substantiam & accidentem, est in-  
ter substantiam, & non substantiam.

5. Præterea arguit S. Tho. & est quintum argumentum. Quæ di-  
versi sunt generis, non habent medium: at substantia, & accidentes  
sunt genera diversissima, non ergo medium habent.

Resūcitur sententia Averroistæ: Ad hæc duo argumenta respondent Averroistæ, quod forma e-  
lementi non dicitur media, per participationem, sed per similitu-  
dinem.

dinem, sicut simia est medium inter brutum & hominem.

At ista respon. est nulla, quia re vera, talis forma non haberet cū 1.  
accidente, & substantia conuenientiam, nisi secundum suam natu-  
ram esset media inter ipsa.

Præterea, quia ipse Auerroes. 3. cœli. com. 67. dicit esse medium 2.  
inter substantiam & accidens, sicut rubedo est inter albedinem &  
nigredinem: non igitur de medio secundum similitudinem lo-  
quitur.

Est autem sextum argumentum, quo mihi persuadeo maximè 6,  
impugnari istam sententiam. Aduerte igitur, quod non potest sal-  
vare mixtio hac via: sicut enim quatuor portiunculae elementorum  
quatuor in quarum qualibet dicit esse quatuor, elementorum for-  
mas: sumo illam, quæ erat ignis, in hac enim tres aliae debent pro-  
duci, tunc aer producit suam, non calefaciendo, sed humectando:  
aer enim nos calefacit ignem: aqua producet aquæ formam infri-  
gidando: terra ergo quomodo produceret non exsiccando, quia  
ignis siccus est, & potius perdet ex sua siccitate, quam acquirat: nō  
infrigidando, quia iam per infrigidationem aqua producitur. Quid  
si des per frigiditatem produci terram & aquam, quid absurdius  
quam per unam frigiditatem recepram in igne duas produci for-  
mas? nam non sunt duas frigiditates in igne, sed una: idem sit argu-  
mentum de singulis elementis, & nota argumentum, quia firmis-  
sum est.

Septimum argumentum, sequeretur posse formam ignis con- 7.  
seruari sic calore ultra medium, & dari ignem frigidum: quod  
patet in mixtis natura frigidis, in dō vero si posset sic in mixto re-  
periri ignis frigidus, & conservari quid verat quod minus & seco-  
rum? certè immediate ante introductionem formæ, mixti illius  
frigidior erit igo iam frigidus, & nondum erit forma mixti pro-  
ducta.

Confirmatur, sequeretur quod formæ semper aliquorum ele-  
mentorum producerentur cum qualitate sua remissa circa me-  
dium illorum, videlicet, quorum minores qualitates manent in  
mixto, hæc autem omnia sunt valde absurdæ, atque ideo hæc Auer.  
opinio est omnino à ratione aliena.

Quarta conclusio. Formæ elementorum non manent in esse 4. Conclu-  
perfectione: hæc est contra Avicenn. cuius opinio licet falsa, proba- cōtra A-  
bilior tamē iudicatur à S. Thoma. quam opinio Auerrois: & e- ni.  
go ita credo tamen conclusio probatur primò. Formæ elemen-  
torum manent perfectæ in mixto: ergo & substantia perfecta, er-  
go species perfectæ differunt, ergo continuari nō possunt: qnq; enim 1. Rati.  
Species differunt: continuari nequeunt, ut dicit Aristoteles. 5. Phy. u.

- tex.39. quod si non continuatur, non est mixtio: non enim ex mixtum vere unum.
2. Secundò sequitur, quod forma mixti esset accidentis, quod falsum est, sequela probatur, quia aduenit enti perfecto, & actu, supererit enim ignis, & alii iam in substantia perfectis.
  3. Tertio adhuc non perfectam facit mixtionem, quia si non mixti, est elementi pars habens quatuor qualitatum temperie sequitur, quod unum elementum posset esse mixtum, quia potest per actionem suam, & repassionem à contrario habere quatuor qualitates refractas: poterit ergo ibi esse mixti forma, quod nullum concedet, mixtum esse.

**Arg. A.** Auerroes ponit argumentum contra Auicennam 3. cch. conseru. cōtra **Auis.** 67. quo vult probare, quod si forma elementi potest integratim remissionem pati in suis qualitatibus, quod posset esse propositus absque tota qualitate: argumentum est hoc: sic, verbi gratia ignis, si ignis potest esse absque hoc gradu caloris, cum omnes sint eiusdem rationis, non eris maior ratio, quare possit esse absque hoc, quam absque illo, ergo poterit esse absque omnibus simul.

**Argum.** Hoc argumentum, iudicio meo, est absque villo iobore, & loquaciter. **Auer.** phisticum est, quidquid nonnulli dicunt, fuit enim iustitiae manus sententia. festissima. Primum non valer, materia potest esse absq; huc forma,

1. & absque ista, & illa, ergo absque omni collectiuē: argumentatio vana est.
2. Præterea corpus unum potest esse absque hoc, & illo loco. ergo absque omnipi. Præterea mixtum potest esse absque hoc, vel illo colore, ergo absq; omni. Vnde sunt huiusmodi collectioes, quas imitatur Auer.

Demum responderi facile potest, quod cum ad certū terminum 3. remissionis peruenierit sub minori cōseruari forma elementi non **Vis argu.** poterit: quia requirit ut minimū talem gradum sicut & reliquæ **Auer. se.** omnes formæ requirunt quandam certū gradus dispositionem: nū cū dū quos cōserueretur.

**dam.** Aliquis pro ipso respondent, quod debent intelligi supposito, Reiciuntur quod talis passio sit propria elementi: tunc enim qua ratione **V.** ista defensus gradus legesabilis est, eadem ratione & alijs.

**Sq.** Sed hæc defensio nulla est: nam esse in loco etiam est passio cor- 5. Con. Ad poris, & habere formam materię, & calor ac dūpositio mutuāl- argumētū, la igitur est argumentatio.

**Et primo** Quinta conclusio. Nil ex substantia elementorum manet, ad testimo nisi sola materia. Hæc conclusio nota est ex præcedentibus, nū a rī: st. si enim aliud ex substantia maneat, esset forma, ac ostium est, quod

utd talis nec secundum esse perfectum , nec secundum esse re-  
ni flum manet , sola igitur materia ex substantia manet . An tamen Ad 1. testi-  
liud maneat præter substantiam , disputabitur in quæstione te- monian-  
tienti .

Nō dupli-

Interim tamen ad argumenta respondere oportet , & primo ad cetera ali-  
o Aristo . in oppositum adducta , quorum nullus concludit , sunt quid ter-  
renim multa testimonia apparentia . Ad primum igitur responde- rumpi .  
tut quod duplieiter elementa corrupti possunt : uno modo , cum  
alterum in alterum mutatur , ut ignis in aquam mutatus corrupti  
dicitur : altero modo , cum non in alterum , sed potius ambo in  
tertium quoddam mutantur , quod non quidem contrarium , sed  
potius virtute , & valore ambo continet : & hoc pacto ab solutè  
non dicuntur in mixto corrupti elementa , cum virtute maneat ,  
& præterea secundum suas qualitates . Dico igitur quod Arist. di-  
cit , non corrupti miscibilia modo priori : at corruptuntur mo-  
do posteriori .

Ad id autem , quod dicitur ipsa esse separabilia ; dico primò se-  
cundum Phil. quod sensus est , non quod à mixto separantur , sed separantur  
quod talia sunt ex se , ut quantum est ex se , non repugnet ipsa le- elementa  
parari . Dico etiam , quod separabilia sunt eo quod ex mixto pos- à mixto .  
sunt elementa generari rursus , scut ex elementis generatum est  
mixtum , quæ videlicet erant in virtute in forma mixti , & fiunt in  
actu propria : erant inquam in actu alieno , & fiunt in actu pro-  
prio : erant inquam in actu formæ mixti eminenter , & fiunt in a-  
ctu specie proprio . & hoc dicitur separari , ut quæ erant simul  
in virtute coniuncta , fiunt seorsum sciuncta in actu .

Ad secundum testimonium dico , quod vini gutta non dicitur *Ad 2.*  
mixta cum aqua , non solum quia corruptitur vini forma , sed  
quia ita corruptitur , ut mutetur in aquam : & hoc ipsa litera dicit .  
Habetur enim , quia soluitur forma vini , & mutatur in vniuersam  
aquam .

Ad tertium . Scotus intelligit definitionem illam , quod est uno *Ad 3.*  
miscibilium alteratorum , i. prius alteratorum : Alij dicunt , altera-  
torum , id est , corruptorum , & forsitan quod vocavit alterationem  
corruptionem illam posteriorem , qua aliquid ita destruitur , ut  
maneat in tertio : sic enim aliquo modo manet , ob id alteratum *alieno lib-*  
dicuntur . *In actu* *et non in*

At melius dico , quod mixtionem sumit Aristoteles coniun- *Proprio.*  
gendo totum motum , scilicet passionem , ac actionem mutuum *3. Solutio.*  
secundum quam se elementa refrangunt : ac ob id dicit alterata  
elementa , quia dum mixtio est , elementa alterata sunt , mixtione  
vero perfecta & finita , mixtum manet : in hoc autem elementa

destructa sunt: aliud est igitur esse elementa in mixtione: aliud vero in mixto.

*Ad 4.* Ad quantum dico, quod elementa vocantur materia alteratio nis, non compositionis: quod si componunt, id secundum materias & qualitates est, non secundum formas proprias.

*Ad 5.* Ad quintum dico, quod non est pars ratio illarum materialium: Elementorum enim compositione est secundum qualitates, & materias, similia ergo ex diversis materialibus elementorum, & qualitatibus consistunt: hoc patet 2. de partib. c. i. ubi dicuntur elementorum materialia esse propter similes partes, non autem dupla elementa.

*Ad 6.* Ad sextum, nota est responsio legenti textum, ibi enim contra Empedoclem agit, qui elementa non solum integra in substantiis, sed etiam in qualitatibus posuit: negavit autem esse ab anima augmentum: contra quem arguit Arist. quod dissoluerentur elementa, nisi ibi anima continens esset.

*Ad 7.* Et per hoc etiam ad septimum responderetur: ibidem enim etiam contra Empedoclem agit, & vera hoc argumentum non procedit, nisi ex virtutibus elementorum: haec enim sunt tantum libiles, & de his queritur, cum maneat intra se ipsum, cur non sentiuntur: & ipse textus explicat velut per corruptionem virtutes esse sensibilis.

*Ad 8.* Ad octavum responderetur, quod disputatio illa tota est contra Platonem, & Anaxagoram, & Empedoclem, qui integra elementa in re ponebant: unde isti textus non habent, nisi apparentiam.

*Ad 9.* Eodem modo responderetur ad nonum: loquitur ibi contra Democritum, qui figuratas naturaliter, & inseparabiliter in atomis ponebat.

*Ad 2.* Ad secundum argumentum Scotus, & Gregorius, volunt solum in definitione elementi clandi materialiam primam circa corpora naturalia: haec enim est proprietas & veritas elementorum: & hoc ego confirmo, quia ipse Arist. ibidem secundum aliorum dicta ponit, haec quatuor elementa esse elementa, ut notum erit legenti: non enim secundum ipsum propriam habent elementi rationem, ob

*Altera se-  
cunda  
dicio.* id semper vocata elementa nominatur. Alij dicunt, quod scilicet quod in virtute manent, sed melior est prior solutio.

*Ad 3.* Ad tertium dico, quod qualitates haec in summo sunt passiones elementorum, ita, ut nullibi sit qualitas harum vlla in summo gradu, ubi non sit elementi forma: at extra summum etiam aliis subiectis inesse possunt, quae eandem cum elementis materialibus habent.

Secun

Secundò dicitur quod etiam si violenter ad tempus posset esse in summo in aliquo mixto: at non naturaliter nisi in solo elemento est in summo, & ideo passio physica vocatur elementi ratione.

Ad quartum dico, quod si mixti substantia sola consideretur, *Ad 4.*  
non est magis composita, quam elementi, unica enim forma sub-princ.  
tantiali, & materia perficitur: at si consideretur quoad virtutes, &  
dispositiones, compositione multò est: continet enim in se virtutes o-  
nnium elementorum, & alias ex his procedentes.

Quod si dicas, tam compositum esset tum elementum, si solùm *Obiectio.*  
saberet quatuor qualitates refractas, ut accidit in uno clemento  
epasso.

Respondeo quod non est eadem ratio. Tunc enim elementum *Solut.*  
non esset in sua dispositione naturali, secundum quam duas habet  
qualitates: at mixtum in sua naturali dispositione multas contineat  
qualitates.

Præterea si subtilius consideramus, etiam ipsa forma substan-  
tialis mixti, & ipsa substantia mixti, est mixta in virtute, & emi-  
nenter continens in se ipsam formam, substantias & virtutes ele-  
mentorum eminenter, & ideo ex sua natura vult illas qualitates  
omnes elementorum remittas: immo eas efficit & conseruat in se,  
& facit in alio cum agit: quia haec omnia proueniunt à principio  
lo intrinseco substantiali, eminenter omnia continent in se, i-  
sus formæ mixti, sicut trigonus continetur in pentagono.

Ad quintum dico quod materia quidem ordine receptionis ita *Ad 5.*  
immediatè respicit formas elementorum, sicut mixtorum, & è princ.  
contrà: at ordine productionis, primo respicit elementorum for-  
mas, quia haec efficiunt mixtum: & sic stat optimè, quod elementa  
nt causæ per se mixtorum, & non ob id formæ ipsorum sint im-  
mediatè in materia, & per ipsas formæ mixtorum: v.g. forma ca-  
sueris non recipitur in materia, nisi præcedente forma animalis:  
on tamē simul est in materia cum ipsa. Ita de mixti, & elemen-  
torum formis.

Ad sextum, facilis est solutio: Dicitur enim elementum domi-  
ni secundum suam virtutem magis in mixto manentem, nos tamē  
cundam formam propriam, sed in virtute, & secundum formam  
renam.

Nec cœcludit, quod de lapide dicitur: multitudine enim materiæ,  
ræque virtutis magnum intentionem apparere facit.

Ad septimum dico, quod elementa mixti resolutione de novo *Ad 7.*  
ducuntur, ut alibi dicimus, & ex parte iam diximus.

*Ad 8.* Ad octauum responso facilis est: non sat enim est materia mixta lapidib. nutritremur, qui tamē mixta sunt corpora, sed quæsita proportio, & affinitas requiritur, qualem diximus in materia & nutritione, quæ in puro elemento non est. Ex his igitur pars duas questionis determinatio.

## Q V A E S T I O X V I I I .

*An elementa maneant in mixto secundum suas qualitates.*

**P**ostquam ostendimus elementorum formas nō manere in mixto, sed solas ipsorum materias, quantum ad eorum substantias: nunc superest de virtutib. & qualitatibus differere, quomodo maneant in mixto, & an maneant.

*Nota in* Aduerte autem, quod conueniunt omnes opiniones iuboc, quod quo omnes est quædam dispositio qualitatibus necessaria ad mixti formam, conuenient. p. s. lq; proxima, & propria, quam vocant temperiem seu compositionem: ut enim in elementis est certa dispositio ad formam a materia, ita etiam ad mixtum.

*In quo diff* At difficultas est, an talis complexio sit forma composita vel quatuor qualitates ad temperiem redactæ, an unica simplex virtute, & eminentia continens alias quatuor, ab ipsis tamen distincta. Quidam enim eam simplicem faciunt: quidam compositam: Sunt enim quatuor sententiae.

*1. S. Et. Sc.* Prima dicit quod est una simplex hoc modo, quod per immutabilem actionem, & passionem quatuor primæ qualitates destruuntur, vnaque resultat temperate continens omnes effectus aliarum: hoc tenet S. Thom. in præsenti, si tamen hæc commentaria ab ipso edita sunt: de quo aliqui non immerit dubitare: cum vbiq; aliis oppositam teneat sententiam, vt patet in omnib. illis locis, in quibus agit de remanebris elementorum in mixto contra Aver. vbi D. Thomas contendit tantum remanere materiam, & qualitates elementorum: in 3 etiam sent. distin. 16. q. 1. arti. 1. in corpore, & ad 4. manifestè docet oppositum querens enim, an necessaria morienti in homine sit solum à peccato vel etiam à natura, at etiam à natura, eo, quod sicut & alia mixta habet contrarias qualitates elementorum, ex quib. una prædominatur, & idem 2. sent. distin. 19. art. 4. ad secundum, ex qua remanentia qualitatum in 3. contra gent. c. 23. art. cœlum, & elementa vocari corpora simplicia, quoniam non constant ex contrarietate, quare quæ mixta vocantur, eam continent secundum D. Th. Sed illa sententia hucus illius qualitatibus

lizatis, est Sc. 2. sent. distin. i. s. vnicā & & Auct. i. suffic. c. 10. & Scen.  
i. doctr. 3. c. 1. & ibidem Hugo Senen. Similiter Alber. 2. Phys. tract.  
2. cap. F.

Altera sententia est, quod non manent quatuor illæ qualitates, 2. Sene.  
tamen manent duæ simplices aliq; vna media inter calorem, & fri-  
giditatem altera media inter humiditatem, & secutatem, & ha-  
duæ possunt aliarum effectus temperare facere: hoc sequitur co-  
ciliator. differ. 16, & Albert. Saxo. q. 19.

Tertia sententia est, quod manent qualitates temperatæ ex eisdem 3. Marfil.  
quæ erant in elementis ablatæ excelsu: vnde complexio est illa *Fervetij*,  
temperies, seu compositio ex illis quatuor qualitatibus remissis: &c.  
hoc tenet Marfil. q. 22. & alij multi, & *Peruelius* lib. 3. *Physiologia*  
c. 3. quamvis iste dicat, qualitates esse in summo, & similiter for-  
mas esse actas.

Quarta sententia est aliorum Thomistarum, ex D. Tho. sent. 4. Sens.  
qui non differunt ab opinione præcedenti, nisi in hoc quod di-  
cunt non esse easdem qualitates numerò, quæ manent in mixto  
cum his, quæ erant in elementis, quia ad ipsorum corruptionem  
corrumptur; sed sunt aliæ eisdem specie productæ cum forma  
mixta, sicut etiam dicunt in aliis rebus: dispositiones enim præce-  
dentes formam, non manent cum veniente forma, quia corrum-  
puntur cum subiecto in quo erant, quod superius quoque de-  
claravimus. Hæc igitur sunt Philosophorum opiniones in hac  
parte.

Sunt autem argumenta, quibus probatur complexionem esse Argyrum  
vniacis simplicem qualitatem: primò, ita se habent formæ sub-  
stantiales elementorum ad formam substantiam mixti, sicut i-  
bandum plorum qualitates ad mixti qualitatem, & complexionem: sed cōplexio-  
formis elementorum responderet vnicā simplex substancialis *nem esse*  
forma, ergo & ipsorum qualitatibus vnicā simplex mixta quæ-  
litatem.

Secundò, si complexio esset temperies qualitati, sequitur quod Primum,  
consisteret in indiuisibili: omnis enim proportio in indiuisibili 2.  
consistit: minimo. n. mutato tota ratio temperamenti mutatur:  
at hoc videtur falsum, ciò enim res à proprio temperamento re-  
cederet, facilq. causa dissolueretur, ac corrumperetur causus op-  
positum experimur: aliquando. n. res multum calefit, non tamen  
ob id temperies est mutata.

Tertiò sequitur etiam, quod multa contraria simul essent: & 3.  
adæquatè in eadem parte subiecti: hoc autem videtur falsum non  
enim contraria se mutuo patiuntur. sequela patet, nam quilibet  
pars temperata est.

1. Concl. Quod se quidam quid at eidens mutaret subiectum qualitas esse quasi quod se inveniente erat, prout in mixto mutaretur.

dam qua- Pro huius resolutione sit prima conclusio, esse qualitates qualitatis secundam secundas simplices formae et distinctas à primis qualitatibus ap- cundas in sartimque effectus in mixto nelli dubium est, non tamen hoc ac mixto. complexiones. Explicatio sunt in mixtis coloris in pectore, & odore. Qualita- virtutes quedam, quae non elementis infusa ex aliis rati- tes secundas virtutibus in mixto causantur. At novum est, quod huiusmodi denotant qualitates sunt distinctæ ab aliis elementarib. quatuor, qui pri- ciplia- cipet vocant. At non sunt tales complexiones, duo enim respon- nes. complexione alterum est, quod sit dispositio mixti formæ in. Que re- pecedens, & in materia conservans huiusmodi qualitatis possi- quiratur sequuntur formam ab ipsa que conservatur.

ad comple- Alterum est: quod talis complexio efficiat effectus quatuor pri- xionem. marum qualitatum, ut huiusmodi qualitates sed nos praestamus.

1. cunctis per se calefactione, vel frigescatione, humiditate, vel exsiccatio-

2. quae anima complexio temperare facere debet.

2. Conclu- Secunda conclusio Complexio non est ipsa simplex qualitas ab non est. aliis per mixtam pugnam, & corruptionem relata.

na quali- As conclusio probatur primum auctoritate, dicit Arist. 4. Meteor. tas.

c. i. quod per purificationem calor solvit, à proprio humido, &

1. Arg. tunc restat siccitas: si igitur omnia ista una simplex qualitas est,

à testimo- quo modo posset variare dissoluti ab alio.

nisi. Præterea 2. de anima text. 123. & 124 dicit, sensus consistere in Primum harmonia qualitatum, quæ ledunt à vehementer sensibili & quod sent. plantæ non sentiunt, quæ a calefiant, & frigescant, id est, habent has qualitates extra modum debitum; sunt igitur illæ formaliter ibi.

Præterea 2. de partib. c. i. dicit compositionem primam esse ex quatuor qualitatibus, quas ab eo quatuor, & ipsi uidenti dicuntur, & similia testimonia sunt multa in Arist.

2. Arg. Probatur secundum, in mixtione sunt aliquot qualitates excedentes rationem, ut diximus in extremitate, ergo non possunt corrupti, ut producatur aliquid. Nam non est nullum corruptissimum qualitatum. Non sunt formæ elementorum, quia non sunt coniunctæ illis, sed sunt in forma, quia antecedunt hæc, nec alii debiliores qualitates, non igitur qualitates.

Solu. qua- Quod si dicas corrupti cum subiectis elementis, hoc non va- possit af- ler: primum, quia Autem non sic respondere poterit, qui ponit ibi manere formas. Præterea licet corruptantur non ob id qualitates corrupti sint, ut probauimus alibi.

3. Probatur tertio, quia si qualitates illæ corruptantur, & for-

mam inde

magis tunc nullum esset producens talern qualitatem: ergo etim pēto cum producitur illa qualitas à quo producitur cum forma mixti, non à qualitatib. si non sunt, cūm illa est rnam quod non est, non producit immediatē, non etiam à formis elementorum quia, vt ostendimus, non sunt tunc, cum illa qualitas est forma mixti, quod si sunt, vt dicit Avicen. nō poterunt etiam producere, quia ipsæ non agunt, nisi per suas qualitates. Vnde igitur quomodo non sit agens proximum illius virtutis, manent ergo qualitates ipsæ, & considera argumentum hoc.

Probatur quartd, temperamentum animalis mutatur secundum atatem: pueri enim humidi, & calidi sunt valde seves fccci, & frigidis, quod si vna simplex est qualitas temperamentum, sequitur, quod totum dissolvitur, non enim aliter vna simplex qualitas mutari potest in alteratn: periret igitur animal & mixtum in tali mutatione, quod falsum apparet.

Probatur quintd, quia commune dictum est omnium philosophorum, & medicorum, constare cuncta hæc ex contrariis; ob id ipso tempore resoluti, & perire, quod si vna est simplex qualitas mixti, non ex contrariis vterq; constaret, nec in se ipso principia corruptionis haberet.

Probatur sexto ex mutatione vnius mixti in aliud, in qua vnum aliud fit temperatum, vt cum ex animali fit eadauer: nō videtur, à quo talis qualitas produci possit. Præterea septimn, quia calor mixti est trahibilis sicut elementi intenditur etiam calore elementi, similiter alias qualitates: sunt ergo eiusdem speciei, & ibi manent.

Terria conclusio. Complexio est temperies quatuor primarum 3. Conc. qualitatum: hæc conclusio sequitur clare ex præcedenti, ac pro est tempere non alia ratione probatur.

Nota tamen, quod tales qualitates, vt sub forma mixti sunt ha- 4. prima- constantiam, & constantiam, non enim facilis causa remouen- rum qualitatibus, immo excedente aliqua qualitate extrinseca vi formæ expelli- litatum. ut ad pristinumque se temperamentum reducit forma. Habent Nota tiam hæc qualitates operationes alias adhuc tanquam mixti for- næ instrumenta, quas in elementio non attingebant, vt alibi o- tendetur.

Quarta conclusio. Tales qualitates sunt eadem, quæ erant in qualita- 4. conc. elementis, refractæ tamen, & temperatæ, & hoc est contra quartam sententiam, quam non impugnamus, eo quod satis diximus torum moperius circa hoc, oportet igitur, vt argumenta solvamus.

Ad primum nego similitudinem illam; sat enim est, quod sicut fractæ. elementorum formis responderet vna forma mixti, ita qualitatib. Ad 1.

respondeat illarum temperies, non tamen est opus quod sit una simplex qualitas, sicut illi est una forma mixta, quia id non potest esse, nam forma produci potest à mixtione elementorum & à qualitatib. immediatè, at qualitas illa non poterit si tales qualitates corrupti debeantur: deest n. proximum agens.

*Ad 2.* Ad secundum dico, quod physicum temperamentum non consistit ita in indivisiibili, sicut mathematica proportio, sed aliquam latitudinem patitur.

*Note.* Aduerte autem quod per excessum vius qualitatis non latitudinem dicitur nouum temperamentum, nisi sit fixum & formam conueniens.

Patitur etiam latitudinem extensivam, non n. cum vix patitur non temperata, ob id totius soluitur semper temperies.

*Ad 3.* Ad tertium non negamus in gradu non summo contraria simul esse, quod ipsi fateri tenentur, dum n. nondum est mixtio perfecta, sed mutua pugna, tunc simul sunt contraria, nec hoc est ille impossibile, aut improbabile.

*Ad 4.* Ad quartum nota est solutio: nam accidentia immediatè subiectantur in materia, ut alibi diximus: hæc autem non mutatur. Totum est aliud, & aliud, quod vocant subiectum denominationis.

*Totius q. summa.* Ex omnibus his colligo elementa non manere secundum formas proprias: ac proprieas non manere actu in mixto, manere autem secundum materias & virtutes temperatas, & loco illarum formarum elementorum succedere formam mixtu, virtutes illas eminenter complectentes, acque ita manere virtute, & potentia.

#### Q V A E S T I O X I X .

*An mixtio sit possibilis.*

**Q**uamvis questio hæc ordine naturæ primo loco tractanda esset, tamen ordine doctrinæ, quia pender ex dictarum opinionum diuersitate, & quia communiter post alias disputeret, id dicendum commune in hoc sequemur, tum etiam quia non admodum refert.

*Sensus q.* Sensus igitur questio. An elementa possint coniungi ita ut ex eis mixtum fiat. Sunt autem argumenta in oppositum.

*I. arg.* Primum ut elementa ad mixtum conueniant, opus est aliquo mouente, & trahente ipsa ad mixtionem, sunt enim separatae queque in suis locis, at nullum videtur esse tale mouens non ad elementa ipsa ex se possint conuenire: quia extra locum non tendunt, ergo mixtio non est possibilis naturaliter.

Secun-

Secundum, dato quod conueniunt, adhuc non videtur posse fieri mixtio. In mixtione producitur noua substantia mixti distincta ab elementis, perfectiorque ipsis. at imperfectum non potest producere perfectus, ergo nec elementa producent mixtum, non igitur mixtio potest esse.

Tertius, si mixtum esset, quilibet ipsis pars esset mixta, sed hoc videtur esse non posse absq; corporum penetracione, hæc autem est impossibilis: ergo & mixtio. Quod debeant esse cum penetratione, probatur, sumo partem unius elementi, quæ futura est pars mixti, si talis est mixta, ergo sunt in ea alia elementorum aliquorum partes, ergo datur penetratio.

Quartus, mixtio debet fieri per miscibilium divisionem, sed tamen his fieri non potest, ergo nec mixtio. Minor probatur, vel dividuntur miscibilia in omnem suam partem, vel non: primum est impossibile: si autem non, ergo in alias partes divisione fit, non in alias, cum verò non sit ratio, quare porius in has, aut in illas divisione fiat, videtur, quod nulla possit esse divisione, & sic nec mixtio.

Quintus, ut mixtio fiat, necessarios est locus aliquis, at non videtur quis possit esse, cum enim unus sit, unius elemento erit naturalis, aliis tribus erit violentus: erit igitur mixtio violenta, quod absurdum est.

Sextus, elementa, si miscentur, debent esse quatuor: at non videtur quod alicubi possint trahi, & esse elementa quatuor, non ergo mixtio potest esse: antecedens probatur, quia si duo essent elementa, non esset mixtio, quia vel unum est fortius, & tunc alterius corruptio, vel utrumque est æquale, & neutrum ager: si autem quinque sunt tria, tunc duo erunt symbola, & agent, & vincent tertium, judee nec debent ergo esse quatuor elementa. Hæc sunt argumenta quæ dif. serie ad difficultatem faciunt.

Attende autem quod si mixtio futura est, quinque sunt necessaria, mouens, & coniungens ista elementa ad mixtionem, sunt. n. in locis separatis. Præterea efficiens, & generans mixtum, modus etiam quo fiat miscibilia, quæ miscinantur vel uno horum deficiente, non sit mixtio, locus, in quo fiat mixtio, ob id singula, argumenta ex opposito tendunt contra unum ex istis: primum. n. probat deesse mouens: secundum deesse efficiens: tertium & quartum non esse modum: reliqua duo auferunt locum, & miscibilia. Quamobrem, ut hæc omnia soluantur, & elucidentur, hæc quinque ordine examinare oportet.

Prius tamen aduerte, quod sunt duas opiniones notandæ in hac parte, quæ mixtionem auferre videtur: prima est quorundam, opin. quam citat Hugo sen. sen. 1. doct. 2. cap. 1. isti dicebant, elementa 1. opin.

non esse in mixto verè, sed metaphoricè: quia enim videntes in his, quæ mixta dicuntur, similes esse qualitates, quas in elementis experimur, ob id in talibus elementa esse dicimus, tamen verè nō sunt.

**Reiicitur** Hæc opinio dimititur modò, tanquam aliena, & contra com-  
1. sentent. munem sententiam omnium, cum non innatur rationi vili.

**2. opin.** Altera opinio aliorum est, qui fatentur quidem esse in mixto elementis, dicunt tamen, quod nullum mixtum sit immediate ex elementis, nisi ex alio mixto, sicut materia quidem in composite est, non tamen fieri potest aliquid ex ista materia, nisi præcessere sub alia forma, ita nū fieri potest ex elementis puris, nisi sub alia mixti forma præcesserint.

**Reiicitur** Hæc autem opinio non est tenenda nam quamvis id frequenter  
2. sent. sit, vt si sunt mixta ex aliis, quid tamen prohibet fieri posse aliquid immediate ex elementis. Si enim est ille ordo necessarius, vt unum ex alio fiat, cum non sit in infinitum processus, devenire oportet ad aliquid, quod immediate ex ipsis pendat, nulli ergo sit dubium, ex elementis posse fieri tertium aliquid.

**Autho-** Examinemus ergo, quod erit hujusmodi mouens: responderet be-  
ris sentent. nè Alb. tract. 6. c. 4. & lib. 20. de animalib. tract. 1. c. 8. unde desum-  
sia. psit. S. Th. in presenti loco: quod orbis cœlestes sunt primi mo-  
**Quid** sit res elementorum ad mixtionem quod etiam Arist. insinuavit. I.  
mouens e Meteor. cap. 2. qui de his mixtis, quæ in regionibus inferioribus  
lementa ad fiunt, volens tractare. statuit hoc velut principium oportere ele-  
mixtionē. menta esse contigua orbibus superioribus, vt inde possente gu-  
bernari.

**Duo sunt** Duo autem sunt, quibus præcipue orbis mouere possunt ele-  
quibus cœ menta ad mixtionem: alterum est calor, quo partes terræ subulio-  
li mouere res, quæ exhalationes dicuntur, sursum eleuantur, & ex aqua simi-  
possunt e liter vapores, vt notum est: alterum est frigiditas qua aer & ignis  
lementa. densantur, & descendunt aliquo modo, & sic, omnia conueniunt,  
aliquando etiam ex radiorum refractione, in partibus quibusdam

**Quid** sit exhalationis ignis fit: Vide igitur, quo pacto non deficit naturale  
efficiens mouens elementa ad mixtionem, & in unum coniungens locum.  
**mixtionis** De efficienti autem dicamus. Attende autem, quod mixta sunt in  
ac primo duplice differentia, quædam animata, quædam inanimata: de ani-  
matis certum est, quod vis sola elementorum non attingit pro-  
animatis. ductionem mixti huic, sed necessaria est vis, & calor cœlestis:  
Vnde, quæ ex putrefactione generantur animalia, non absque ca-  
lore cœlesti generantur: vnde calorem vicinum cœlestem vocat  
Arist. genera animalium. c. 3.

Ar de

At de inanimatis non ita certum est, dico tamen, quod secundum *In mixtis Aristis* omnibus opus est virtute coelesti qd, id solem cum caelis inanimatis particularibus agere omnia docet, & celorum motus esse omnes quod solum causas similiter metalla virtuti stellarum tribuantur: & hoc efficiens maxime probabilis est, ut si ista colligatio & nexus horum inferiorum rationum cum superioribus.

Dico tamen, quod nō est omnino improbabile dicere, quod *la-* 2. *liquid mixtum sola elementorum virtute fieri possit: licet enim* singula per se imperfectiora sint, coniuncta tamen attingere possunt productionem alicuius perfectioris.

De modo autem mixtionis differere oportet: sunt autem iuxta *Quis* sententias propositas tres modi: & autores plures, qui quidē co- *modus.*  
veniunt, quod miscibilia usque ad minima naturalia dividātur, & mixtio-  
nem singula minima sunt iuxta alterius miscibilis singula, & se mutantur. *Tres sen-*  
alterent, donec una tercia resultet forma ipsius mixti: tamen diffe- *rencia de-*  
*rūpē: nā Auerroes* dicit, quod in singulis minimis sunt quatuor ele- *modo mi-*  
mestorum forae, & qualitates refracte cōd quod singula minima existent.  
ab aliis per mutationem recipiunt tres elementorum formas, & *la-* 1. *Antr.*  
alias qualitates: ut dum minimum ignis alteratur, ab aliis recipit  
formas aliorum elementorum refractas: & sic quilibet pars mix-  
ti est mixta absque penetratione.

Aucenna autem admittit alterationem, sed in sensib[us] qualitatibus. *Antr.*  
quatuor, donec confundantur istae quatuor qualitates, & fiat una  
complexio, & insurgat mixta forma.

S. Tho. hoc loco idem dicit, hoc super addens, quod cum quali- 3. *mod.*  
tibus etiam recedant propriæ elementorum formæ. Omnes i-  
gitur non ponunt penetrationē in materiis, quia iuxta posse sunt  
& forma existens in uno minimo alterat alterum, donec aduenientur  
ipsa mixti forma, una fiat materia continua, & resultet qualibet  
pars mixta.

Idem dicunt alii, sed in hoc differunt, quod dicit qualitates ma-  
nere in esse refracto. Quod etiā assertit D. Thom. alii locis supra  
citatis.

Et hoc etiam nos dicimus, hoc uno ablato: crediderim enim, *In mixtis*  
quod nō est talis minimorum diuisio, sed quod diuisio quidem sit, *ne non re-*  
sed nō est opus, ut si usque ad minima, sed usque ad parvas partes: quiratur dō-  
nam licet minima nō sint possunt tamen se invicem alterare: in nō usq[ue] credo, quod aliquæ sunt maiores, aliquæ minores, quia subiecta ad mini-  
miscibilia nob̄ sint semper uniformia, ut in æquales possunt diui- *m4.*  
di partes: est igitur qualibet pars mixta cum in qualibet tempe-  
ries quatuor qualitatum firma, & mixta forma sint;

Peces, à quo ista diuisio fiat: dico, quod miscibilia suo motu,

**A** quo quo unum cum altero conuenit, & sua actione se dividatur quae  
fus illa autem magis in has, quam in illas partes diviso fiat aliquis tri-  
dimisio mihi bus ut inaequalitat, qua non uniformiter recipit coelestem simplici-  
tatem propter distantiam inaequalem. Tribui etiam potest ali-  
1. cui deformitati ipsarum partium vel in se, vel in ordine ad aliud  
2. miscibile.

3. Cirea locum mixtione, scito aliquando in aere aliquando in a-  
**D**e loco qua fieri, frequentius sunt in terra major enim terre portio in his  
mixtione invenitur: tamen difficultas est, quia videtur violenta mixta, quod  
aliqui soluunt dicentes, quod habet aliquid violenti: potius non  
elementorum extra locum proprium: tamquam qua parte mixti pro-

**Q**ue fusi ductio est, naturalis: Nam etiam illi motus naturales dici possunt,  
miscibilis quatenus ab agente universalis sunt, & in mixti productione tes-  
tia.

**D**uples Superest, ut quintum examinemus. Attende autem, quod est in  
mixtione. plex mixtio: Prima, & Secunda: Prima est, qua immediate ex sp-  
**Q**uid re- sis sit elementis: Secunda, qua ex mixtis sit. Si de prima sit sermo,  
quatenus dico, quod non est opus, quod semper formaliter conueniant o-  
ad primam mnia elementa, sed lat est, quod ipsorum virtutes: sunt enim in  
mixtione. terra mixta, & nullus fortasse ignis est formaliter: est tamen calor,  
qui ipsius est virtus: & hoc modo cocessit bene Scotus 2. sent. c. 15.  
q. vna quod ex uno elemento sit mixtum aliquando: & hoc est  
argumentum, quod in mixto non sunt elementa formaliter: sic e-  
nim in forma oportebat adesse: at intra aquas quomodo id fieri

**Q**uid re- Si vero sit mixtio secunda, tunc miscibilia mutuò agunt & pa-  
quiratur. riuntur, sed per qualitates primas.

**d**ec secun- Nota tamen multam, quod iste qualitates alias virtutes, & effe-  
dam. ctus faciunt cum mixta miscentur, quam cum elementis: quia in  
**D**essa. secunda mixtione sunt instrumenta forma mixti, qua nobiliores est  
quam forma elementi, ob id nobiliores facit effectus: sicut calor  
ignis, ut ab anima mouetur, nutritionis principium est, quod no-  
tauit Hugo sent. i. doct. 3. cap. i.

**A**d arg. Ex his omnibus patet solutio omnium argumentorum & que-  
stionis elucidatio.

**T**ria sunt Vnum tamen nota, quod in mixtione tria sunt, & diviso mis-  
mixtio bilium partiumque contigatio, & mutua alteratio, & tandem ac-  
me. quisitio, formæ mixti, partiumque ac materialium communatio:  
mixtio propriè hoc tertium est, quamvis aliquando alteracionem  
etiam includat. Atque hæc satis de Libri prioris huius contra-  
tione.

FINIS PRIMI LIBRI.

IN



# IN LIBRVM SECVN- DVM DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE.

## CAPUT PRIMUM.

De mixtione igitur & tactu. Text. I.



**N**TENDIT modo Arist. de elementis seme-  
nem facere, quāuis enim in libro tertio & quar-  
to de Cœlo, etiam de elementis disputauerit, id  
tamen non eadem ratione factum est, ut dicit A-  
verroes 3 cœli. com. i.

*Intencio  
Arifto.*

Elementa enim possunt bifariam considerari: *ne agat*  
& vt vniuersi partes, corporaque simplicia ad locū mobilia sunt, *hic de ele-*  
& vt generabilia, corruptibilia, corruptionis, generationisq; cau-  
sæ, aliis omnibus sunt: priori modo, ad libros de cœlo spectant: 3. ac 4. de  
modo vero posteriori, ipsorum est consideratio præiens. *Quaratio  
cœlo.*

De ipsorum igitur primò generatione tractaturus suam inten- Epilogus  
tionem Arist. proponit. Ut autem sermonem cum precedentibus eorū que  
continet, epilogum eorum, quæ dicta sunt, facit, incipiens ab his, tradira  
quæ ultimo loco tractauerat. Dictum igitur est de initio, tā- sunt iiii.  
etia, actione, & passione, dictum etiam est de generatione & cor- lib.  
ruptione simplici, id est, substantiali: de hac autem tria dicta sunt,  
quomodo est, puta, per mutationem totius in totum, nullo sensi-  
bili manente, præterea cuius est, est enim entis in potentia: præter-  
ea propter quam causam scilicet, præter materiam dictum etiam  
est similius de alteratione, & de hac duo: alterum, quid est altera-  
ri: alterum in quo differat unumquodque, id est, quomodo diffe-  
rat à generatione.

Constituat statim sermonem, ut post ita tractentur vocare ele-  
menta, id est fiat disputatio de elementis, quæ communiter ele-  
menta vocari solent: subdit rationem, quare de his oporteat con-  
derare, quia inquit, talia sunt causæ generationis & corruptionis  
omnium aliorum corporum naturalium. In qua ratione explicata  
tur causa, & ratio formalis huius considerationis elementorum, ut  
diximus in principio.

*Continua-  
tio 2. libri  
cum. I.*

*Ei nota quod non solum ista verba sunt ratio, propter quam* *Note.*

tractari debet de elementis, sed etiam est principium quoddam  
tractationis, puta quod elementa sunt causae generationis, & cor-  
ruptionis corporum naturalium.

Horum autem subiectam materiam hi quidem.

Text. 2.

**Elemen-** **T**lementa principia esse corporum aliorum sensibilium, ge-  
**ta esse prin-** Generationis & corruptionis ostendit ex Antiquorum senten-  
**cipia cor-** cia, qui ipsa ponebant: fuerunt enim quatuor sententiae: quatuor  
**porum.** enim, unum principium elementum ponebant, scilicet ignem  
aut aerem: aut corpus medium distinctum ab unoquoque: aliud  
posuerunt, aliud tria, aliud quatuor ipsa elementa, ut Empedocles. Hi  
autem omnes principia ponebant ipsa elementa, sed diverso mo-  
do: qui enim plura dicebant, hi ex ipsorum congregacione  
vel separatione, res corrumpi, vel generari dicebant: qui vero  
unum esset, sed ipsis elementi alteratione, puta: densitate,  
**Sententia** vel rarefactione dicebat res fieri aut corrumpi: omnes tamen  
**antique-** elementa principia aliorum, generationis & corruptionis, po-  
nebant.

Quod igitur prima principia, & elementa.

Text. 3.

**Elementa** Colligit conclusionem ex praecedentibus, quod manifestum  
**sunt also** Cest elementa verè dici aliorum corporum principia, sive per  
rū corpus congregacionem, ut dicunt poneentes plura sive per alteratio-  
nē primā nēc, ut dicunt poneentes unum: statim voleas confixare ista ei-  
principia. Ilementa non absolute ipsa, esse primae principia, sed adhuc habe-  
re principium, prius reprehendit duas sententias: altera est illo-  
rum, quos superius dixit, ponere unum sensibile corpus, separa-  
tum & distinctum ab elementis quatuor ex quo ipsa heres, quod  
**Dua sen-** corpus vocat infinitum, id est, determinatum, quia ponuntur se-  
tentia ve- paratum, & distinctum ab aliis: hoc reprehendit, qui in hoc era-  
ternum re- bant, quod principium elementorum faciebant corpus actu,  
prehendē & sensibile. Tale enim debet esse, aut calidum, aut frigidum, aut  
sur. aliud tale: & sic concidit cum uno ex elementis, aliter non esse  
**I.Senten.** sensibile, oportebat tale posse, ut non esse actu sensibile corpus,  
sed potentia, ut facit Aristoteles & Plato.

Altera se-  
tentia.  
4. errata  
secunda.  
senten.

Vt autem in Timæo scriptum est.

Text. 4.

**A** Littera sententia, quam reprehendit, est Platonis, qui mate-  
riam quidem posuit elementorum, & aqua incorpoream: at  
in

in quatuor taxatur ab Aristotele. Primo, quod non explicuerit, an **ta-**  
**c** principium sit separabile ab elementis : an sit necessarium con-  
unctum cum illis.

Secundo, quia non vtitur hoc principio in suis disputationibus, sed dixit, materiam esse priorem ipsius elementis, ex ipsaque esse, sicut opera artificialia ex auro, quod prius est operibus : tamen postea non amplius recurrat ad ipsam, ac si non esset.

Tertio etiam in hoc reprehenditur, quod aurum praedicari verissime dicitur de ipsis operibus, ut statua est aurum, ita etiam materia de elementis : at aurum non hoc modo dicitur de statua, scilicet, statua est aurum, sed aurea : subiectum enim alterationis praedicatur, ut corpus est album, vel album est corpus : at quod generatur, non sumit a materia appellationem : rationem huius docet Aristoteles. Metaph. tex. 26. quia cum subiecti sit mutatione aliqua, tunc non absolute praedicatur, sed denominative, cum aurum sit statua, praecedit quaedam auri mutatione, excavatur enim partes aliquae, ob id statua aurea dicitur : similiter homo terreus, quia terra mutatur materia etiam praecedit priuationem, & alteram contrariam formam : non igitur tales propositiones concedillo modo debent.

Sed elementis existentibus.

Text. 5.

**R**eprehenditur quartus Plato, quia videtur materiam facere superficiem, quod est impossibile: & ratio est, quia elementa ipsa, quae sunt solidia corpora, resoluti ultimè usque in superficies: ut materia i.e. in quod ultimo corpus resoluti debet: videtur igitur posuisse materiam esse superficiem.

Reprehensio autem hoc tendit, quod cum posuisset materiam principium principium elementorum, debuisset elementa in ipsam resolere, & non in superficies: & sic non vtitur principio, quod posuit, ut superius expositum est.

Nos autem dicimus aliquam materiam.

Text. 6.

Sententia

**S**vam modò sententiam explicat de elementorum principio: principium dicit, quod principium est materia ipsa, & non corpus aliquod elementorum. Et tu: at ista materia non est aucta separata, vel separabilis ab omnibus formis, sed semper est cum contrarietate. i.e. cum formis & qualitatibus oppositis, de quo dixit, scilicet, cap. 3. & 4. de cœlo, Et tu, sed exactius, id est, latius.

Aristoteles de

materia.

*Alliquid*

*esse princi-*

*pius elemen-*

*tum inseparabilem à contrarietate, dicit,*

*quod de ipsis elemen-*

*tis separare sic oportet loqui & tractare, ut non ipsa principia prima exis-*

*tabile ab membris, ab ipsisque statim incipiamus, sed primum continuo*

*et uniforme esse unum primum principium ipsis*

*actu inseparabile à qua-*

*& qualita-*

*litatibus & formis contrariis.*

*Ostendit autem obiter, quod sit materia distincta à contrariis,*

*matriis.*

*quia unum contrarium nou subiicitur alteri, ut calor frigidus,*

*Materia vel econtra, sed unum tertium opus est esse, quod vniuersaliter*

*est distin-*

*catur: unde colligit, quod materia est primum principium, cui*

*est à con-*

*ipsis subiicitur contrariis: & materiam vocat, quod est in po-*

*trariis. & sensibile corpus: post materiam secundum locum obser-*

*vit subiecti ipsa contraria, pura calor, frigiditas, & reliquæ: post has sunt ipsi-*

*tur, & est elementa.*

*potestiasen*

*Vide igitur, quod elementa sunt quidem principia aliorum cor-*

*sibile cor-*

*porum, sed tertio loco: nam materia & contrarietas, sunt princi-*

*pia, & ele-*

*pia priora. Et attende, quod loquitur de principiis non solum el-*

*ementorum*

*fentialibus, sed etiam productivis, quales sunt qualitates: unde nos*

*principiis.*

*mibi placet Philop. qui per qualitates hic vult intelligi ipsas ele-*

*Nota, qd*

*mentorum formas: non enim hoc est necessarium, sed prorsus i-*

*lementa*

*psa accidentia intelliguntur: quod si in secundo loco posuntur,*

*sunt princi-*

*ps id est, quia sunt dispositiones antecedentes, & disponentes mate-*

*pia corpo-*

*riam ad elementa ipsa, & sunt etiam ipsorum elementorum pro-*

*rum.*

*ductiæ, & causa.*

*Incipit a-*

*gere de*

*ab ipsis incipit disputare, omissa materia, de qua dictu est iam: est*

*qualitatæ:*

*enim ipsa omnibus communis.*

*bis secundo*

*Ideò autem docuit, elementa principia habere, ut à talib. inci-*

*loco nume*

*peret principiis, & causis propriis ipsorum, que formæ, & ipsorum*

*rati, reli-*

*qualitates sunt, ut patebit sequentibus textibus.*

*Eta mate-*

*ria, de qua*

*ante dictu*

*est.*

*Qualita-*

*tes 2. loco*

*Quod minus*

*transmutatur,*

*magis est principium transmutatio-*

*esse princi-*

*ps: nimirum*

*transmutantur ipsæ contrarie*

*formæ, quia elemen-*

*tia corpora,*

*non enim unum contrarium transmutatur,*

*& sit alterum, v-*

*erum.*

*num autem elemen-*

*tum mutatur in alterum: ergo maiorum ra-*

*Reprebē-*

*tionem principiij obtinet qualitates & formæ.*

*di Empe.*

*Reprehendit Empedoclem,*

*quia dixit, elementa non mutari in-*

*Sed tamen quoniam & hoc modo sunt.*

*C*Via dixisset elementa habere principium, scilicet materiali-

*pius elemen-*

*ta inseparabilem à contrarietate, dicit, quod de ipsis elemen-*

*tis separare sic oportet loqui & tractare, ut non ipsa principia prima exis-*

*tabile ab membris, ab ipsisque statim incipiamus, sed primum continuo*

*et uniforme esse unum primum principium ipsis*

*actu inseparabile à qua-*

*& qualita-*

*litatibus & formis contrariis.*

*Ostendit autem obiter, quod sit materia distincta à contrariis,*

*matriis.*

*quia unum contrarium nou subiicitur alteri, ut calor frigidus,*

*Materia vel econtra, sed unum tertium opus est esse, quod vniuersaliter*

*est distin-*

*catur: unde colligit, quod materia est primum principium, cui*

*est à con-*

*ipsis subiicitur contrariis: & materiam vocat, quod est in po-*

*trariis. & sensibile corpus: post materiam secundum locum obser-*

*vit subiecti ipsa contraria, pura calor, frigiditas, & reliquæ: post has sunt ipsi-*

*tur, & est elementa.*

*potestiasen*

*Vide igitur, quod elementa sunt quidem principia aliorum cor-*

*sibile cor-*

*porum, sed tertio loco: nam materia & contrarietas, sunt princi-*

*pia, & ele-*

*pia priora. Et attende, quod loquitur de principiis non solum el-*

*ementorum*

*fentialibus, sed etiam productivis, quales sunt qualitates: unde nos*

*principiis.*

*mibi placet Philop. qui per qualitates hic vult intelligi ipsas ele-*

*Nota, qd*

*mentorum formas: non enim hoc est necessarium, sed prorsus i-*

*lementa*

*psa accidentia intelliguntur: quod si in secundo loco posuntur,*

*sunt princi-*

*ps id est, quia sunt dispositiones antecedentes, & disponentes mate-*

*pia corpo-*

*riam ad elementa ipsa, & sunt etiam ipsorum elementorum pro-*

*rum.*

*ductiæ, & causa.*

*Incipit a-*

*gere de*

*ab ipsis incipit disputare, omissa materia, de qua dictu est iam: est*

*qualitatæ:*

*enim ipsa omnibus communis.*

*bis secundo*

*Ideò autem docuit, elementa principia habere, ut à talib. inci-*

*loco nume*

*peret principiis, & causis propriis ipsorum, que formæ, & ipsorum*

*rati, reli-*

*qualitates sunt, ut patebit sequentibus textibus.*

*Eta mate-*

*ria, de qua*

*ante dictu*

*est.*

*Qualita-*

*tes 2. loco*

*Quod minus*

*transmutatur,*

*magis est principium transmutatio-*

*esse princi-*

*ps: nimirum*

*transmutantur ipsæ contrarie*

*formæ, quia elemen-*

*tia corpora,*

*non enim unum contrarium transmutatur,*

*& sit alterum, v-*

*erum.*

*num autem elemen-*

*tum mutatur in alterum: ergo maiorum ra-*

*Reprebē-*

*tionem principiij obtinet qualitates & formæ.*

*di Empe.*

*Reprehendit Empedoclem,*

*quia dixit, elementa non mutari in-*

nicem, dicens, quod nisi essent mutabilia invicem elementa, non esset alteratio, alteratio enim in mutationem tendit.

Colligit ex hoc ordinem, quod ab his incipere oportet & determinare, quot, & qualia sunt principia, ut corporis principia modus diuinitatis, & hoc ratione ostendere, non sicut alij, qui dicunt, sed nō pro spudatione, sed quare haec qualitates sunt principia, & non aliæ: quare tot, & fernandus non plures: nos vero ratione ostendimus.

Dubitabis, quare potius ignis dicitur transmutari in aquam quam calor in frigiditatem.

Dico, quod nihil caloris sit frigiditas, aliquid tamen ignis scilicet materia, sit aqua, ut nouum est.

## C A P. V T. II.

Quoniam igitur querimus sensibilis corporis.

Tex. 7.

**E**gregia methodo inquirit, quæ, & quot sint qualitates, quæ sunt principia sensibilium: Primo enim constituit, quod debet esse corpus hoc, cuius principia querimus, postquam ipsum esse tangibile, unde cum dicitur, hic queri principia corporis sensibilis, intellige tangibile.

Sed dices, quare huius, & non alterius sensibilis est sermo?

Dico, quia est uniuersalius reliquis omnibus, ipsaq; cōprehensum: nam omne odorabile, est tangibile non autem contraria: similiter lumen, omne visibile, corruptibile, & omne gustabile, ac odorabile. Non quod contra: & ratio est, quia aliorum sensuum obiecta, sunt mixta nostrorum tantum, at tangibilia sunt mixta, & elementa: ob hoc querimus principia tangibilis: quæ eam fuerint huius principia, uniuersali: erunt principia corporis sensibilis.

Constituit secundū Aristo, quomodo digneſcēmus principia tangibili corporis, ut tangibile est, docētque regulam esse sensibilia. Nam tactus qualitates enim quas tactus digneſcit merunt corpori, ut tangibile est. Ex quo infert, quod aliorum omnium sensuum qualitates non faciunt principia, & formas sensibili corporis, sed solum contraria tangibilia: excludenda ergo sunt ab hac ratione contraria aliorum sensuum, ut albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, & simili huiusmodi.

Statim responderet obiectio. Posset dicere quis, visus est prior actu, ergo eius obiectum prius est obiecto tactus, & sic sunt co-ores qualitatis primæ. Respond. quod licet ita sit, quod visus sit prior, & calor, tamen non insunt colores corpori, ut est tangibile,

tunc enim essent primæ causæ, & principia: illic ergo prohibetur alia ratione esse calores natura priores.

*Note quod* Nota, quod hic dicitur visus prior nobilitate, & obiectum prius *visus* est vniuersalitate, quia videmus astra, quæ non possunt tangi: & ex hac parte vniuersalius, & prius est visibile, tamen sub ratione tangibilium minus est vniuersale, quia multa sunt tangibilia, quæ non autem visus, quia ille est necessarius, & hac ratione prior est tamen tactus: est enim vniuersalior.

Ipsorum autem tangibilium dividendum.

Text. 8.

**C**VM qualitates tangibles, principia esse sensibilis corporis dixisset, constituit tertio diuisionem omnium: namque absolute inter has fuerint primæ, erunt principia sensibilis corporis.

*7. contra-* Ponit ergo septem contrarietas circa tactum, ex quibus duas *rietas.* primas omnium probat, quia ad ipsas reliquæ reducuntur, atque *quas per-* eas, ut principium sensibilium corporum, collocat circa has, iigitur *cepit sen-* contrarietas tactus versatur, circa calidum & frigidum, secundum, & humidum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & arietum, asperum, & leue, crassum & tenue.

*Quæ qua-* Ex his omnibus duas primas sumit, alias reicit. Primum autem *litates* reicit gravitatem & levitatem, quia non sunt mutuò actiua & passiuæ, nec alterant aliquid nec alterantur: at qualitates corporum sensibilium, oportet, ut sint actiua, vel passiuæ: & sermo est *sunt rei-* de alteratione: si enim non essent tales, non essent corporum prin-*cipliarum* cipes: corpora enim per qualitates se mutuò alterare, & miscere *et tactiliū.* debent.

Calidum autem, & frigidum, & siccum.

*4. Primæ* qualitates sunt calidum, & frigidum, siccum, & humidum, esse posse principia *cribuntur* corporum, quia actiua & passiuæ sunt, duo enim priora sunt actiua, duo vero posteriora passiuæ: quod ex definitionibus ipsorum *4. prima* *qualita-* siccum. *Def.* Probat.

Calidum enim est congregans homogenea, & similia, ut parer in auro puro igni imposito, tunc enim partes auri congregantur ex Parte una, partes separatae ex altera parte: *Et* Notat autem, quod si calor diligenter diversas, est, quia damp congregat res uniformes, separat illas a dissimilari bus, ob id diligenter dicitur heterogenea.

Frigidum autem est, congregans dissimilaria; & appetet in ge- *Frigus.*  
1. vbi lapides, paleæ, & alias similia coniunguntur, accidit: sunt ergo ista  
stiuatnam congregare agere est. *congregatio*

*Humidum autem quod interminabile est.* *Humidus*  
*Text. 9.*

*X* descriptionib. humidus ostendit esse, similiter & siccus, ipsa pax. *Humidus*  
E fusa. Humidum enim est, quod suo termino interminabile est,  
icilè autem alieno terminatur, ut patet in aqua, hęc enim spargi-  
ur statim, nec facilè terminum ex se retinet, quem facile capit à  
continente, adaptatur enim figurae vasis.

Siccum autem contrà suo termino facilè terminatum alieno ve- *Siccum.*  
d difficultè, ut nouum est: est igitur vitrumque passuum, esse enim  
terminabile, vel interminabile, passionem notat.

*Tenuum autem, & crassum, & lubricum.* *A*

*Text. 10.*

*C*um ostendisset illa quatuor contraria esse activa, & passiva, *Qēs quat*  
nunc probat, quod omnia alia ad ipsa reducantur: ex priori, et litates. *ad*  
impater esse principia, ex posteriori autem probatur, illa sola. *Eius ad*  
esse principia, & non alias tangibles qualitates: conatur ergo rebus oēs re-  
lucere illas alias ad has quatuor, reduciturque primo tenuum & cras-  
sum, ad siccum & humidum. Primo quidem.

Tenuum ad humidum, tali ratione: & nota, quod ratio est syllo- *Tenuum &*  
gismus cum pro syllogismo. i. ponit maiorem cum sua probatio- *crassum.*  
ne, minorem rursus cum sua probatione, propriet quod syllogis- *Nota.*  
mus videtur obscurus, sed dilucide iste est: Esse repletum, est *Ratio.*  
proprium ipsius humidi, omnē tenuum repletum, est, ergo est hu-  
midum: vel clarius, omnē repletum est humidum, tenuum est re-  
pletum, ergo tenuum humidum est.

Maiorem probat: facile terminabile ab alio, & quod sequitur *Quid sit*  
tangens. i. adaptat se & venit cum tangente, et humidum: at illud *repletum*  
est repletum, ergo hoc est humidum. Nota, quod illud dicitur  
repletum, quod se imbibit cum altero, & velut cum altero, se pe-  
netrat, sicut aqua terę infusa, & oleum cum vestib. & alia similia:  
probatur maiorem, quod sensu sic repletum, quia est subtilissimum  
partium & minimarum. i. facilè in minutissimas diuidi potest par-  
ticulas: & sic totum potest tangere totum, i. diffundere se per par-  
tes minimas alterius, & velut illas penetrare: reducitur ergo tenuum  
ad humidum, ut particulare ad universale. Quod si hoc ad hu-  
midum, suum oppositum reducetur ad siccum: ut enim contrarium  
rum cum uno, ita alterum cum altero.

Rursus autem lubricum quidem.

Text. 11. & 12.

**Lubricum & aridū.** **R**educt alia duo contraria, puta lubricum & aridum, ad humidum & secum. Primo lubricum ad humidum quia lubricum est quoddam humidum: est enim humidum aliquid pulsum. humidum commixtum cum subtiliter eo, ex quo pressus, quod sit tenax, & levitatem, sicut oleum, & similia.

Eius autem oppositum, puta aridum ad secum, sicut ratione: est enim quoddam secum i. valde secum, & quod in humido levitatem est priuatum, quod sit ex eo, quia calor emisus resoluit humidum, & reliquas partes constringit frigida, & congelatum fit.

Amplius molle quidem humidum.

Text. 13.

**Molle & durum.** **A**lia etiam duo reduct, scilicet molle ad humidum, durum ad secum: probat de molli, quia molle est quoddam humidum quod in seipsum cedit. & non obſtitit.

**Nota duplex humidum.** Aduerter ex 4. Mercor. c. 4. esse duplex humidum, quodrum vero cedit alteri corpori, sed illud tale circumstare, ut aqua, si ligatur in eam, cedit, sed cedens ambit lignum, cuiusque terminis comprehensur. & hoc non est molle.

**Nota.** Alterum est, quod cedit quidem, sed quo termino continet nec circumdat corpus, & cera blanda, & aqua humidum habent aliquanto confitens, & hoc humidum molle dicuntur.

Hoc est igitur, quod hic dicitur cedere in seipsum, & non obſtitere, & circumdare: est igitur omne molle humidum, non autem omne humidum molle.

Reducitur ergo molle ad humidum: durum autem est, secum quoddam: est enim cōgelatum i. tali humido priuatum hoc enim vocabulum multiplex est, & variis opponitur ex nominis proprium defectu.

Dicuntur autem secum & humidum.

Text. 14.

**Multis modis, humidus & secus.** **S**ecum & humidum multipliciter dicuntur, nec in quacunque significacione sumuntur, cum dicuntur esse prius qualitates, ob id Aristoteles ipsa distinguit, aliisque significaciones, ad unam primam reducit.

**Humidus 1. modo.** Aduerter autem, ut intelligas textum, quod tripliciter dicitur aliquid humidum: uno modo non propria humiditate, i. ipsi inherentente, sed humiditate alterius corporis ipsi coextincti: & hoc tripliciter contingit: uno modo, cum sit in sola superficie exteriori, ut cum aqua superfunditur lapidi, & hoc dicitur vatum, seu rotatum

cum altero modo cum talis coniunctio etiam sit in profundo, ut 2. modo,  
cum aqua imbibitur terra, tunc terra dicitur hoc secundo modo  
humida, quod humidum dicitur irrigatum. tertio aliquid est verè 3. modo.  
humidum, quod propria ac inherentia sibi humiditate humidum  
sit, ut aqua, & alia.

Siccum etiam tot modis dicitur: nam cuique humido suum sic **Siccus**  
cum opponitur per priuationem talis humiditatis: vult ergo Aris. **bus modis**  
quod humida duo, ad tertium reducantur, quod vocat primum **Omnis** re  
& secca etiam duo ad primum, & sic vaum est primum siccum, v-  
duscuntur **ad unum** **sum** **primum** **humidum**.

In textu igitur probat siccum & humidum esse multiplicia ta **primū hu-**  
**i** **ratione**, quia siccō opponuntur humidum: & vđum, & humido **midum** &  
oppontur siccum, & congelatum: **vtraque ergo sunt multipli-** **primū sic-**  
**cia**, quia regula est topica, i. Topic. cap. 19. cui multa opponuntur, **cum**.  
**p**lūm est multiplex. statim tamen dicit, quod hæc reducuntur ad **Texus**  
**primum humidum & primum siccum**: & facit rationem hanc: **expositio-**  
**vđum & irrigarum quibus siccum opponitur, reducuntur ad pri-** **nis.**  
**num humidum, ergo etiam siccum illis oppositum ad primum**  
**siccum.**

Et nota, quod est defectus vocaboli: nam duplex est siccum **Nota.**  
correspondens dupli: i humido.

Rursus autem humidum & congelatum. **Text. 15.**

**O**stendit, hoc primum humidum, & primum siccum, dicīq; **Quid si**  
humidum primum habere propriam humiditatem in pro- **primū. In-**  
undo: siccum autem, quod hac priuatur, diciturq; siccum coagu- **midū, &**  
atum, & hoc erit primum. **primum**

Quamvis est alia expositio, quæ mihi magis placet, ut ponat 2- **siccum.**  
iud quartum humidum & siccum: ita, ut humidum hoc sit, quod 4. gen. ha-  
bitum est, habet autem humidum proprium, ut multa mixta midū, &  
humida, & hoc reducitur ad primum. i. ad simplex, quod est hu- **siccus secun-**  
**dum primum**: similiter siccum in mixto dicitur coagulatum: dum alia  
& hoc reducitur ad siccum simplex & elementare: sic igitur om- **expositio-**  
**nem tangibilia contraria reducuntur ad illa quatuor.**

Dices, quare nihil dicit de aspero, & lenido, quod notum est **Dub.**  
sæ dura, & superaddere partium sicutum: asperum enim est du- **Solutio.**  
um habens partes prominentes, & inæquales. lene autem durum  
habens partes æqualiter prominentes.

Concludit quatuor esse priimas qualitates, ad quas reliquæ redu- **Conclusio**  
untur, ipsæ tamen non ad alias: non enim reducitur calor ad hu-  
midum, nec ad siccum, nec similiter reducitur frigidum ad illa  
uo, nec è contra.

*An quatuor qualitates sint elementorum forma  
substantiales.*

**Q**uemuis elemētis siogulis, ut dicetur inferius duę insit quā  
litates primæ. tamen vna est, quā p̄cipue inest & ei appro-  
priatur, ut igni calor, aeri humiditas, aquæ frigiditas, tempeſtitas,  
& de his difficultas est. An quæque sit suo elemēto ſubſtan-  
tialis forma.

**1. Arg.** Et videtur quod sic. Primò ex Arist. tex. 7. vbi has, principiū &  
formas corporum dicit esse: non ergo sunt accidentia, nam con-  
dens non est principium ſubſtantiarū.

**2. Arg.** Secundò differentia est ſubſtantia rei, cuius est differentia tu-  
les qualitates ſunt elementorum differentiarū, ergo ſunt ipſorum  
ſubſtantiarū & formarū: conſequens est certa cum maior: minor  
probatur ex Arist. hoc lib. tex. 24. vbi differentias vocat has ele-  
mentorum. Præterea ratione, quia per qualitates has, mutuo di-  
ferunt elemēta.

**3. Arg.** Tertiò. Elementa ſecundū ſe ſunt contraria: at non habent con-  
trarietatem aliam, niſi in hiis qualitatibus, ergo iſtæ ſunt ipſorum  
formarū & per eas conſtituuntur: Major est Arist. hoc lib. tex. 49.  
Minor, & conſequens per ſe patet.

**4. Arg.** Quartò, ea est forma, qua ablata, etiam res illa auferuntur At a-  
blatis hiſce qualitatib. auferuntur elemēta ipſa, ergo ſunt ipſo-  
rum formarū.

**5. Arg.** Tandem quidò id quo aliiquid producit eſt forma: at elemē-  
ta hiſce qualitatibus producunt ſibi ſimilia, ergo ſunt ipſorum  
formarū, si enim eſſent accidentia, cum per illas producant ſubſtan-  
tiā, imperfectum produceret perfectum, quod videtur non  
poſſe.

**2. Sent.** In hac difficultate, eſt ſententia, & opinio quam ſepe Auer. mi-  
**Alex.** buit Alexandro: & videtur Alexander hoc ſentire lib. de ſen. c. 4.  
de odore: etiam eſt cuiusdam Nicolai, ut citat Conciliator, diſ-  
ſentia 13. Hi afferunt qualitates has eſſe formas ſubſtantiales ele-  
mentorum, ita, ut non ſit alia forma ſubſtantialis ignis, niſi calor,  
& reliquorum ſua qualitas. Huius opinionis argumenta ſunt fa-  
ctum principio. landunus autem 4. Phyl. q. 4. non credit Aleſſi-  
ſe huius ſententiarū.

**1. Concluſ.** Sed cuiuscunq; ſit, illa eſt absurdā, & non eſt tenenda: & po-  
contra 1. tur oppoſita conſclusio. Qualitates hæc non formarū ſubſtantiales  
ſententia. elementorum, ſed virtutes & paſſiones ipſarum ſunt ſuperadduz-  
formis.

**1. Ratio.** Probatur primo argumento, quod facit Auer. 8. Metaph. com.  
8. con-

**2. contra istam sententiam:** quod *vni* est substantia, nulli potest accidens esse: at istæ qualitates sunt substantie elementorum: ergo nulli possunt esse accidentia: at cohaerit esse accidentia in mixtis, & similiiter in ipsi metilicitas enim non est substantia ignis, cum sit calor: ergo non possunt esse substantiae: maior est Arist. i. Phys. text 27.

Et aduersitate, quod loquitur de accidenti, quod dividitur in pre- **Note 4.**  
dicamenta nouem, quod aliqui vocant nominale: nam si fieri de accidente verbal, id est de prædicato: quod est extra rei naturam: potest aliquid esse accidentis, & substantiae homo, n. dici-  
tur accidere animali, quia non est de essentia animalis, quod sic homo, at homo substantia est.

**Secunde:** substantia non est per se sensibilis, sed per accidentem: **2. Ratio:**  
sensus enim accidentium sunt primi perceptiui: at tales qua-  
litates per se primi à tactu percipiuntur; ergo non sunt substan-  
tiae:

**Præterea tertio,** Formæ substantiales non suscipiunt magis & **3. Ratio:**  
minus tales qualitates suscipiunt, ut notum est: non ergo sunt sub-  
stantiae.

**Præterea quartu,** Substantia non immediata est operativa, **at 4:**  
tales qualitates immediatae operantur, non ergo sunt substantiae;  
maior est Aristoteles. In prædicamento n. qualitatis constat tuit principia proxima operantium, vocataque potentias, vel impotentias:  
Præterea de sensu & sensibili. c. 4. dicit quod si ignis & ista ele-  
menta non sunt actius & passiva, nisi ut contrariitate habent:  
vbi ostendit, ipsum igitur, vel aquam non consistere in contra-  
rietate: & nulli dubium est, esse talē sententiam contra Arist. at-  
que ideo abiiciatur. Argumenta tamen soluamus.

Ad primam dico, quod Arist. vocat istas qualitates principia nō **Ad 1.**  
essentialia, sed dispositiva & productiva elementorum, ut in textu  
exposuimus.

Ad secundum responderet Auerr. 3. Physic. com. 10. & Conciliator **Ad 2.**  
differ. 13. quod sèpè differuntur: rerum occulta sunt, ac acciden-  
tia illis maximè coniuncta, pro ipsis sumuntur, tanquam per ipsas  
formæ indicentur, & hac ratione Aristoteles vocat differentias ele-  
mentorum: sed non primæ differentiae sed secundæ & acciden-  
tales, primas tamen indicant,

Ad tertium dico, quod elementa in sua substantia non sunt éon **Ad 3.**  
trata, sicut nec aliæ substantiae inter se, sed ratione suarum quali-  
tatum, & confirmo ex eodem textu postquam Aristoteles dixit,  
elementa esse contraria statim declarauit dicens, prout contin-  
git substantiam substantię contrariam esse, ac si dixisset, illa con-

tracteras est in elementis, quæ substantiis permissa est, scilicet secundum suas qualitates, & clare hoc dixit hoc lib. tex. 2. ubi dicit hæc esse contraria, quia passiones habent contrarias.

**Obiectio.** Dices, causæ contrariorum contrarie sunt: si igitur passiones contrarie sunt, & formæ, quæ sunt ipsarum causæ? Dico quod illa maior, si in omni genere causæ intelligatur, amplificari debet, ut sit sensus causæ contrariorum, aut sunt contrarie, & deinceps, vel causæ contrariorum sunt contrarie, ut patet re verisimiliter.

Ad quartum respondet Averroes. 8. Metaph. comm. 5. quod illud quo primo ablato, auffertur res, est quidem forma non uera id, quo ablato non primò auffertur res. Explico, abscissio, & ab uno capite moritur homo, non tamen caput est forma, quia ipsius ablatio non auffert primò hominem, nisi anima, quam auffert capitis abscissio: ita ablato calore auffert ignis non primò, sed quia calor ablatus, auffert ipsam formam: hoc idem dicitur de aliis elementorum qualitatibus, & primo in gradu remisso bene auffert calor manente forma & frigiditas, &c. in aliis elementis.

**Ad 5.** Ad quinimum dico, quod cum agit aliquid, est agens principale, puta suppositum, & instrumenta duo *vnam principale*, & id est forma substantialis, & instrumentum secundarium, scilicet qualitas & potentia, seu virtus primum assimilatur naturæ, qui induit, & temone mouet.

**Note** q. Dico igitur, quod non id, quo immediatè agens agit, est forma sive agens substantialis, sed hoc est instrumentum principale, qualitas vero, principiis est instrumentum secundarium.

**in actio.** Nec inconveniens est, quod imperfectius producat actione instrumentaria perfectum, si agit in virtute perfecti agentis, ut alibi dictum est: & hoc de praesenti quærito sufficiat.

### Q V A E S T I O I I .

*An sint tantum quatuor prime qualitates.*

**Duplex** Ensus questionis notus est, Aristot. enim quatuor tangibles difficultas in hæc tem & siccitatem. Qualitates primas constituit, calorem, frigiditatem, humiditatem, & tamen & siccitatem. Difficultas igitur est duplex. An sit aliqua altera præter has, vel an aliqua ex his superflue constituatur. Vero que enim modo probabitur, non esse tantum quatuor qualitates.

**I. argum.** Est igitur argumentum primum. Motus est causa alterationis, & tamen motus non est qualitas reducibilis ad illas quatuor: c.

ergo aliquid est aliud accidens principiom primum operationis, consequentia videtur certa. loquor autem de motu locali: maior probatur primò ex 2. cæli. text: 42. vbi dicitur, quod motus est appetitus calefacere lapides, & ignire ferrum.

Præterea secundò problem. q. 34. dicitur, quod fatus refrigerat feruentes ollas, & aer motus infrigidat: ob idque minus calefieri, qui ad solem deambulant, quam qui stantilli enim excitant spiritum, & ventum, qui infrigidat, ergo motus alteratius est: calefacit enim, & frigefacit.

Præterea secundò: lux est qualitas prima, imò prior illis quatuor, hæc enim cœlestis est: at lux alterat corpora ista, calefacit namque, & aliquando generat ignem: sunt ergo alia pæter illas qualitates.

Tertio, sunt etiam virtutes in rebus hisce alteratiæ, ut patet in rebus, lapidibus, & aliis, quæ non ex elementis posse provenire videntur, sed ex cœlis: sunt igitur alia primæ qualitates.

Quartò videtur diminutus Arist. in probandis his qualitatibus: 4. non enim meminit rari & denti, quæ quidem contraria sunt circa tactum.

Præterea quintò, ex alia parte videntur esse pauciores: nam calor & frigiditas faciunt, quod alia duæ faciunt, ergo superfluunt siccitas & humiditas: consequentia videtur bona: sed probatur antecedens ex Arist. 4. Meteor. in principio, vbi dicit, quod calor & frigidus exsiccant, & humectant, & indurant, atque mollificant, qui effectus sunt aliarum duarum qualitatuum.

Præterea sextò, in uno genere unum est primum, ergo in genere 6. se qualitatis una tantum erit prima, non igitur sunt quatuor. Ex quib.

Huius difficultatis elucidatio tota pendet ex intelligentia copédeat to sum, quæ Arist. dicit circa has qualitates: ob id hoc primum est ex 2. diffical plicandum. 2. 26.

Aduerte igitur, quod Aristoteles inquirit principia & qualitates, quæ sunt primæ causæ: cuiusque transmutationis sensibilis: tales autem qualitates deberent habere quatuor conditio- 1. Fund. nes. qualia principia inquirat.

Prima est, quod essent universales, id est quod essent tales, ut essent causæ cuiusq; sensibilis mutationis, & non huius essent, alterius non. 4. conditio- 1. qualita tiones.

Secunda est, quod essent simplices, i. primæ quæ nō dependerent ex aliis: iam nō essent universales causæ: si ex aliorum antecedentium mutatione dependerent. 1. 2.

Tertia quod essent actiæ vera actione, scilicet alteratiæ, & 3.

Ad argumenta igitur oportet respondere.

**Ad 1.** Ad primum, quantum admireremus, motum, per se agere calorem quo rem & frigiditatem non id esset contra Arist. non enim agere modo contrarieate, & repulsione.

Dices tamen, ut melius intelligatur, quomodo motus gradus calorē. eo, quod motus non per se, & immediate calorem hoc, sed quia inducit dispositionem, ad quam sequitur calor, quod docet Alber. Magn. 12. Meta. ca. 8. motus enim conficit, & cœtit partes, inducitque quandam raritatem, ad quam habet calor.

Nec est inconveniens, ut dicit Paul. I. Metheo. ca. 1. quod rata, quæ solet sequi calorem, sit dispositio aliquando antecedens ipsius calorem: at quia motus illam raritatem per se inducit, dicitur per se causa aliquo modo caloris.

Quamvis in viventibus motus sit causa caloris, ex alia causa & ea, quia excitat spiritus animalis calidos, ad aliasque trahit partes: spiritus tamen ipsos illa via calefacit.

**Nota qua** Non sic tamē motus est causa frigiditatis, sed per accidens, quia remotus a applicat aliud frigidū, quod docet Arist. Sect. 26. Problem. q. 56. liquando ubi querit, quare fatus cū sit calidus, infrigidat: & responder prius cū mō, quod non quicunque fatus id facit sed qui emittitur, cōprescit calidus so ore: qui enim emissus est, expāso ore, calefacit: dicit autē, quod frigefacit. ille, qui est emissus ore compresso, per accideus infrigidat, quia mouet aerem frigidum versus rem infrigidandam: & dat signum quod si corpus sit propē, & approximatū ori, tūc calefacit quicunque fatus: vide ergo motum infrigidare, quia per motum applicatur infrigidans.

**Cause due.** Nota ergo, quod sunt duæ causæ, quare spiritus, vel fatus infrigidat res calidas: Altera est, quia mutat aerem contiguum rei cali 1. dæ, qui ob vicinitatem calidus erat, inducitque semper aerem fri 2. gidiorem.

Altera causa est, quia motus condensat aeris partes, ut magis infrigident rem: condensata enim fortius agunt: & ob hanc causam utraque manus immissa aquæ magis infrigidatur, si digitis motu aquæ faciat.

**Ad 2.** Ad secundum dico similiter: quod lumen non agit cum repellente: & sic nihil est contra Arist.

**Quomodo** Dices tamen, quomodo lumen calefacit, responder Alb. Mag. lumen ca- 2. cc. li. tract. 3. ca. 3. quod non essentialiter, sed quia mouet partes, lefacit: & conterit, sicut motus: sed hoc nō mihi placet, quia calefacient ex 1. Motus perimur res absque tali contritione, nec motu partium, pizierentur. tūm quia non est certum, an lumen recipiatur in ipsis corporibus opacis,

opacis, an in solo aere: quod si non recipitur in illis, non poterit conserere.

Dico igitur, quod immediatè, & à seipso inducit calorem, sicut 2. *Motus calor ipse*, nec est causa, quare id non ita sit. *versus.*

Ad tertium dico iam, quod nō negamus tales qualitates, sed nihil contra Arist. ut explicatum est. *Ad.3.*

Ad quartum Alexand. dicere videtur, quod rarum reducitur ad leue, deosum ad graue. Contra hoc replicat Aver. nam vinum rarum est, non tamen leue, & nubes densa est aliquando, non tamen grauis.

Ideo dicit ipse, quod non numerantur ista duo, quia non sunt a. 1. *Solutio.* & tui: & hoc forsan fuit, quod intendit Alexan. dicens, reduci ad resūcitur. graue & leue, id est, non esse actiuas, & passiuas: sicut nec graue, & 2. *Solutio.* leue, & eadem causa excludi à ratione primarum qualitatum.

Ad quintum dico, quod calor, ac frigiditas, & infrigidant, & ca- *Ad 5.*  
les faciunt per se, sed non sic exsiccant, vel humectant, sed per acci-  
dens: exsiccatur enim calor, quatenus resolutum humidum, & reliquit  
partes siccias, verbi gratia exsiccatur terram madidam, quia partes  
humidas resolutae, & separatae in vapores: reliquit autem siccias: si  
miniter frigiditas humectat, quia partes humectates exsiccatur, ve  
applicat & vnit, non tamen per se producunt siccitatem vel humili-  
tatem, sicut humiditas, & frigiditas: de hoc tamen dicemus. 4.  
*Meteor.*

Ad sextum dico quod iste non dicuntur qualitates primæ in es- *Ad 6.*  
sentia, & substantia generis, sic enim una est in quoq; genere per-  
fectissima: sed dicuntur primæ, comparatione facta ad alias qual-  
itates in causalitate: & quia omnes hæc quatuor non pendent in ui-  
cem in causando. Primæ dicuntur, quamvis si in perfectione abso-  
luta fiat colatio, una sit prima. Hæc satis.

### Q Y A E S T I O I I I .

*An inter haec qualitates, due sunt actiua, due passiua.*

**D**ifficultas hæc proposita est propriè Arist. qui tex. 8. duas ha- *Questionis*  
rum tantum dicit esse actiuas, scilicet calorem, & frigidita- *occasio.*  
tem, duas vero passiuas, siccitatem & humiditatem quod idem do-  
cuit 4. *Meteo.* in principio: communis tamen sententia est, has o-  
mnes esse actiuas.

Ob cuius maiorem explicationem est titulus explicandus du- *Séjne que-*  
pliciter enim aliquid potest dici actiuum vel passiuum: uno mo- *stionis.*  
do, ut subiectum, & totum, quod agit, vel patitur: & sic notum est,  
qualitates non dici agere vel pati: altero modo, ut principiū, quo  
sit actio, vel passio, quod alij dicunt pati terminatiuē: & sic qua-  
litas dicitur actiua, quæ est principium quo res agit, & pas-

sua, quia est principium, quo subiectum patitur.

**1. Conclu.** Sit igitur prima conclusio. Omnes hæc quatuor qualitates sunt unæ hec primo actiæ: explico: voco actiæas has, quia similes sibi in specie quatuor producunt, quod aliis non est concessum: non enim albedo ab aliis qualitatibus dinem facit nec dulcedo dulcedinem adico etiam, esse primo actiæas primæ uas, quia seipsum operantur: reliqua enim operantur, & aker, sed actiæas per has.

**Qualita-** Vnde sunt qualitates in triplici gradu, ut notat Conclusio de-  
res sunt in fer. 60. istæ primæ, quæ seipsum tibi similes faciunt, aliæ sunt  
triplici quæ ex his consequuntur, sed non proueniunt ex primaria or-  
gradu. nium mixtione, ut raritas, densitas, levitas, gravitas, quæ sequen-  
tur alias quatuor, sed non omnes simul: sunt aliæ tertiaz, quæ ex pri-  
marum omnium mixtione proueniunt, ut colores, odores, & lo-  
res, & aliæ similes. Hæc autem tam secundæ, quam tertiaz per pri-  
mas operantur.

**Probatur** Probatur igitur conclusio, scilicet illas quatuor esse actiæas: &  
**conclusio.** probatio erit de siccitate, & humiditate de his enim exar dubium.

**1. Ratio.** Est primum argumentum: siccitas, & humiditas sunt propria, &  
prima contraria, ut notum est, ergo sunt data mutuò se expellere  
ab eodem subiecto: hæc enim est contrariorum natura, quod si  
per se se expellunt mutuò, actiua necesse est esse.

**2. Ratio.** Præterea secundò: symbola elementa se mutuo possunt trans-  
mutare, ut dicit Arist. 2. gene. tex. 25. pura aqua, & terra: ergo ne-  
cessè est, quod agant secundum humiditatem, & siccitatem: nam  
frigiditas communis est eis: similiter de aere, & igne: sunt igitur  
actiæas hæc qualitates.

**3. Ratio.** Præterea tertio, experientia patet: res enim posse in loco hu-  
mido purgescunt, quod non sit, nisi quia humiditas agit, & rei calo-  
tem extinguit.

**4. Ratio.** Patet etiam hoc ex medicamentis: applicantur enim humida  
**2. Concl.** siccis, & secca humidis: sunt igitur actiæas hæc.

**inter has** Secunda conclusio. Inter has qualitates, calor est maximè acti-  
**quatuor** uus: Hoc duplici ratione constat: altera est, quia resoluta mixta  
**calor est** fortia, ut lapides, metalla, & alia quæ aliæ qualitates non ita resolu-  
**maximè** vere possunt: altera est ex Sphæra maiori, nam semper calido, &  
**actiæas.** frigido, ad maiorem distantiam se diffundit calidum, quam frig-  
idum, quod arguit actiuitatem eius maiorem.

**2. Ratio.** Tertia conclusio: qualitates istæ quatuor inter se differant, nec  
**3. Conc.** in inuicem sunt reducibilis: duplici via hæc conclusio potest com-  
ter se dif- probari, qua Philosophi videntur sæpe ad distinguendas res, & ac-  
serunt hæc cidentia inter se. Altera via est, separatio subiectorum: experimentur  
qualitates enim, siccum aliquando esse cum frigido: & sic non esse calidum,  
puta

puta in lapide & terra: aliquando etiam experimur, siccum esse cum quatuor calido in igne, & sic non esse frigidum: similiter humidum esse nec ad se cum frigido in aqua, & sic non esse calidum: aliquando esse cum in aqua re-calido, ut in aqua calefacta, & sic non esse frigidum: duo enim ducuntur. contraria simul esse nequeunt.

prima via

Altera via est ex actione, quia non potest calor tribui ex siccitate pro-  
te, quia humectat ceram, nec minus possimus tribuere humecta-  
but conclu-  
re, quia exsiccatur lutum, similiter nec frigiditati possunt ista tribui: 2. *Via.*  
Sporter ergo alii hæc concedere qualitatibus: idem opotet dice-  
re de calore, & frigiditate: calefacere enim non potest tribui hu-  
miditati, nec siccari, similiter & frigefacere. Hinc constat esse  
quatuor qualitates primæ actiæas.

Ad loca Arist. dicit Martil. & Alb. quod ob hoc vocantur siccitas, & humiditas passiuæ: quia minus agunt: sed profectò hoc dici Arist. op-  
non potest, nam Arist. non probasset ex ipsarum definitionibus pœnula.  
passiuæ esse.

1. *Solutio.*

Dico igitur quod non dicuntur passiuæ, eo quod motu non recessantur.  
agunt: certum enim est agere, sed quod in mixta substantia passi-  
væ se habeant, quod est dicere: cum conuenient siccata, & humida *tertior*.  
ad mixtum, calor est, qui siccas partes cum humidis copulat co-  
quendo, & digerendo, frigiditas autem coagulat, & consisten-  
tiam præbet illis partibus, & illa duo passiuæ sunt: sed de hoc alibi  
dicetur.

## C A P V T III.

Quoniam autem quatuor elementa sunt.

Text. 16.

**N**umero qualitatum primarum constituto ipsas elementis ap- *Prima*  
plicat, ac optimè correspondere ipsis probat dicit igitur, qualitates  
quod ex quatuor illis qualitatibus lex possunt combinationes applican-  
sieri, quarum duæ confundere non possunt, reliquæ igitur erunt *tertiae* elem-  
entum: constat ergo, quod cum tota elementa sint, correspondet *tertia*  
qualitatum ratio numero elementorum, & elementorum etiam  
numerus constat secundum rationem harum qualitatum.

Combinationes sunt istæ, calidum, frigidum, humidum cum sic  
eo, & hæc duæ esse non possunt: non enim contraria simul sunt: e-  
runt ergo aliae, scilicet calidum siccum in igne calidum humidum  
in aere, frigidum humidum in aqua, frigidum siccum in terra, non  
poterit ista pugnare, sed simul se patiuntur.

*Et nota*, quod non præcipue demonstrat elementorum nume- *Note.*

## 220 In lib. iij. de Generat. & Corrup. Arist.

rum, sed supponit illum morum, ac ipsi applicar qualitates, quae  
uis etiam posset per ipsas probari, ut dicemus.

Omnes enim qui simplicia corpora.

Text. 17.

*Quid sen-  
serint ve-  
teres de  
numero  
elementis.*

**Q**uid Antiqui circa numerum elementorum senserint, expli-  
cat, ac ipsos primo in quatuor diuisos sententias dicit: qui-  
dam enim unum, quidam duo, quidam tria, quidam quatuor  
posuerunt, nec Damerus iste auctus est, nisi ab his, qui infra princi-  
pia fecerunt: has autem sententias singulas explicat. In numeris  
enim hoc est commune, ut sint contraria aliquor prima. Qua-  
rum ponunt elementorum ipsum, ut subiectum ponunt: & de omni-  
alia constituunt, id est, rarum & densum, seu calidum & frigida,  
qua raritatem vel densitatem faciunt: & per talia duo principia  
ex uno fieri omnia dicunt.

Qui autem mox duo faciunt. Tex. 18.

*Sententia  
Parmo.*

**E**xpli-  
cat sententiam Parmenidis, qui duo ponebat principia,  
scilicet ignem & terram, reliqua vero duo dicebat ex his esse  
mixta, scilicet aerem, & aquam: unde aliquo modo quatuor ele-  
menta posuit, similiter & contrarietatem. Nota, quod dicitur. I.  
Physic. quod Parmenides habuit opiniones duas, alteram, vulga-  
rem, ut vulgo condescenderet, & talis fuit ista sententia: alteram  
propriam, quam sapientibus manifestabatur, talis fuit, quod erat unum  
principium immobile, ut dictum est.

Similiter autem & qui tria dicunt.

Text. 19.

*Sententia  
Platonis.*

**E**xpli-  
cat sententiam Platonis, qui in libro inscripto de divisione  
enibus posuit tria esse elementa, & principia, unum autem ho-  
rum dicit esse ex mixtione extremitatum, unde convenit cum Par-  
menide, qui posuit duo principia in hoc quod vierque posuit me-  
dium constare ex extremis: at Plato unum posuit tale medium.  
Parmenides vero duo, scilicet aerem, & aquam. Circa declaratio-  
nem Platonis lege Philoponum.

*Sententia  
Empedo.*

Statim ponit sententiam Empedoclis, qui posuit quatuor ele-  
menta iste enim sic posuit quatuor, ut unam solam contraria-  
tem in ipsis costrueret: dicit enim aerem, aquam, terram ignem op-  
poni, & ignem solum his omnibus simul proper magnum igne-  
splius actitatem.

Non est autem ignis & aer & unum quodque.

Text. 20.

*Quatuor  
theorema  
ta de ele-  
mentis.*

**Q**uartuor theorematata circa ista elementa costruit: primam  
est, ista elementa esse mixta, & non esse simplicia, non enim  
ist.

**E**t ignis est simplex ignis, sed similis, potius est substantia ignea: similiter de aliis elementis.

**N**ota quod vocat elementa esse mixta, non quod sint mixta, si- *Primum*  
ut lapis vel lignum, sed impura, i. coiuncta cum qualitatib. alio- *hec nostra*  
uma elementorum: hoc enim modo frequenter se habent elemen *elementa*  
ta, ut dicitur 1. Meteor. c. 4. *non esse*

**N**ec ob id intendit negare, quod sit possibile esse purum ele- *pura*.  
mentum, vel quia nullibi reperiatur purum, sed solum docet, quod *Nota*.  
*impura contingit esse elementa.* *Nota 2.*

**I**gnis autem est super abundantia.

Text. 21.

**D**eclarat qualia sint elementa pura, & hoc in duobus mani- *Qualia*  
festat: ignis enim habet calorem in summo, aqua autem, quam *sunt elemē*  
vocat glaciem, frigiditatem in summo: & hoc patet: nam ignis *sa pura*.  
est quædam exarsio, & aqua quædam congelatio, quæ abique  
summo calore, & frigiditate non sunt: vocabula *coiuncta* ista duo  
summū exprimunt gradum: intellige etiam de aliis *idem*. Vnde in *Nota 1.*  
fert, quod ex uno puro elemento non sit aliquid, quia mixtum *Nota 2.*  
non habet summum gradum in qualitatibus, sed refractas postu-  
lat. Hos duos textus alij non commode exponunt.

Existentibus autem quatuor simplicibus.

Text. 22.

**S**ecundum theorema constituit: ex quatuor simplicibus corpo- *2. theor.*  
ribus, seu elementis, duo obtinent vnum locorum, altera duo  
locorum alterum, quod est dicere, duo suot loca naturalia in com- *5.*  
muni, scilicet sursum, & deorsum: duo elementa, scilicet ignis; &  
aer locum habeat sursum, alia duo deorsum, sed differenter: nam  
media, scilicet aer, & aqua non sunt sincera, sed mixta, i. non obti-  
nent sursum, vel deorsum simpliciter, sed secundum quid: ignis ve-  
rò & terra absolute loca ista habent.

Tertium theorema est, duo elementa duobus contraria sunt, vt *3.*  
ignis aquæ, aer vero terræ. Explicar autem, contraria hæc dici in  
passionibus, & qualitatibus.

Sed tamen simpliciter quatuor existentia.

Text. 23.

**Q**uartum theorema est: quod vnumquodque horum elemen- *Nota.*  
torum vnam sibi maximè qualitatem vendicat, ac intensio- *4. Theor.*  
rem habet, vt ignis calidior est, quam sit siccus: aer autem est hu-  
midior, quam sit calidus: aqua autem magis frigida, quam humi-  
da, terra vero magis est siccæ, quam frigida: Atque ita qualitates  
duæ in qualiter insunt elementis: vnde sit, vt elementum magis  
denominetur à qualitate ubi magis inherente.

## Q V A E S T I O   I I I .

*Auctantum quatuor sunt elementa.*

**P**Ost qualitarum numerum, elementorum multitudo exanimanda est. Arist. enim tex. 16. quatuor sumit esse elementa corporum: videtur autem, quod talis numerus sit insufficientes: prius, numerus corporum simplicium est numerus elementorum, sed numerus corporum simplicium non est quaternarius, ergo nec elementorum consequentia est nota cum maiori, nisi probatur: numerus simplicium corporum est secundum numerum simplicium motuum, at motus simplices sunt tres, ut docet aristoteles. cœli, text. 6. ergo etiam numerus elementorum, motus autem simplices hi solum sunt à medio, ad medium, circa medium.

1. **S**ecundū, numerus corporum simplicium etiam sumi debet per motiva principia: sed huc sunt duo, scilicet gravitas & levitas, ergo duo erunt motus simplices: & duo corpora simplicia; & sic deo elementa.
2. **T**ertio. Numerus corporum simplicium etiam penes loca simplicia sumi debet: at solum sunt duo loca simplicia, scilicet sursum & deorsum, ergo etiam duo corpora naturalia, duobusque elementa.
4. **Q**uartū: videtur etiam, quod præter ista elementa quatuor quæ binæ habent qualitates, sint ponenda alia quatuor: quæ singulæ tantum habeant: nam simplicior est unitas dualitatem, ergo erit corpus simplicius, quod tantum est calidum, quam quod est calidum & siccum, idemque de aliis elementis: erunt igitur octo elementa, vel si quatuor sunt, non erunt ista ab Arist. polita.
5. **Q**uidam, si quatuor elementa essent, maximè tunc esset æquus, sed videtur ista non esse elementum. Nullum enim elementum saporem habet: at aqua sapida est: dulcis enim, amara, & salia est: non est igitur elementum.
6. **S**extū, idem sic argumentum de igne: non enim videtur esse tale elementum: si enim esset, utique luciditatem sua conspicuus esset: nihil tale supra aerem appetet. Præterea, quia animalia aliquando recipere, finit & aer, aqua, & terra: at illud non est, maxime enim destrueret ipsa. vorax enim est valde, & corporum coniunctio fundam. prius.

**3. cōditio.** Circa huius determinationem adverte primū, tres conditiones elementi debere inesse elementū. Prima, ut ex eo aliquid fiat, quem ob causam efficiens, & hinc nō sunt elementa effectuum non causa.

1. ex efficiente, & fine res fiunt, sed ab efficiente proprie finit, secundū.

la, ut insit in re, quæ sit, unde priuatio & contrarium, ex quibus 2.  
est dicitur fieri, non sunt ipsius elementa, dicitur enim ignis ex  
ion igne, & ex aqua fieri, sed non ignis & ipsa aqua non sunt ma-  
teria ipsius ignis, non enim manent in ipso igne, elementum au-  
tem debet manere. Tertia conditio est, quod sit primum, ex quo 3.  
sit res, & ultimum, in quod diuiditur, unde sit ut manus, caput,  
oes, & reliquæ huiusmodi partes dissimilares non sint elemen-  
ta totius: adhuc enim ipsæ ex aliis componuntur, & in alias diui-  
luntur, ut autem essent elementa, deberent esse simplices, & in-  
compositæ.

Aduerte autem, quod debet esse elementum simplex, id est non *Nota 1.*  
esolubile in partes differentes specie: non enim repugnat ele- *quo resol.*  
mento diuindi in partes quantitatis, ut literæ elementa sunt dictio- *repugnat*  
num: at partes habent literæ ipsæ. Hæc igitur debent inesse pro- *elemento*  
prio elemento. Attende tamen, quod non ita insunt his corpo- *simplicis*  
ribus, quæ elementa dicuntur, ob id non absolute elementa di- *& quare.*  
cuntur. *Not. 2. 4.*

Primo enim ipsa adhuc resolubilia sunt, habent enim materiam *elem. non*  
& formam, non igitur simpliciter dicuntur elementa, sed cum ad- *sunt sim-*  
ditto, scilicet elementa corporum, quatenus sunt prima corpora, *pliciter e-*  
sunt in alia corpora resoluuntur, sed in ipsa alia resoluuntur, sunt *lementa;*  
ergo elementa non simpliciter, sed in genere corporum. *sed corpo-*

Secundo etiam deficiunt à ratione vera elementi: elementum *rum ele-*  
nun formaliter, & actu debet manere in elemētato, at talia cor- *menta.*  
pora non manent actu, sed potentia in mixto. Ob id Arist. 3. cœl. *I. Prob.*  
*ex. 31.* definiit tale elementum, dicens elementa sunt, in quæ corpo-  
ra resoluuntur, & manent, vel potentia, vel actu. i. potentia corpo-  
ren, in quæ alia corpora ultimo resoluuntur, manetque potentia  
o ipsi, quæ in talia resoluuntur.

Aduerte Secundo, quod esse elementa duplicitvia cōperiri potest, *2. fund.*  
altera est resolutio corporum: experimur enim corpora aliqua in *quib. viii*  
plura alia dissolui, qualia illa sunt, quæ mixta vocamus alia nō re- *possimus*  
solui in alia, sed in unum conuerti: patet igitur, quod quæ resoluant *cognoscere*  
ur, componuntur ex illis, in quæ resoluuntur, cumq; in resolutio- *elementa:*  
nib. non sit processus infinitus, oportet fateri, esse corpora non re- *1. Ex resolu-*  
solubilia in alia corpora, talia igitur erunt elementa. *tione.*

Altera via est compositio, multa enim corpora fieri aliorum *2. ex com-*  
commixtione experimur, non autem talia qualia hæc, quæ ele- *positione,*  
menta dicuntur, ergo re vera sunt corpora simplicia, quæ non ex  
aliorum commixtione sunt: hoc autem magis patet in proba-  
tionibus conclusionum.

## 224 In lib.ij.de Generat.& Corrupt.Arist.

**I. conclu.** His suppositis, sit prima conclusio. Elementa sunt plura, quam elementa vnum. Hæc conclusio triplici ratione probatur, prima, est Arist. sunt plura 3. cœli. tex. si. si vnum esset elementum, vnicum haberent omnia uno. corpora motum naturalem, nam mixta mouentur motu elementi prædominantis, ac plures esse corporum naturales motus constat, ergo plura etiam elementa.

2. Secunda ratio est Avicennæ. i. p. canxi. tract. i. tex. 9. & ibidem Aver. in mixto uno contraria experimunt inanata, cum ab numero destrui possint, ut apparet in viuentibus, quæ caloris mensuram defectu moriuntur, & alia huiusmodi, ergo sunt elementa plura, aliter enim non essent contraria in mixto, non enim ab uno de mentis posset illa accipere.

3. Tertia ratio est eiusdem in eodem loco tex. 17. si enim vnum esset elementum, vna tunc esset eiusdem rationis materia & sicut una forma, nec esset vlla pluralitas substantiarum, nec esset vera & fætio, & passio, quæ ab ipso pluralitate, non sursum, hæc autem omnia falsa sunt: ergo elementum non est radix vnum.

**2. Conclu.** Secunda conclusio: elementa sunt plura, quam duo. Hæc conclusio, quamvis magis probanda est in conclusione quarta, tamen interim hac vniqa ratione probatur, qua utitur Arist. lib. 4. de cœlo. Principia prima motuum simplicium sunt plura, quam duo: sunt plura ergo & ipsi motus & corpora simplicia: & consequenter elementa duobus. tanta sunt plura, quam duo: consequenter iste sunt nota, sed antecedens probatur.

**Nota.** Et nota, quod probatio sit grauitate aquæ, secundum quam descendit, & probatur, quod si simplex principium motus talis, non compositum ex extremis: nam de grauitate terræ, & levitatem ignis non dubium est, esse simplicia principia, & sic ipsas formas, ac corpora simplicia esse: sed de intermediis est difficultas: at ostenditur, quod etiam sunt simplicia.

Supponitur igitur experientia nota, quod aqua semper descendit sub aere, tunc si grauitas, quæ est huius principiorum non est sim plex, sed mixtum ex extremis, si descendit sub aere, est ex eo, vel quia talis grauitas habet plus terræ, plurisque ex ea participat, vel quia habet minus de ignis levitate, quam illa, quæ est aeris, vel quia quod est terræ in aqua, excedit plus id quod est ignis in ipsa aqua, habetque se in majori proportione, quam in aere: sed nulla est his causa sufficit.

**1. pars re- Probo de prima. quia tunc multum aeris esset grauius, quæ par- sicutur. uia aqua, inferiusque descendenter quid est falsum, & patet: nam in 2. pars re- multo aere plus erit de terra, quam in parua aqua. Probo enam de- sicutur. secunda, quia tunc multa aqua esset supra parum aeris quia in mul- ta aqua**

ea aqua plus erit delevitate ignis, quod est impossibile, non enim 3. pars re-  
acter inferius esse potest.

Probo de tertia, quia si propter talem proportionem descendit aqua, cum in multa aqua, & parua seruetur eadem proportio, quia quantum crescit id, quod est terræ in aqua multa supra paruam etiam tantum crescit de igne, seruatque eadem proportio: tunc ita velociter per idem medium descenderet aqua parua, sicut magna quod impossibile est.

Cum igitur aqua non moueatur ex participatione extremorum sequitur ipsam esse simplex corpus, & non mixtum, & principium est ratio. plura, quam duo elementa, & est ratio notanda.

Tertia conclusio. Plura sunt, quam tria elementa, breuiter pro 3. concl. e-  
batur, qua vel est vna contrarietas, & tunc sufficiunt duo extre- blemen-  
ta ma aliter duo extrema vnius rationis essent contra vnum ipsum- sunt plus  
que destruerent, vel esset duplex contrarietas: & tunc oportet ra- tribus.  
bar esse quatuor extrema: non igitur possunt esse tria elementa.

Quarta conclusio. Quatuor sunt elementa, & non plura. Expli- Conclusio  
co, hic non assero, quod sunt quatuor elementa locis, modo, & 4. quatuor Sphæris extra mixta separata: alterius loci est hoc ostendere, sunt, & non sed affirmo quod talia corpora sunt verè in natura & in mixto plura ele- continentur, & per se possunt separata esse, quantum est ex na- menta. Explica-  
tura sua.

Hæc conclusio omnium consensu recepta est post Arist. quam sur concl.  
uis ante Aristot. ut ipse docet, Antiqui circa numerum variae- Consensus  
rint. omnium

Probatur igitur conclusio via Aristot. quam superius id con- post A-  
clusione secunda incepimus proponere: sed nunc vniuersalius ristot.  
id dicemus. Et probatur, quatuor esse principia motuum sim- I. via ex-  
pliæ, inde enim colligemus, esse quatuor motus simplices, qua- ratiæ mo-  
tuor loca naturalia simplicia, quatuor corpora, & inde quatuor e- tuis simpli-  
lementa.

Et quidem de duobus extremis, scilicet grauitate, simpliciter, & quatuor leuitate id notum est, de intermedia leuitate, & grauitate diffi- sunt pri-  
cultas erat: & de gravitate aquæ fuit probatum in conclusione cù: sim- secunda. Superest modo de leuitate secundum quid, cuius sim- plici am-  
plicitas colligitur ex motu aeris super aquam eodem modo si- tuum, cu: prius.

Nam nec sit ex eo quod magis participat de igne, & tunc mul- probatum  
tæ aquæ essent supra paruum aerem, quod experientia ostendit est, de 4. si-  
falsum in bullis ascendentibus in superioris aquæ cum lapis infun- ut aeris  
ditur, & suo impetu aerem ferens intra aquam, quod impetu ces- sunt est iā

Ad argumenta igitur oportet respondere.

**Ad 1.** Ad primum, quambis admittiteremus, motum, per se agere calorem, quo rem & frigiditatem non id esset contra Arist. non enim ageret cum modo mo<sup>r</sup>o contrarietate, & repassione.

**Textus casus.** Dices tamen, ut melius intelligatur, quomodo motus agard calorem. **co.** quod motus non per se, & immediate calorem facit, sed quia inducit dispositionem, ad quam sequitur calor, quod docet Alber. Magn. 12. Meta. ca. 8. motus enim conficit, & conterit partes, inducitque quandam raritatem, ad quam sequitur calor.

Nec est inconveniens, ut dicit Paul. i. Metheo. ca. i. quod rarus, quae solet sequi calorem, sit dispositio aliquando antecedens ipsum calorem: at quia motus illam raritatem per se inducit, dicitur per se causa aliquo modo caloris.

Quamvis in viventibus motus sit causa caloris, ex alia causa & ea, quia excitat spiritus animalis calidos, ad aliasque trahit partes: spiritus tamen ipsos illa via calefacit.

**Note qua.** Non sic tamē motus est causa frigiditatis, sed per accidens, quia re motus a applicat aliud frigidum, quod docet Arist. Sect. 26. Problem. q. 56. liquando ubi querit, quare fatus cū sit calidus, infrigidat: & responderet prius fatus cū mō, quod non quicunque fatus id facit sed qui emittitur, cōpres sit calidus sō ore: qui enim emissus est, expāso ore, calefacit: dicit autē, quod frigefacit. ille, qui est emissus ore compresso, per accidens infrigidat, quia mouet aerem frigidum versus item infrigidandam: & dat signum quod si corpus sit propē, & approximatū oris, cū calefacit quicunque fatus: vide ergo motum infrigidare, quia per motum applicatur infrigidans.

**Cause daz.** Nota- ergo, quod sunt duæ causæ, quare spiritus, vel fatus infrigidat res calidas: Altera est, quia mutat aerem contiguum rei cali 1. daz, qui ob vicinitatem calidus erat, inducitque semper aerem fri 2. gidiorem.

Altera causa est, quia motus condensat aeris partes, ut magis infrigident rem: condensata enim fortius agunt: & ob hanc causam viaque manus immissa aquæ magis infrigidatur, si digitis motu aquæ faciat.

**Ad 2.** Ad secundum dico similiter: quod lumen non agit cum repassione: & sic nihil est contra Arist.

**Quomodo.** Dices tamen, quomodo lumen calefacit, responderet Alb. Mag. lumen ca- 2. cclii. tract. 3. ca. 3. quod non essentialiter, sed quia mouet partes, lefacit. & conterit, sicut motus: sed hoc nō mihi placet, quia calefacere ex 1. Motus perimur res absque tali contritione, nec motu partium, p̄tter- recteatur. tūn quia non est certum, an lumen recipiatur ab ipsis corporibus opacis,

opacis, an in solo aere: quod si non recipitur in illis, non poterit conserere.

Dico igitur, quod immediatè, & à seipso inducit calorem, sicut 2. *Meteor.*  
calor ipse, nec est causa, quare id non ita sit. *versus.*

Ad tertium dico iam, quod nō negamus tales qualitates, sed nihil contra Arist. ut explicatum est. *Ad.3.*

Ad quartum Alexand. dicere videtur, quod rarum reducitur ad leue, deosum ad graue. Contra hoc replicat Aver. nam vinum rarum est, non tamen leue, & nubes densa est aliquando, non tamen grauis.

Ideo dicit ipse, quod non numerantur ista duo, quia non sunt 2. *Solutio.*  
actiuæ: & hoc forsitan fuit, quod intendit Alexan. dicens. reduci ad resiccatum.  
graue & leue. id est, non esse actiuæ, & passiuæ: sicut nec graue, & 2. *Solutio.*  
leue, & eadem causa excludi à ratione primarum qualitatium.

Ad quintum dico, quod calor, ac frigiditas, & infrigidant, & ea- *Ad 5.*  
les faciunt per se, sed non sic exsiccant, vel humectant, sed per acci-  
dens: exsiccat enim calor, quatenus resoluit humidum, & reliquit  
partes siccas. verbi gratia exsiccat terram madidam, quia partes  
humidas resoluit, & separat in vapores: reliquit autem siccas: si-  
militer frigiditas humectat, quia partes humectates exsiccat, ve  
applicat & vnit, non tamen per se producunt siccitatem vel humili-  
tatem, sicut humiditas, & frigiditas: de hoc tamen dicemus. 4.  
*Meteor.*

Ad sextum dico quod iste non dicuntur qualitates primæ in es- *Ad 6.*  
sentia, & substantia generis, sic enim una est in quoq; genere per-  
ficiissima: sed dicuntur primæ, comparatione facta ad alias qual-  
itates in causalitate: & quia omnes hæc quatuor non pendent inui-  
cim in causando. Primæ dicuntur, quamvis si in perfectione abso-  
luta fiat colatio, una sit prima. Hæc satis.

### Q V A B S T I O I I I .

An inter haec qualitates, due sint actiuæ, due passiuæ.

**D**ifficultas hæc proposita est propriæ Arist. qui tex. 8. duas ha- *Questionis*  
tem tantum dicit esse actiuas, scilicet calorem, & frigidita- *occasio.*  
tem, duas vero passiuas, siccitatem & humiditatem quod idem do-  
cuit 4. *Meteo.* in principio communis tamen sententia est, has o-  
mnies esse actiuas.

Ob cuius maiorem explicationem est titulus explicandus du- *Sæcūlo que-*  
pliciter enim aliquid potest dici actiuum vel passiuum: uno mo- *stionis.*  
do, ut subiectum, & totum, quod agit, vel patitur: & sic notū est,  
qualitates non dici agere vel pati altero modo, ut principiū, quo  
sit actio, vel passio, quod alij dicunt pati terminatiuē: & sic qua-  
litas dicitur actiuas, quæ est principium quo res agit, & pas-

fiua, quia est principium, quo subiectum patitur.

**1. Conclu.** Sit igitur prima conclusio. Omnes hæc quatuor qualitates sunt dñnes he primo actiua: explico: voco actiua has, quia similares sibi in specie quatuor producunt, quod aliis non est concessum: non enim albedo albedi qualitates dinem facit nec dulcedo dulcedinem adico etiam, esse primo actiua: sunt primo uas, quia seipſis operantur: reliqua enim operantur, & akerant, sed actiue. per has.

**Qualita-** Vnde sunt qualitates in triplici gradu, ut notat Conciliator dif-  
fer. 60. istæ primæ, quæ seipſis tibi similes faciunt. aliz secundæ,  
triplici quæ ex his consequuntur, sed non proueniunt ex primarum om-  
gradu. nium mixtione, ut raritas, densitas, levitas, gravitas, quæ sequuntur  
alias quatuor, sed non omnes simul: sunt aliz tertiaz, quæ ex pri-  
marum omnium mixtione proueniunt, ut colores, odores, & lapsus, & aliz similes. Hæc autem tam secundæ, quam tertiaz per pri-  
mas operantur.

**Probatur** Probatur igitur conclusio, scilicet illas quatuor esse actiua: &  
**conclusio.** probatio erit de siccitate, & humiditate de his enim exstat dubium.

**1. Ratio.** Est primum argumentum: siccitas, & humiditas sunt propria, &  
prima contraria, ut notum est, ergo sunt natura mutuò se expellere  
ab eodem subiecto: hæc enim est contrariorum natura, quod si  
per se se expellunt mutuò, actiua necesse est esse.

**2. Ratio.** Præterea secundò: symbola elementa se mutuo possunt trans-  
mutare, ut dicit Arist. 2. gene. tex. 25. pura aqua, & terra: ergo ne-  
cessè est, quod agant secundum humiditatem, & siccitatem: nam  
frigiditas communis est eis: similiiter de aere, & igne: sunt igitur  
actiua hæc qualitates.

**3. Ratio.** Præterea testio, experientia patet: res enim posse in loco hu-  
mido putrescunt, quod non sit, nisi quia humiditas agit, & rei calo-  
rem extinguit.

**4. Ratio.** Patet etiam hoc ex medicamentis: applicantur enim humida  
**2. Concl.** fuccis, & sicca humidis: sunt igitur actiua hæc.

**inter has** Secunda conclusio. Inter has qualitates, calor est maximè acti-  
quatuor calor est uus: Hoc duplice ratione constat: altera est, quia resoluti mixta  
maxime fortia, ut lapides, metalla, & alia quæ alii qualitates non ita resol-  
luerent possunt: altera est ex Sphæra maiori, nam sumpto calido, &  
1. Ratio. frigido, ad maiorem distantiam se diffundit calidum, quam frigi-  
dum, quod arguit actiuitatem eius maiorem.

**2. Ratio.** Tertia conclusio: qualitates istæ quatuor inter se differunt, nec  
**3. Conc in inuicem** sunt reducibilis: duplice via hæc conclusio potest com-  
ter se dif- probari, qua Philosophi videntur sàpere ad distinguendas res, & ac-  
serunt he cidentia inter se. Altera via est, separatio subiectorum: experimus  
qualitates enim, siccum aliquando esse cum frigido: & hæc non esse calidum,  
poter

puta in lapide & terra: aliquando etiam experimur, siccum esse cum quatuor calido in igne, & sic non esse frigidum: similiter humidum esse nec ad se cum frigido in aqua, & sic non esse calidum: aliquando esse cum insue re calido, ut in aqua calefacta, & sic non esse frigidum: duo enim ducuntur. contraria simul esse nequeunt.

Altera via est ex actione, quia non potest calor tribui ex secca- qua pro-  
te, quia humectat ceram, nec minus possimus tribuere humecta- bat concl.  
re, quia exsiccatur lutum, similiter nec frigiditas possunt ista tribui: 2. *Via.*  
oportet ergo alii hæc concedere qualitatibus: idem opotest dice-  
re de calore, & frigiditate: calefacere enim non potest tribui hu-  
miditati, nec siccari, similiter & frigefacere. Hinc constat esse  
quatuor qualitates primò actius.

Ad loca Arist. dicit Martil. & Alb. quod ob hoc vocantur siccitas, & humiditas passiuæ, quia minus agunt: sed profectò hoc dici Aris. op-  
non potest, nam Aris. non probasset ex ipsarum definitionibus p. fusa.  
passiuas esse.

1. *Solutio.*

Dico igitur quod non dicuntur passiuæ, eò quod motu non restringuntur.  
agunt: cerum enim est agere, sed quod in mixtis substantiæ passiuæ  
se habeant, quod est dicere: cum conueniunt siccæ, & humida 2. *Solutio.*  
ad mixtum, calor est, qui siccæ partes cum humidis copular co-  
quendo, & digerendo, frigiditas autem coagulat, & consisten-  
tiam præbet illis partibus, & illa duo passiuæ sunt: sed de hoc alibi  
diceatur.

## C A P V T III.

Quoniam autem quatuor elementa sunt.

Text. 16.

**N**umero qualitatum primarum constituto ipsis elementis ap- Prime  
plicat, ac optimè correspondere ipsis probat dicit igitur, qualitates  
quod ex quatuor illis qualitatibus sex possunt combinationes applican-  
tis, quarum duæ consistere non possunt, reliquæ igitur erunt tur elemē-  
quatuor: constat ergo, quod cum tot elementa sint, correspondet tu.  
qualitatum ratio numero elementorum, & elementorum etiam  
numerus constat secundum rationem harum qualitatum.

Combinationes sunt istæ, calidum, frigidum, humidum cum sic-  
to, & hæc duæ esse non possunt: non enim contraria simul sunt: e-  
runt ergo aliae, scilicet calidum siccum in igne calidum humidum  
in aere, frigidum humidum in aqua, frigidum siccum in terra, non  
sunt ista pugnant, sed simul se patiuntur.

Et nota, quod non præcipue demonstrat elementorum nume- Nota.

rum, sed supponit illum motum, ac ipsi applicat qualitates: quae-  
uis etiam posset per ipsas probari, ut dicemus.

Omnis enim qui simplicia corpora.

Text. 17.

*Quid sen-  
serint pe-  
teres de  
numero  
element.*

**Q**uid Antiqui circa numerum elementorum senserint, expli-  
cat, ac ipsos primo in quatuor diuisos sententias dicit: qui-  
dam enim unum, quidam duo, quidam tria, quidam quatuor  
posuerunt, nec numerus iste auctus est, nisi ab his, qui infra pri-  
cipia fecerunt: has autem sententias siogulas explicat. In omib[us]  
enim hoc est commune, ut sint contraria aliquor prima. Qui-  
num ponunt elementum ipsum, ut subiectum ponatur: & deo-  
r[malia] constituunt, id est, rarum & densum, seu calidū & frigidū,  
quæ raritatem vel densitatem faciunt: & per talia duo principia  
ex uno fieri omnia dicunt.

Qui autem mox duo faciunt. Tex. 18.

*Sententia  
Parmo.*

**E**xpli-  
cat sententiam Parmenidis, qui duo ponebat principia,  
scilicet ignem & terram, reliqua vero duo dicebat ex his esse  
mixta, scilicet aerem, & aquam: unde aliquo modo quatuor ele-  
menta posuit, similiter & contrarietatem. Nota, quod diximus. I.  
Physic. quod Parmenides habuit opiniones duas, alteram, vulga-  
rem, ut vulgo condescenderet, & talis fuit ista sententia: alteram  
propriam, quam sapientib[us] manifestabat, talis fuit, quod erat unum  
principium immobile, ut dictum est.

Similiter aurem & quietiam dicunt.

Text. 19.

*Sententia  
Platonis.*

**E**xpli-  
cat sententiam Platonis, qui in libro inscripto de divisione  
enibus posuit tria esse elementa, & principia, unum autem ho-  
rum dicit esse ex mixtione extremorum, unde conuenit cum Par-  
menide, qui posuit duo principia in hoc quod vierque posuit me-  
dium constare ex extremis: at Plato unum posuit tale medium,  
Parmenides vero duo, scilicet aerem, & aquam. Circa declaratio-  
nem Platonis lege Philoponum.

*Sententia  
Empedo-*

**S**tatis ponit sententiam Empedoclis, qui posuit quatuor ele-  
menta: iste enim sic posuit quatuor, ut unam solam contrarietatem  
in ipsis construeret: dixit enim aerem, aquam, terram ignem ap-  
poni, & ignem solum his omnibus simul propter magnam ignis  
ipsius actuitatem.

Non est autem ignis & aer & unum quodque.

Text. 20.

*Quatuor  
theorema  
ta de ele-  
mentis.*

**Q**uartuor theorematum circa ista elementa constituit: primum  
est, ista elementa esse mixta, & non esse simplicia, non enim  
iste

iste ignis est simplex ignis, sed similis, potius est substantia ignea:  
similiter de aliis elementis.

Nota quod vocat elementa esse mixta, non quod sint mixta, si. - *Primum*  
est lapis vel lignum, sed impura, i.e. coniuncta cum qualitatibus. alio- *hec nostra*  
tum elementorum: hoc enim modo frequenter se habent elementa elemen-  
ta, ut dicitur i. Meteor. c. 4. *non esse*

Nec ob id intendit negare, quod sit possibile esse purum ele- *pura*.  
mentum, vel quia nullibi reperiatur purum, sed solum docet, quod *Nota 1.*  
*impura contingit esse elementa.* *Nota 2.*

*Ignis autem est super abundantia.*

Text. 21.

**D**eclarat qualia sint elementa pura, & hoc in duobus mani- *Qualia*  
festat: ignis enim habet calorem in summo, aqua autem, quam *sint elemē*  
vocat glaciem, frigiditatem in summo: & hoc patet: nam ignis *ta pura*.  
est quædam exarlio, & aqua quædam congelatio, quæ ablique  
summo calore, & frigiditate non sunt: vocabula enim ista duo  
summū exprimunt gradum: intellige etiam de aliis idem. Vnde in *Nota 1.*  
fert, quod ex uno puro elemento non sit aliquid, quia mixtum *Nota 2.*  
non habet summum gradum in qualitatibus, sed refractas postu-  
lat. Hos duos textus alij non commode exponunt.

Existentibus autem quatuor simplicibus,

Text. 22.

**S**ecundum theorema constituit: ex quatuor simplicibus corpo- *2. theor.*  
ribus, seu elementis, duo obtinent unum locorum, altera duo  
locorum alterum, quod est dicere, duo sunt loca naturalia in com- 5.  
muni, scilicet sursum, & deorsum: duo elementa, scilicet ignis; &  
aer locum habent sursum, alia duo deorsum, sed differenter: nam  
media, scilicet aer, & aqua non sunt sincera, sed mixta, i.e. non obti-  
nent sursum vel deorsum simpliciter, sed secundum quid: ignis ve-  
rò & terra absolute loca ista habent.

Tertium theorema est, duo elementa duobus contraria sunt, ut 3.  
ignis aquæ, aer vero terræ. Explicat autem, contraria hæc dici in  
passionibus, & qualitatibus.

Sed tamen simpliciter quatuor existentiae.

Text. 23.

**Q**uartum theorema est: quod unumquodque horum elemen- *Nota.*  
torum unam sibi maximè qualitatem vendicat, ac intensio- *4. Theor.*  
rem habet, ut ignis calidior est, quam sit siccus: aer autem est hu-  
midior, quam sit calidus: aqua autem magis frigida, quam humi-  
da, terra vero magis est secca, quam frigida: Atque ita qualitates  
duæ inæqualiter insunt elementis: vnde sit, ut elementum magis  
denominetur à qualitate sibi inhærente.

Q V A E S T I O   I I I I .  
A u t a n t u m q u a t u r s i n t e l e m e n t a .

**P**Ost qualitatum numerum, elementorum multitudo examinanda est. Arist. enim tex. 16. quatuor sumit esse elementa corporum: videtur autem, quod talis numerus sit insufficiens: primo, numerus corporum simplicium est numerus elementorum, sed numerus corporum simplicium non est quarternarius, ergo de*largent.* elementorum consequentia est nota cum maiori, minor probatur: numerus simplicium corporum est secundum numerum simplicium motuum, at motus simplices sunt tres, ut docet Aristotel. cœli, text. 6. ergo etiam numerus elementorum, motus autem simplices hi solūm sunt à medio, ad medium, circa medium.

2. Secundo, numerus corporum simplicium etiam sumi debet per motiva principia: sed hæc sunt duo, scilicet gravitas & levitas, ergo duo erunt motus simplices: & duo corpora simplicia; & sic duo elementa.
  3. Tertio. Numerus corporum simplicium etiam penes loca simplicia sumi debet: at solūm sunt duo loca simplicia, scilicet sursum & deorsum, ergo etiam duo corpora naturalia, duōque elementa.
  4. Quartò: videtur etiam, quod præter ista elementa quatuor quæ binæ habent qualitates, sint ponenda alia quatuor: quæ singulas tantum habeant: nam simplicior est unitas dualitate, ergo erit corpus simplicius, quod tantum est calidum, quam quod est calidum & siccum, idemque de aliis elementis: erunt igitur octo elementa, vel si quatuor sunt, non erunt ista ab Arist. polita.
  5. Quiaq; si quatuor elementa essent, maximè tñum esset aqua, sed videtur ista non esse elementum. Nullum enim elementum saporem habet: at aqua sapida est: dulcis enim, amara, & falsa est: non est igitur elementum.
  6. Sextò, idem sit argumentum de igne: non enim videtur esse tale elementum: si enim esset, viisque luciditatem sua conspicuus esset nihil tale supra aerem apparer. Præterea, quia animalia aliquæ in se recipere, sicut & aer, aqua, & terra: at illud non est, maximè enim destrueret ipsa. vorax enim est valde, & corporum consumptuus.
- 3. cōditio-** Circa huius determinationem aduerte primò, tres conditiones nes elemētū debere inesse elementū. Prima, ut ex eo aliquid fiat, quam ob causam efficiens, & finis notariunt elementa effectuum non enim
- sunt nisi ex efficiente, & fine res sunt, sed ab efficiente proprie finem: secundū,

da, ut insit in re, quæ sit, unde priuatio & contrarium, ex quibus 2. res dicitur fieri, non sunt ipsius elementa, dicitur enim ignis ex non igne, & ex aqua fieri, sed non ignis & ipsa aqua non sunt materia ipsius ignis, non enim manent in ipso igne, elementum autem debet manere. Tertia conditio est, quod sit primum, ex quo 3. sit res, & ultimum, in quod dividitur, unde sit ut manus, caput, pes, & reliquæ huiusmodi partes dissimilares non sint clementia totius: adhuc enim ipsæ ex aliis componuntur, & in alias dividuntur, ut autem essent clementia, deberent esse simplices, & in-compositæ.

Aduerte autem, quod debet esse elementum simplex, id est non *Nota 1.* resolubile in partes differentes specie: non enim repugnat ele-  
mento diuidi in partes quantitatis, ut literæ elementa sunt dictio-  
num, at partes habent literæ ipsæ. Hæc igitur debent inesse pro-  
prio elemento. Attende tamen, quod non ita insunt his corpo-  
ribus, quæ elementa dicuntur, ob id non absolute elementa di-  
cuntur.

*Not. 2. 4.*  
Primo enim ipsa adhuc resolubilia sunt, habent enim materiam & formam, non igitur simpliciter dicuntur elementa, sed cum ad-  
ditto, scilicet elementa corporum, quatenus sunt prima corpora, nec in alia corpora resoluuntur, sed in ipsa alia resoluuntur, sunt ergo elementa non simpliciter, sed in genere corporum.

Secundo etiam deficiunt à ratione vera elementi: elementum enim formaliter, & actu debet manere in elementario, at talia cor-  
pora non manent actu, sed potentia in mixto. Ob id Arist. 3. cœti. I. Prob.  
tex. 31. definit tale elementum, dicens elementa sunt, in quæ corpo-  
ra resoluuntur, & manent, vel potentia, vel actu. i. potentia corpo-  
rena, in quæ alia corpora ultimo resoluuntur, manetque potentia  
in ipsis, quæ in talia resoluuntur.

Aduerte Secundo, quod esse elementa duplicibia cōperiri potest, 2. fund.  
altera est resolutio corporum: experimur enim corpora aliqua in quib. viii  
plura alia dissolui, qualia illa sunt, quæ mixta vocamus alia nō re- possimus  
solui in alia, sed in unum conuerti: pater igitur, quod quæ resoluon cognoscere  
tur, componuntur ex illis, in quæ resoluuntur, cuiaq; in resolutio- elementa:  
nib. non sit processus infinitus, oportet fateri, esse corpora non re- 1. Ex resolu-  
solubilia in alia corpora, talia igitur erunt elementa. lutione.

Altera via est compositio, multa enim corpora fieri aliorum 2. ex com-  
commixtione experimur, non autem talia qualia hæc, quæ ele- positione.  
menta dicuntur, ergo re vera sunt corpora simplicia, quæ non ex  
aliorum commixtione fiunt: hoc autem magis patet in proba-  
tionibus conclusionum.

**1. conclu.** His suppositis, sit prima conclusio. Elementa sunt plura, quam elementa unum. Hæc conclusio triplici ratione probatur, prima, est Arist. sunt plura 3. cœli. tex. 51. si unum esset elementum, unicum haberent omnia uno. corpora motum naturalem, nam mixta mouentur motu elementi prædominantis, ac plures esse corporum naturales motus co- stat, ergo plura etiam elementa.

**2.** Secunda ratio est Aver. in tract. i. p. cancri. tract. i. tex. 9. & ibidem Aver. in mixto uno contraria experimunt innata, cum ab inten- seco destrui possint, ut apparet in videntibus, quæ calorem in unum defecutu moriuntur, & alia huiusmodi, ergo sunt elementa plura, aliter enim non essent contraria in mixto, non enim ab uno ele- mento posset illa accipere.

**3.** Tertia ratio est eiusdem in eodem loco tex. 17. si enim unum esset elementum, una tunc esset eiusdem rationis materia & sic una forma, nec esset vlla pluralitas substantiarum, nec esset vera & etio, & passio, quæ abique pluralitate, non sive hæc autem omnia falsa sunt: ergo elementum non est tantum unum.

**2. Conclu.** Secunda conclusio: elementa sunt plura, quam duo. Hæc con- clusio, quamvis magis probanda est in conclusione quartæ, tamen interim hac unica ratione probatur, qua utitur Arist. lib. 4. de cor- Elemen- lo. Principia prima motuum simplicium sunt plura, quam duo: ta sunt plu- ergo & ipsi motus & corpora simplicia: & consequenter elemen- ra duob'. ta sunt plura, quam duo: consequenter iste sunt noce, sed antece- dens probatur.

**Nota.** Et nota, quod probatio sit gravitate aquæ, secundum quam de- scendit, & probatur, quod sit simplex principium motus talis, non compositum ex extremitate: nam de gravitate terræ, & levitate ignis non dubium est, esse simplicia principia, & sic ipsas formas, ac corpora simplicia esse: sed de intermediis est difficultas: at o- stenditur, quod etiam sunt simplicia.

Supponitur igitur experientia, nota, quod aqua semper descen- dit sub aere, tunc si gravitas, quæ est huius principiorum non est sim- plex, sed mixtum ex extremitate, si descendit sub aere, est ex eo, vel quia talis gravitas habet plus terræ, plusque ex ea participat, vel quia habet minus de ignis levitate, quam illa, quæ est aeris, vel quia quod est terræ in aqua, excedit plus id quod est ignis in ipsa aqua, habetque in maiori proportione, quam in aere: sed nulla ex his causa sufficit.

**1. pars re-** Probo de prima, quia tunc multum aeris esset gravius, quæ par- sicutur. ua aqua, inferiusque descendenter quid est falsum, & patet: nam in **2. pars re-** multo aere plus erit de terra, quam in parua aqua. Probo etiam de sicutur. secunda, quia tunc multa aqua esset supra parum aeris quia in mul- ta aqua

ta aqua plus erit de lenitate ignis, quod est impossibile, non enim 3 pars re-  
acer inferius esse potest. siccatur.

Probo de tertia, quia si properter talem proportionem descendit aqua, cum in multa aqua, & parua seruetur eadem proportio, quia quantum crescit id, quod est terra in aqua multa supra paruam etiam tantum crescit de igne, seruatque eadem proportio: tunc ita velociter per idem medium descendenter aqua parua, sicut magna quod impossibile est.

Cum igitur aqua non moueatur ex participatione extremorum sequitur ipsam esse simplex corpus, & non mixtum, & principi ~~est~~ ratio. concludit.  
pium erit simplex motuum differens specie ab aliis: eruntq. plu-  
ra, quam duo elementa, & est ratio notanda.

Tertia conclusio. Plura sunt, quam tria elementa, breviter pro- 3.concl.e-  
batur, qua vel est vna contrarietas, & tunc sufficiunt duo extre- bementa  
ma aliter duo extrema vnius rationis essent contra vnum ipsum ~~sunt plus~~ sunt plus  
que destruerent, vel esset duplex contrarietas: & tunc oportet ~~ra~~ tribue-  
bat esse quatuor extrema: non igitur possunt esse tria elementa.

Quarta conclusio. Quatuor sunt elementa, & non plura. Expli- Conclusio  
co, hic non assero, quod sunt quatuor elementa locis, modo, & 4. quatuor  
Sphaeris extra mixta separata: alterius loci est hoc ostendere, sunt, ~~et~~ et  
sed affirmo quod talia corpora sunt verè in natura & in mixto plura ele-  
continentur, & per se possunt separata esse, quantum est ex na- menta.  
tura sua. Explica-

Hæc conclusio omnium consensu recepta est post Arist. quam tur concl.  
uis ante Aristot. ut ipse docet, Antiqui circa numerum variaue- Consensus  
omnium  
rint.

Probatur igitur conclusio via Aristot. quam superius in con- post A-  
clusione secunda incepimus proponere: sed nunc vniuersalius ~~ristot.~~ I. via ex  
id dicemus. Et probatur, quatuor esse principia motuum sim- plicia, inde enim colligemus, esse quatuor motus simplices, qua- ratiōē mo-  
tuor loca naturalia simplicia, quatuor corpora, & inde quatuor e- sus simpli- lementa. cu: quare

Et quidem de duobus extremis, scilicet levitate, simplicitate, & quatuor levitate id notum est, de intermedia levitate, & gravitate diffi- sunt pri-  
cultas erat: & de gravitate aquæ fuit probatum in conclusione ~~opus~~ sim-  
secunda. Superest modo de levitate secundum quid, cuius sim- plicitas colligitur ex motu aeris super aquam eodem modo suum, De tribus  
ut prius.

Nam nec sit ex eo quod magis participat de igne, & tunc mul- probatum  
x aquæ essent supra paruum aerem, quod experientia ostendit est, de 4. si- ut aer  
lsum in bullis ascendentibus in superioris aquæ cum lapis infun-  
ditur, & suo impetu aerem ferens intra aquam, quib impetu ces- sunt est iā

**probans-** sante, aer vel minimus ascendit per aquam, vel sic quia habet minorem densitatem de terra. & tunc sequitur, quod gutta aquae possit sustentari super aerem, quod sensu conuineatur esse falsum vel esset, quia est similius aer maiori propoertio ignis supra terram in aere, quam in aqua, & rite de triplo multus aer, ita citius ascenderet supra aquam, quam parvus ob resistitatem aquae proportionem, quod falsum ostenditur experientia bellicione, ut enim maiores citius ascendent ut in vase ex vitro appareret, antea. re vera simplex est talis levitas, & ipsum corpus: sunt quatuor viae ex menta quatuor.

**combinatio-** Secunda via est ex parte combinationis qualitatum, cum compositio qua sunt quatuor, oportet profecto esse quatuor corpora in ratione naturae, & non plura, quorum sunt partes, & ex quorum natura fluant.

**3. Ex re-** Tertia via est, qua visitatur, Avicenna p.1. tract. i. cantic. text. 8. & solutione Conclavia differ. 4. ex resolutione mixtorum. Experimentum enim in mixtiorum mixta resolutione, quatuor corpora remanere correspondentia ipsis elementis: igitur quatuor sunt elementa, quae illuc inerant potentia: aliter enim unum agens non posset quatuor ex uno facere.

**4. Via ex** Ultimum probatur ex similitudine, quia sunt quatuor animalium similitudinibus humores, pirituta, bilis atra, bilis flava, & sanguis: sunt similiter quatuor principia complexiones secundum humores, ergo quatuor elementa: singulorum enim excessu singuli sunt humores, & complexiones.

**Ad 1.** Ad argumenta igitur respondere oportet. Ad primum dico, quod numerus motuum simplicium facit numerum elementorum, si motus in specie sumantur: vnde sunt quinque motus in speciescilicet motus ad medium simpliciter, ut recte, & motus ad medium secundum quid, ut aquae: alij duo similiter motus simplices a medio, omnes enim differunt simplicitate que sunt, ut dirimus, & quintus est circutaris, & sic quinq; sunt elementa: Primum est celum, quod elementum vocat Aristoteles Meteor. sed est elementum mundi, & compositionis solidum, supersunt reliqua quatuor, quae sunt elementa mundi, & generationis, ac mixtorum: & **Ad 2&3.** de his est sermo. Eadem est resolutio ad secundum & tertium loca, & principia, si in specie sumantur, & quatuor sunt: & sic corpora simplicia ista quatuor sunt; & norabis hanc doctrinam.

**Ad 4.** Ad quartum dico primum, quod non, quia elementa haberent binas qualitates, idcirco perdunt suam simplicitatem, unam enim principiam habent.

Dico etiam, quod oportuit, ut haberent geminas qualitates, ut posset mixtio fieri: quia ut miscellanur quatuor, omnia iuxtam debent

debent esse inuenia activa & passiva, quod non esset, si unicae sive  
gula haberent qualitatem, tunc enim contrarium vnum cum al-  
tero pugnaret, et modò cum duas singula habent qualitates, cum  
omnibus pugnaret singula, ut ignis & catus, pugnat cum  
aere, quia sicut igitur est cum aqua ratione triusque, cum terra  
ratione caloris, & hæc tria contra ipsum, idem de aliis: & sic om-  
nium simul sive perfecta mixtio.

Ad quicunque, definitio esse solet. An dicitur purum elementum, Ad 5.  
Aliqui enim plures esse purum elementum possibile ex Dubiis  
tra mixtu, quia si esset qualiter, habebet in suo gradu sumo: gra-  
du autem suorum est infinitus, quia qualitas est infinita iacet elemen-  
tibus; esset igitur elementum infinitum, quale, quod est impossibiliter  
sibile.

Præterea, quia ita omnia elementa, quæ iudicantur elementa, caro non de-  
mixta sunt, cum habent saporem, qui mixtis, solum inest.

Respondeo igitur, quod elementum dici potest purum dupli- 2  
citer, aut in qualitate, aut in substantia, in qualitate, cum habeat Respon-  
tas solum qualitates, quas, & quales pertinet talis elementi natura: in quo, mo-  
substantia duplex, & non uno est communis cum alia substantiis, dicitur  
& hoc duplicitas, vel quia est extra mixtum, suamque habet formam esse ei-  
lam formam, vel cum non est etiam cum aliis corporis parti- 2. Conclu-  
bus copularum, quæ copulatio, in propria est mixtiorum, cum sit purum. Quot mo-  
na frumenti cum mixto copulatur.

Toxidem modis impurum esse contingit: aut in qualitate, aut in impuris  
in substantiis, quæ in mixto est, aut quia cum alieno corpora concursum  
funditur. Dico igitur primum, quod elementa ibueniuntur puri, id 1. conclu-  
sio. est extra mixtum suam habentia formam substantialiem. Hisq. sedm. De elemen-  
tis clauso patet ex mixtis, quæ de novo sunt in regione aeris, quæ ex totum uia  
elementis fieri docet Aristot. Patet etiam ex aere, & aqua, quae in ria puris.  
mixta essent, aliquod animal nasciretur, quod falsum est: indiget quod sub  
enim cibo animalia in aquis & aere degentia, &c. stantiam.

Præterea cum talia sunt in mixto virtuatis, & sunt substantiae,  
vnam est dicere non posse per se substantie.

Dico secundò. Mihil est valde probabile, duo elementa, scilicet De puri-  
zarem & aquam esse impuram quoad suas qualitates, & quoad corpore ele-  
aliena substantia copulationem. Quoad qualitates, quia & scilicet metorum  
influxu, & mutua actione aliorum, qualitates inter se non ha- quo ad  
bent, secundum ullam sui partem, quia sive elementa mobilia qualita-  
multum, nec pars vello loco tristum quiescit. Et sic non probabiles.  
quod aliqui dicunt, in medio mari esse puram aquam, quia mare An aer  
quo motu omnes confundit partes, sursum, deorsumque vertit, in aqua sunt  
ubstantia vero, quia continuus vaporibus & exhalationibus terræ pura:

**An** in confunduntur: non quod mixtio fiat, sed confusio, sicut granaria medio mixti cum granis alterius confunduntur, tamen substantia grani si pura integra manet. Sic duo de istis duobus elementis: particulis aqua. men ipsorum cum integræ manent, & aliquando minores, ab quando maiores, prout maior, vel minor confusio fit, quæ eos omni tempore eadem est.

**An sit** Hoc idem dico de terra quoad partes superiores: existimabo. terra pura propter ipsum immobilitatem manere possèr aliquæ partes internæ. De igne autem certum est: cum enim sit adiutorius,

**An ignis** non paritur alieni corporis commixtionem.

**sit pars.** Nec argumentum quicquam concludit, nam qualitates habent certum intensiōnis terminum, nec possunt in infinitum gumentū intendi, & ille sapor aquæ ex mixtione exhalationum, ac vaporum in oppositum prouenit: partes enim terræ sunt semper ibi commixtæ, quod tam. apparet, quia omnis aqua sedata feces ad inferiores dimittit partes.

**Ad 6.** Ad sextum de igne dico, vanum esse negare, ignem esse, cum principia sit omnium philosophorum consensus, & rationes in oppositum ledari & nullius sunt momenti. Aliqui existimabant aerem se diffundere lumen utque ad eclipsis: quos reprehendit Arist. Meteor.

**ignis.** Et profecto, si reliquis qualitatibus respondet vanam similitudinem.

**1. Ratio.** plex corpus, debet etiam calori responderet: et ergo tale corpus ignis. Habebit ergo suum locum, & motum proprium: ergo ille locus, qui non est alius, nisi supremus, aut caret suo corpore naturali, aëreque ibi violentus est, aut oportet faceri, illuc esse ignem.

**2. Ratio.** Præterea, quia datur levitas supra aeris levitatem, ut in exhalatione, quæ superius ascendit: igitur est sphaera propria talis levitatis, indicat etiam hoc motus flammæ sursum & Cometæ, quæ illæ sunt: & exarctiones, quæ vix ab alio, quam ab igne fieri possunt.

**Ad argu.** Nec argumenta opposita, valent: primò, quia non est opera quod in quocunque elemento degant animalia, quia cum omnia posita. paleant in terra, ignisque sic longè distans, non oportet illuc animalia tendere: sicut nec ad medium aeris regionem tendunt.

Præterea non lucet ignis ob nimiam raritatem: ut enim docet Auerr. 4. cœli, text. 32. non lucet ignis, nisi opacetur subtili terreno.

Argumentum etiam illud dicentium, futura elemenata infinitè intensa, si pura essent in substantia, nullum est: quia qualitas, ut diminuit ex natura sua certum sibi posuit intensiōnis gradum, in materia, quem

teria, quem naturaliter non potest transcendere: & sic manet ha-  
ius questionis dilucidatio, ex qua patent ista, & an sit elementum  
& quid sit, & quod, & an sint elementa pura, & quomodo.

## Q V A E S T I O . V.

*An terra sit maximè secca, aqua maximè frigida, ac  
maximè humida, &c.*

**Q**uestio ista est supra textum 32. vbi Arist. sicutatem primò  
terra tribuit, aquæ frigiditatem, aeri humiditatem, igni au-  
tem calorem, dubitatur ergo an ista distributio sit bona, & vide-  
tur primò, quod terra potius sit frigidissima, quod maximè distat 1. Arg.  
à celo, est frigidissimum: at terra maximè distat à celo, ergo est  
frigidissima consequentia, & minor nota sunt maior probatur,  
quia cælum suo lumine & motu, est parens caloris uniuersi.

Secundò, terra & ignis, sunt elementa maximè opposita & di- 2.  
stantia, secundum locum: sed ignis est calidissimus, ut sotum est,  
ergo terra habebit alterum contrarium, ut sit frigidissima.

Tertiò, frigiditas est effectiva gravitatis & densitatis, sed terra 3.  
est denudissima & gravissima, ergo frigidissima: est enim argumen-  
tum ab effectibus.

Præterea quartò: videtur, quod terra non esset siccissima: si enim 4.  
sic se haberet, tunc nullam haberet humiditatem. quod si hoc de-  
tetur, esset discontinua, nam humidum continuat corpora, ut appa-  
ret: ipso enim resoluto: manent particulae discontinuae, ut videre  
est in cinere, & puluere, & luto exsiccato, quod in pulueres resol-  
uitur: at hoc de terra dicere videtur falsum: ergo non est in ex-  
tremo secca.

Præterea quintò de aqua, si esset ex se frigidissima, sequeretur 5.  
quod ex se esset congelata, nimia enim frigiditas congelat, si esset  
congelata, iam esset glacies, & non aqua.

Præterea sextò, si si aqua esset magis frigida, quam humida, se 6.  
quitur, quod facilius exsiccaretur, quam caleficeret, quia minus ha-  
bet resistenteria in humiditate; at oppositum videmus: facillimè n.  
calefit aqua.

Septimò de aere, qui non videtur humidissimus, quia exsiceat 7.  
corpora, exsiccat enim terram madidam, & pannos: at humili non  
est exsiccare: sed potius humectare.

Præterea octauò, quia magis humectat aqua, quam aer, cum 8.  
illa mandefaciat, & non aer non ergo est humidissimus: sic enim  
humidior esset, quam ipsa aqua.

9. Præterea nondò aer versus partem, qua igni est attiguus est calidus, & siccus, versus partem, qua cum terra, & aqua coniunguntur, multas parit mutationes, & inconstantias, videtur ergo, quod in media regione magis seruet suam naturam: at illic est frigidissimus, quia hunc grandines illic & petre, ob nimiam frigiditatem non ergo videtur humidus, & calidus.

10. Tandem decimò aer citò frigefit: non ergo calidus videtur: litter enim utique resisteret, & non de facili mutaretur. Hac sunt argumenta circa hanc rem facientia difficultatem.

**I. Sentes.** Fuerunt autem tres sententiae. Prima est Avicen. lib. i. de **Avicen.** cœlo. cap. 16. qui terram frigidissimam existimat, quem sequitur Alb. Mag. in præsenti tract. i. cap. 12. & notat, quod Aristotelem dixit, terram esse magis siccum. aquam magis frigidam, non fecit comparationem unius elementi, ad alia, ut esset sensus aqua est frigida super alia elementa, & aer humidus super alia: sed fecit comparationem diuarum qualitatum ad suum elementum, ut sit sensus, aquæ naturæ magis proxima est frigiditas, quam humiditas, & terræ siccitas: cum hoc tamen stat, quod frigiditas terræ vincat frigiditatem aquæ.

**2. Sentes.** Altera sententia est Senecæ, lib. 2. q. natura. c. 10. qui aerem frigi **Seneca** dum esse existimat, & obscurum.

**Tribusuntur.** Tertia sententia videatur Galeni, qui aquam humidissimam facit **Galen.** aerem: dicit enim in lib. i. Pharmacorum, aliud primum humidum præter aquam fateri videatur, valde vanum: & lib. i. de complexionibus, summum humidum dicit aquam.

**I. Concl.** Ut antem, quid in hoc sit sentiendum, notum fiat, sit prima contra terra est clusio. Tertia est omnium elementorum maximè siccæ. Explicatur, terrena, si secundum se consideretur, & secundum qualitates, siccæ, quas natura ipsius postulat, illa est in fine siccitas: non enim loquimur de elementis, nisi ut secundum naturam considerantur, in rebus enim valde impura inveniuntur.

**Hæc con-**clusio communis est philosophorum & medicorum: clusio est & probatur primò à Conciliatore differ. 12. vbi ipse à priori, ut **communis** existimat, multas rationes adduit, sed illæ ad hanc unam redoci possunt, quæ ex debita elementorum dispositione sumuntur. Cum enim igni datum sit calor, qui est prima actiuarum qualitatorm, debuit in secundo ordine sumi prima passiuarum, scilicet humiditas in aere, tertio loco altera actiuarum, scilicet frigiditas in aqua & quarto siccitas: est igitur terra siccæ. Tertie autem ista dispositio ex perfectione numeri ternarij: actiue enim & passiue sibi mutuo respondent tertio loco.

**2.** Probatur secundò: qualitas formalior & actiuvior, deberet esse **mento-**

mento formaliori & actiuiori, scilicet calor igni, ergo elemento materialiori debetur qualitas materialior, & minus actiuas: sed terra, vt constat, est elementum materialius, & siccitas inter qualitates minorē actiuas: est igitur terræ danda siccitas.

Tertium argumentum sumitur ex fine, & est bonum. Terra fuit 3<sup>a</sup> in usum animalium: debuit ergo esse accomodata ipsorum naturæ: sed frigiditas est aduersissima vita animalium tum quia vita in calore consistit; tum etiam quia nimia frigiditas est parens multorum venenorū, vt apparer in opio & mandragora, quæ sunt nocua validè venena, terris frigidissimis producta: ergo terra profecta ex se non est frigidissima.

Dices, hoc argumento, nec aqua esset frigidissima propter pices in ea degentes. Respōdeo (estque noratu dignum) quodqua- Solatio. litates actiuae habent maiorem actiuitatem, cum iunguntur cum Nota. siccitate, quam humiditate: vt calor magis eum siccitatem coniunctus: similiter frigiditas, vnde siccitas lima dicitur qualitatum & Siccitas etiuarum, quasi exacuans ipsarum actiuitates ut bene dicte Con- est lima cil. differ. 12. & Caietanus Thien. trac. de reactione: & Marsil. I. calor. Gene.

Et hoc ipsa experientia ostendit: humiditas enim actiuitates retundit, quamvis aliqui calculatores hoc negent, non potentes intelligere, quo modo id fiat, tamen id certum est, quamvis alibi modus explicabitur.

Dico igitur, quod frigiditas in aqua ratione humiditatis coniunctæ retundit, ut quamvis sit summa, non ita operetur, ob id aptior est animalibus, quam si esset in terra, quæ secca est, & tunc maximè acueretur: & hoc est argumentum teriam quod terra non sit frigidissima.

Quarto probatur ex effectibus, animalia enim terrestria sunt 4. calidiora molida aquilibus: illa enim sanguinem habent, hæc ipso carent, ergo terra non est frigidissima.

Præterea quinto experientia, qualis potest haberi, sicut terra est 5. nim minus infrigidat, quam aqua, cum ob suam densitatem multò magis debet frigescere, sicut & calefactam videmus plus calefacere.

Accedat his, quod in scriptura sancta ligitur in Gen. quod vocavit Deus terram aridam: ubi D. Basil. I. Examerò explicat, terræ esse siccitatem.

Secunda conclusio. Aer est humidissimum omnium elementum 2. conclus. Explicatur primò: aduentum, quod sicut calidius dupliciter Aer maxi dicitur aliiquid, vt colligitur ab Aristot. 2. de partibus cap. 2. vno modo, quia intensorem habet calorem, sicut flamma calidissima.

**Nota. 1.** dior est ferro, nondum factio igne: altero modo, calidius ab actione  
Esse humi ne: quia magis calefacit, & cōburit, potestque esse (vt ibi dicunt)  
dior altero modo minus calidum prior sit calidius, modò posterior,  
ro intelligi: vt notum est in flamma, & ferro candeti. Ita humidius dupliciter  
erit dupli- dicitur uno modo, quia intensorem habet in se humiditatem  
ceter sicut harentem: alio modo, quod magis humectat, quamvis minores sit  
et cali- dius. intensum.

**Conclusio** igitur sic est intelligenda, quod aer est humidissi-

**Nota. 2.** mus intensius, non tamen in humectando, sic enim aqua di-

**Quomodo** dior: nō enim, vt diximus in lib. i. actiuitas maior sequitur sim-

**per intensorem.** Hanc declarationem terigit Averro. I. p. cas-

**genda cō-** tract. i. com. 15. vbi dicit, aerem humidorem aqua: & 1.

**clauso.** colliger cap. 2. tamen subdidit, quod aqua poterior est in

**Nota. 3.** humidando.

**Ex hac cō-** Et per hanc doctrinam solui possunt omnes apparentias proba-  
clusionis in tes aquam esse humidorem: ita glosset Galenus: arteodit eum  
telligentia humidum in humectando, & iuxta actionem suam: nam medici,  
solui posset ut dicit Averro. animæ, com. 105. mensurâ iuxta seplum & actiones  
argumenta nes accidentia, & sic aqua est humidior, quia ipsius humidum est  
opposita, grossum & densum, at aeris humidum tenui subtile est: ita igitur  
& cōtra- intellegi debet conclusio.

**ria opin.** Probatur primò argumento Conci. differ. 12. Quodque elemē-  
conciliali. tum debet habere qualitatem in somno aliquam, igitur & aer: i-

1. Ita non erit calor nec frigiditas, nec siccitas erit ergo humiditas  
Probatur quod nō calor, quia iste est ignis Non etiam frigiditas,  
quia iam duo cōrraria summa intensissima, & maximè activa simul  
essent, quod nō debuit: aut enim se mutuo destruerent, aut nō pos-  
sunt esse, nisi mixta: Nō etiam siccitas, quia cum hæc sit lima ca-  
ma caloris, exacueretur calor ita, vt tempesies auferretur ab uni-  
uerso. Debuit ergo esse humiditas, quæ humiditas vim caloris  
hebetaret.

2. Secundò probatur ex effectibus: quæ enim sunt humida, domi-  
nio aeris sunt humidiora aqua, vt patet de oleo, & aliis noctuosis  
igitur aer ex se humidior est.

3. Tertiò ex definitione Arist. Humidum est, quod facile remi-  
natur alieno termino, at aer multo facilius, quam aqua remi-  
natur, ergo est humidior.

4. Præterea quartò, quia aer debet esse maximè receptivus: et c-  
enim medium sensuum, est medium actionum & passionum, de-  
bet ergo esse humidissimum: hanc enim facilem receptionem fa-  
cit humor, tale autem humidum debet esse calidū non enim con-  
iungitur cum frigido, quia iam esset aqua serè.

Tertia

Tertia cōclusio Ignis est summè calidus, aqua autem frigida:  
Intellige semper intensiue.

Hoc clare sequitur ex dictis, Ignis enim debet esse vel summè *Ignis est calidus*, vel summè frigidus, quia alias duas iam usurparunt alia *calidus in elementa*: sed experientia docet, nō esse frigidum: erit ergo summo, & *summè calidus*. Superest sola frigiditas, & hæc est aquæ, & sic constat, *aqua frigida bonam esse Arist. distributionem qualitatum in elementa*, quam *da in summo sequuntur Philosophi, & medici*, ut habet Concilia differ. 13. *Su-*  
*pereat ad argumenta responde: e.*

Ad primum responderet. Ægidius supra text. 23. quod duplex est *Ad 1.*  
frigiditas sicut & calor: est enim calor elementaris, qui de structi- *I. Solutio.*  
vus est ab ipsoque prouenit elemēto: est calor cœli vivificus, qui  
in his inferioribus à cœlo prouenit, ita est duplex frigiditas, & cœ-  
lementaris & cœlestis, dicit, quod terra frigiditate cœlesti est fri-  
gidissima, & hoc probat argumentum, frigiditas vero elemen-  
tari ipsa aqua est frigidissima.

Hanc distinctionem non recipiunt aliqui, inter quos est Con- *Hanc di-*  
ciliator diff. 12. & si intelligatur, ut sonat, non est recipienda: vide *stinctionem*  
aut enim dicere, quod frigiditas cœlestis est qualitas producta ab aliquo re-  
ipso cœlo in terra: at vero falso iam esset, quod sit maior in ter-  
ra, quia maximè distat, immo ob id debet esse minor, quia agentia  
minus agunt in remotiora.

Sed profecto si rectius consideretur, Ægidius aliud intendit di- *Defendere:*  
cere: vocat enim frigiditatem cœlestem, non quod producta sit à *tut aliquo*  
cœlo, sed quod relicta sit à cœlo, non tamen calefaciente pro- *modo illa*  
pter maiorem distantiam: ut terram esse frigidissimam hoc mo- *solutio.*  
do, non sit aliud, quām terram non ita calefieri à cœlo ob distantiam:  
exemplum enim ipsius de calore fuit in causa, ut non intel-  
ligeretur ipsius mens quām esse hanc ipsius verba indicant, si le-  
gas atrente.

Aliter tamen solvit argomētum Alb. Saxon. q. 4. Notat has qua- *2. Solutio.*  
litates quatuor esse in duplice differētia: quasdam actuales, quas- *Nota de*  
dam virtuales, itaq; est duplex calor, actualis & virtualis: duplex *qualitati-*  
frigiditas, similiter & aliæ. Vocat actuales, quas tactu percipimus, *b<sup>o</sup> virtus*  
& quas communiter qualitates vocamus. Vocat virtuales, que ta- *libus.*  
Et non percipiuntur, tamen productiæ sunt aliarum, potestque  
esse calor virtualis cum frigiditate actuali ut patet in vino, & pi-  
pere & aliis.

Dicitur igitur, quod utræque insunt, elementis, sed magis virtua-  
lies, quæ non separantur ab ipsis, & de his dicit Arist. locutum esse, *Resistitur*  
cum singulas tribueret singulis elementis, & sic solvit argumen- *ista solu-*  
tum quod terra est quidem frigidissima frigiditate actuali aqua *tio.*

verò friditate virtuali.

Istæ qualitates virtuales , quamvis in mixtis verè sint , ut alibi diximus , tamen mutiplicare ipsas in elementis videtur valde superfluum , nam per has qualitates virtuales , vel intelligit formas substantiales , & hoc omnes confitentur esse in elementis substantialis formas præter qualitates , vel intelligit alias qualitates distinctas & iam hæ superflue sunt , cum per actuales fiat quodcumque per has sit : & manifestè est hoc contra Aristotel. nam si de virtualibus loqueretur , non numeret numerum earum penes tactus , cùm virtuales tactu nequeant dignosciri.

**3. Solutio.** Dico igitur ad argumentum: quod solùm probat terram siccari a sole , non tamen quod sit frigidissima. Debes enim scire , quod istæ qualitates non sunt in elementis à cœlo impressæ , sed proprias formas & naturas consequuntur , ob id terra est siccissima , quia siccitas naturam propriam ipsius sequitur , sicut frigiditas aquam: quod aduertens Auic.9. Metaph.c.5. mutauit suam sententiam.

**Ad 2.** Ad secundum dico , quod potius facit pro nostra sententia nam cum ignis & terra maximè distent , debuerunt sortiri qualitates maximè distantes : hæ sunt calor & siccitas , calor enim est prima actuarum , siccitas verò ultima passiarum : & hoc factum est , quia terra & ignis distant , & medium habent , ob id habent qualitates , inter quas aliæ mediæ sumi possunt , scilicet humiditas & frigiditas , & hoc nota.

**1. solutio.** Ad tertium aduerte , quod hæ qualitates primæ non faciunt in *Nota qua* elementis quæ faciunt in mixtis. Vnde calor & siccitas in mixtis litates pri discontingunt , quia humidum absorbunt , at in elemento non. Ima nō fa gnis enim contingitatem haber. Similiter dici potest , quod frigide in ele ditas grauitatis est causa in mixtis , sed non in elemento.

**mentis** Dico tamen , quod quamvis admitto frigiditatem esse causam que faciat densitatis , & grauitatis terræ , non tamen est totalis causa , sed in mixtis mulcet cum forma substantiali terræ , cui nativa est illa densitas , &

**2. solutio.** grauitas non enim est sicut in mixtis , quibus non est secundum na turam formæ , idcirco , quamvis frigiditas non sit maxima , densi

**Ad 4.** tas , & grauitas , possunt esse maximæ .

**Nota a-** Ad quartum ex nunc dictis patet solutio : non enim siccitas di quæ puræ discontinuitatis est causa , nisi in mixtis , quorum partes humore coa non posse tinubantur , quo resoluto manet discontinuitas .

**esse cōge-** Ad quintum dico , quod aqua , si esset pura , quamvis frigidissimam existaret , non esset congelata , quia frigiditas congelat non aqua

quam puram , nisi mixtam cum subtili exhalatione terrea , quod dicit Aver. 4.cœli.com. 32. Dicit enim quod ignis non lucet , nisi mixtus cum subtili terreo , sicut nec aqua congelatur , nisi mixta cum terreo . Cuius signum est , quod aqua calefacta citius congelatur , quam frigida , quia calor excitat terreas exhalationes : similiter aquæ dulces ob hoc congelantur ob mixtionem , quam habent cum subtili terreo .

Ad sextum respondeo , quod aqua , licet citè calefacta , tamen non amitteret omnem frigiditatem , nisi simul cum forma , quod si maneret cum humiditate sola absque frigiditate , tunc probaretur intentum , sed non ita sit .

Quod si dicas , quare citius calefit ? Respon. quod id prouenit ex maiori activitate caloris ad calefaciendum , quam siccitatis ad excoscendum .

Ad septimum dico , quod aer exsiccat frigiditatem , quam acciden taliter habet , non enim per se exsiccat , ut notum est .

Ad octavum patet solutio ex secunda conclusione : non enim negamus aquam potentiorum esse in humectando , id tamen non arguit ipsius humiditatem esse intensiorem .

Ad nonum dico , quod media regio aeris est valde frigida per accidens : causa autem huius frigiditatis , sunt vapores frigi di & humidi , & exhalationes frigidæ , & siccæ , quæ vi caloris ascendunt .

Concurrit autem antiperistasis ratione reflexionis radiorum *Note I.* solis , qui calefaciunt insimam regionem , reflexio enim calefacit de media multum , ut appareat in his , qui ad solem sedent propè murum , qui regionis multum calefunt , similiter in vallibus montium ob hoc vigerat aeris . Ior magis , quam in summitate : tali igitur reflexione fit antiperistasis ad partes superiores medias aeris : nam ex altera parte ignis etiam est , fitque illa regio frigidissima .

Et cum magis vigerat reflexio , scilicet æstate , tunc magis est frigida , quod indicant petras & grandines , quæ æstate sunt , ob nimium & magnum frigus , quam hyeme .

Frigiditas tamen hæc accidentalis est : & forsitan id voluit Seneca , *Note 3.* dum dixit aerem esse frigidum .

Ad decimum patet solutio , aer enim ob tenuitatem ac raritatem , *Ad 10.* facile passibilis est ab aliis extrinsecis , id tamen non impedit illum , secundum naturam suam tales habere qualitates proprias . Satis de quæstione ista .

*An elementa habeant utramque qualitatem  
in summo.*

**S**ingula elementa in sua naturali dispositione constituta, non habere qualitates, certum est: an vero utramque in summo gradu & aequaliter intensam habeant, dubium est, videlicet. *Aer* & *ignis* tam siccus, quam calidus, & aer tam calidus, quam humidus: & sic de reliquo elementis: non enim in hoc omnes philosophi concordant, sed in tres diuisi sunt sententias.

**1. Sent.** Est enim quædam sententia quorundam Neotericorum, quos sunt Achillinus li.3.de elementis, & Niphus in praesenti: affirmant elementa habere utramque qualitatem in summo gradu sequentes Averroem.3.cclvi.cdm.67. ubi dicit igne esse calidum,

**Ratio 1.** & siccum in summo. Ratio autem hotum potissimum est: quia in sententia elemento una qualitas maneret extra summam, esset remissa, & non potest esse remissa nisi admixtione suæ contraria: tres igitur qualitates inessent vni elemento ut ignis calor, siccitas remissa, & humiditas remittens: hoc autem videtur contra elementi puri naturam.

**2. sentent.** Altera sententia est aliorum, & communis, quod in elemento una sit remissa qualitas, id est, non in summo gradu: tamen isti diuisi sunt: quidam enim dicunt manere remissam absque mixtione contrarij: & hoc sequitur Alb. Saxon. q.3. & alijs, sicutque Alex. I. Meteo. Com. 13.

**Ratio 2.** Persuadent sibi hoc ex una parte, quia Arist. tex. 23. unam quæsententia. litatem tribuit cuique elemento magis, quam alteram: ex altera vero parte, quia unum elementum tantum duas habet qualitates, non ergo illa mixtionem haberet cum contraria.

**3. Sentent.** Tertia Sententia est Marsilij. q. 6. & 4. & Iacobi Forlivi. tract. de intentione, parte 2. & Buridani, ac Nominalium communis, quod elementa habent in sua dispositione naturali unam qualitatem in summo, alteram extra summam tamen est mixta cum contraria, à qua remittitur, itaque qualitas minus intensa tantum habet de contraria, quantum deficit illi usque ad suum summum gradum & si siccitas in igne est ut quinque, habet humiditatē ut tria: supposito, quod summum latitudo siccitatis sit ut octo.

**Note 1.** Dicunt tamen, quod talis qualitas remissa semper in plus intensa, quam medietas ut ignis habet de siccitate plus medietate.

**Note 2.** Ex quo colligitur secundum hanc opinionem, quod cuique elemento tres insunt qualitates: una summe intensa: altera modis in-

infra altera remissa, remittensque minus intensa.

3. sensib.

Rationes huius opinionis ab ipsis non alias adducuntur, quæcumq; ele-  
æ. Contrarium non remittitur, nisi ex mixtione contrarij, sed in *mento*: in  
lementis sunt contraria remissa, ergo sunt etiam contraria remit sunt  
entia, maior potest probari est Arist. s. Physic. tex. 19. & cœli. tex. 3. qualito-  
7. & Bñ id docet.  
tes.

Sit secundum argumentum, quo probo, quod si una est minus 1. Rati-  
ntensa, quod ibi sit contraria: Alter enim sequeretur quod altera-  
io esset in instanti, quod est impossibile in alterationib. secundum  
primas qualitates: sequela probatur, ut ignis siccus, ut sex, applice-  
tur ei siccum ut octo, tunc ignis poterit exsiccari ab illo, cum sit  
minus siccus, probo autem quod alteretur in instanti: ibi nulla est  
resistentia igne, ut exsiccatur: ergo exsiccabitur in instanti. Conse-  
quentia videtur nota, vbi enim nulla resistentia est, ibi motus in  
instanti est, ut patet in productione luminis: Antecedens proba-  
tur, quia nulla est ibi contraria humiditas resistens, resistentia au-  
tem est à contrario.

Tertium argumentum est. Sequeretur, quod maneret elementū 3. Rati-  
cum una sola qualitate ex his, quas ex se haberet, vel quod introdu-  
ceretur forma elementi absque summo gradu suæ propriæ quali-  
tatis, quorum utrumque est impossibile. Sequela ostenditur: si i-  
gnis calidus in summo, & siccus ut sex, cui applicetur fortior aer,  
qui secundum suam naturam est humidus ut octo, agatque in i-  
gnem: constat, cum aer introducerit sex gradus suæ humiditatis,  
quod nulla erit siccitas in igne: per runc, in illo instanti, vel est  
forma ignis, vel non: si primum, ergo iam manet ignis absque sua  
prosilio siccitate: si vero non, erit forma aeris, & non cum summa  
humiditate, quod fieri non potest.

Est quartum argumentum: sequeretur, quod qualitas summa  
vnius elementi maneret in illo, quod est impossibile: & sequela  
probatur: si aer conuertens ignem in se, tuoc per solam humiditatem agit, non enim per calorem, quia remissior est, nec per fri-  
giditatem, quia supponitur non habere: si ergo per solam humiditatem agit, ergo per solam destructionem siccitatis ignis conuer-  
teretur in aëfent, manebit ergo calor in summo quia non est cau-  
sa remittens illum, humiditas enim non agit in calorem. Hec sunt  
argumenta pro hac sententia.

Pro huius dilucidatione pono aliquot conclusiones ( Adverte  
autem, quod est sermo de elementis in sua natura consideratis, &  
de qualitatib. quas singula secundum propriam naturam postu-  
lant: nam modò non dubium est, plures qualitates, vel alias inesse  
elementis, quam postuleret ipsorum natura.)

*Nota.*

**1. Concl. v.** Prima conclusio. Vna est qualitas, quae primò & immediatè est qua fluit à quois elemento. Explico, singulis elementis multas iocunditas que qualitates, non dubium est, ut igni calor, siccitas, raritas, levitas in primo & sunt, at vna est, quae immediatè profluit ab ipsa elementi forma simpliciter & similiter in aliis.

sc̄ fluit à Hęc conclusio est omnium communis, & probatur viae in quouis elementione. Ab unica natura simplici non fluunt multæ passiones in mento. mediatae, & primò, sed una per aliam: ac huiusmodi qualitas habet Ratio. passiones elementorum, ergo una fluit ab uno immediate. Raa.

**2. Conclu.** autem maioris est, quia ab uno, ut uno, non procedunt immediatè. Probabi- & primarij plura: hoc tamen multò magis constabit in Met-

linis est nō physicis.

**utranque.** Secunda conclusio: Multò probabilius est, in elementis majori qualitatē unam ex duabus qualitatem minus intensam. Hęc sententia est esse in sū Auer. 4. Meteor. commen. 10. vbi hoc dixit, existimāque esse mea

tem Aristotelic, sed non est. Probat Auctrois, quia altero non pos-

**1. Ratio.** sit esse mixtio si enim omnes essent in summo, utique ex quā a-

**2. Ratio.** gerent contraria, nullaque esset ibi actio, vbi nec minimus dare excessus.

**3. Ratio.** Præterea est sententia Aristotelis præsenti tex. 23. vbi unam qua-

litatem magis quam alteram dicit inesse elemento.

Præterea quia aer esset calidissimus: & sic non esset ex se tem-

peraturum medium animalibus: nec ad respirationem aptum. Quod

si dicas, quod humidum refrangeret, non videur valere, quia aer

est densior igne, & sic multum adhuc calcificaret ex parte den-

sitas.

**3. conclusio.** Tertia conclusio. qualitas remissa in elemento, non habet mix-

**Qualitas** tionem contrariae qualitatis. Hanc reputo multo probabiliorem,

**remissa** quæ quidein est expressa Alex. 1. Meteor. com. 13. vbi id docet di-

**in elemen-** scurrens per oraria quatuor elementa, & est locus notandus. Est o-

**to non est** tiam sententia Fernclij lib. 2. Physiol. c. 4.

**per admissio-** Et prima ratio est Alexandri, si elementa haberent qualitates

**actionem;** tres, non essent simplicia & pura corpora ex natura sua hoc ar-

**contrarij** tem falsum est, sequela probatur, quia habent singula mixtiones

**1. Ratio.** contrariarum qualitatum: scilicet siccitatem cum humiditate

haber ignis, reliquaque huiusmodi. hoc autem manifestam impuritatem, & mixtionem dicit, habere enim duas non contra-

**contrarij** rias qualitates, nulla est imputitas, nulla est mixtio: at contra-

**contrarij** rias simul habere, mixtio est, ac oportet alia elementa sim-

**pliora constitvere, nempe, quæ contrarias similes qualitates non**

**haberent.**

**2. Ratio.** Secunda ratio est nostra. Sumo illam humiditatem in igne,

con-

onius etiam cum siccitate: peto, vel est secundum naturam ignis, et non: si non est, iam accidentalis, & sic non inest igni secundum naturam: si vero secundum naturam, ergo uniformæ simplicissimæ ignis duo contraria insunt. scilicet siccitas & humiditas per se, quod est absolum & impossibile: quomodo n. una simplex forma per se habet duo contraria, & ex natura sua? Fatoe hoc argumentum mihi facere multam vim, ut existimem minus probabilem sententiam Marsilij: & illam aliam quoque, quæ virasque potuit in summo. At nos media incessimus via cum Alexandro.

Tertia ratio est. Quia omnia elementa essent symbola, quod a- 3. Rati-  
vertè est contra Arist. sequela patet: si enim in igne est humiditas, quatuor non tanta quanta siccitas, iam in humiditate symbolum iubebit cum aqua, in calore cum aere, in siccitate cum terra, idem que erit de aliis elementis.

Quarta ratio. quia iam non per combinationes qualitatum col- 4. Rati-  
igeretur numerus elementorum, cum non sint singulæ singulis, nec per qualitates possit probari, quatuor esse elementa. Nam i dicas summum calorem multum siccum, paruum humidum acere ignem: dicam, quod summum calorem multum humidum & paruum siccum, facere alterum, elementum, quod non est vnum ex aliis, & sic faciam multas possibles combinationes, per quas numerus elementorum incertus præstabitur. Sed hæc qua-  
ratio parum conuincit: nam etiam idem sequitur, si non habeat mixtam contrariam: nam oportet assignare unum elementum calidum in summo, & humidum non multum, quod non est, & ita in aliis combinationibus, imò hæc ratio videtur non paria contra hanc opinionem, sed respondendum esset vni soli ele-  
mento primo unam qualitatem tribuendam, & non unam in summo multis elementis, cum autem constet eam esse calorem in igne (oil enim est igne calidius) ideo non erit summa in altero, & ic de ceteris dicendum. Oportebit igitur argumentis pro ipsa fa- Ad 1.  
tis respondere. 1. solue.  
2. solue.

Ad primum dico primum, quod non omnis qualitas suscipit ma- Non om-  
gis & minus admixtione contrarij, lumen enim, & habitus animæ nis remis-  
uscipiunt magis vel minus, & non mixtione contrarij: & hæc o- sio est per  
tendit suscipere magis & minus, non consistere in mixtione con- admixtio-  
rarij, cum absque tali mixtione derur magis, & minus. nem con-

Dico ex hoc secundo, quod non omnis qualitas habens contra- trij &  
rium est minus intensa ex mixtione cum contrario. ideo aduer- si habeat  
endum, quod qualitates hæc aliter ad mixta, aliter ad elementa contraria  
comparantur. In elementis quidem sunt, ut in subiectis, & ut in Nota val-  
principiis, in subiectis, quia ab illis insunt: in principiis, quia ab illis de-

Qualitas fluunt, & secundum ipsorum naturas sunt at in mixtis sunt, ut in elementis subiectis.

so suscipit Qualitas ergo in elemento suscipit magis & minus dupliciter: dupliciter uno modo ut in eo est, ut in subiecto, & hoc sit per mixtionem magis & contrarii, ut cum remittitur calor ignis ab extrinseco: altero modo minus. do ut à principio: & sic non intenditur per contrarium: nam ab

1. uno elemento non fluunt contraria, sed est remissa secundum na-
2. turam formam, vnde fluit. V.g. sicut Lumen remissum est secundum

Reiicitur luminosi vim & naturam, ut lucernæ ignis astrorum, & solis, ita objecatio siccitas in igne talis est, & tanta, quia ab hac forma prouenit, sic ex text. 14. in aliis. At in mixtis id sit per contrarium. quia non fluunt i forma mixti: nec contra hoc est textus Arist. Solum enim dicit, quod

suscipere magis vel minus est per contrarium: loquitur autem & ipso motu, & qualitate, quæ per motum suscipit magis vel minus: at qualitates hæc circa motum sunt remissæ in elementis iuxta ipsorum naturas, & hæc solutio est valde notanda.

Ad 2. Ad secundum negatur, motum, seu alterationem futuram in instanti, est enim resistentia intrinseca, ex se enim tota latitudo qualitatis induci non potest etiam nullo existente contrario, ut alibi diximus, & ipse Marsilius in præsenti concedit.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non manebit in aere summus calor sed remittetur ab ipso humido non per se, sed per accidens: & conseqüenter ex eo, quod destruit totam ignis siccitatem à qua summus calor dependet, corruptur igitur tantum calor, quantum cum humido esse non potest sub forma aeris non tamen illa ibi per se erit frigiditas.

Ad 3. Ad tertium dico, quod non prius expelletur tota siccitas ignis, quia simul tota humiditas introducatur: nec est verum quod sex gradus siccitatis expellentur à sex humiditatibus: Oportet enim plus humiditatis introducere, quam expellatur siccitas.

Nota. Scias enim quod non quicunque gradus formæ est incompositibilis cum quocunque gradu, nam calor ut septem potest esse cum frigiditate, ut uno, vnde cum illa siccitate ignis, vel cum fultem quinque gradibus illius possunt esse duo vel tres humiditatis: & sic non statim primus gradus humiditatis expelleret vnam siccitatis: sed multo minus, donec sit tanta siccitas, quanta humiditas, scilicet vtraque in mediata: & tunc unus gradus alteram expelleret, ut bene dicit Alber. Sax. q.5. & sic in fine erit humiditas ut octo, & aeris forma. Omnia probabiliter tantum dicta sunt. Non enim carent probabilitate illæ aliae opiniones superioris posse, quæ vel vtraque qualitates in summo, vel admixto contrario

o in qualitate altera propè summo in elementis concedunt.

## Q V A E S T I O V I .

*An qualitates elementorum Symbole sint eiusdem species.*

**Q**ualitates symbolas vocamus eās in quibus duo elementa *Sensu q.*  
inter se conueniunt, ut calor igni, & aerī frigiditas aquæ, &  
terræ symbola sunt: similiter siccitas terræ & igni, humiditas aque  
& acri. Dubium igitur est, an tales differant specie, nempe an ca-  
lor ignis, & aeris sit eiusdem speciei, nec ne: similiter humiditas  
aeris, & aquæ, & reliquæ.

Videtur autem quod hę specie differant. Primo, calor ignis non *L. argum.*  
compatitur secum summam humiditatem, at calor aeris compa-  
titur, ergo hi duo calores specie differunt. Consequētia probatur,  
quia vnuus calor opponitur illi humiditati, & non alter, quod si v-  
nius essent speciei, eidem opponerentur.

Secundò, humiditas aeris souet ignem, ut appareat in oleo, in 2.  
quo aer dominatur: at humiditas aquæ extinguit, ut notum est,  
ergo differunt specie: alias profecto non haberent effectum tam  
diuersum.

Nec valet dicere, quod humiditas aquæ extinguit propter fri- *Resistit*  
giditatem, quæ cum aqua est conjuncta. Nam aqua vehementer *solutio.*  
calescita ignem extinguit, & non aer frigefactus.

Tertio, siccitas terræ est cum frigiditate, grauitate summa, ac 3.  
densitate: at in igne est cum summo calore, raritate, & leuitate: er-  
go specie differunt aliter enim quomodo qualitates vnius speciei  
tantam patiuntur diuersitatem.

Quartò, grauitates aquæ, & terræ, leuitates ignis, & aeris specie 4.  
differunt, ut supra diximus: ergo & frigiditatem terræ, & aquæ at-  
que calores ignis, & aeris, nam ex his procedunt reliquæ qua-  
litates.

Quintò, si humiditas aquæ est eiusdem speciei cum humiditate 5.  
aeris, superflua erit vna ex his, similiter calor ignis vel aeris, & sat-  
erunt duo elementa contraria, in quibus qualitates quatuor in-  
ueniri possunt: non ergo necessaria sunt quatuor elementa ad  
mixtum.

Sexto, quoties subiecta differunt specie, passiones etiam specie 6.  
differunt, at calor aeris, & calor ignis sunt ipsorum passiones, er-  
go differunt specie, sicut ipsa idem dico de aliis duabus.

Septimò, in mixtis calores specie differunt, ergo elementis etiam 7.  
Antecedens patet de calore naturali, & febrili, qui specie

## 242 In lib.ij.de Generat.& Corrupt. Arist.

differunt: cum calor naturalis nutrit, augeat, conservet subiectum opposita vero faciat calor alter. Hæc sunt præcipua argumenta in hac parte: circa quam tres existunt philosophorum sententia-

**L Sent.** Prima Alber. Sax q.5. qui distinguit in elementis, ut superius diximus, duplices qualitates, virtuales, & actuales. virtuales specific differre existimat, ut calor ignis virtualis, & calor aeris functione virtualis specie differunt: at actuales eiusdem speciei esse existimat.

Alia est quorundam opinio, quod specie differant ipsæ actuales, nec oporteat ponere virtuales.

Tertia est Marsil. q.4. quod sunt actuales in elementis solam, & symbolæ sunt eiusdem speciei solo numero differentes.

**L. Concl.** Pro-determinatione huius difficultatis sit prima conclusio. Præterea actuales qualitates in elementis non oportet alias virtuelles ponere ad eisdem effectus producendos, dico in elementis, quia in mixtis non negamus, huiusmodi esse qualitates.

**Ratio v- nica.** Hanc conclusionem unica hac ratione probo: quia præter formas substantiales elementorum, & qualitates actuales superfluo sunt illæ virtuales: Quod enim calor virtualis ignis potest facere, potest etiam forma ignis per calorem actualem: & idem in aliis: non ergo oportet ab ilque necessitate multiplicare eae qualitates.

**2 Concl.** Secunda conclusio. Qualitates elementorum symbolæ sunt eiusdem speciei. Hanc conclusionem repato verissimam.

**1. Ratio** Probatur primò, quia si specie differunt, ergo sunt octo qualitates primæ, quod absurdum videtur, sicut ulterius in mixto octo qualitates, quod est superfluum: non poterit etiam constare elementorum numerus, quod est in philosophia absolum.

2. Præterea secundò sequitur, quod nullum esset elementum symbolum, quod est expressè contra Arist. Sequela nota est nam ignis & aer cum calores specie differentes habeant, non communica-bunt magis in calore, quam in siccitate: præsertim cum calor unus destruat alterum: ut elementa mutentur invicem.

3. Præterea tertio sequitur, quod vni qualitati specie duas specie differentes contrariantur, quod falsum est, Nam vnum ratiū ponit esse commune Philosophorum dictum. Sequela patet, nam aerem & aquam, hæc mutuo se destruunt ergo calor aeris contrariatur frigiditati aquæ: ulterius sumo ignem, & eandem aquam cum mutuo se corruptant, calor ignis contrariabitur frigiditati aquæ: ergo duo calores specie differentes vni speciei frigiditati contrarij sunt, quod falsum est.

4. Præterea quartò sequitur, quod ex aqua non posset ignis facere ac-

: aerem quod est contra Arist. text. 27. & contra sensum: probatur sequela: ignis agens in aquam, vel rereseruat humidum aqua: el corruptit: si idem in aere manet, ergo iam humiditas aeris sit eiusdem speciei cum aqua: si vero non sed aliud humidum speie distinctum inducitur, à quo producitur hoc: non enim ab igne. um sit calidus, & siccus: non ab aqua, cum non sit, & quamvis esset, non haberet, quo illud produceret: cum igitur non sit causa producens, manebit idem. Et hoc argumentum concludit contra istam opinionem. Idem potest fieri argumentum de terra, & iere ad producendam aquam.

Præterea quinto, quia frigiditas terræ intendit aquæ frigiditatem, & è contraria, ut appareat in manu parum frigefacta à terra & postea immissa in aquam manus enim frigiditis intenditur: ergo illæ sunt eiusdem speciei cum producant effectum unus speciei.

Ad primum igitur argumentum respondetur, negando consequentiam: non enim calor ignis differt specie à calore aeris quam I. Solutio: uis non possit esse cum summo humido: Id enim est propter intentionem maiorem, vel minorem, non tamen ob differentiam specificam, sicut calor, ut sex non possit esse cum frigiditate, ve quinque, at calor ut tria possint: non tamen ob id colligitur, calorem ut quinque, & calorem ut tria specie differre.

Deinde respondeo quod summus calor esse possit cum humiditate in aere non naturaliter, sed tamen violenter, imò secundum illam aliam opinionem, quæ posuit virasq; in summo in elementis, etiam naturaliter esse possit cum aeris humidicare.

Ad secundum dico quod ignis iste apud nos existens non est elementum purum, sed mixtas habet qualitates: sic enim ex terra exhalatione cum aere commixto, extinguitur autem per suffocationem: sic n. sit flamma, extrahitur ad partes exteriores à corpore talis exhalatio vaporosa, & accenditur: cum autem occiduntur viæ, per quas extrahitur, flamma extinguitur, & sic flatus vehementis extinguit ignem quia diuertit, & reprimit talem vaporrem, quo ablato, flamma aufertur: at moderatus accendit, quia excitat illum. dico igitur, quod aqua extinguit hoc modo per suffocationem, & per ablationem materiæ ignis: & hoc habet non propter humiditatem, sed ob grossitatem, nam terra etiam extinguit; & olei copia, at aer non ob tenuitatem ipsius non accedente motu: sic enim extinguit, ut diximus.

Ad tertium dico, quod non sequitur qualitates esse specie diversas, quia inueniuntur coniunctæ cum differentibus specie: non enim diversæ albedines specie differunt, quamvis una cum dulce

dine, altera cum amaritudine inueniatur: ita dico de siccitate, quia cum gravitate in terra, cum levitate in igne coniuncta est: non tamen ob id siccitates differunt specie: & ratio est, quia siccitas non est illarum principium, non enim gravitas terrae ex siccitate prouenit, sed ex forma substantiali terrae simul cum frigiditate & secuitate: idem dico de igne, & aliis: sunt enim qualitates huius elementis ab ipsorum formis procedentes.

*Ad 4.* Ad quartum aliqui gravitatem aquæ, & terræ species esse differre putant, sed solo numero. At profectò, ut superius diximus, manifestè est contra Aristot. Per hasce enim gravitatem & levitatem colligit loca quatuor diuersa, & corpora simplicia, & elementa quatuor. Dicendum est ergo specie differre, nec esse proportionem de aliis, sunt enim istæ non alteratiæ, nec sequuntur unam qualitatem, sed utramque, puta gravitas aquæ non ex humiditate per se, nec ex frigiditate per se, sed simul ex utroque est, & hoc sufficit, ut specie differat, à terræ gravitate. Idem dicitur de levitate.

*Ad 5.* Ad quintum dico, quod non superfluit humiditas aeris, quamvis sit eiusdem speciei cum humiditate aquæ, Nam ratione sibi coniunctæ qualitatis, & ut à tali forma est, habet aliquos effectus in mixto, quos non habet alia, & idem dico de aliis, quomodo ut supra diximus, non negemus, sat esse ad mixta, aliqua duo elementa formaliter conuenire.

*Ad 6.* Ad sextum dico, quod absolute calor non est passio ignis, seu 1. *Solutio.* talis calor puta siccus coniunctus: & hoc totum differt specie à calore cum humido, non ratione caloris absolute, sed ratione modi & coniunctæ qualitatis: similiter de aliis: Non enim sunt separatae per se singulæ qualitates, quæ binæ simul in singulis elementis sunt accipiendæ. Secundò respon. quod si diligentius considereremus, calor ipse non est propria passio, sed esse calefactuum: quare ignis propria passio, erit esse calefactuum in summo gradu, & ita in ceteris elementis: in aere vero esse calefactuum non in summo, hæc autem passiones, & naturales aptitudines differunt specie.

*Ad 7.* Ad septimum dico, quod calor naturalis, & febrilis, ut suæ passiones, non differunt specie, sunt autem passiones, si comparantur ad tactum, ponuntque in tertia specie qualitatibus.

*Dubium.* Quod si petas quomodo calor naturalis facit hos effectus, & non calor febris.

*Solutio.* Dico, quod in effectu essentiali scilicet calefacere utique convenit: at in non essentialibus differunt, ut argumentum ostendit quia calor naturalis est instrumentum animæ, non autem alter, accessus

dens autem varios effectus operatur secundarios, ut à variis mo-  
vetur formis.

Habes igitur de elementis resoluta ista: an sit elementum: quid *Epilogus*.  
sit, & quot: & an pura, quæ illis propriè insint qualitates, & an in  
summo, an differant specie qualitates symbolæ: an sint virtuales  
qualitates in elementis: & an ipsorum grauitates, & levitates spe-  
cie differant. Ad textum igitur exponendum redeamus.

## C A P V T I I I I .

Quoniam autem determinatur est. Text. 24.

**Q**uot elementa, & qualia sint, hucusque explicuit Arist. nunc De mu-  
tua gene-  
ratione e-  
lementorū. de ipsorum mutua generatione differit. Proponit autem priùm intentionem, quæ talis est. Cum iam in lib. 3. cœli dictum est, ipsa elementa mutari inuicem, duo prætererant examinanda, & quo modo sit ista mutua mutatio, & an singula ex aliis omnibus possint generari vel non sic, sed aliqua ex quibusdam: sed non ex aliis generentur. Arque ista duo in præsenti traduotur.

Dicit autem, quod in lib. cœli. dictum est, elementa inuicem mutari, & hoc præterquam quod dictum est. etiam sensui est manifestum, quia alteratio sine qua generatio elementi non est (alteratio inquam secundum tangibiles qualitates) nota est sensui, & ista indicat generatione esse mutuam elementorum, est enim alteratio hæc mutua.

Quod igitur omnia data sunt ad inuicem.

**A**liquot theore, circa hoc constituit, quorum primum est. *Aliquot* Ar. theo-  
remat. a. I. Quodlibet elementum in quodlibet transmutatur, ut ignis in alia tria per se, & aliorum vnumquodque.

Hoc tali ratione probat, id est, Generatio est inter contraria, *theorema* & à contrariis, id est, omnia contraria se mutuo transmutant, at quodlibet omnia elementa inuicem contraria sunt ergo omnia inuicem se *elementū* transmutant. in quodli-

Minorem declarat, & probat quia elementa, aut sunt symbola, *bet trans-* & in vna conueniunt qualitate, aut dissymbola, id est, in neutra *mutatur*. 1. Ratio. conueniunt: si sunt symbola, tunc contraria sunt in vniqa quali-  
tate: ut ignis, & aer vterque calidus, sed alter humidus, alter siccus  
similiter ignis, & terra: si vero dissymbola, tunc contraria in vtra-  
que sunt, ut notum est: erunt igitur semper contraria, atq; se mu-  
tuò poterunt transmutare.

Vnde concluditur theorema propositum: & ita dicit Aristot.

quod ex hac ratione facile est cognoscere, quodlibet elementum ex quolibet fieri, & mutari posse.

Differt autem ipso citius, & tardius Text.25.

**2.theor.** Ecundum theorema est: nam quamvis omnia mutuò essent  
per omnis transmutabilia, tamen non omnis mutatio est æquè facilis: &  
mutatio est æquè facile sed symbola sunt, scilicet, in una qualitate conuenientia, talia facilius inter se  
mutantur: que verò talem cognitionem nō habent, difficultas in-  
sincerum mutantur.

Ratio huius: hæc est, facilior est mutatio ubi pauciora destruuntur:  
at in mutatione symboli pauciora destruuntur quam in dea-  
symbolo, ergo illa est facilior mutatio, & velocior. Minorem proba-  
bit, quia in symbolis una mutatur qualitas, ut aer sit ignis sola  
humiditatis separatione, in non symbolis verò utraque, ut cum  
aqua sit ignis: mutatur enim aquæ humiditas & frigiditas in  
siccitatem, & calorem, ut sit ignis.

**3.Ratione probatur.** Multus exemplis hoc declarat Arist. que sunt facies in textu ma-  
nifesta.

**Nota 1.** Vnde concludit, quod est circularis, id est, mutua omnium ele-  
mentorum mutatio: & quod quedam facilis, quedam difficultius  
in aliqua mutantur.

**Circula-  
rum dyna-  
mica est in  
elementis  
mutatio.** Vocab elementa consequentia, quorum unum est alteri con-  
guum, ut ignis, & aer: nam ista symbola sunt.

**Nota 2.**

**Exempla**

**dissymbo-  
lorumque  
difficilis  
mutatio.** Nihil in hoc textu continetur, nisi exempla eorum, quæ diffi-  
cilius mutantur, quælibet sunt dissymbola, ut ignis cum aqua,  
aer cum terra: vel ignis & aer simul cum aqua & terra: nihil in re-  
mutatur. fert, illa singula, vel bina suinere: hæc autem difficultius transmuta-  
**3.theor.** tatur mutuò, quia plurà destruuntur, ut diximus, quam in symbo-  
**Ex duob. **lis, ut in textu patet.****

**elementis**

**fit unū 3.**

**I. proba-**

**tur exem-**

**plu.**

Ex igne quoque aquam, & ex aere. Text.26.

Si autem vniuersusque alterum. Tex.27.

**T**ertiuum theorema est: Dum duo elementa conuenient, & ex  
singulis una qualitas corruptitur, tuoc facilius etiam erit  
mutatio, sed non sit unum elementum ex illis duobus, sed tertium  
ex illis symbolum.

V.g. ignis & aqua pugnant ita, ut ex igne perdatur siccitas,  
sed maneat calor: ex aqua frigiditas, sed maneat humiditas, tuoc

*Sicut tertius aer ex vitroque facilius, quam si veraque destrueretur.*

Idem dicitur de aere, & terra ut fiat aqua, & etiam ut fiat ignis: si enim ex terra aufertur frigiditas, & manet siccitas, & ex aere, ablatâ humiditate, calor manet, tunc sit ignis: si vero non sic, sed ex terra aufertur siccitas, manente frigiditate, & ex aere aufertur calor manetque humiditas sit aqua.

Confessa autem & censui. Tex. 28.

**Q**uod dixerat sc. ex terra, & aere fieri ignem, nunc experientia comprobat, nam flamma est maximè ignis ex his, quæ apud nos sunt, & tamen flamma ex terra, & aere fit, est. n. fumus, at fumus est terrestris exhalatio aeri commixta, per exarsionem autem fit igois, destruitur enim terræ frigidum, & aeris humidum, manetque materia secca, & calida,

*2. Experi-  
mentia.*

In iis autem, quæ consequenter sunt. Tex. 29.

**Q**uartum theor. ex duobus elementis symbolis non sit tertium aliud, ut ex igne & aere nullum aliorum sit.

Ratio huius est, quia in symbolis est una qualitas communis, & duas contraria: quæero ergo vel destruitur symbola, & tunc manebat dyas contraria: quæ non faciunt elementum, vel destruuntur contraria, & tunc manet symbola, quæ cum una sit, non facit elementum. V.g. sit ignis & aer, uterque calidus, aker tamen humidus, alter siccus: si calor destruitur manet siccum & humidum, quæ non faciunt elementum, si haec destruuntur, manet solus calor, qui non facit elementum hoc autem est, quia in omnibus symbolis est una qualitas eadem in vitroque, altera autem contraria. Ex his concludit differentiam esse, cum unum elementum ex uno alio sit, & cum ex duobus sit tertium: nam cum ex uno sit, ex uno potest esse eam qualitatis vnius corruptione, ut in symbolis sit, at cum ex duobus tertium debent due destrui, una vnius, altera alterius, quia non sit ex duobus symbolis, sed ex duobus contraria.

*Quatuor  
theorema  
ta de ele-  
mentis sym-  
bolis non  
fit aliud.*

*3. Ratio.*

Quod ergo omnia ex omni. Tex. 30.

**E**pilogum facit duorum, quæ dicta sunt: alterum, quod omnia elementa ex singulis omnibus contingit generari alterū, quomodo iste transitus sit, nempe in quibusdam vnius qualitatis mutatione, in quibusdam vero vtriusque qualitatis siue ex uno fiat alterum, siue ex duobus tertium atque in aliis facilior in

aliis difficultior mutatio fiat secundum qualitatum mutationem  
*An quodlibet elementum ex quolibet immediate generare posse.*

Q V A E S T . V I I I .

*Sensus que*

*Difficultas hæc est circa tex. 24. sensus autem noster est, per a-*  
*ctionis.* *D*uorum elementum possit ex quolibet aliorum trium na-  
*gerari, ut non prius in alterum mutetur illud, v. g. an aqua possit*  
*in ignem conuerti, ut non prius conuertatur in aerem.*

*I. argum.* *Sunt autem argumenta quibus probatur, id fieri non posse pri-*  
*pro parte suum. Extremum non potest transire in extremum, nisi prout*  
*negativa. sciat per medium, quod est inter extrema, ut docet Arist. s. Met.*  
*tex. 22. at ignis & aqua extrema sunt, inter quæ est aer, ergo ne-*  
*2. sit transitus ab aqua in ignem nisi per aereum.*

*Socundò. Aqua non potest fieri ignis, nisi prius disponatur, scilicet exsiccatur, & calefiatur, sed non potest disponi, quia prius fit aer, ergo aqua non immediate transit in ignem. Consequens est nota cum majori: Minor probatur: calor ignis est multò actius,*  
*quam sua siccitas, ergo aqua citius ac prius calebit, quam exsiccatur:*  
*ergo prius aqua erit calida & humida, ut notum est, quam calida,*  
*& siccata erit ergo aer prius, quam ignis.*

*3. Tertiò sequitur, si ex aqua immediatè sit ignis, quod maber-*  
*qua sub majori raritate, lexitate, calore quam sit in aere, quod im-*  
*possibile videtur: seuela probatur, deinde raritatem, lexitatem,*  
*calorem ignis, esse, ut octo singula: aeris vero cum sint necessaria*  
*tales qualitates remissiores, sint ut lex, tunc si aqua debet perve-*  
*nire ad illas, ut octo, cum fiat ignis, necessariò transibit per sex.*  
*Peto ergo in illo instanti, vel est forma aeris, vel non: si aeris habe-*  
*tur intentum: si non, ergo vel est ignis forma vel aquæ: non ignis,*  
*quia nondum est sua integra dispositio, ergo aquæ. Tunc vteries, cu*  
*illud non sit ultimum esse aquæ, non enim sic definere potest sub-*  
*stantia, immediatè post illud etiam erit aqua, erit ergo imme-  
diatè post illud maior raritas, lexitas & calor: ergo aqua tunc est sub*  
*maioribus his qualitatibus, quam sit aer.*

*Quartò. Si ex aqua sit ignis, debet aqua non solùm calefieri, sed*  
*exsiccati: sed hoc est impossibile: ergo non potest esse talis transi-*  
*tus: probatur minor quia quamvis ignis vincat aquam in calore,*  
*tamen aqua vincit in humiditate, quæ actius est siccitatem: & he-*  
*non poterit exsiccati: potius enim destruet siccitatem ipsius*  
*ignis.*

*Quintò si immediatus esset transitus omnium, posset ex ipse*  
*terra fieri, sed hoc esse non potest, ergo non est talis transitus: se-*  
*uela: est nota: minor probatur, supposito, quod terra ob suam*  
*densitatatem sub eadem quantitate plus multò materiæ continet,*  
*quam*

nam ignis ob suam levitatem seu raritatem: sumo ergo minimum ignis, & probo, quod non convertatur in terram: nam vel convertitur in minimum terræ, vel in minus minimo: nam in maius non potest, non posse: Non in minimum terræ, quia hoc plus materiæ contingit: non in minus quia esse non potest, ergo non posset converti: ergo nec vlla alia pars, quia maioris & minoris, cù utriusque una sit natura, una videtur ratio.

Sextè probatur, quod nec ex aere fiat aqua: quia humiditas aëris debet remitti, quia minor est in aqua: at nō videtur à quo remitti possit: non enim à frigiditate vel humiditate aquæ, vt notum est altera enim est similis, altera non est contraria.

In hac difficultate sunt tres sententiaz Philosophorum: quidam dicunt, elementa mediata non habere immediatum transitum, sed prius mutari in alia, vt aqua non prius in ignem convertitur, quam in terram: & aer non prius in terram, quam in aquam. Rationes autem propositæ furentur huic opinioni.

Altera est aliorum, qui putant non esse immediatum transitum 3. Sentenz. intermedia temper, sed non quia conversio sit in elementum medium, sed quia conversio sit in mixtum quoddam, vt aqua nō prius in ignem mutatur, quam in vaporem, qui mixtum quoddam est distractum ab elementis: nec terra ignem, nisi prius in exhalatione quæ patiter mixtum est. Huie opinioni præter rationes etiam factas, sensus videtur fuisse:

Vtraque tamen opinio conatur se ab Aristotel. expedire: dicit *Nota.* enim, quod Aristoteles solum dixit, quodlibet fieri ex quolibet, sed non declarauit, an immediatè id fiat, vnde illud sit mediata vel immediata.

Tertia sententia est communis Græcorum & Latinorum, & Aver. 3. Sentenz. quod sit immediatus omnium transitus, & quod ex aqua immediatè possit ignis fieri.

At pro huius dilucidatione aduerte primò, quod non est disputatio de mutatione secundum accidentia & qualitates, quæ alteratio est: sic enim quodlibet potest alterari à quolibet, & alterare quodlibet elementum: sed de mutua generatione, quæ secundum substantiam est: sic enim dubium est, an quodlibet secundum substantiam in quodlibet immediare possit mutari.

Aduerte secundò, quod non est disputatio de toto elemēto, nec 2. fundam. de notabili parte ipsius, hoc enim non potest unica mutatione in aliud mutari, non enim corpus ignis in aquam una mutatione potest mutari, nec è contrario.

Ratio autem est, quia si elementa superiora puta ignis, & aqua Ratio fun inferiora mutarentur: tunc oportaret dari vacuuni: nam obdamēt. 2.

I. Sētētia.

## 250 In lib.ij.de Generatione & Corruptione Arist.

densitatem, multò minorem locum occuparent conuersa in inferiōra: si verò inferiora mutarentur in superiora, tunc non esset, tūc, nec spaciū hoc elementare talia corpora pataretur, aut caperet: nam terra & aqua, si in aerem conuerterentur, multò amplius in loco indigebunt.

**De qua re** Sermo autem est de partibus, quae seruata hac rerum dispositio-  
**sit sermo.** ne inuicem vnicā mutatione, possunt mutari: dico autem vnicā mutationē: nam pluribus elementum totum mutari potest, modo secundum vnam, postea secundum aliam particulā, non simul perueniat ad hoc, quod totum simul sit corruptum: hoc enim sciri non potest, ut dictum est.

**3. Funda.** Aduerte tertio, quod vnum elementum potest aliud diffidere producere. v.g. ignis aerem, ac aquam. Scias enim, quod quae qualitates sunt: velut semina elementorum: ut enim virtus seminis inducit animantis formam, sic & istae qualitates producunt elementorum formas. Vnde sit: ut quocunque qualitates induantur, elementi etiam inducat formam. Ob hoc motus, & lumen ignis faciunt, quia qualitates, scilicet calorem, & siccitatem inducent potest igitur vnum elementum inducere qualitates alterius, & sic ipsum producit, non vi sua, sed vi qualitatis admotæ. v.g. ignis facit aerem, quia in aqua inducit calorem, qui cum humiditate inducit aeris formam: similiter terra ex aere facit aquam, quia inducit frigiditatem in aerem, & frigiditas cum humiditate aquam: & hoc nota pro multis, quae occurserat.

**c. Conclu.** Sit igitur prima conclusio. Elementa substantialiter mutuantur circa sensus. 1. Sensus huius est, quod elementa inuicem secundum formas suas lentia phis substantialia mutantur. Hęc est contra Antiquos, quorū memoriā sophorū sit Aristo, qui elementa omnia vnicā substancialiā potabant. Solumque differre per accidentia, & qualitates, quia enim erat rara erat ignis, quia talis vel talis, dicebatur aliud vel aliud elementum.

**Ratio contra antīcū** Hęc sententia est reiicienda: nam elementa tunc non differunt, sed substantialiter, quod falsum est, & vnicā ratione probatur: cum talis substancialia est sub raritate, & densitate, vel stat naturaliter vel violenter: si naturaliter, ergo est diuersa forma substancialia quae conservat taletē raritatem partium, quo minus condensentur, & condensationem, quo minus rarefiant, quod ab una forma proprieate non potest, si violenter hoc dici non potest, non enim permaneant, sed densitas rediret, ad raritatem, raritas ad condensationem, vere ergo diuersas formas habent: Multa alia possunt esse argumenta, sed quia id notum est, prætermittuntur.

**3. Conclus.** Secunda conclusio, Probabilior videtur sententia, dicens, aqua prius

prius transire in quoddam mixtum, ut fiat ignis, quam quæ dicit quod debet transire in aerem. Et ratio est ista, quia aqua non prius transibit in aerem, quam calefaciat satis ab igne sed non potest esse, quin dum calefit, simul exsiccatur, ergo erit iam simul siccitas, & humiditas, calor & etiam frigiditas, hæc autem non est dispositio aeris, quia summam humiditatē petat, sed mixti potius, ergo probabilius est, quod transire per quoddam mixtum: idem ut ex terra fiat aer, transibit per exhalationem mixtam.

Tertia conclusio. Ut ex aqua fiat ignis, vel ut ex terra aer, non 3. *Conclus.* est opus, quod sit transitus per mixtum aliquod essentialie, benc tamen per accidentale.

Pro explicatione tota duplex esse mixtum, & substantiale, & *Nota du-*  
accidentale. Voco substantiale, quod præter qualitates elemento- *plex mix-*  
tum habet formam substantialem distinctam à quatuor clemen- *tum: effan-*  
torum formis, ut lapis, metallum, & reliqua: Accidentale vero, tiale, &  
quod solam elementi formam habet, tamen qualitates habet re- *acciden-*  
fractas, quod dicitur elementum impurum, ut aer, qui humidita- *sale,*  
tem, & calorem habet simul cum aliis qualitatibus confusa. Dico  
igitur, ut aqua fiat ignis, transit quidem per hoc, quod sit aqua im-  
pura, habens qualitates fractas: at non ob id prius sit mixtum  
substantiale, ut illi putabant.

Huius probatio pendet ex hoc, quod vapor non sit mixtum *vapor &*  
substantiale, sed habens solum formam aquæ, ut exhalatio terræ: *exhalatio*  
& quamvis hoc non sit modò ex professo probandum, tamen ob *nō esse mō*  
*conclusionem probatur primò: Nisi enim vapor aqua, & exhalati-*  
*o terra esset, non possent aliter elementa naturaliter ad mix-*  
*tationem conuenire: patet, ut enim supra diximus, aqua per vā-*  
*probatur porem, terra per exhalationem ad aeris locum conuenient, ubi 1. Rasio.*  
*mixtum sit.*

Præterea, quia vapor est frigidus, & humidus, sicut aqua exhalatio *2.*  
frigida & sicca, sicut terra, quamvis per accidens vtrumq; sit ca-  
lidum: si igitur eisdem habent passiones, erunt essentialiter idem  
cum elemento.

Præterea, quia evaporatio argenti vivi in vase occulti conuer- *3.*  
titur in argentum viuum, quod non esset, nisi substantialiter  
esser argentum viuum, ergo ita etiam fieri in elementis: non e-  
nim ob id, quod vapor rarus est, ob id formam aquæ non habet  
& exhalatio terræ: re enim vera sunt aqua, & terra impura ob  
mixtiones aliarum qualitatuum.

Præterea, quia si vapor non est aqua, & ex halatio terra, erunt *4.*  
aer: nam ignis non erunt, cum non sint caloris intensi, quæ si habe-  
rent, utique comburerent magis quam ignis, quia dentiores sunt.

Probatur autem, quod non sint, tunc enim vapor, & exhalatio sent eiusdem speciei, quod est impossibile ut ex variis ipsorum effectibus constare potest, manet ergo probata conclusio.

**4. Concl.** Quarta conclusio. Probabilior, & tenenda magis est sententia quod ex aqua possit immediatè fieri ignis, & ex mediis modi- tum absque transitu per immediatum.

**I. Ratio.** Hoc probatur primo: quia est sententia Arist. & communis, occ. est in contrarium illa ratio conuincens, & hoc est validum argumentum pro conclusione.

2. Secundò probatur. Si aqua non potest immediatè fieri ignis, quia humiditas non tam citò potest expelli, sicut frigiditas, id hæc ratio nihil obstat: pono enim casum possibilem, quod aqua sit ab aliquo sicco, & frigido exsiccata, ita ut non multum humiditatis maneat cum illa sua frigiditate: tunc si applicor ignis, quid prohibet quo minus dum expellit frigiditatem, etiam citò expellat humiditatem paucam, et si que ignis immediatè, præterim cum non sit sufficiens humiditas aeri generando. Hoc argumentum validum est, ut id sit possibile, & fiat.

**3. Ratio bi-** Præterea tertio. Si illa ratio opposita esset bona, sequeretur duo partia I. absurdia: alterum est, quod aer non posset ex terra facere aquam, quin prius faceret ignem, quod absoluū videtur. Probarat sequela: nam aer citius calefaciet, quam humectabit terram, & sic terra prius erit siccus, & calida, & fiet ignis quam humida & frigida, quia humidum tardè agit.

2. Alterum est, quod aqua non faciet ignem aquam, quin prius efficiat illum terram: quod aperte est contra sensum: patet sequela, quia aqua prius frigefaciet ignem, quam humectabit: ergo aer citius siccus, & frigidus, erit sic terra, non ergo vitæ habet argumentum contra Arist.

4. Probatur 4. ex ostensis in 3. conclusione: nam cum ex aqua sit vapor, ex vapore ignis, & vapor essentialiter sit aqua, iam sequitur ex aqua substantialiter fieri ignem.

**Ad I.** Manet igitur firma sententia, & ratio Aristotelis. Cum enim ignis & aqua immediatè contraria sint utiq; immediatè se mutabunt. Idem dicitur de aere, & terra.

**Ad 2. pri-** Ad argumenta igitur responderetur. Ad primum dico, quod illa maior veritatem haberet in motu locali, quod non est transitus de aqua ad ignem, nisi per aereum: aer enim est medium secundum locum, non autem est medium secundum rationem: tunc enim per ipsum deberet esse transitus, sed sonata est.

Ad secundum responderet Achillius, lib.3. de elementis. dub. 9. & Mar-

Aas filius. q.9. quodd est duplex actio ignis , vna tarda & remissa, eu lenta, & secundum hanc concedunt, quod aqua prius fit aer, quam ignis, altera fortis, secundum quam ignis vndique circun-  
tat aquam , quia ignis multus est, vt cum aquæ gutta iniicitur ornaci, & tunc proper vehemens siccum , aquæ humidum citò ibsumitur.

Hæc distinctio mihi displaceat : quia etiam in illa vehementi actione ignis adhuc citius calefit: nam si crescit siccum contra humidum, etiam crescit calidum contra frigidum, manetque eadem ratio. proportionio in debili actione , & fortis, non ergo tam citò exsicca-  
bitur, sicut calefit.

Dico igitur aliter præter casum , quem posui in quarta conclu- 2. Solutio.  
sione, per quem probata fuit. Respondeo ad argumentum in forma, quod verum est, citius expelli frigiditatem , quam humiditatem, cum veraque æqualis est, at cum humiditas minor est, nihil prohibet totam frigiditatem, & humiditatem simul expelli. Quid enim prohibet, tam cito expelli quatuor gradus humiditatis , sicut octo frigiditatis? cum igitur aqua sit multo minus humida, quam frigida, poterit veraq; qualitas simul expelli, & sic fieri ignis im-  
mediate ex aqua.

Ad tertium respondeat benè Marsil. q.9. quod aqua potest per- Ad 3.  
uenire ad levitatem ignis , etiam si non transseat per levitatem aeris: quia levitas aeris, non differt à levitate ignis secundum maius & minus, sed specie, ut dictum est: & sic non est opus per illam transire, sicut sit in calore à minimo ad summum per medium : at de raritate, & calore, alia est ratio. Hæc enim sunt eiusdem speciei, 1. solutio.  
& differunt in remissione: sed præterea, si quis eiusdem speciei etiam illas putaret dicere consimiliter posset , sicut de calore utriusque communi dicebamus. Respond. etiam bene, immo optimè omnium, Albert. quæst. 7. quod non est inconveniens, quod aqua dum est in via corruptionis, sit sub maiori calore & raritate, quam sit aeris calor & raritas : non enim repugnat, quod sit dispositio naturalis aeris , minor dispositione violenta ipsius aquæ , præser-  
tim cum tendit ad id, quod calidus est , & rarius ipso aere, scilicet ignis.

Ad quartum dico , cum dicimus clementum mutare aliud oportet intelligere, quod sit pars tantæ proportionis, ut possit alterum mutare in se. Vnde quamvis pars una vincat alteram in qualitatibus alicuius intentione: potest tamen esse tanta alia elemen-  
ti pars, ut vincat multitudo & extensio, quod non faceret intentione.

Ad quintum dico , quod minimum ignis conuertitur in minus

Ad 4.

Ad 5.

minimo terræ, sed non existens per se, sed continuum cum ipsius terra : nec hoc est inconueniens, ut alibi diximus : quod si difficit minimum ignis, tunc conuertetur in elementum immediatum, nec hoc est contra nos, sat eam est, quod aliquid ignis conuenit in terram, ut sit verum ex igne terram posse fieri, quod si ex minimo non sit, est ob defectum quantitatis non tamquam obaturam rei.

*Ad 6.* Ad sextum dico, cum ignis sit aer, remittitur calor ipsius ab humiditate aeris per accidens, dum enim ista corruptio incutem ignis, remittit calorem suum, qui non potest esse absque alii succidere. Nec mihi displaceat solutio Marsili, qui dicit, ac formam induci cum summo calore, & quod ipsa postea distractorem, reducitq; se ad calorem suum (hoc, inquam non displaceat) quia substantialis forma, quamvis non sit immediate operativa & activa qualitatum in aliud extra se, tamen operatione immancante in se ipsam agere nil vetat.

## Q V A E S T I O I X .

*An symbola faciliter mutentur.*

*Largum.* **S**ensus questionis notus est: sunt enim symbola, quæ in una qualitate conueniunt, in alia contraria sunt: dissymbola vero, in virtuteque sunt contraria: hæc autem dicit Arist. tex. 25. quod difficultius mutantur in unum. Videtur autem quod non. Primum si id esset, ita maximè proprie rationem Aristoteli, quia faciliter est vincere unum quam duo, in symbolo autem una qualitas expellitur, in dissymbolo vero, duæ. Sed ratio ista non valeat: nam in symbolo una qualitas expellitur, una etiam expellit, si autem in dissymbolo duæ expelluntur, duæ etiam expellunt: cum ergo sit ranta propositio unius ad unum, quanta duorum ad duo, non videtur quod 2. facilius illa, quam hæc transmutentur. Præterea secundò est ex 3. perientia, gutta aquæ citius affluitur à magno igne, quam terra particula: at tertia est symbola cum igne, non autem aqua. Præterea tertio. Atque innititur contrarietati, ergo ubi maior coarctetas, ibi facilior actio, dissymbola autem sunt maximè contraria, cum in virtuteque qualitate opponantur, ergo inter ipsa facilior est transmutatio.

*2. opinio.* In hac difficultate est duplex opinio philosophorum priororum, qui dicunt, citius, & velocius, breviorique tempore naturi elementum in symbolum suum, quam in dissymbolum: unde hi in causa huius velocitatis affiguntur sunt, diuisi in tres sectores:

*1. via sensus  
ratio,  
qua ex-  
plicatur  
hec opini-*

Pri-

Prima est Niphi, qui ob id symbolum facilius mutari dicit, quia non re agit, aer enim dum exsiccarur ab igne, non reagit, quia per calorem non potest reagere, quia est similis, nec per humiditatem, quia secundum hanc patitur, nec est reactio secundum eandem contrarietatem.

Hæc sententia iam superius libro primo reiecta est, vbi s. Reicitur pertè ostendimus, reactionem esse secundum eandem contrarie- 1. via. tatem.

Altera est Aegidij, tex. 25. quod symbolum ob id facilius mu- 2. via. tatur, quia una eius qualitas tantum corruptitur à contrario, altera verò, scilicet symbola per accidens, ad corruptionem subiecti, facilius autem corruptitur per accidens, quia tota simul corruptitur, quam à contrario, à quo paulatim corrum- pitur.

Hæc doctrina non mihi placet in hoc quod symbolam qualitatem dicunt corrupti, cum secundum Aristotelem maneat eadē, 2. via. & nos in libro primo id sat ostendimus.

Tertia est S. Thom. etiam tex. 25. qui dicit symbolum facilius 3. via. corrupti, quia minus resistit: nam resistere per unum contrarium minus est, quam per duo.

Contra hanc est argumentum primum: tamen à nobis postea Obieccio. declarabitur. Hæc est prior sententia. circa 3.

Posterior opinio est Marcellij q. 10. & Alber. q. 8. & Niphilino- viam. diam cantantis, qui dicunt, quod facilius duplice mutationem facit 2. opinio. sensum: alter est, quod velocius, breviorique tempore mutantur, Facilius & sic fatentur facilius dissymbola mutari, quam symbola: alter est mutari, facilius mutari, i.e. pauciora in mutatione desperdi, & sic simbola duplices facilius mutantur: fatentur tamen, quod est impropus loquendi facit sensum, dicuntque hunc esse sensum Arist.

Quæ sententia profecto est intolerabilis, & aperte contra Arist. Reicitur cum ipsem etiam verbis his, citius, tardius. hac 2. opinio

Et præterea si ille esset sensus Arist. tunc vana esset ipsius ratio, 1. probat enim facilius mutari, quia pauciora mutantur: tunc si per 2. facilius mutari, intelligeret pauciora mutari, esset probatio eiusdem per idem.

Præterea non solum est contra Arist. sententia ista, sed est falsa, 3. vt ex his, quæ sequentur, apparebit.

Sit igitur prima conclusio. Symbola citius velociusque mutantur, quam dissymbola. Utamur exemplo uno, quodque de Suppositio. hoc dico, de aliis dici potest: facilis & citius aer mutatur in 1. exempli ignem, quam aqua in ignem, aer enim symbolus est igni, non autem aqua, intelligo ceteris paribus, & seruata eadem proportione

aeris, & aquæ ad ignem.

*Ratio.*

Probatur, Aqua non potest in ignem converti, nisi absumentum humidum ipsius, similiter aer, sed multo faciliter aer humidus affluit ab igne, ergo citius aer mutatur, minor probatur, quia humidum aeris minus resistit ob raritatem & activitatem: namqueum activus est, & magis potens resistere ratione adiuvante frigiditatis, quam cum est in aere cum calore respectu ignis.

*2. Conclu.*

Secunda conclusio. Inter symbola faciliter mutantur symbola in passiuis, quam symbola in activis qualitatibus.

*Explica-*

*tur con-*

*clusio.* Aduerte, quod duplia sunt symbola: quædam quo habent qualitatem passiuam communem, activam verò contrarie: voco autem passiuas, siccitatem & humiditatem, activas verè liquas duas: talia igitur symbola dicuntur, in passiuis symbola, aer & aqua, terra & ignis: quædam sunt è contrario symbola in activis, contraria in passiuis, vt ignis & aer, terra & aqua: dico igitur, quod symbola in passiuis citius mutantur, seruata eadem proportione.

*Ratio.*

Ratio in promptu est, quia ista se mutant & agunt, secundum activas qualitates, quarum actio maior est & velocior: reliqua ergo se mutant secundum qualitates tardas: vnde faciliter aer mutatur in aquam, quam ignis in aeren, & è contrario.

*3. Conclu.*

Tertia conclusio. Inter symbola in activis illa est mutatio velocior quo est ex parte qualitatis activioris, hoc idem inter passiuia symbola cæteris partibus explicatur. aer citius mutatur in aquam, quam aqua in aeren ab ipso, quia frigiditas aquæ est activior, quam caliditas aeris, similiter aer citius mutat in ignem, quam magis agit humiditas ipsius aeris, quam siccitas ignis. Et ratio est nota, quia velocitas consurgit ex vehementi contrario.

*4. Concl.*

Quarta conclusio. Inter dissymbola illa citius mutantur, in quibus magis videntur activæ qualitates: vnde citius aqua in ignem, & è contrario, quam terram & aer, hæc enim non habent qualitates ita fortes: similiter oportet considerare in veraque fortius, hoc enim citius mutabit. Per has conclusiones facile digoisci poterit quæcunque combinatio elementorum circa facilitatem mutationis, est tamen paritas proportionis obseruanda, nam magna copia aeris citius mutabit terram quam ignis aquam: in omnibus cum est paritas seruanda, ut ita unum excedat alterum, sicut alterum excedit alterum.

*Ad. i.*

Ad primum argumentum responderetur, quod unum contra unum, & duo contra duo æqualiter pugnant, si omnia alia sint paria, non autem aliter, at in praesenti non est paritas, quia qualitas cum symbolo minus resistit, quam coniuncta cum contrario v.g. humidus cum

cum calore minus resistit, quam humidum cum frigiditate in aqua, ut diximus in prima conclusione: ab id multò magis resistunt duo, quam vnum, quia augentur ex cōiunctione resistentia, & hoc voluit S. Th. superius dicere, & bene dixit.

Ad secundum dico, quod in gutta aquæ & terræ particula illa, non est eadem proportio: est enim multum materiæ sub terra, ob quod maior est resistentia, quæ non prouenit ex natura qualitatum terræ, quæ si lameretur sub raritate exhalationis, vel saltem æquali aquæ, tunc citius mutaretur.

Nota autem, quod ita citè aquæ mutata est in ignem, *Nos. 4.* sicut appareret: nam sit prius vapor, qui ob subtilitatem occultatur.

Ad tertium dico quod non valet consequentia, nam licet actio sit in contraria, non sequitur, quod ubi plura sunt contraria, sit actio velocior, sed sine actiones plures: ex pluralitate enim agentium, & patientium, non colligitur velocior actio, nisi cum sint plura agentia, & unum passum resistens secundum vnum vel pauciora, quam sint agentia. Ex his abundè satisfactum est difficultati.

### Q V A E S T I O X.

*An ex duobus elementis, sicut tertium.*

**D**ifficultas hæc insurget circa tēte. 29. vbi Arist. docet ex duabus elementis corruptis iniiciem, vnum tertium fieri, verbi gratia, ex aqua & igne, initicem corruptis, sit aer: videtur autem, quod non ita sit.

Primo, vbi nullum efficiens, nullus sequitur effectus sed cum *Arguit.* ex igne & aqua sit aer, efficiens nullum est non ergo sit aer. Con ad partē sequentia est certa cum maiori, Minor probatur, quia maximè *negatū,* essent ignis & aqua, sed hæc non possunt esse: cum quia specie dif ferunt, & simile à simili producitur: tum etiam quia corruptuntur, & cum aer producitur, non sunt, sed desinunt esse: quod autem non est non producit.

Præterea secundò, ut tertium producatur, debent illa duo corrupti: sed non possunt corrupti: ergo nec potest tertium produci, Minor probatur: quia si corrupteretur verusque, vnum corrupteret alterum: hoc autem fieri non potest, quia dēmus, quod ignis corruptat aquam, aqua corrupta, non poterit corruptere ignem.

Præterea tertio, cum ignis & aqua, se corrupti mutuò, qualitates omnes manent refractæ: non ergo poterit induci forma

{

aeris quia deest sufficiens dispositio.

**1. Fund.** Aduerte circa declarationem, quod ex duobus fieri tertium & Duplici- legemntum, potest dupliciter intelligi.

**Sec potest.** Vno modo, ut unum faciat ex altero aliud tertium: non quod intelligi verumque corruptatur, sed unum agat, alterum destruit, & fieri ex hoc potest esse: unum n. elementum potest convertere aliud in duob. ele. tertium, ut ignis ex aqua facit aeren, & terra ex aere facit aquam metis. ter ut docet I. Meteor. summa 4.c. 1.vbi dicitur particulae aeris inclinationis. las poris terrae, conuerti in guttas aquae, guttaque tumul multe

Quod 1. riuum facere, & riwas cum riuo facit aquæ copiam, hoc autem modus si modo sunt fontes, & flumina. Constat autem, quod ista aeris impossibilis, fuerit in aquam sit à terra frigida.

**2. modus.** Potest altero modo intelligi ex duobus fieri vnum, ex duobus biparti. scilicet corruptis, tertium fieri: & hoc artificie dupliciter. vno modus. quod do per actionem tertij agentis, ut ex aere & aqua, potest opimè I modo fieri, immo sit Ex vapore enim, & exhalatione sit flamma, quæ impossibili gnis est: sive ista sunt symbola, sive dissymbola, ut ex aere & aqua lis. tumul, vel ex aere & terra, per actionem ignis, potest fieri ignis.

**2. modus.** Altero modo, ex duobus corruptis fieri vnum, potest intelligi de qua est sine actione alterius, & de hoc est quæstio: & responderetur secundum principia dum Aristot. id fieri posse: quo autem modò id fieri explicetur. Quæstio. Thomas.

**Quo hic.** Debent enim elementa sic se habere, ut unum excedat alterum quoque sit in una qualitate, & excedatur in altera ab altero, verbi gratia, impossibilis sit ignis cuius calor multum excedat frigiditatem aquæ, & humiditas aquæ excedat succitatem ignis, tunc talia poterunt multò destruere: humiditas enim aquæ excedat succitatem ignis,

- humiditas enim aquæ excedat succitatem ignis, tunc talia poterunt multò destruere: humiditas enim aquæ excedat succitatem ignis, huius vero calor frigiditatem aquæ: vitaque forma recederet, manebitque una materia calida, & humida quam sequitur forma aeris.

**Nota.** Ex quo sit, ut hoc non possit fieri, nisi inter dissymbola elementa, ut in text. exposuimus, non autem inter symbola, non omnes manerent qualitates pro uno elemento tertio, v.g. si aer & ignis, si destruitur veriusque calor, contraria manebunt, quæ non faciunt elementum: si vero humiditas vnius, & succitas alterius destruantur, manebit tantum calor, quo solo non est elementum. Per hanc igitur patet quæstionis elucidatio.

**Ad I.** Ad primum, nego decisam causam efficientem, sunt enim ibi qualitates primæ, quæ sunt dispositiones & virtutes velut females elementorum: producitur ergo aer immediatè ab illa dispositione, scilicet calor & humiditas, de relicta ab igne & aqua, que quidem agit in virtute aeris agentis: facit n. quod aer faceret, si ad esset

adeficit, nec oportet necessariò recurrere ad causam vniuersalem cum Marsil. Deus enim nullam formam substantialem producit, nisi cum causis particularibus, præter animam rationalem: quamquam de cœlo & sole aliquando posset habere probabilitatem, esse illius tunc causas vniuersales, quæ cum decet Proxima, eius actionem suppleant.

Ad secundum dico quod mutuò se corrumptunt illa duo elementa, per qualitates suas derelictas in materiis, vnde ignis destruit aquam, & aqua ignem, per qualitates, quæ semper superstites sunt illæ enim inducentes aliam formam, corrumptunt simul præcedentes.

Ad tertium respondeo, (quod diligenter aduerte) quod ut inducatur forma elementi, non est opus, quod qualitates semper sint in summa dispositione: nam sicut conseruari possunt extra naturalem dispositionem, ita & produci, quamvis non nego maiorem dispositionem, esse necessariam ad introductionem, quam ad conservationem.

Dico tamen, quod non est necessaria tota latitudo, sat erit major pars, & profectò experientia hoc indicat: nam tempore hysmis intra terram viger calor, & fiunt aquæ calidæ, quas constat esse factas absque summo gradu frigiditatis: & aliæ multæ passim occurruunt huius rei experientiæ.

Et sic dico ad argumentum, quod nō est necessaria tota & summa dispositio ad formarum harum introductionem & mihi placet, quod Marsil. dicit, quod forma introducta postea deducit se per se ipsam, ad suam dispositionem: quia alteratio haec immens & perfectiva esse potest ab intrinseco principio actuoso, ut alibi diximus.

## C A P V T . V .

Sed tamen adhuc & sic considerabitur:

Text. 31.

**D**E mutua generatione elementorum hactenus differunt, utinè 4. elementis  
volens ipsa prima corpora aliorumque generacionis principia esse ostendere, inquirit, an sit aliquid corpus ante ipsa simili- za esse pri-  
cius, quod sit eorum materia, probatque tale esse non posse. Anticipia alio  
qui enim id affirmabat, facit igitur argumentum.

Si huiusmodi elementa haberent corpus aliud, quod ipsorum rū, & nul- rum corpo  
esseret materia, tunc vel esset unum ipsorum, aliorum materia, ita lumen aliud  
vel aqua vel aer esset aliorum principium, vel si non, non saltem eorum es-

*se mate-* duo: vel si non esset unum horum principium aliorum, esset aliud riam, seu corpus distinctum ab his quatuor, ex quo ista fierent: sed nihil principiū. horum fieri potest.

*Inter hec* Probat primam partem, quod unum horum non sit aliorum elementa principium, si illud, v.g. aer tunc vel permanet, vel non: si permanent est manet & non corrūpitur, cum ex eo sint reliqua, sequuntur, quod primum a generatio esset alteratio: Probatur, quia cum aer mutatur in alia elementa, ut ex igne in aquam, mutatur intercontraria, & est subiectum actu profecto existens, tale autem mutari, est alteratio.

*Nota.* Alterum membris, scilicet: si mutatur tale corpus & non mutet, relinquunt in text. 35.

Simil autem neque ita videtur.

*2. pars, In* M pugnat secundam partem. puta, quod illorum quatuor, dicitur elemēta, sunt principia aliorum duorum, ut aer sit principium ignis, & aquae, aer, et aqua.

*sunt prin-* Argumentum est: si ex aere, vt ex principio sit ignis: ergo ex aliquo differetia & contrarietas, cuius unam partem habebit ignis, ita ut aer vel calorem sit ignis, siquaque ignis aer calidus, alio-*cipia alio-*rum duo.

*1. Rasio.* At, id fieri non posse, probatur primitus, quia talis alteratio erit, & non generatio, cum sit ex aere ignis, vt dictum est.

*2.* Præterea secundum, quia id non videtur, sed est contra sensum: ignis enim non appetet, quod sit aer, nec videtur permanere aer, cum sit ignis, nec aer calidus ignis esse videtur.

*3.* Præterea tertius sequitur duo contraria simul esse: patet, si ignis est aer calidus, ergo cum ignis mutatur in aerem necessariò sequitur, quod aer sit frigidus: mutatio enim ex contrario est in contra-rium: ergo aer de se frigidus est, ergo si aer, manens aer sit ignis per calorem, erit simul frigidus & calidus, alias non maneret aer. Colligit: quod non potest esse quod unum horum sensibilium corporum aliorum sit subiectum, sed aliqua materia omnibus comuni, cui de se nullum iofit contrarium: quod autem de uno probatur, potest etiam eodem arguento de singulis aliorum respe-*Qu. probari.*

*3. Pars* Sed neque aliud aliquid præter hec. Text. 33.  
*wallō cor-* Probatur tertiā argumenti partem, quod non sit aliud corpus praes post. præter hec quatuor, quod ipsorum sit principium quale alio-*qui ponebant.* Alij enim dicentes esse corpus medium inter haec quod alio & aerem, quod esset crassius igne, aere subtilius: alij medium in-*rū sit pri-* ter terram & aquam, aqua crassius, subtilius terra: sed neutrum po-*cipium.* test esse elementorum principium.

Et argu-

Et argumentum est quod sit tale esset corpus medium inter ignem & aerem, fieret aer, & ignis addendo qualitates contrarias, ut v.g. per calorem ignis, per frigiditatem aer, ita ut aer & ignis non essent aliud, quam tale corpus existens cum diuersa qualitate contraria.

At quia posset quis dicere, quod nos sit aer per qualitatem contrariam, sed per priuationem qualitatis ignis: dicit, quod parum obiectio refert hoc dicere. Nam priuatio dici potest etiam contraria: & ita ignis & aer sunt corpus existens sub alia, & alia contrarietas parte.

Sed hoc esse non potest: nam sequitur, quod tale corpus non Note 1. esset separabile ab utroq. contrario, nec per se esset sensibile cum non sentiatur, nisi per contrarias qualitates, quas non habet in se: Hoc autem est contra ponentes tale corpus, quod infinitum, id est, indifferens vocat, & alia sub se continens.

Vbi nota, quod Arist. concludere vult, non esse aliud corpus primum sensibile, præter hæc: Nam si aliquod esset commune his, secundum se non haberet qualitates, nisi contractum ad hæc corpora: & sic præter ista non est sensibile: si autem illud corpus esset, utique sensibile esset. Concludit, quod, aut quodcumque corpus ponendum est principium, scilicet medium inter aquam & terram, & medium inter ignem & aerem: aut nullum: sed cum præbatum sit iam unum esse non posse, neutrum erit.

Si igitur nullum est sensibile sit prius his. Text. 33.

**C**oncludit, quod cum nullum corpus sensibile sit prius his ista Concludit. Cœrunt omnia prima sensibilia, & nullum aliud erit primum. Arist.

Statim aggreditur aliam rationem, quæ talis est. Omnia mutantur inuicem, ergo nullum est reliquorum principium. per sensum

Ante tamen dubium proponit, an huiusmodi corpora sint immutabila, an mutabilia, & si mutabilia an omnia, an aliqua sint, prius. aliqua non, ut docuit Plato: dixit enim terram non mutari. Ad hoc 4. elem. I responderet in sequenti textu.

Quod igitur transmutari inuicem. Text. 34.

**A**d dubium responderet resumendo ea, quæ superius dixit, quo det ad dum primum primum est, omnia inuicem mutari necessarium esse, biuum primum sicut inuicem contraria:

Alterum, quod licet omnia inuicem mutentur, tamen quædam Repetitur celerius, quædam tardius mutantur, facilius enim symbola difficiilius dissimbola mutantur inuicem. supra dæla.

3. Tertium est, quatuor esse elementa, quod ex duplice contrarietate colligitur: si enim esset una contrarietas, tunc duo essent elementa praeter materiam, haec enim non separatur ab ipsis formis, & omnibus communis est, non computatur inter elementa: At cum sint plures contrarietates, saltus erunt duæ, passiones enim esse non possunt, si plures esse debent: si autem duæ contrarietates sunt, erunt necessariæ elementa quatuor: nam sex combinationes sunt. Haec igitur sunt, quæ dicta sunt, per quæ habent, elementa omnia mutabilia esse.

Quod autem, quoniam transmutantur. Tex.35.

*4. pars ex gumen. in initio sciss. scopus A-* Nunc rationem ex his, quæ sumpsit, componit: omnia sunt inuicem mutabilia: ergo nullum est aliorum principium, cum non sit maior ratio huius, quam illius: & hoc est aliud mem- brum argumenti superius prepositi: probavit enim, quod nullum Ex his sit aliorum principium manens immutabile, nunc vero si mutabi- pto, q[uod] le est, posse aliquis dicere, quod non omnia sunt inuicem muta- nullum e- bilia, quamvis mutabilia sint: nam media in extrema mutantur, lemnum & extrema in media, sed non extrema inter se, ob id media, aut fit aliorū extrema poterunt esse principia, ut aer mutatur in ignem, & a- principiū quam, aqua in aerem & terram: sed non terra & ignis inter se. Hoc Arist. reliquit, probatque extrema nos posse esse principia: quia si extrema non mutantur, omnia erunt ex igne & terra, ma- Extrema nent enim actu, aut saltu omnia essent ex igne & terra facta, glementa quod falsum est, constant enim ex quatuor corporibus. non esse Quod si dicas medium corpus erit principium, quod in extre- principiū ma mutatur, & extrema iam non inter se, & sic medium videtur aliorum habere rationem principij, hoc etiam includit, probatque nec- mediorū. sariò si medium in extrema mutatur, quod extrema necessariæ mutabuntur inter se, & sic omnia erunt inuicem mutabilia, dul- limumque erit reliquorum principium.

*Supposi-* Ad hoc autem supponit unum quod non sit processus in infinitum ex parte virtusque extremitati elementi, sed si statut in duobus finitis extremitatibus: si enim esset processus in infinitum, tunc sequitur quod in uno essent infinitæ contrarietates, quod impossibile est: *pio.* hoc autem in text. 36. probabitur.

Sit enim terra in quo T. Lympa in quo L.

*Si mediū* Demonstrat nunc si mediū in extrema mutatur, quod nec- elementis Diariò mutabuntur inter se extrema, & ratio antequā ad textū non mire veniamus, haec est. Si aer medius, qui mutatur in ignem & aquam, si sit in ex- aer mutatur in ignem, ergo per aliquam contrarietatem differ- re de

de debent aliter non mutarentur sit v.g. albedo & nigredo , aer e- *extreme*  
vum albus, igitur vero niger. *nec extre*

Vtterius, aer mutatur in aquam , ergo pari ratione per aliquam *me* *muta*  
differunt contrarietas, non eandem cum igne aliter enim ignis *betur in-*  
*& aqua essent idem*, erit ergo alia contrarietas sit v.g. siccum & hu- *ter se.*  
anidum, aer enim siccus , aqua humida: ex hoc sequitur , quod aer 1. *Ratio.*  
sit albus & siccus, & ita per albedinem igni , per siccitatem aquæ  
opponitur.

Vtterius proceditur: aer est siccus. & albus ergo cum mutat in  
aquam, manebit albedo, quia per hanc opponitur aquæ, sed ignis  
aqua per siccitatem, & haec conuertetur in contrariam , & sic a-  
qua manebit alba & humida.

Praeterea: et aer siccus & albus mutatur in igne ergo in igne ma-  
nabit siccitas, quia per hanc non opponitur illi, sed per albedinem,  
& sic ignis erit siccus & niger.

Cocluditur ergo, quod necessariò mutabitur cum aqua quæ est  
illi contraria, humida, scilicet & alba. Vide igitur quo pacto si me-  
dium mutatur in extrema, quod mutabuntur necessariò extrema  
euadunt enim in utraque qualitate contrarietatem habentia.

Vtterius aqua est alba & humida, aer albus & siccus. ignis niger  
& siccus, ergo in terra erit nigrum & humidum: nam haec duo re-  
stabat: nam quia nigrum cum siccio est in igne, oportet ut nigrum  
cum humido & cum siccio: si ergo terra est humida & nigra muta-  
bitur cum extreto suo aere siccо & albo. Vide igitur elegantem  
probationem & necessariam, quod extrema debent inuicem mutar-  
i, si medium mutatur in ipsa, supposito hoc, quod contraria inui-  
cem mutantur.

Ex his litera textus facile potest intelligi pro qua nota; quod i- *Expliq.*  
stæ qualitates, quæ tribuuntur elementis, sunt tantum loco exem- *Aristot.*  
pli: Nam etiam elementa ista pro exemplo ponuntur: ratio enim *textus.*  
procedit in communi de quibuscunque elementis.

Nota etiam quod litera quæcunque significat elementum illud *Nosse.*  
in cuius nominis principio ipsa ponitur, ut I notat ignem, A. aerem,  
L. aquam, quæ modo dicitur lympha, S. siccitatem, H. humiditatem,  
atque ideo Boetius non sumpsit eisdem literas Græcas , quia igitur  
non consonabant nominibus Latinis.

Dicit igitur, quod si A. mutatur in I. & in L. pura, in ignem & a-  
quam debet esse aliqua contrarietas, secundum quam mutatur in  
I. aer pura ignem, ut haec albedo & nigredo, ut aer albus, ignis ut  
niger.

Vtterius si A. mutatur in L. erit alia contrarietas , quia L. & I. nō

sunt idem siccitas, & humiditas aer siccus, aqua humida, ut  
cū aer mutatur in aquam, vel manet albedo, vel non manet, et  
alba, & humida aqua, si non manet, erit nigra, quia mutatio est in  
contrariū non n. aliter esse potest. nisi ut sit alba vel nigra, & non  
est nigra, id enim est ignis, sit igitur alba.

Vlterius, si aer siccus mutatur in ignem, ob eandem ratione ma-  
nebit siccitas in eo, & ita evadant contraria ignis & aqua pa-  
trema, & invicem mutabuntur.

Vlterius, terra erit nigra & humida, quia ista combinatio i-  
bat, & sic conuertetur in aerem, quia opponitur ei, & sic ex ea  
videlicet aer & terra, quae sunt inter aquam, mutabuntur pax.  
Nota expositionem hanc.

Quod autem in infinitum. Tex.36.

**P**robatur **Q**uod supposuerat, puta, non esse processum in infinitū in ex-  
supra po- tremis neque versus sursum, neque versus deorsum, sive o-  
tremis. **sua suppo** stendit, & deducit ad hoc absurdū, quod in uno essent infinitū cō-  
trarietates. Quo autem paēto hoc sequatur, vidēdum prius quam

Non est ad textum veniamus.

**p**rocessus Detur ut supra dicebamus, quod ex aere fit ignis, tunc in igne  
in infini- manebit siccitas, secundum quam opponebatur aer aqua.

**q**uā in ex- Tunc si iterum ex igne fit aliud sursum sit A ergo per aliquam  
tem. contrarietatem differt ignis ab A. secundum quam in ipsum me-  
tatur, erit ergo ignis siccus, & niger, vt antī, & modo habebit tertiam  
aliam, secundum quam opponitur A. cum ergo ex igne fit aer, ma-  
nebit ista qualitas in aere, quia non secundum illam opponitur i-  
gnis ipse.

Vlterius si iterum ex A. fit aliud puta B. ergo erit alia contrarie-  
tas inter ipsa, & hæc manebit in A. cū ex B. fit A. quia non ei op-  
ponitur, similiter manebit in igne & ex igne in aere eruntq; iam  
quatuor in aere.

Vlterius, si ex B. fit aliud, puta C erit alia contrarietas, quæ ma-  
nebit eadē ratione in antecedētibus usque ad aeream: semper enim  
qualitates per quas elementa differunt, & mutantur in superiora  
sunt symbola inferioribus manentque in ipsis.

**F**undamē Cū autem infinita elementa ponantur, oportet multiplicare  
tum istius infinita contraria, per quæ mutentur semper inferiora in superio-  
rationib. ra & hæc omnia erunt symbola inferioribus, aeri, scilicet & igni  
& aliis, & sic vni infinitæ qualitates contrarieæ inerūt. Ininitere-  
nūt hæc ratio huic, quod qualitas, secundum quam vnum ele-  
mentum

**D**ubium cum non opponitur alteri, manet cū in ipsum mutatur.  
**c**irca **A-** Aduersus hanc rationem insurgo, quia non videtur concludere  
**s**tatim A- intentum nam non oportet multiplicare noua contraria secundum noua

nouæ elementa, sed facere nouas coniugationes cōtrariorum: eorumdem: & ita dicam, quod ignis differt ab A. non per nouam cōtrarietatem, sed quia ignis est siccus, & niger, & dulcis. A, verò siccus, niger, amarus: postea verò A & B, differunt, quia A, est siccus, niger, amarus, sed B. siccus, albus, & amarus, & sic nouas postea eorum qualitatum faciam combinationes, sicut & Arist. facit: nā sic cum modò coniungit cum frigido, modò cum calido.

Solutio.

Respondeo, quod hoc nihil valet: nam illæ qualitates, vel sunt finitæ, vel infinitæ: si finitæ, nouæ sunt combinationes infinitæ pro elementis infinitis, ut supponitur: si autem infinitæ habetur intentum ob id Arist. semper nouam contrarietatem sumit cum novo elemento, quod non fit in elementis positis ab Arist. quæ combinationibus qualitatum constituuntur.

Quod dictum est de igne luisum, etiā dicitur de aere deorsum versus aquam, & terram: pari namque ratione non est processus in infinitum, sed ex utraque parte ad aliqua opus est stare extrema.

Ad literæ explicationem modò veniamus: dicit, quod si ignis *Expositio* mutatur in aliud sursum, & non ex extiemum, scilicet aquam, sit. *seximus.* verbi gratia id in quod mutatur sursum. Ps. oportebit ergo aliam contrarietatem præter dictas constituere inter ignem, & Ps. quia hoc distinctum esse supponitur ab omnibus aliis quatuor dictis, puta, igne, aqua, aere, terra: sit igitur talis contrarietas inter ignem, & Ps. B & M, ut igni insit B. & ipsi Ps. insit M, sequitur, quod B inheret aliis inferioribus, scilicet aeri, aquæ & terræ, quia Ps. in ignem, & ignis in aerem & aer in aquam, & hæc in terram mutari possent. & B. est illis simbolum, quia per tale igois non opponitur illis.

Quod si rursus Ps, in aliud mutatur, erit alia contrarietas, quæ inheret inferioribus, cum igitur sit in infinitum processus, oportebit infinita multiplicare, quæ vni inherent. At Arist. incipit impugnare hoc, quod insit vni illæ contrarietas, facitque primum argumentum: quia talis qualitas non appetat in aere præter duas, quas haber, neque ostensum est, quæ sit illud tamen certum esse inquit, quod inessent infinitæ, si procederet numerus elementorum in infinitu versus extrema.

Si autem hoc non erit neque terminatum esse.

**P**rosequitur inconveniētia deducere, quæ sequuntur, si in uno *Inconvenientia,* *que sequuntur, si in uno* *to fint infinite que* multiplicantur infinitæ qualitates.

Et secundum inconveniens est, quod non poterant elementa *litteres.* definiri definitio enim explicat naturam, & rei proprietates, at z.

infinitæ exprimi non possunt.

3. *Terrium.* quod nullum erit generabile, quia ad generationem oportet expectare transitum infinitorum contrariorum: ex omnibus enim his debet compositum generari.
4. *Quartum.* Erit aliquod elementorum in generabili etiam sine infinita elementa. Ergo infinita media. ergo quæ ultra suæ generabilia sunt, quia oportet plus media infinita trahere: quod beni non potest.
5. *Quintum est.* quod ex aere non fieret ignis. Phil. explicat quod ex medio non fieret extremum, quia distat in infinitum, tamē dicitur potest, quod ex aere non fieret ignis, quia ut prius fieri aer debet deorsum transire infinita, & sic non perueniretur ad ipsum aerem ex quo fieret ignis.
6. *Tandem infert,* quod omnia unum essent elementum, quia omnes coniunctiores unius inessent, nam superiores sursum venient ad aërem. similiter inferiores deorsum.

Aduerte, quod non intendit Arist. dicere, quod omnes aliorum qualitates unius inessent. hoc enim non sequitur, nam non omnes qualitates superiorum veniunt ad aërem, nec ad inferiora.

V.g. ex igne regreditur ad aërem siccum, & illa qualitas secundum quam differt à superiori: tamen qualitas superioris per quam differt ab igne, non redit ad ignem, & sic nec ad aërem, sed illa per quam differt ab alio superiori.

Idem fit in inferioribus.

*Sensus Ari.* Sensus ergo est, quod ex omni contrarietate unum extrellum redit ad aërem, & tunc unus aer oppositum omnibus, tam superioribus, quam inferioribus: frustra ergo multiplicantur reliqua, puta ignis, & superiora, quia aer illi opponitur, cui quodcumque aliud, & sic ad unum par contrariorum elementorum omnia reducenda essent, non ad infinita: ita mihi videtur locus iste expoundens: nam quæ dicunt Alexand. & Philop. nullam apparentiam habent.

#### C A P V T VI.

*Reprehensio Empe.*

qui posse

elementa

intransmu-

tabilitia.

I. arg. cir-

ca Emp.

Admirabitur autem aliquis dicentes. Tex. 37.

**C**VM de mutua elementorum mutatione locutus fuisset, ~~non~~ contra Empedoclem sermonem texit, ipsūque multipliciter redarguit, quia elementa intransmutabilitia posunt.

Ac primò reprehendit, quia ipsius dicta, repugnantia sunt: dicit enim ex una parte elementa esse inmutabilia, ex alia parte esse

com-

comparabilia æqualia: dicebat enim, esse æqualia: hæc autem duo *Tribus* repugnant, idcirco dicit Arist. quod mirabitur quis eos, qui dicunt modis secundis elementa plura esse intransmutabilia & simul cum hoc æqualia: dum aqua nam si immutabilia sunt, comparari non possunt, & si comparari lites cō-  
possunt, non sunt immutabilia. *parati pos*

Quo autem modo id sequatur, ostendit, & distinguit tres mo- *sunt elemē*  
dos, quibus comparari invicem possunt: primò secundum quan- *ta invicē.*  
titatem, ut vnum sit alteri æquale in quantitate: altero modo se- 1.  
cundum potentiam, & qualitatem, ut quātum potest vnum, tan- 2.  
rum possit alterum, & hoc dupliciter, aut in qualitatibus diuersis 3.  
speciei, quæ comparatio est secundum proportionem, sicut dici- *Reuicitur*  
tur, hoc est tantum album, quantum illud est calidum: hoc tantum *primummo*  
infrigidat, quantum illud calefacit. aut in qualitate vnius speciei, *dus aqua-*  
& ista erit tertia comparatio, vi si dicatur, hoc est tantum, aut plus, *lis,* quem  
minūsve calidum, quam illud, vel calefacere potest, quantum *ponebat*  
illud. *Emped.*

Argumentatur contra primum modum, quem Empedocles ponebat, si aqua v. g. & terra sunt æqualia, ut unus pugillus terræ continet decem aquæ, ergo est una communis mensura utrique, & sic invicem mutabilia sunt.

Dubitabis, videtur enim non valere consequentia: quia cæli sunt *Dubium* comparabiles, est enim vnum maius altero: at non ob id mutabi- *D. Th.*  
les invicem sunt. Hoc dubium mouet Aver. S. Th. sed omissis re-  
sponsionibus ipsorum, videtur mihi Philoponus optimè re-  
spondere.

Dicit enim, quod dupliciter potest intelligi, elementum esse al- *Solutio.*  
teri æquale: uno modo secundum totalitatem, ita, ut quantum v- *optima*  
num occupat loci, tantum occupat alterum: altero modo secun- *Philop.*  
dum quantitates potentiaz, ut tantum terræ sit, quantum aquæ,  
quia quantum continetur sub quantitate illius terræ, continetur  
sub quantitate aquæ: modo priori pugillus terræ non est æqualis  
decem aquæ, ut notum est: modo vero posteriori, æqualis, quia  
quanta substantia, & materia est sub quantitate pugilli terræ, tan-  
tum est sub decem aquæ.

Ex comparabilitate priori non colligitur mutabilitas, ut pro-  
bat argumentum, at bene colligitur ex mutabilitate posteriori,  
non enim materiaz possent cōparari, nisi aptaz essent esse, & sub a-  
quæ quantitate, & terræ. Arist. ergo procedit de hac æqualitate.

Quod ostendit Philopon. nam de priori valde notum erat ele- *Ratio.*  
menta non esse æqualia, nec Emped. id dicebat, nam terra maior *Philop.*  
est aqua, aqua in terræ foraminibus est, aer vero & ignis digno-  
sci non possunt secundum hanc quantitatem, reliquum est, ut de

posteriori intellexerit Empedocles.

**Nota.** Nota secundum Philoponum , aquam esse minorem terrae secundum molem suam, & non superemipere terrae, sed velut formina ipsius terrae replere. Quare sententia hæc est antiqua quam aliqui ut nouam proferunt.

Si autem non sic secundum quantum comparabilia.

**Reuscitur** **2.modus** Mpugnat secundum modum comparationis, quo quatuor comparantur , non secundum quantum , sed secundum potentiam, tamen. Comparatio- vt tantum potest unus pugillus terræ frigidare, quanquam deceps elemētum aquæ: tunc inquit, non est mensurare quantitatem, sed potentiam, sicut cum dicitur, tantum unum esse album, quantum alterum calidum: hoc verò non est esse æquale unum alteri, sed simile. Quid enim in quantitate est æquale , in qualitate est simile, & sic una elementum non ob iđ dicerur æquale alteri.

Inconveniens igitur videbitur si corpora.

**Reuscitur** **3.modus.** Mpugnat modum tertium dicens quod si sic sunt comparabilia, unum sit calidum, alterum plus minusve calidum, tunc inconveniens est dicere, ipsa non est mutabilia, quia calidum plus, aut minus eiusdem sunt generis.

**Obiectio.** Dices, quare si unum est magis calidum, alterum minus sequitur quod mutabilia sint.

**Solutio.** Respondeo si hoc est minus calidum, potest intendi, & fieri magis: nam calor est eiusdem speciei, si ergo peruenit ad alterius calorem, mutabitur in alterum, vt si aer peruenit ad calorem ignis, utique mutabitur in ignem , ex comparatione ergo in alterius qualitatibus colligitur etiam ipsorum mutabilitas mutua.

Sed neque augmentatio utique erit.

Texr. 38.

**2.Argu.** **principale contra Emped.** Secundò argumentatur contra Empedoclem, quia auctor veram argumentationem, quę non potest consistere sine mutatione elementorum, sed erit solum per iuxta positionem, & additionem. Conuersio enim substantiæ non est, nisi existente alteratione qualitatum, quæ non potest existere, niti mutabilia sunt elementa, & Emped. augmentum ponebat, vt ipsius Carmen indicat: At re vera non est verum augmentum, sed additione. Verum enim augmentum non in sola appositione ab extrinseco consistit, sed in mutatione etiam, & conuersione in aliquid , quod sit media alteratione, ut dictum est in libro primo.

Mal-

Multo autem difficilius est.

Tex. 39.

**A**rgumentatur tertio, contra Empedoclem, qui in doctrina 3. arg. con-  
sue non poterat reddere rationem generationis naturalis, i. tra Em-  
pedocle naturae cursu sit, non arte, aut casu: Nam generatio talis, aut ped.  
Semper ita est, aut plerunque, ut ex homine nascitur homo, ex vi-  
te vitis, ex frumento frumentum, raroque deficit.

At apud Empedoclem nulla huius ratio redditur: non enim aliud  
de generatione dicit, nec aliam ponit causam, quam elementorum  
mixtionem, & coniunctionem, at per hanc non est ratio huius  
generationis, nisi ponatur forma, cuius natura est, simile produc-  
re, vel semper: vel frequenter.

An si ita compositum fuerit os?

Tex. 40.

**O**Stendit quod dixerat, non solam mixtionem esse rem talem, *Confirmatur arg. 3.*  
sed consistere in tali, ac tali miscibilium ratione, & propor-  
tione, ut si talis sit proportio, sit os, si vero alia, caro, vel aliud *ex mixtione*  
quid: non sit igitur res ex coniunctione elementorum *et cuncte*, ne.  
sicut dicebat Empedocles, nisi tali vel tali conueniant ratione, &  
proportione inter se, huius autem proportionis causa non sunt ele-  
menta ipsa: alia ergo ponenda etat causa, in quo etiam deficit  
quartum: nos ergo cognovit, non solam mixtionem esse rem, sed &  
rationem ipsam, præterea causam huius rationis ignorauit.

At vero neque amicitia neque lis.

Tex. 41.

**E**xcludit responsionem. Posset quis pro Emped. dicere, quod Excludi-  
posuit illius rationis, & proportionis causam nempe litem, & *sunt solutio-*  
amicitiam. *que possit afferti.*

Hoc reicit Arist. quia lis, & amicitia non sunt causæ efficiētes: solum enim inducunt congregationem, & segregationem ele-  
mentorum, sed non proportionem illam, quæ est substantia, &  
forma ipsius mixti: unde mixtio est à fortuna, potestque esse à lire  
& amicitia: dicto à fortuna, quia quomodo cuncte elementa ve-  
niant, mixtio est: at res non est, nisi in ratione & tali proportione  
veniant: quod non est à fortuna, sed à causa determinata.

Et hinc in doctrina Arist. facile soluitur dubium de genera- *Nota.*  
tione secundum naturam: Non enim sic res est talis ob mixtio-  
nem solam, sed ob formam ipsam, quæ natura est cuiusque rei, si-  
milique sibi producit, de qua nihil dicit Empedocles, sed solum  
laudat mixtionem, cum tamen ipsa forma bene se habeat, sicut  
optimum in re.

Quamvis & clementa segregar  
non lis.

**4. arg. quod impugna-** **R** Edarguit dicta Empedoclis, qui dicebat litem segregasse-lementa, & mundum fecisse, dicebatque mundū esse Deum, ex dictum similiter elementa esse Deos priores. mūdano Deo: quod si iste, Emped. de quomodo lis separavit: potius enim amicitia & tribuere oportet līte & mundum facere: & Deos separare, vt mundum facerent, quam li-micitia. tū, quæ mala est. Ita mihi viderur locus iste exponendus.

**5. arg. con-  
tra Emp.**

Amplius autem de motu. Tex. 42.

**Q**VINTO arguit Emped. quod leuiter de motu tractaverit, quo mandus est factus: nam litem, & amicitiam causas movent posuit, sed quis motus esset huius, quis illius in particulari, non docuit, & tamen debuit definire, aut demonstrare, vel suppo-nere, vel aliquo modo probare, quod non fecit contentus in com-muni, & vniuersali rem dixisse.

Amplius autem, quoniam videntur.

Tex. 43.

**6. argum.**

**S**EXTO arguit Empedoclem, ex cuius doctrina sequitur, quod amicitia sit magis contra naturam, quam lis, quod absurdissi-mum est. Sequelam manifestat, supposita motus divisione: est enim motus naturalis, vt cum terra deorsum, & quodque in proprium fertur locum: est etiam motus violentus, vt cum ter-ra sursum & quodque contra locum proprium fertur, isti autem sunt contrarij: Vnde sit, quod si unus est in rerum natura, alter e-tiam sit.

**7. arg.**

Fit igitur argumentum: quis motus horum est sub amicitia: pro-bar quod violentus: nam motus qui est contrarius terræ, cum mo-uetur superius. s. motus deorsum assimilatur segregatio, quia vi-detur sciungi ab omnibus aliis: cum vero ascendi, similatur con-gregationi, quia cum aliis se copular: ergo lis, quæ segregat, est ma-gis causa motus naturalis, & sic magis secundum naturam, ob id prior erit, quam amicitia.

**7. argum.**

SEPTIMO etiam superaddit reprehensionem, quia sequitur quod nullus est motus, nec quies, nisi ubi est lis, & amicitia, & ha-ec tamen sunt causæ motus, quod inconveniens est, vt probat in tex-sequenti.

**Litem &  
amicitiam  
non esse  
causam  
motus.  
Prob. I.**

Amplius autem, & apparent quod moventur.

Tex. 44.

**O**STENDIT ALIAM esse causam motus præter litem & amicitiam ex dictis Empedoclis: lis enim solùm separavit elementa, & fuit huius causa motus, at vnumquodque postea in locum se conculit, cuius motus non fuit causa lis, imò ipse dicit, quod i-for-

fortuna elementa in hunc vel illum locum se contulerunt, & aliquando ubi est terra, fuit aer: oportuit ergo huius motus primam causam ponere.

Praterea dicebat, quod mundus similiter se habet, id est, in circuito simili modo enim mundus ex chao, modo chaos ex mundo: huius autem motus similis non reddit causam, lis enim, & amicitia non omnis motus causae sunt, danda ergo erat universalis causa, & talis esset primum principium, non autem lis.

Inconveniens autem est, & si anima.

Text. 45.

**O** Crauo reprehendit Empedoclem ex abuso elementorum:— I. argum.  
moia enim ex ipsis componebat, etiam ipsam animam, quod contra  
reducit Arist. nam si anima est elementum, non habebit alias passio- Emped.  
nes, nisi illius elementi, quod est: si autem est ex elementis, non  
habebit nisi passiones corporales: at animae passiones, ut esse mu-  
sicum recordari, obliuisci, non sunt passiones tales, non ergo est  
ex elementis composita: at quia hoc de animae passionib. discu-  
tere non erat loci presentis, sed ad alium spectat librum, ob id  
se ad eum remittit, & nos etiam, (Deofauente,) ibi latè de hoc  
dixeremus.

### C A P V T VII.

#### De elementis autem ex quibus.

Text. 46.

**H**ucusque duo Arist. de elementis tradidit: alterum est ipsorum de elemen-  
tis principia, & numerus alterum ipsorum mutua generatio, & tis in ordine  
transmutatio, nunc tertio de ipsis in ordine ad mixtionem, & ne ad mix-  
tum dicit, nempe qualiter ad mixtionem veniant, & quæ in tione  
mixto sint. Différen-

Procedit autem assignando differentiam inter suam sententiam, tia inter  
& opinionem Empedoclis, qui eadē quatuor elementa posuit, sicut Arist. &  
& ipie: sic autem procedit, ponit etiam dubia contra sententiam Empedocles  
suam, & contra Empedoclem alternatis vicibus, & postea solvit  
contra se posita dubia, relicta opinione Emped. ut falsa.

Ac primo constituit unum principium pro suam sententia Principiū  
tale, quod quicunque dicunt elementa ista, ex quibus corpora cō- quoddam  
ponuntur, habere aliquid commune, scilicet materiam, coguntur, pro sens.  
fateri esse iuicem mutabilia, & contra qui dicunt esse iuicem inu- Arist.  
tabilia, etiam fateri debent materiam habere communem, ut no-  
tum est.

**Diffus.** Incepit autem contra Empedoclem disputare: hic enim elementa nostra ~~et~~ intramutabilia posuit, ac integra manere in re ipsa composita. **Em.** Ex quo sequitur quod carnes, ossa, & reliqua homogenea non possunt esse: quia sex elementis constant diversis inter se, ac manent. **I. Ratio.** tibus, quomodo res erit similaris? quælibet enim eius pars debet esse eiusdem rationis; & denominationis cum toto, quod illo modo esse non potest.

**Nota ex-** Nota literam, dicit enim, [quicunque ponunt elemen-  
posuonē] ~~ta~~ quæ nec inuicem generantur, nec ex unoquoque] id est, non ex: rauuntur ex mixto, nisi sicut lapides ex pariete: lapides enim actu erant in pariete, & in qua parte unus, alias non erat (accidens ponebat in mixto elementa Empedocles) Hoc tales non possunt dicere, quomodo fiat os ex illis, id est, non possunt dicere, quomodo aliquod mixtum sit similare, & homogeneum, ut dirimus.

**Arg. Arif.** Habet autem quod dicitur, dubitationem. **Contra pro-** Contra propriam sententiam se conuertit, dicitque quod potest etiam elementis mutabilibus, adhuc est difficultas de eodem, prius pura quomodo fiat os, & caro ex illis: nam quod ex aqua fiat aer, facile potest intelligi, quia eis est communis maria: at quod ex ipsis fiat unum ab omnibus distinctum, hoc videtur difficile, quia non videtur, quid eis sit commune, pura elementis, & mixtis.

**Altera ex-** Potest etiam esse sensus aliis, ut dicat esse difficile etiam, quod posse dicitum est de osse, & carne, apud sententiam propriam nam quis sente. modus erit generationis ex ipsis? non enim est, sicut cum unum elementum fit ex altero.

**Sententia** Circa quod dubium ponit sententiam Empedoclis, hic enim **Emped.** hunc modum mixtionis ponebat, quod elementa dividabantur in circa hoc partes, & simul coniunctæ faciebant mixtum manentes in suis integris substancialiis, sicut ex lapidib. & laterib. sunt paries: Vnde mixtio apud Empedoclem non erat, nisi quedam compescit, ut patet.

Contingit autem non ex qualibet parte.

Text. 47.

**Reiicitur** Modum istum redarguit, quia sequitur unum inconveniens, **modus** quod ex qualibet parte mixti non possent quatuor elemen-  
**Emp.** ta extrahi, & sic non quælibet pars mixti esset mixta: sequela ostenditur, quia sicut ex qualibet parte parietis non possunt extrahi lapides, & lateres, quia in quo loco erant isti, non erant illi si profecti fuit in mixto, quod eodem modo ex elementis conponitur.

Nota

**N**ota literam, dicit, quod ex qualibet parte non extraherentur ignis, & aqua, & resiqua, sed esset sicut si esset cera, ex cuius vna parte fieret figura, ex altera parte alia. Nota ex posse esse littera.

**S**tārum impugnat per idem exemplum, quia sicut ex qualibet parte ceræ viraque potest fieri figura, sic ex mixta parte qualibet educi possunt quatuor elementa, quod superius explicatum est.

Similiter autem & facientibus. Text. 48.

**P**ostquam difficultatem, quæ ex modo mixtionis posito ab Empedocle, sequitur exposuit nunc difficultatē, quæ ex proprio modo sequitur, ponit. Difficultas est: si ex igne, & aqua sit aliud, vel illa manent, vel non: si manent, erit mixtio compositio, sententia ut dicebat Empedocles: si verò non manent sola illorum materia restabit in mixto, cum corrumperetur si autem hoc, ita erit generatio, si aliquid ex illis sit, & non mixtio: quod si aliud non sit, manebit sola materia, ex unius. n. corruptione videtur aliud non posse fieri, quam vel alterius generatio, vel sola manere materia, quod esse non potest: ergo non erit mixtio.

Nunquid igitur quoniam est at magis.

**S**oluit dubium, explicarque modum, quo fiat mixtio, seu quo modo elementa ad mixtionem veniant. Explicat prīmō, dum in ea difficeretur aliquid dici calidum, seu frigidum, seu aliud ex his. vno scilicet actu, ut quod totaliter est calidum, habet frigiditatem tantum in potentia & è contra, quod sic est frigidum, est calidū, habet tantum calorem in potentia, idēmque est de aliis contraria frigidiis: altero modo aliquid dicitur calidum, quia calorem habet, sed dum non summum, sed in aliquo gradu: & hoc tale secum compatitur. aliquam frigiditatem ita, ut sit calidum frigidum: similiter de frigido, quod erit sic calidum idēmque de aliis contrariis.

Hoc supposito, dicit, sic manere contraria in mixto, non quidem procul actu non proculs potentia, sed refracta in suis excelsis, & ad medium redacta: & sic soluitur dubium Nam non loquitur secundum la materia manet, nec similiter contraria integra manent, sed quo ad qualitates suas refractas simul cum ipsorum materiis, & in hoc mixtio est.

Addit autem, quod potest magis, vel minus una qualitas manere intacta, vel remissa, & secundum hoc unum mixtum potest alio esse calidius, aut frigidius duplo vel triplo, vel alia proportione, qua potest una qualitas, quæcunque sit, aliam exceedere & superare,

Erunt autem mixta alia ex contrariis.

*Soluit dubium  
propositum*

**N**ec dubium soluit iterum, simul etiam quod contra Empedoclem dixerat, dicit quod mixta fiunt ex contraria elementis, etiam elementa fiunt, & educuntur ex mixto. Ex elementis quidem constant mixta, non ut sola ipsorum materia maneat: sic enim sola esset generatio: sed praedicto modo, ut refracta maneat qualitates, sicutque mixtio sit, & non sola generatio. Similiter ex mixto elementa fiunt, non tanquam ex sola mixta materia, sed tanquam ex eo, in quo ipsa continentur potentia, & virtute.

Quoniam autem patiuntur contraria.

*Soluit dubium, quod posset occurere.*

**P**osset quis dicere, quo modo calidum potest fieri simul frigidum, & remitti, & frigidum simul fieri calidum. Idem de secco & humido. Ad hoc responderet: quod, ut dictum est capite de actione, unum contrarium est potentia alterum, id est, habens unum contrarium est in potentia ad alterum: Inde prouenit, ut invicem possint agere, & pati, & sic se mutant, cum aequalia non sunt. Maius enim minus in se convertit: ac cum aequalia sunt, agunt quidem, & patiuntur mutu, sed non se invicem mutant, sed ad mixtum veniunt, & sic elementa in mixto se mutuò mutant, ut contrarie tas ad medium veniant, & sic fiunt os caro, & homogenea.

Tale autem medium non est ullum extrellum, sed extrema temperata: nec consistit in indivisiibili, id est, non solum est medium, quod distat aequaliter ab extremitate, hoc enim medium est mathematicum, nonunque est: sed dicitur hic medium quodcumque est intra extrema, quod multis modis potest contingere, ut notum est, & sic multa fiunt media & mixta, quae in mediis hisce consistunt. Quo autem modo unum contrarium patiatur, sat declaravimus in questione de reactione.

#### C A P V T V I I I .

Omnia autem mixta corpora. Tex. 49.

*Quae in mixto sunt* **M**odus, quo elementa ad mixtum conueniant, explicavit nunc propè medium, id est, terrā fiunt, omnia, quatuor inesse elementa. Hoc duplum probat, primò discurrendo per omnia: secundò ex signo quedam.

Primò

Primum igitur terra inest, quia cum talia sicut in loco teræ ibi; *Omnia & maximè terra abundat;* quia proprius locus ipsius est, profecto elementa præterea in mixto: *cùm enim elementum aperum inesse, & copia esse.*

*Esse terra.*

Aqua etiam inest propter dōcimēdō, quia mixtum debet esse rām. aliquo termino terminabile. & aliquam figuram recipere: at aqua *Essē aqua* inter omnia est maximè terminabilis, id est alibi terminariua, I. ut dicit Philop. nam aer in se magis terminabilis est, tamen alia corpora dura non ita terminabilia facit sicut aqua.

Alterum est, quia terra non poterit in mixto consistere, nisi per humidum aqueum, quod melius cum terra est cōm̄iscibile, quod patet ex his, quæ exsiccantur extracto vapore, statim in partes dissoluuntur.

Non tamen putas ex hoc, quod terra non habet continuatē, *Note.* habet namque, sed in mixto non terminatur, nisi ratione aquæ, ve patet: Cum enim terram ad aliquam figuram trahere volumus, non aerem sed aquam infundimus.

Probat de aere, & igne, ista o: ingrediuntur mixtum tanquam *Essē aerē* congenera illis duobus, quia generatio ex contraria est. Senitus est, & ignes in mixto sunt contraria refracta, & retusa, dum ergo sunt aqua, & in mixto: terra & aperter, ut sunt etiam alia duo contraria ignis & aer, ut retundunt alia.

At quia elementa dixerat contraria, ne videatur ponere con- *Note* trariatem in substantiis, subiungit esse contraria, prout substan- tia potest substantiæ congenerari: hoc autē est non secundum sub- stanciæ rationem, sed secundum qualitates ipsorum, ac passiones;

Testificari autem videtur ex nutrimento. Tex. 50.

Secundò idem signo ostendit. Vnumquodque enim simili nu- *Idē pri-* trimento nutritur, nam qualis est vivens substantia, tale nu- *bat à si-* trimentum est: at nutritum est multa, id est, mixtum ex ele- *gno.* mentis: ergo ex multis elementis constamus Minorem ostendit, quia si aliquod nutritorum esset simplex, maximè esset plan- tarum, at id non est, quod colligitur ex eo quod irrigantur, tan- quam terra non sufficiat sola.

Quoniam autem est nutritum quidem materia:

Inter elementa ignem maximè nutriti docet, & rationem sub *ignis in-* dit: quia quod nutritur est forma in materia comprehensa sit e-*ter elemē-* tum augmentum, & nutritio secundum formam, nutritum ita maxi- autem succedit, ut materia ignis maximè similaritatem, ob id mē nutritum maximè nutriti dicatur. Allimilatus autem forma, quia habet suos.

rationem termini, & ab terminam tendit, id est, ad locum continentem reliqua elementa, ut forma, ut terminus quidam sit.

**Nota.** Nota autem quod non est vera nutritio ignis, sed improposita. Propria enim viuentibus conuenit, ut superius est ostensum.

Concludit igitur, quod mixta ex omnibus elementis constructa sunt, si non formaliter, saltem virtualiter ad mixtum conuenientibus, ut diximus lib. i.

## Q U E S T I O N E X I .

*An datur mixtum ad pondus aequaliter.*

**Sensus q.** Explicandus est sensus questionis, ut moris est: scias duplicitem duplex et posse considerari aequalitatem in qualitatibus hisce, que in qualitas tum componuntur: altera est aequalitas graduum inter se, ut in tanta qualitas calor, quarta frigor, similiter siccitas, & humiditas, & talis est gradus. gra dicitur aequalitas ponderis: altera est aequalitas proportionis, ut in duabus & per talis concentus & temperies ipsarum, ut in conuenientia formae partitionis illi mixti, & ipsius operationib. dicet qualitates inter se non tantum in gradus aequales, talis dicitur aequalitas iustitiae, quia per eam forma Duplicita habet, & consequitur operationes sibi conuenientes, & determinabitas.

**Considerari** Iuxta hanc duplicitem qualitatum & elementorum aequalitatem equalitas potest mixtum duplex considerari: alterum, quod priorem sor- in mixto. tatur aequalitatem, quod dicitur quoad pondos: alterum, quod

**De quo** consequatur postoriorem, quod dicitur aequaliter ad iustitiam. **est questione** Nunc ergo in praesenti dubitamus: an tale mixtum ad pondus sit possibile. Sunt autem argumenta, quibus ipsum esse probari potest.

**Primum** est: ubi datur maius, & minus, datur aequaliter: ut datur mixtum, cuius calor exceedit frigiditatem, & maior est similiter datur, cuius calor minorest, ut patet: ergo dabitur mixtum, cuius calor aequalis frigiditati est: similiter de aliis, ergo dabitur mixtum ad pondus.

**2. Arg.** Secundum. Vbi est unum contrariorum, est aliud, ut dicitur Ier. li. text. 44. & 2. cæli text. 18. ut est mixtum in aequaliter in pondere, ergo dabitur etiam oppositum, quod est mixtum aequaliter ad pondus.

**3. Arg.** Praeterea tertio: Si non posset esse mixtum ad pondus, est ex eo, quia qualitates contrarie non possunt esse aequales in uno subiecto: ut possunt esse secundum duas medieates, quibus completur tota latitudo unius, ut calor & quartus: sicut cum frigidi-

frigiditatem ut quatuor: non ergo repugnat esse mixtum ad pondus.

Quartò. Non est transitus de extremo ad extremum eiusdem rationis, nisi per mediem. At mixtum ex minus calido potest pervenire ad magis calidum, quam frigidum, ergo necessariò transit per æquale calidum, & sic dabitur mixtum ad pondus.

Præterea quidam. Si mensuram est, mensura debet esse. At mensura omniū mixtorum in æqualium pondere est ipsum æquale: nam per ipsum reliqua measurantur, si ergo ista in æqualia sunt, profectò erit ipsum æquale.

Præterea sextùm. Si non est mixtum hoc, vnum contrarium alteri dominaretur, ipsumque excederet, & sic facile, & cito dissolueretur mixtum, quod falso apparet.

Tandem septimè. Dantur æqualia quo ad qualitates ipsas motuas, puta granulosam & levitatem, ut si aliquid tanum graue, quantum leue, ergo dabatur mixtum etiam æquale quo ad alteratas: eadem enim videtur ratio. Probatur antecedens de oleo, ligno, & aliis: quæ super aquas posita partem intrat aquam, partem extra habent: quod videour indicare, esse æqualis levitatis, & grauitatis. Hæc sunt argumenta in hac difficultate.

Quatuor existunt & philosophorum, & medicorum circa hoc I. Sententiae. Prima est Galeni lib. 1. complex. cap. 9. & lib. 2. cap. 3. tia Galen qui non solum existimat dari mixtum æquale ad pondus, sed quicunque putat esse in sua optimæ dispositione unde animal perfectissimam habere potest temperiem, cum æqualitatem hanc fortius est.

Argumentum ipsius vnum est, sed bonum. Temperies optima Ratio Galen est in tactu hominis, ut etiam fateatur Arist. 2. de anima c. de odo- re: qui hominem in hoc sensu animalia cuncta excedere dicit: sed talis temperies est in ponderis æqualitate: ergo illa est optima complexio. Minor probatur, quia si in tactu alia excederet qualitas non possit sentire omnes qualitates omnium obiectorum: non enim sentit nisi excedentes qualitates in obiectis, ut si tango aliquid, sentio solum, quod magis excedit: quod si tactus non haberet æqualitatem: utique non sentiret excessus, immo plantæ, & ossa ob id non sentiunt, sicut dicit Arist. c. de tactu, quia hanc æqualitatem non habent.

Secunda sententia est Averroë. Sent. 1. doct. 3. cap. 1. & Averr. 2. Sent. 1. part. cantic. tract. 1. comm. 19. & lib. 2. colliger cap. 12. & 1. celi Averroë. comm. 7. & 10. Metaph. comm. 23. & 4. Meteor. comm. 10. & in 2. & Averr. gen. comm. 48. & aliorum Arabum, qui mixtum ad pondus non

esse possibile contenduntur; & dicit Aucto. quod in hoc etiadem est magis Physico, quam medico. Rationes Aucto. hinc inde collectae sunt tres.

**1. Ratio.** Prima est in mixtions non potest esse aequalitas ad pondus ergo nec in mixto: consequentia est certa: ambo eodem probatum, quia si qualitates essent pares, nulla ageret in aliis, quia a proportione aequali non est actio, nec passio. Hanc rationem habet Meteor. comparsio.

**2. Ratio.** Altera est, quae habetur a colliget. caput viii: quia in singulis mixtis sicut unica est forma, ita debet esse unica qualitas dominans, quae est velut forma, vel ipsa ex materia subiecta: secum in aliis essent aequales, non potest mixtum unitatem per se habere.

**3. Ratio.** Tertia ratio est. Exqli. com. 7. quia si elementis aequaliter iacet, mixtum esset aequaliter leue, & grave, docet enim est impossibile, quia ubique ponetur, quae sit, cum non sit major ratio, quare potius hoc vel illo motu moueretur, Hac est sententia horum Arabum.

**3. Sententia Hugo.** Tertia sententia est quorundam medicorum, inter quos videtur esse Hugo Senen. super sen. i. docto. 3. c. i. Hi distinguunt quatuor in animali complexiones: prima est, quam vocant innata, naturalem, & primam, & haec est illa dispositio proxima, secundum quam tunc introducta forma mixti substantialis, & hanc divisionem animalium esse non posse aequalem ad pondus, immo secundum haec animal est magis frigidum, quam calidum.

**2.** Altera est quam influxam vocant: scio enim quodd præter qualitates illas naturales, quibus forma consistit in materia, tanquam proximis dispositiobibus, sunt partes animalis ab aliis calefacientes alias, ut cor, sunt etiam infrigidantes, ut cerebrum, aliosque passiones induentes, & temperies secundum has qualitates dicunt influxa, & secundum istam dicunt animal magis esse calidum & humidum, quam frigidum.

**3.** Tertia est composita ex innata & influxa: nam qualitates infra coniunguntur cum naturalib. & temperiem totalem faciunt, & secundum istam dicunt esse aequali ad pondus immo runc et opimum temperamentum, cum innata complexio reducatur ad aequalitatem ponderis ab influxa, talisque in tactu esse dicunt, & per hoc defendant Galenum.

**4.** Quarta complexio est totalis, pura, aggregatio qualitatum, quae est in omnibus partibus animalis simul, & hanc dicunt esse aequali ad pondus, id est, in toto animali tantum est calidus quantum frigidatus, & aliquatenus similiter contrariorum, quantum non in

non in singulis partibus similiter: quibusdam enim inest calor magis, quibusdam frigus.

Quarta sententia est nominalium, Marsilius q.15. Alberti 8a x. q. 4. sententia 21. & aliorum. Hi enim distinguunt qualitates primas in motiuis, tia Marques sunt grauitas & levitas: & alteratiua, quales sunt quatuor sibi assignatae: iuxta hoc distinguunt tripliciter intelligi posse et quale Tripliciter ad pondus: vnde modo in omnibus qualitatibus alteratiuis quam ter intellectu motiuis: ut omnes existant et quales secundum, in solis alteratiuis: genere tertio, in solis motiuis.

His propositis, dicunt primò, quod esse et quale ad pondus in omnibus. maibus qualitatibus & alteratiuis, & motiuis, est impossibile: ratio est, quia istae et qualitates duæ sunt incompatibilis: si enim est et qualitas motiuarum, necessariò erit inæqualitas alteratiuarum, & è conuerso, quia maior frigiditas facit maiorem grauitatem: quam facit maior calor levitatem: unde ut tanta sit levitas, quanta et grauitas debet esse multò plus caloris, quod patet in ferro calidissimo, ubi plurimus caloris minimum levitatis inducit.

Dicunt secundò posse esse et quale in solis alteratiuis: ratio horum est: quia existenti inæquali mixto potest adhiberi agens aliquod intendens vel remittens qualitates, quæ intensibiles sunt: potest igitur sic ad ponderis et qualitatem trahi.

Dicunt tertio, quod potest etiam esse et quale in solis motiuis, 3. dictum. ob eandem rationem, quia potest applicari intendens, vel remittens: Addunt tamen, quod non propterea istud tale quiescit: in quounque ponatur loco, quod est contra Aeruum: dicunt enim, quod si poneretur in loco, ignis descenderet, quia aqua, aer, terra vincerent, & facerent illud descendere: præsertim quia ignis in tota sua sphæra non resistet: similiter si esset in superiori parte aeris, descenderet, quia solus ignis tunc resistet, non aer per totam suam sphæram: eodem modo in terra esset, ascenderet similiter per aquam: at si esset in confinio duorum, scilicet aeris, & aquæ, quieticeret: quia tunc et quales essent utrinque resistenter.

Dicunt quartò, quod quamvis esset et quale in alteratiuis, esset 4. dictum. adhuc corruptibile, & ab extrinseco, vt notum est, & etiam ab intrinseco: Ratio est, quia quamvis qualitates alteratiue sint et quales in gradu, non ob id essent et quales in potentia: nam calor eiusdem gradus cum frigiditate actiuor est ipsa: ob id existenti et qualitate in gradu, inexisteret inæqualitas in potentia & una alteram vinceret. Hæ sunt sententie philosophorum circa hanc difficultatem.

Pro explicatione huius difficultatis, sit primum fundamen-

causa for- tum: qualitates elementorum in mixtione convenientes non san-  
ma mixti. sufficiens causa cuiusque formæ mixti, sed ultra eas opus est ali-  
Qualita- qua alia virtute productiva, qualis est virtus seminis in animali-  
tes elemē- bus, & platis ex semine productis, vel virtus sohls, vel astri in his  
torum po- quæ circa semen generantur, vel influentia aliqua in aliis mixtis,  
nis sunt & cœlorum virtus, non enim qualitates hæc elementares sibi sunt  
dispositio- naturæ, ut formas multò perfectiores possint attingere: quænes  
nes. non nego posse aliquam saltem formam mixti, & ipsorum elemē-  
Nota 1. torum attingere, ut diximus superius probabiliter,  
cum dixeris Hinc sequitur quod quamvis respectu elementorum sunt virtus  
sa dispositio- tes productivæ, & similiter dispositio-nes, tamen respectu formæ  
tione sita mixtorum potius habet rationem dispositionis & materiae, quam  
mensit ea virtutes productivæ.

dem vir- Ex his sequuntur aliqua notanda: duo ex parte virtutis duo ex  
tus produc parte qualitatum harum. Primum sequitur, quod cum virtus pro-  
ductiva ali- ductiva sit causa inducens formam potest esse, ut existente aliquo  
quomodo tum diversa qualitatum temperie in diversis materiis, produca-  
eadem spe tur eadem specie mixti forma .quia est eadem specie virtus pro-  
duc- tæ forma ductiva: unde sit, quod forma leonis inducatur in materia non co-  
produti- dem modo disposita, quārum ad has qualitates sicut altera in quæ  
tur. inducitur etiam forma leonis, & hoc quia est eadem virtus pro-  
Nota. 2. ductiva in utraque.

cur multa Secundum sequitur, cur non omnia individua mixta eiusdem  
individua specie idem omnino temperamentum habent. sed aliqua potest  
eiusdem esse diversitas, dummodo sine omnia talia temperamento, ut non  
speciei nō excedant id, quod speciei debetur.

habeat o- Tertium sequitur, quod aliquando forma inducitur, cum dispo-  
nnino idē tione, sub qua non potest maleum conseruari, nisi accedat alia di-  
tempera- spositiō v.g. anima inducitur in embrione, tamen non conser-  
mentum. tur ab illa solū dispositione, sed virtus productiva superadditam.  
3. Nota. spose- sitiones ad conseruandum, quod si illæ dispositio-nes sufficiant  
aliqua for cause, sufficient conseruare, quod tamen non est.

ma indu- Quartū sequitur, quod istæ dispositio-nes & qualitates obser-  
citur cum conditionem dispositio-nes in hoc, quod maior dispositio est ne-  
d. dispositio- cessaria ad producendum, quām postquam est productum. si ne-  
nes sub qua cessaria ut conseruerit: quod erit in elemētis evenit. Nam a-  
non potest qua petet tales qualitates, & rātas, ut fiat tamen postquam est, po-  
nūlū con- test esse cum minoribus, ut patet in aqua calidissima, non enim  
seruari. sub tanto calore posset generari: ita in mixto. Aliquando cum  
4. Nota. via corrup- tionis multum distemperantur, ita, ut sub tali non fol-  
maiior de- sent produci.

posse re- Quintum, quod quæque forma specifica in productione & co-  
seruatione,

fernatione, requirit certam latitudinem dispositionum ita, ut non quicquam possit ipsam transgredi, quamvis sub ista multipliciter possit se ad producere v.g. species leonis habet tantum calorem quo maior esse cedet, quia non possit sub forma ipsius speciei: & similiter est tantus, ad conservare non minor, quamvis inter hocce gradus multipliciter se habeantur. Nota: idem in aliis qualitatibus, & aliarum formarum temperas. omnis formæ.

Secundum fundatum sit. Omissa æqualitate ponderis, harū ~~ma~~ species qualitatum temperies aliæ reducuntur ad quatuor in genere: prima in prima est, in qua abundat calor, & siccitas supra alias, quæ ignea dici-  
tur, & in animalibus cholérica vocatur. Secunda est, in qua abun-  
dat calor & humidum, & aerea dicitur, in animalibus autem san-  
guinea. Tertia, in qua excedit frigiditas & humiditas, quæ est a-  
qua, & dicitur in animalibus Aëgomatica. Quarta terrea, in tam la-  
qua excedit frigiditas cum siccitate, quæ dicitur in animali-  
bus melancholica.

Aduerre autem, quod quæque dividitur in modos innumerabiles: secundum maiorem vel minorem excessum duarum ad alias, ut si est magis calidum, vel minus, & similiter duarum inter se, ut prima secundum maiorem vel minorem excessum duarum ad alias, ut si est magis calidum, vel minus, & similiter duarum inter se, ut pri-  
ma cholérica est multiplex: potest n. esse æquè calida & siccata, aut peramen-  
magis calida, quam siccata, aut magis siccata quam calida, & ulterius tamen, vel co-  
repectu aliarum magis siccata, aut minus, magis calida, aut minus plesiones.  
excedendo alias duas: idem in quævis alio téperamento, unde cō- Nota 1. in  
surgunt innumera temperamenta pro variis specierum, & individuorum formis.

Sit terrum fundatum. Proportio qualitatū, quæ in una spe- peramen-  
cie est, potest in iodiuiduo alterius inueniri, sed non eadē ratione, tamen sicut sed vidi intemperata, alteri temperata erit, vel si utriusque intemperata innumera-  
ta, vidi erit magis alteri minus v.g. potest calor, qui est in leone, biles pro-  
in homine esse, tamen in leone facit temperiem pro tali forma, at portiones. in homine faceret febrim, & magnari intemperiem. Præterea ca- 3. funda-  
lor qui in homine facit aliquam intemperatū, in leone tantus fa potest tem-  
peratū, alterum intemperatum: unum parum calidum alterum ca unius ve-  
lidissimum in diuersa specie.

Iudeo in una specie secundū loca diuersa ranta enim qualitas ho- rie aliquo  
minorem unius climatis faceret temperatum, alterum intemperatū, modo in  
ut bene dicit Auic. sent. 1. doctr. 3.

Non igitur inconveniens est, eandem proportionem in diversis ritu.  
esse, etiam speciebus, & facere diuersos effectus. Loquor autem de Nota. 1.  
proportionē qualitatū ex mixtione consequente. Nota. 2.

Iudeo puto, quod in ciuietate speciei iodiuidus potest eadem Nota. 3.

proportio qualitatum inueniri, & utriusque esse temperata, & bona, immo de facto inuenitur, quamvis ab aliis causis aliquantulum varietur. Argumentum huius est, quod experimur duo individua, scilicet in omnibus similia, & in animalibus ipsis.

**4.funda.** Sit quartum fundamentum, duplex, sicutem est in animalibus duplex in temperie: una, quae dicitur innata, & haec est illa proxima qualitate, tunc dispositio ad formam, quae prima complexio dicitur: altera, cum tempore, est, quae formam conferuat, ac operationib. ipsius materialiter per amorem, & haec influxa dicitur.

**1.Causa diversitatis.** Cuius diuersitas duplex est ratio: prima est: quia partes animalis sunt etherogeneae, & dissimiles inter se ad varia munera in ipso corpore obeunda: idcirco non potuerunt omnes idem prorsus etiū agere: tunc fortiter temperamentum, sed quædam frigidæ & humide valde sunt, ut cerebrum: quædam frigidæ & siccæ, ut ossa, cartilaginea, & nervi, licet non æqualiter istæ: quædam humidæ, ut palmo secundum Galenum: quædam calidæ.

**Nota 1.** Ex hac diuersitate, consequitur necessariò, ut quæ excedit si quod aliam, agat in aliam secundum suum excessum: & sic consequitur ex qua pars hoc influxu simul cum qualitate nativæ temperiet in parte. Vnde anima cerebrum natura frigidissimum, at à calore cordis temperatur, per liū agunt ut & cutis siccæ & frigida, at à spiritu, & ab ipso sanguine humores alias. Et aenare & calcinari: Et in hoc apparet ordo naturæ mirabilis: Porfuit enim partes in animali, quæ in temperiat per se inuicem, se ad temperiem reducerent.

**2.Causa diversitatis.** Altera causa est, quia animal habet proprietates, quæ non possunt simul ex unica provenire temperie: est enim os forte & durum, ob id est multum terreum: si autem terreum, consequitur siccitas, & frigiditas ex compositione elementari: at quia innotum habet, sensum, augmentationem, & virtutem operam indigebat calore multo & humido, ob id natura adiuxit principia ultra suum primatum, quæ influerent, atque ita temperarent primam temperiem secundum qualitates primas.

**Nota 2.** Ex quo fit, quod si prima temperies inspiciatur in animali, scilicet tota est siccæ, & frigida, ut in animatis, quia terra multum est: si influxa, est calida & humida magis, & in hoc vita conficitur, si.

**Nota 3.** gnum est autem, quod viget frigiditas, vita recessente, similiter & De etiā siccitas.

**5 sunt etatibus.** Ex quo nota vnum, quod cum sit mutatio temperamenti in etatibus, ista mutatio sit præcipue ratione iofluxæ, non autem ratione innatae.

**Actas 4-** Sunt enim quinque etatibus, ut rectè dicit Fernelius. l.3. Adolescentia, Iuuentus, Virilis etas, Senectus, Decrepita etas in prima abundat

*hunc est oris & humidum, in ultima frigiditas & siccitas. Prima est sic diuidi  
adolescentia, quia in ea tota sit animalis augmentum: virget enim tur in par-  
tibus humidiu[m] prolificans partes, & extensioni faciens aptas, que durat usque qua-  
dusque ad vigesimum quintum annum: diuiditurque in quatuor tuor.  
partes.*

1. infatia.

*Prima est infantia usque ad quartum circiter annum: in qua ex-  
tate multum virget calor & humiditas, ob id membra sunt laxa,  
pedes infirmi, ut nequeat homo ambulare pro nimia humiditate  
laxatis partibus.*

*Altera est pueritia usque ad decimum annum, in qua adhuc vi- 2. pueri-  
get calor & humiditas, sed non tanta humiditas, que paulatim con-  
sumitur; ob id iam magis potest consistere homo ac progredi,  
quamvis debiles adhuc sint vires.*

*Tertia est pubertas usque ad decimum octauum, in qua minus 3. puber-  
humidum.*

*Quarta dicta nomine generis, scilicet adolescentia usque ad vi- 4. Adole-  
gesimum quintum: in omnibus calor, & humiditas vigent, semper sc̄ēta pro-  
tameo minor, & minor humiditas, quamvis plus sit in hoc toto tem- prius.  
pore humiditatis, quam siccitas.*

*Secunda ætas à vigesimo quinto usque ad trigesimum quintum: 2. etas,  
aut quadragesimum dicta florida, seu iuuentus, fortis & agilis, in principa-  
lia tam incipit vigere siccitas, ut sit calida & secca.*

*Tertia est usque ad quinquagesimum, quæ est constans ætas & tutus.  
virilis, & veritus mediocritatem qualitatum tendens, in qua maxi- 3. Virilis.  
mèniorat complexio qualis esset, apparet.*

*Quarta, usque ad sexagesimum quintum dicta senectus, in qua 4. Sen-  
tia iam aliqualis conuersio, est enim frigida & secca.*

*Vtima, decrepitudo, quæ siccissima est & fridissima, ob id sen- Vtima  
sus frigi dicuntur, multaque habent proprietates ob frigidita- etas de-  
censim tam, & siccitatem prouenientes. Haec ætas aliquando ac- crepita.  
celerantur, vel tardantur aliquibus de causis: prætereà non in om-  
nibus animalib. eisdem habent annorum periodos, quod non est  
præsentis loci amplius discutere.*

*His constitutis pro questionis dilucidatione, sit prima conclu- Nota.  
sio: Mixtionem innatam esse æqualem in pondere, seu mixtum, 1. conclus.  
quoad temperiem primam, ex mixtione elementorum insurgen- Téperies  
tum esse æquales in pondere, vix posse in natura accidere credo. innata*

*Hanc mihi persuadeo. Nam mixta aut sunt perfecta, au imper- mixto, non  
fecta si perfecta, que ex quatuor elementis constat, ferè omnia fortia est æqua-  
litas & consistentia, ob idque abundant terra, aliter non possent in ad pon-  
consistere: at cum maiori copia terræ non potest consistere æqua- dws.  
litas qualitatum, vincit enim terra: ob hoc etiam animalia quan- Ratio.*

tum ad primam complexionem siccę sunt & frigida: si autem imperfecta sunt, quæ ex pluribus, sed non omnibus coegerunt elementis, aut consistentiam habent, aut fluida sunt: & raro semper unum elementum in maiori copia est. unde difficile potest tale ad pondus temperamentum ex prima mixtione insurgere.

**2.concl. secundum.** Secunda conclusio. Secundum complexionem in fluxam de-  
quod datur liquid æqualiter mixtum, non est dubium. Hæc ostenditur ex a-  
mixtū ad quod non est aliqua qualitas remissa, quæ intendi non possunt  
**aequalitas.** intensa, quin remitti possit, existente ergo inata qualitatibus na-  
turalibus, qualitate poterit per superuenientem influxam ad temperiem ut  
hi æqualem, quod inæquale est: & hoc mihi multum persuaderet ar-  
**Ratio.** gumentum Galeni: Cutis enim humana nisi haberet æqualitatem,  
utique non posset percipere qualitates tangibles: at talis tem-  
peries non est cuti inata, cum sit terrea.

**3.concl. tertia.** Tertia conclusio. Et si animal quoad omnes suas partes, in  
potest animi æqualitate ponderis, ita ut singulæ sunt æquales in se fieri non  
mal omnes potest..

**partes habentes mixtum.** Aduerte, quod partes esse diuersi, vel inæqualis temperie nec  
innati, non dubium est, tamen modo superaddimus, quod acci-  
ses ad aequalitatem.

**Note.** Pater primò, quia impeditur functiones partium, quæ non  
consistunt cum tali æqualitate: ut cor debet esse calidissimum: ali-  
**1.Ratio.** ter non consistet vita: cerebrum frigidissimum: ossa siccę, & ner-  
ui: pupilla humida: quod si natura ad pondera reducera ista, vngi-  
perirent ipsorum operationes.

**2.experiens.** Indicat etiam hoc experientia: ossa enim, cartilaginiæ, & caro,  
quaenam animam habeant, non sentiunt, nec possunt sentire: quod  
**4.concl. tertium.** si tales possent in sua naturali dispositione admittere temperie  
modo quidem utique sentire possent: non ergo omnes partes apud sunt ad eam  
modum potest æqualitatem: sed quibus aptus est sensus tactus, ut pellicula &  
animal es cutis & alia huiusmodi.

**se mixtum.** Quarta conclusio. Et si temperiem ad pondus in toto ani-  
mal equali mali aggregati esse potest: ut v. g. in uno toto animali se can-  
tatem, quantum caloris, quantum frigiditatis: similiter aliorum contra-  
**5.concl. quartum.** riorum duorum: non obstante, quod partes inter se non ha-  
bitant cōsistentiam: nec in hoc discordia est vlla apud Phili-  
pot in aristosopos.

**qualitate mixtionis.** Quinta conclusio. In hac temperie æquali qualitatibus maxi-  
mam sanitatem, mē consistit sanitas totius, & in parte æquali secundum potes-  
t̄ in partem maximè inest tactus, & etiam sanitas, ut bene dicit Galenus.  
**se sic tem-** Hoc probatur de sanitate: nam de sensu procedit argumen-  
tum

et Galeni factus illa est optima temperies, quæ magis distat à qualitatibus extremitate: magis enim resistit, ut ad extremum non possit getatim trahi, in quo corruptio consistit: ac complexio in medio prouersus Ratio, ac æqualis in pondere, distat maximè ab extremis: ergo ista est tempora Obiectio, perarissima, & optimæ. Major patet, si enim est aliqua excedens qualitas, iam hoc facilius ad extremum trahi potest, quam si non excederet: citius enim sit summus calor, qui est ut sex, quam qui est ut quartuor.

Dices, Hoc argumento probatur, quod melius erit esse calorem ut unum: hic enim magis distat à summo calore: Dico, quod non Solus. valeo: nam si esset calor, ut unum, tunc alterum contrarium scilicet frigiditas, esset propè sumnum: & sic ex alia parte esset facilis corruptio: ut ergo omnia simul distent, maximè debent esse in medio: accedit ad hoc, quod hac ratione nulla qualitas alteram superabit, cum sint æquales: at si una esset maior facilius alteram superabit, & ita facilis corrumperetur animal: corpus ergo, quod sic æquale fuerit iuxta quartam conclusionem, erit in optima dispositione totali.

Similiter pars, quæ ita fuerit, iuxta secundam conclusionem, Idem de par erit optimè secundum sanitatem disposita: unde Arist. Probl. sect. te anima- s. q. 22. quæ consistunt in æqualitate, facile infirmari dicit sed facilius ostendit iterum sanari, quod est optimi temperamenti. t. w.

Rationes autem Auer. nullius sunt valoris, nec probant quicquam Ad ratio- etiam, nec æquale secundum primam conclusionem, quod quamvis non detur, tamen id non probat Auerroes.

Ad primam dico, quod supponit unum falsum principiū, quod Ad 1. æquale non potest agere in æquale, ut calidum, ut octo in frigi- dum in octo.

Hoc autem dupliciter est falsum, primum, quia æqualitas in gradu non facit æqualitatem in potentia, & actiuitate: actiior enim in gradu est calor, ut octo, quam frigiditas, ut octo. Ad 2. potest age

Praeterea secundò, quamvis esse utrumque æquæ potens ad- re in fibo  
huc esset mutua pugna, sed non victoria: non enim unum vince-  
ret alterum, sed utrumque se ad medium redigeret, unde calidum transi-  
agit in æque potens frigidum, quia hoc est potentia calidum, si-  
militer frigidum in calidum, quia est potentia frigidum, & hoc 2.  
non coänderavit Averr. quod in materia de reactione latè decla-  
ravimus.

Ad secundum dico, quod istæ qualitates non sunt passiones mixti formæ, sed dispositiones, ob id una forma potest æquales qua- litates dispositiones habere.

Addic etiam, quod licet sit qualitas in gradu, & in æqualitas in

## 286 In lib. ij. de Generat. & Corrupt. Arist.

potestis propterea non debent singulæ per se sumi, sed simul omnes, qui unicam complexionem faciunt.

*Ad 3.* Ad tertium bene dicit Marsilius, ut diximus supra, quoniam ergo credo non posse mixtum peruenire ad talam æqualem motiarum, quia oportet, quod esse magna impropositio quantitatis elementorum, quæ non possit pari vallatione formam.

*Ad arg.* Superest, ut ad argumenta primò præposita respondeamus. *Ad 1.* Nō primo loco primum dico, quod in simplicibus valer consequentia, si datur posita.

*Ad 1.* ior calor minor, dabitur æqualitas: in compositis non valer: non enim si datur in complexione calor intensior & remissior, dabitur æqualis cum contrario, quia hoc impeditur non ob ipsam clementem solum, sed ob naturam & modum mixtionis, cui illud repugnat. Potest etiam dici, quod datur æquale, sed non in una complexione, sed secundum influxum, & hoc satis est pro argumento.

*Ad 2.* Ad secundum dico, quod non semper unum est contrarium, cit alterum, nisi sit verum contrarium, & non habens potius vicem contradictorijs: unde non valer, si plenum & finitum sunt quod sunt vacuum & infinitum actu: ista enim potius contradictionis sunt: idem dieo de inæquali in mixtione, seu complexione innata & æquale enim opponitur ut vacuum & infinitum.

*Ad 3.* Ad tertium dico, quod non est repugnatio in illo: possunt enim contraria in æquo gradu medio esse simul, sed repugnatio est, quia non ita possunt elementa conuenire ad mixtione, ut resultent qualitates in æquali pondere, ut diximus in prima conclusione.

*Ad 4.* Ad quartum dico, quod multa æqualia prius existentia possunt fieri inæqualia absque eo, quod iterum sint æqualia: unde ante mixtione fucunt elementa, in suis æqualibus qualitatib. sed non erat mixtum: postea accedente pugna, quia unus fortius agit altero, reducta sunt ad inæqualitatem: & mixtum fuit, absque transire per æquale, in mixto.

*Ad 5.* Ad quintum dico, quod est mensura realis, qua realiter mensuramus: & hæc debet esse, si mensuratum est: Est etiam mensura rationis, qua consideratione menſuramus: & hæc non oportet quod sit. Nam imaginando oratorem perfectissimum, qui non estimetur alios, sic est mixtum ad pondus, mensura non rei, sed consideratiois & doctrinæ.

*Ad 6.* Ad sextum solutio paradox his: quæ ſepe alibi diximus: calor existens ad æquarē in eodem ſubiecto, cum frigiditate nō corrumpit ipsam, aliter n. idem ſe calciferet, ſed ab extrinſeco deberet

His esse corruptio, præterim cum illa duo sunt dispositio naturalis  
formæ mixti.

Ad septimum aliqui volunt, oleum, & lignum esse mixta ad *Ad 7.*  
pondus secundum levitatem & gravitatem. sed mihi non placet.  
sed hæc esse graviora multò puto, quām leviora, quod si sub a-  
quis non constiunt, est, quia levitatem participant aliquam, ut ab  
aqua vinci prorsus non possint: quod puto prouenire in ligno, ob  
inclusum aerem in poris, cuius argumento est uter qui mergitur  
aquis compressus, at tumens nullo modo. De hoc vide 4. cap. vii.

## C A P V T I X.

Quia vero sunt quædam generabilia.

Text. 51.

*De motu  
solis agen-  
dum, quæ*

**L**ibro 1. Gene. tex. 14. causas duas vniuersalis generationis, & est causa corruptionis, ac ipsorum perpetuitatis distinxit, de materia efficiens autem disseruit, quæ vna erat illarum: nunc de motu solis. qui cau generatio sa est efficiens, vt imò tractat: & meritò in hunc reseruauit locum, nisi vniuersalia tradiderat de clementis, quæ causæ communes, etiam sunt, salis. licet non omnino vniuersales.

Proponit igitur suam intentionem, dicens, quod cùm sint quædam generabilia, & corruptibilia particularia, ut mixta, plantæ, dum iam animalia, & sit etiam generatio eorum, quæ sunt in terra, æquum esse deprimit, antequam de hisce, & ipsorum generationibus in particuliari cipiis seu tractetur, quod in aliis fiet libris, ut prius in generali considerentur principia cuiusque generationis. Ratio autem est, quia particularia optimè cognoscuntur, si vniuersalium doctrina permittatur.

De principiis autem duo breuiter queruntur, quot sunt & quæ principiis ipsa fuit.

Sunt igitur & numero equalia.

*libr quo, es*

**V**tramque questionē soluete aggreditur dicēs, quod tot sunt principia, & genere eadem in corruptibilibus corporibus. Tot esse quot in primis ac sempiternis, scilicet orbibus cælestibus. In his principiis enim est materia, est forma, & est tertium principium efficiens, in corruptibili scilicet intelligentia, & his tribus absoluunt motus corporum tibilium superiorum: non enim duo sufficiunt. Ita etiam generatio inferiorum corporum perficitur materia, & forma, & tertio. Nota hic egregium locum contra Aver. qui afferit cælū esse corpus simplex. Asist. enim præstabilitum.

codem modo ponit in corporibus inferioribus, & celestibus materia & formam, quod optimè intellexit Philoponus, qui hoc loco habet hæc verba. Dicit quod tot sunt generabilium principia, quorū cœlestium & æternorum, & genere eadem: materia enim utrinque subiecta, & forma similiter in his & in illis consideratur, licet materia, quæ & in generabilibus, in potentia consideretur, illa vero sit semper actuata, &c. Hæc Philop. & cetero locus Arist. ad eum manifestus, ut nullam aliam expositionem patitur, nec valer quod quidam dicunt Arist. dicere in cæli esse principia, scilicet materiam, & formam, & efficiens, non tam debere intelligi de esse ipsius cæli, sed de motu: Hoc inquam, aperte est falsum, quia motus cæli non potest assignari aliqua materia & forma, quæ sit principium, quæ non etiam sit principium esse ipsius cæli: nulla enim ratione possunt effugere, quæ Arist. hoc loco ponat intrinsecam compositionem materiæ & formæ ipsius cæli. Additum quod si illa materia & forma non esset substantialis, sed accidentalis, falso esset, quod dicitur in textu hæc principia in inferioribus, & superioribus esse eadem genere.

Vt materia igitur generabilius  
causa est.

*Quenam  
sunt tria  
principia  
generatio-  
nis.*

Explicat ista tria in generatione principia, quæ sunt, dicitque Eam dici materiam generabilem, quæ facit ipsa posse esse, & non esse. Radix ergo, unde rei prouenit posse esse, & non esse, est materia generabilem, cuius ratio est: nam solum sunt generabilia, quæ possunt esse & non esse.

In cuius gratiam diuidit ens in sempiternum, & necessarium, & in possibile: Necessarium est, quod aliter se habere non contingit sed vel semper est, quod simpliciter dicitur necessarium: vel semper non est, quod dicitur impossibile. Possibile vero est medium, quo modò ad esse, modo ad non esse conuertitur: & huius solum est generatio.

Est ergo materia, quæ rem facit generabilem & corruptibilem scilicet posse esse & non esse forma vero, est rei substantia & natura, quæ res in specie, & certa quidditate constituitur, & à qua rei sumitur definitio.

Oportet autem adesse tertium quod omnes.

Text.52.

*3 princi-  
piū genera-  
tiorū.*

Præter duo assignata materiam puram, & formam, opus esse dicat aliquo principio tertio in his generabilibus, quod omnes philo-

philosophi somniauerunt id est, aliquo modo attigerunt, sed non ex ætate: Numerat autem duas sententias Philosophorum.

Prior fuit Placonis, qui in dialogo dicto Phædone inducit 90-  
eratrem in hanc sententiam, quod non sit alia causa præter ideam Ples.  
& materiam, quæ dicitur susceptivum: idea ergo, quæ est forma v-  
niuersalis specifica facit generationem, dum cum materia con-  
iungitur: corruptionem, dum ab ea separatur.

Vnde Plato causam formalem putavit simul esse efficientem il-  
liusmet, cuius est forma: & ita dicebat in aliis: nam pro singulis  
speciebus ponebat ideas singulas.

Hi autem ipsam materiam, ab hac enim esse.

**P**osterior sententia erat illorum, qui dicebant materiam esse 2. Senten.  
efficientem causam rei suo motu: vnde materia secundum quod  
mouet, causa est efficiens rei, cuius est materia, ad quam se mo-  
uet: utrunque sententiam reiicit Arist.

Et primò dupliciter arguit Platonem: primò, quod semper esset Arg. 2. 2.  
generatio, & nunquam corruptio. Patet, quia cum semper sit ma- Plat.  
teria & forma, quæ etiam est efficiens, semper erit effectus.

Secundò, quia per ea: quæ sunt in arte, Philosophari oportet & 3.  
indagare, quæ sunt in natura: at in arte præter formam & mate-  
riam, est efficiens, ut præter sanitatem & subiectum est medicus:  
præter scientiam & scientem, est docens: ergo in natura præter  
formam & materiam est etiam causa aliqua alia, quæ sit efficiens.

Si autem materiam quis inquirat. Text. 99.

**I**mpugnat secundam sententiam: primò tamen eam laudat in *Comparatione*  
hoc, quod Plato posuit causam efficientem, sed ipsam non di- 2. sen-  
cebat operari per motum, sed per receptionem, vel obiectionem sentia cū  
At isti dicentes materiam esse efficientem. Ponebant ipsam mo- *Platonis*.  
uere, & in hoc bene dicebant. Apud omnes enim causa efficiens  
est, quæ alterat & transformat, & mouet & talis causa bene dici-  
tur generans.

At talem esse materiam putare, error erat: primò, quia materia non est mouere, aut augere, sed moueri & pati. Arg. con-  
tra 2. sens.

Præterea secundò, experientia: nec enim in arte materia se mo-  
ueret ad effectum, ut lignum ad cathedram, nec in natura aqua ad 1.  
ad animal, sed ab alio tertio. 2.

Errant præterea, quia auferunt nobilissimam causam, quæ est 3.  
natura, & quod quid est: hæc autem est forma: qui autem effi-  
cientem tollit, aufert formam: nam forma vnius efficiens est  
alterius.

**3. S ententia de efficiencia de generatio-** Netroes hic nouam rationem poni contra sententiam prae-  
cedentem putat: melius tamen est secundum Philoponum  
de Alexandrum, quod tertiam sententiam aliorum, scilicet Par-  
menidis impugnet. Iste n. duo accidentia actiua simul cum ma-  
teria posuit, & ista efficere putabat, scilicet calidum & frigidum  
movebatur ad hoc experientia: nam sensu patet, calorem digre-  
gare, frigiditatem autem congregare, hoc autem agere est.

Ex hoc colligitur, quod illi non ponentes formam, nisi solam  
virtutem, non constituant nisi tantum instrumentum: compo-  
nuntur ergo res ex calido & frigido, ut ex materia, & sunt per ca-  
lidum & frigidum, ut per efficientes virtutes.

**Impugna-** Hanc sententiam impugnat primò, quia ignis, cuius est calor,  
**sur hoc se** solum ageret, quia virtutem actiua habet, & non patetur: at ip-  
**tentia.** sum pati experimur, & lab alio: aliud ergo principium efficientis  
**Primo.** est extra tem ipsam: ita exponit Philop.

## Amplius vero simile faciunt. Text.55.

**2. Impu-** Mpugnat secundò eandem sententiam. Instrumentum nos est  
**gnatur ea** sine causa principali, nec absque ipsa operatur: non ergo ipsi tan-  
**dem- sen-** tum attribuendi sunt effectus: est igitur præter virtutes etiam  
**tentia.** causa principialis effectuia. Per ea, quæ in arte sunt, hoc explicat:  
serra soli non datur serrata sine serrante, sciz leuigare sine leui-  
gante: ita similiter in naturalibus: isti autem loquuntur in natura-  
libus, ac si quis diceret, in arte sola serra serrat, quod est impossibili-  
bile. Ex quo sit, quod concedentes ignem agere, ignorat modum  
quo agat, quia solum instrumentum agendi ponunt.

## C A P V T X.

Nobis autem & vniuersaliter, prius dictum est.

**S ententia** Ententiam suam constituit, reperitis his, quæ alibi dicta sunt:  
**Arist.de** Primo enim de causis in communis dictum est 2. Phys. vbi qua-  
**efficiensi** generatio tuor genera posita sunt causarum, & multi modi: præterea secun-  
**generatio** dum suppo- dò, in hoc libro de materia & forma in particulari dictum es-  
**nuntur or** Præterea tertio, motum localem secundum Arist. esse perpetuum  
**llo demò** probatum ex 8. Phys. & 1. eccl. Ex his sequitur generationem na-  
**strata.** turalem esse perpetuam: statim enim materia perservat, & multi-  
pli

pli forma succedente in ipsa , & motu perpetuo , in quo fertur <sup>25</sup>  
causa vniuersalis , scilicet Sol efficiens : per motum enim accidit , <sup>26</sup>  
ut generet , recedit ut corruptio fiat . His itaque stantibus , perpe- <sup>3.</sup>  
tua erit mutatio . <sup>4.</sup>

Approbat autem aliud , quod dictum est 8. Physic. localēm mo-  
tū esse primum mutationum , rationem dat , quia quod est , de-  
bet esse causa non entis potius , quām non ens causa entis : ac  
quod localiter mouetur , est quod generatur non est : ergo po-  
tius illud est causa huius , quām hoc illius & localis motus causa  
erit & prior generatione , ac aliis mutationibus . De hoc dictum  
etū est lib. 8. ad 10. questionem .

Quoniam autem suppositum est . Text. 56.

**Q**uae supposita sunt paulò antea , communia erant , nec ad <sup>Suppositis</sup>  
hunc librum pertinentia : at quod proprium est , modo ex- <sup>hus antea</sup>  
plicat , supposito autem secundum Aristot. generationem esse per- <sup>dictis qui</sup>  
petuam , quod demonstratum est : & quod motus localis est effi- <sup>tractādā</sup>  
ciens huius perpetuitatis , quia causa vniuersalis mota localiter proponit  
perpetuam facit mutationem , vnum aliud oportet particulariter tur.  
scire , quomodo si latio , & motus iste unus est , potest generatio-  
nis & corruptionis esse causa .

Hæc enim sunt contraria , & contrariorum cause sunt contrarie  
non enim ab uno existente uno procedunt multa : oportet ergo  
aut plures motus contrarios facere , aut saltem unum inæqualiter  
se habentem : cum autem plures motus nos possint esse , non n. cit  
cularis circulari contrarius est , sequitur , ut ponendus sit unus mo-  
tus habens inæqualitatem , & diuersitatem aliquam , ut sit causa di-  
uerſarum , & oppositārum mutationum .

Ideoque non prima latio causa generationis .

**C**um dixisset , motum habentem inæqualitatem esse causam <sup>petutatis</sup>  
mutationis , colligit motum primi orbis non esse causam i- <sup>in genera</sup>  
stam eò quod illa uniformis semper est , erit autem causa ille <sup>tionib' nō</sup>  
motus , qui est Solis per Zodiacum , qui dieitur circulus obliquus , est motus <sup>est motus</sup>  
eò quod dividit sphæram obliqui , & super polos distantes à polis <sup>primi mo-</sup>  
mundi , ut in sphæræ doctrina ostenditur . <sup>bilis , sed</sup>  
Iste ergo motus est continuus , & perpetuus , habensq. inæqua- <sup>motus so-</sup>  
litatem : nam sol , motus secundum talem latitudinem modò acce- <sup>is secun-</sup>  
dit , modò recedit , locis terræ eiusdem & ratione huius accessus dum Zodi- <sup>dum Zodi-</sup>  
facit generationes , ratione discessus corruptiones , qui accessus diacum .

proportio qualitatum inueniri, & utriusque esse temperata, & bona, immo de facto inuenitur, quamvis ab aliis causis aliquantulum varietur. Argumentum huius est, quod experimur duo individua ferè in omnibus similia, & in animalibus ipsis.

**4. funda.** Sic quartum fundamentum. duplex taliter est in animalibus duplex in temperie una, quæ dicitur innata, & hoc est illa proxima qualitas animalium dispositio ad formam, quæ prima complexio dicitur: altera bona temperaturam est, quæ formam conferuat, ac operationib. ipsius materialia reddit per amorem aptiorein, & hoc influxa dicitur.

**1. Causa** Cuius diuersitas duplex est ratio: prima est: quia partes animalis sunt etherogeneæ, & dissimiles inter se ad varia munera in ipso corpore obeunda: idcirco non potuerunt omnes idem profusus animalium diversatu. uiuum sortiri temperamentum, sed quædam frigidæ & humide valde sunt, ut cerebrum: quædam frigidæ & siccæ, ut ossa, cartilagine, & nerui, licet non æqualiter istæ: quædam humidae, ut pulmo secundum Galenum: quædam calidæ.

**Note 1.** Ex hac diuersitate, consequitur necessarium, ut quæ excedit si quod alii mis, agat: in aliam secundum suum excessum: & sic consequitur ex qua pars hoc influxu simul cum qualitate natiuæ temperies in parte. Vnde est anima cerebrum natura frigidissimum, at à calore cordis temperatur: neque liui agunt vi & cutis siccæ & frigida, at à spiritu, & ab ipso sanguine humores alias. Et adiutor & calcinat: Et in hoc apparet ordo naturæ mirabilis: Posuit enim partes in animali, quæ in temperatæ per se iuicem, se ad temperiem reducerent.

**2. Causa** Altera causa est, quia animal habet proprietates, quæ non possunt simul ex voce prouenire temperie: est enim os forte & durum, ob id est multum terreum: si autem terreum, consequitur siccitas & frigiditas ex compositione elementari: at quia motum habet, serum, augmentationem, & virtutem operari, indigebat calore multo & humido, ob id natura adiuxit principia ultra mutationem primam, quæ influerent, atque ita temperarent primam temperiem secundum qualitates primas.

**Note 2.** Ex quo fit, quod si prima temperies inspiciantur in animali ferè tota est siccæ, & frigida, ut in animalibus, quia terræ multum est: at si influxa, est calida & humida magis, & in hoc vita contigit, si-

**Note 3.** gorum est autem, quod viget frigiditas, vita recedente, similiter & De etate siccitas.

**rib.** Ex quo nota unum, quod cum sit mutatio temperamenti in se sunt etatibus, ista mutatio sit præcipue ratione influxæ, non autem rates.

**Aetas 4-** Sunt enim quinque etates, ut recte dicit Fernelius. l.3. Adolescētia, Iuuentus, Virilis etas, Senectus, Decrepita etas in prima abudat

**M**ixtus calor, & humidum, in vltima frigiditas & siccitas. Prima est tunc diuidis adolescentia, quia in ea tota sit animalis augmentum: vtget enim tunc in partibus humidum prolificans partes, & extensiō faciens aptas, quæ durat usque ad vigesimum quintum annum: diuiditurque in quatuor tunc. I. infatia.

Prima est infantia usque ad quartum circiter annum: in qua extare multum viget calor & humiditas, ob id membra sunt laxa, pedes infirmi. vt nequeat homo ambulare præ nimia humiditate laxatis partibus.

Altera est pueritia usque ad decimum annum, in qua adhuc viget calor & humiditas, sed non tanta humiditas, quæ paulatim consumitur; ob id iam magis potest consistere homo ac progredi, quamvis debiles adhuc sint vires.

Tertia est pubertas usque ad decimum octauum, in qua minus humidum. 3. pubertas.

Quarta dicta nomine generis, scilicet adolescentia usque ad vigesimum quintum: in omnibus calor, & humiditas vigent, semper sc̄ēta protameno minor, & minor humiditas, quamvis plus sit in hoc toto tempore humiditatis, quam siccitatis. 4. Adolescens.

Secunda ætas à vigesimo quinto usque ad trigesimum quintum: 2. ætas, aut quadragesimum dicta florida, seu iuuentus, fortis & agilis, in principia tamen inditæ vigore siccitas, ut sit calida & siccata. lub. innen-  
Tertia est usque ad quinquagesimum, quæ est constans ætas & tutus. vis illis, & veris mediocritatem qualitatum tendens, in qua maxi- 3. Virilis.  
mēdiorum complexio qualis esset, appareret.

Quarta, usque ad sexagesimum quintum dicta senectus, in qua 4. Senectus. etiam aliqualis conuersio, est enim frigida & siccata. Etas.  
Ultima, decrepitudo, quæ siccissima est & frigidissima, ob id sensus frigidus dicuntur, multaque habent proprietates ob frigiditatem de- Ultima.  
temporaliam, & siccitatem prouenientes. Hæ ætates aliquando accelerantur, vel tardantur aliquibus de causis: præterea non in omnibus animalib. easdem habent annorum periodos, quod non est præsentis loci amplius discutere.

His constitutis pro quæstionis dilucidatione, sit prima conclusio: Mixtionem innatam esse æqualem in pondere, seu mixtum, I. conclusio. quoad temperiem primam, ex mixtione elementorum insurgen- Tepries tem esse æquales in pondere, vix posse in natura accidere credo. innata

Hanc mihi persuadeo. Nam mixta, aut sunt perfecta, aut imperfetta, non perfecta, quæ ex quatuor elementis constat, fere omnia fortia est æquafiant & consistentia, ob idque abundant terra, aliter non possent ad ponere: at cum maiori copia terræ non potest consistere æquaficas qualitatum, vincit enim terra: ob hoc etiam animalia quan- Ratio.

## 284 In lib.ij.de Generatione & Corruptione Arist.

tum ad primam complexionem siccæ sunt & frigida : si autem imperfecta sunt, quæ ex pluribus, sed non omnibus coextant elementis, aut consistentiam habent, aut fluida sunt : & raro semper unum elementum in maiori copia est. unde difficile potest tale ad pondus temperamentum ex prima mixtione insurgere.

**2.con ali-** Secunda conclusio. Secundum complexionem influxam cœta quod das liquid æqualiter mixtum, non est dubium. Hæc ostenditur ex eo, mixtū ad quod non est aliqua qualitas remissa, quæ intendi non possit, acc equalitatem intensa, quin remitti possit, existente ergo innata qualitatum mixtem. qualitate poterit per superuenientem influxam ad temperiem trahi æqualem, quod inæquale est: & hoc mihi multum persuader argumentum Galeni: Cutis enim humana nisi haberet æqualitatem, utique non posset percipere qualitates tangibles: at talis temperies non est cuti inata, cum sit terrea.

**Ratio.** **3.con. non** Tertia conclusio. Esse animal quoad omnes suas partes, in partem eius æqualitate ponderis, ita ut singulæ sunt æquales in se fieri non malomines potest..

**partes ha-** Aduerte, quod partes esse diuersi, vel inæqualis temperamenti bære mixtæ innati, non dubium est, tamen modo superaddimus, quod accedentes ad eam qualitatem

**Notæ.** Patet primo, quia impedirentur functiones partium, quæ non consistunt cum tali æqualitate: ut cor debet esse calidissimum: aliter non conservaret vita: cerebrum frigidissimum: ossa siccæ: & nervi: pupilla humida: quod si natura ad pondera reduceret ista, vici perirent ipsorum operationes.

**1.Ratio.** Indicat etiam hoc experientia: ossa enim, cartilagines, & caro, quatuor animam habeant, non sentiunt, nec possunt sentire: quod 4.con. cer- si talem possent in sua naturali dispositione admittere temperie, modo potius æqualitatem: sed quibus aptus est tunc sensus tactus, ut pellicula, & animal es cutis & alia huiusmodi.

**semixtum** Quarta conclusio. Esse temperiem ad pondus in toto animali æquali mali aggregative esse potest: ut v. g. in uno toto animali sit tantum calor, quantum frigiditatis: similiter aliorum coniunctionis. **Sa-** riорum duorum: non obstante, quod partes inter se non habent cōfinitiæ, talem æqualitatem: nec in hoc discordia est vilia apud Philosophos.

**qualitate** Quinta conclusio. In hac temperie æquali qualitatum mixtionis, mē consistit sanitas totius, & in parte æquali secundum pondus & in partem maximè inest tactus, & etiam sanitas, ut bene dicit Galenus.

**scic tem-** Hoc probatur de sanitate: nam de sensu procedit argumentum

et Galeni factus illa est optima temperies, quæ magis distat à qualitatibus extremo: magis enim resistit, ut ad extremum non possit getas trahi, in quo corruptio consistit: ac complexio in medio prouersus *Ratio*, ac æqualis in pondere, distat maximè ab extremis: ergo ista est rem *Obiectio*, perarissima, & optima. Minor patet, si enim est aliqua excedens qualitas, iam hoc facilius ad extremum trahi potest, quam si non excederet: cito enim sit summus calor, qui est ut sex, quam qui est ut quartuor.

Dices, Hoc argumento probatur, quod melius erit esse calorem, ut unum: hic enim magis distat à summo calore: Dico, quod non *Solus*. Valeat: nam si esset calor, ut unum, tunc alterum contrarium scilicet frigiditas, esset propè summum: & sic ex alia parte esset facilis corruptio: ut ergo omnia simul distent, maximè debent esse in medio: accedit ad hoc, quod hac ratione nulla qualitas alteram superabit, cum sint æquales: at si una esset maior facilius alteram superabit, & ita faciliter corrumperetur animal: corpus ergo, quod sic æquale fuerit iuxta quartam conclusionem, erit in optima dispositione totali.

Similiter pars, quæ ita fuerit, iuxta secundam conclusionem, Idem de par erit optimè secundum sanitatem disposita: unde Arist. Probl. lect. te anima-  
s. q. 22. quæ consistunt in æqualitate, facile infirmari dicit sed facilius ostendit iterum sanari, quod est optimi temperamenti. *sw.*

*Rationes autem Auer. nullius sunt valoris, nec probant quicquam Ad ratio-*  
*etiam, nec æquale secundum priam conclusionem, quod quamvis Auerroes.*

Ad primam dico, quod supponit unum falso principium, quod Ad 1.  
æquale non potest agere in æquale, ut calidum, ut octo in frigi-  
dum in octo.

Hoc autem dupliciter est falsum, primum, quia æqualitas in gra- *Aequale*  
du non facit æqualitatem in potentia, & actiuitate: actiuior enim in gradu  
est calor, ut octo, quam frigiditas, ut octo. *potest age*

Praeterea secundo, quamvis esse utrumque æquæ potens ad- *re in fibo*  
huc esset mutua pugna, sed non victoria: non enim unum vince- *æquale co-*  
ret alterum, sed utrumque se ad medium redigeret, unde calidum *transi-*  
agit in æque potens frigidum, quia hoc est potentia calidum, si- *i.*  
militer frigidum in calidum, quia est potentia frigidum, & hoc *2.*  
non contenderat Auerr. quod in materia de reactione latè decla-  
ravimus.

Ad secundum dico, quod istæ qualitates non sunt passiones mix- *Ad 2.*  
ti formæ, sed dispositiones, ob id una forma potest æquales qua-  
litates dispositivæ habere.

Addic etiam, quod licet sit qualitas in gradu, & in æqualitas in

## 286 In lib.ij.de Genet&.& Corrupt.Arist.

potentia propterea non debent singulæ per se sumi, sed simul omnes, qui unicam complexionem faciunt.

*Ad 3.* Ad tertium bene dicit Marsilius, ut diximus suprà, quanvis ergo credo non posse mixtum pervenire ad talam quantitatem motiuarum, quia oportet, quod esset magna impropositio quantitatis elementorum, quæ non posset pari vllam mixtu formam.

*Ad arg.* Supereft, ut ad argumenta primò præposita respondeamus. Ab primo loco primum dico, quod in simplicibus valet consequentia, si datur *posita*.

*Ad 1.* ior calor minor, dabitur æqualis: at in compositis non valet: non enim si datur in complexione calor intensior & remissior, dabitur æqualis cum contrario, quia hoc impeditur non ob ipsum calorem solum, sed ob naturam & modum mixtionis, cui illud repugnat. Poteſt etiam dici, quod datur æquale, sed non in inata complexione, sed secundum influxum, & hoc satis est pro argumento.

*Ad 2.* Ad secundum dico, quod non semper vnum est contrarium, citr alterum, nisi sit verum contrarium, & non habens potius vicem contradictorij: vnde non valet, si plenum & finitum sunt quod sunt vacuum & infinitum actu: ista enim potius contradictria sunt: idem dico de inæquali in mixtione, seu complexione innata & æquali: æquale enim opponitur ut vacuum & infinitum.

*Ad 3.* Ad tertium dico, quod non est repugnatio in illo: possunt enim contraria in æquo gradu medio esse simul, sed repugnatio est, quia non ita possunt elementa conuenient ad mixtionem, ut resultant qualitates in æquali pondere, ut diximus in prima conclusione.

*Ad 4.* Ad quartum dico, quod multa æqualia prius existentia possunt fieri inæqualia absque eo, quod iterum sint æqualia: vnde ante mixtionem fuerunt elementa, in suis æequalibus qualitatib. sed non erat mixtum: postea accedente pugna, quia vnuſ fortius agit altero, reducta sunt ad inæqualitatem: & mixtum fuit, absque transitu per æquale, in mixto.

*Ad 5.* Ad quintum dico, quod est mensura realis, qua realiter mensuramus: & hæc deberet esse, si mensuratum est: Est etiam mensura rationis, qua consideratione mensuramus: & hæc non oportet quod sit. Nam imaginando oratorem perficissimum, qui non est mensuramus alios, sic est mixtum ad pondus, mensura non rei, sed considerationis & doctrinae.

*Ad 6.* Ad sextum solutio patet ex his: quæ ſepe alibi diximus: calor existens ad æquatè in eodem ſubieſto, cum frigiditate non corrumpit ipsam aliter. n. idem ſe calciferet, ſed ab extra ſeco debet r-

*Iis esse corruptio, præsertim cum illa duo sunt dispositio naturalis formæ mixti.*

Ad septimum aliqui volunt, oleum, & lignum esse mixta ad *Ad 7.* pondus secundum levitatem & grauitatem. sed mihi non placet. sed hæc esse grauiora multò puto, quām leuiora, quod si sub aqua non confunduntur, est, quia levitatem participant aliquam, ut ab aqua vinci prorsus non possint: quod puto prouenire in ligno, ob inclusum aerem in poris, cuius argumento est uter qui mergitus aquis compressus, at tumens nullo modo. De hoc vide 4. cap. viiij.

## C A P V T I X.

*Quia verò sunt quædam generabilia.*

Text. 51.

*De motu  
solis agen-  
dum, quæ*

**L**ibro 1. Gene. tex. 14. causas duas vniuersalis generationis, & *est causa corruptionis, ac ipsorum perpetuitatis distinxit, de materia efficiens autem differuit, quæ una erat illarum: oñc de motu solis. qui cau generatio sa est efficiens, utimò tractat: & meritò in hunc reservauit locum, nisi vniuers quia tradiderat de elementis, quæ causæ communes, etiam sunt, salis. licet non omnino vniuersales.*

Proponit igitur suam intentionem, dicens, quod cùm sint quædam generabilia, & corruptibilia particularia, ut mixta, plantæ, dum iam animalia, & sit etiam generatio eorum, quæ sunt in terra, æquum esse deprimit, antequam de hisce, & ipsorum generationibus in particuliari cipiis seu tractetur, quod in aliis sicut libris, ut prius in generali considerentur principia cuiusque generationis. Ratio autem est, quia particularia optimè cognoscuntur, si vniuersalium doctrina permittatur.

De principiis autem duo breuiter queruntur, quot sunt & quæ principiis ipsa sunt.

*Sunt igitur & numero equalia.*

**V**tramque questione soluere aggreditur dices, quod tot sunt principia, & genere eadem in corruptibilibus corporibus. Tot esse quot in primis a temporis, scilicet orbibus cælestibus. In his principiis enim est materia, est forma, & est tertium principium efficiens, in corruptibili scilicet intelligentia, & his tribus absolvitur motus corporum tibilium superiorum: non enim duo sufficiunt Ita etiam generatio inferiorum perficitur materia, & forma, & tertio. Nota hic egregium locum, quod corrum contra Aver. qui afferat cælū esse corpus simplex. Asist. quam præbiliu-

codem modo ponit in corporibus inferioribus, & celestibus materia & formam, quod optimum intellexit Philoponus, qui hoc loco habet hæc verba. Dicit quod tot sunt generabilium principia, quot celestium & æternorum, & genere eadem: materia enim virtusque subiecta, & forma similiter in his & in illis consideratur, licet materia, quæ & in generabilibus, in potentia consideretur, illa vero sit semper actuata, &c. Hæc Philop. & certè locus Aristi. ad eum manifestus, ut nullam aliam exposuodenpatriatur, nec valet quod quidam dicunt Arist. dicere in cœli esse tria principia, scilicet materiam, & formam, & efficiens, non tamen debere intelligi de esse ipsius cœli, sed de motu: Hoc inquam, aperte est falsum, quia motus cœli non potest assignari aliqua materia & forma, quæ sit principium, quæ non etiam sit principium esse ipsius cœli: nulla enim ratione possunt effugere, quia Aristi, hoc loco ponat intrinsecam compositionem materie & formæ ipsius cœli. Adde quod si illa materia & forma non esset substantialis, sed accidentialis, falsum esset, quod dicitur in textu hæc principia in inferioribus, & superioribus esse eadem genere.

Ut materia igitur generabilius  
causa est.

*Quenam  
sunt tria  
principia  
generatio-  
nis.*

**E**xpli cat ista tria in generatione principia, quæ sunt, dicitque Eam dici materiali generabilium, quæ facit ipsa posse esse, & non esse. Radix ergo, unde rei prouenit posse esse, & non esse, est materia generabilium, cuius ratio est: nam solum sunt generabilia, quæ possunt esse & non esse.

In cuius gratiam diuidit ens in sempiternum, & necessarium, & in possibile: Necessarium est, quod aliter se habere non contingit sed vel semper est, quod simpliciter dicitur necessarium: vel semper non est, quod dicitur impossibile. Possibile vero est medium, quo modò ad esse, modo ad non esse conuertitur: & huius solum est generatio.

Est ergo materia, quæ rem facit generabilem & corruptibilem scilicet posse esse & non esse forma vero, est rei substantia & natura, quæ res in specie, & certa quidditate constituitur, & à qua rei sumitur definitio.

Oportet autem adesse tertium quod omnes.

Text.52.

*3 princi-  
piis genera-  
tioris.*

**P**ropter duo assignata. materiam puta, & formam, opus esse dicat aliquo principio tertio in his generabilibus. quod omnes philo-

philosophi somniauerunt id est, aliquo modo attigerunt, sed non ex aetate: Numerat autem duas sententias Philosophorum.

Prior fuit Platonis, qui in dialogo dicto Phædone inducit 90. <sup>1. Sentes.</sup>  
eratem in haec sententiam, quod non sit alia causa praeter ideam Plat.  
& materiam, quæ dicitur susceptium: idea ergo, quæ est forma vniuersalis specifica facit generationem, dum cum materia con-  
iungitur: corruptionem, dum ab ea separatur.

Vnde Plato causam formalem putavit simul esse efficientem il-  
liusmet, cuius est forma: & ita dicebat in aliis: nam pro singulis  
speciebus ponebat ideas singulas.

Hi autem ipsam materiam, ab hac enim esse.

Posterior sententia erat illorum, qui dicebant materiam esse 2. <sup>2. Sentes.</sup>  
efficientem causam rei suo motu: vnde materia secundum quod  
mouet, causa est efficiens rei, cuius est materia, ad quam se mo-  
uet: utrunque sententiam reiicit Arist.

Et primum dupliciter arguit Platonem: primum, quod semper esset Arg. critica  
generatio, & nunquam corruptio. Patet, quia cum semper sit ma- <sup>Plat.</sup>  
teria & forma, quæ etiam est efficiens, semper erit effectus.

Secundò, quia per ea: quæ sunt in arte, Philosophari oportet & 2.  
indagare, quæ sunt in natura: at in arte praeter formam & mate-  
riam, est efficiens, ut praeter sanitatem & subiectum est medicus:  
praeter scientiam & scientem, est docens: ergo in natura praeter  
formam & materiam est etiam causa aliqua alia, quæ sit efficiens.

Si autem materiam quis inquirat. Text. 93.

Mpugnat secundam sententiam: primum tamen eam laudat in *Comparatione*  
hoc, quod Plato posuit causam efficientem, sed ipsam non di- <sup>2. sens.</sup>  
cebat operari per motum, sed per receptionem, vel obiectionem *sens.* At isti dicentes materia iam esse efficientem. Ponebant ipsam mo- <sup>Platonus.</sup>  
vare, & in hoc bene dicebant. Apud omnes enim causa efficiens  
est, quæ alterat & transformat, & mouet & talis causa bene dici-  
tur generans.

At talem esse materiam putare, error erat: primum, quia materię Arg. com-  
non est mouere, aut augere, sed moueri & pati. <sup>tra 2 sens.</sup>

Præterea secundò, experientia: nec enim in arte materia se mo- <sup>1. sens.</sup>  
uet ad effectum, ut lignum ad cathedram, nec in natura aqua ad <sup>2.</sup>  
ad animal, sed ab alio tertio. <sup>2.</sup>

Errant præterea, quia auferunt nobilissimam causam, quæ, est 3.  
natura, & quod quid est: hæc autem est forma: qui autem effi-  
cientem tollit, aufert formam: nam forma unius efficiens est  
alterius.

**3. Sente-** **A**metroes hic novam rationem poni contra sententiam præ-  
**sia de effi** cidentem putat: melius tamen est secundum Philoponum  
**cienti ge-** & Alexandrum, quod tertiam sententiam aliorum, scilicet Para-  
**neratio-** menidis impugnet. Iste n. duo accidentia actiua simul cum ma-  
**nis.** teria posuit, & ista efficere putabat, scilicet calidum & frigidum  
mouebatur ad hoc experientia: nam sensu patet, calorem disgit-  
gare, frigiditatem autem congregare, hoc autem agere est.

Ex hoc colligitur, quod isti non ponentes formam, nisi solam  
virtutem, non constituant nisi tantum instrumentum: compo-  
nuntur ergo res ex calido & frigido, ut ex materia, & fiunt per ca-  
lidum & frigidum, ut per efficientes virtutes.

**Impugna** Hanc sententiam impugnat primò, quia ignis, cuius est calor,  
tur hæc sè solum ageret, quia virtutem actiua habet, & non patetur: at ip-  
tentia.

**Prinò.** aliud ergo principium efficiens

est extra tem ipsam: ita exponit Philop.

Amplius verò simile faciunt. Text.55.

**2. Impu-** **M**pugnat secundò candem sententiam. Instrumentum non est  
gnatur ea sine causa principali, nec absque ipsa operatur: nō ergo ipsi tan-  
dem sen- tum attribuendi sunt effectus: est igitur præter virtutes etiam  
tenta. causa principalis effectiua. Per ea, quæ in arte sunt, hoc explicat:  
ferræ soli non datur ferrare sine ferrante, aliciæ leuigate sine leui-  
gante: ita similiter in naturalibus: isti autem loquuntur in natura-  
libus, ac si quis diceret, in arte sola serra serrat, quod est impossi-  
bile. Ex quo fit, quod concedentes ignem agere, ignorēt modum  
quo agat, quia solum instrumentum agendi ponunt.

## C A P V T X.

Nobis autem &amp; universaliter, prius dictum est.

**Sententia**

**Arist.de** **S**ententiam suam constituit, repetitis his, quæ alibi dictas esse:  
**efficients** **S**prinò enim de causis in communi dictum est a. Phys. vbi qua-  
**generatio** tuor genera posita sunt causarum, & multi modi: præterea secun-  
**dū suppo-** dò, in hoc libro de materia & forma in particulari dictum est  
**dū or-** Præterea tertio, motum localem secundum Arist. esse perpetuum  
**lino demò** probatum ex 8. Phys. & 1. eccl. Ex his sequitur generationem na-  
**strata.** turalem esse perpetuam: stante enim materia perpetua, & multi-  
pli

pliça forma succedente in ipsa , & motu perpetuo , in quo ferrus <sup>15</sup>  
causa vniuersalis , scilicet Sol efficiens : per motum enim accidit , <sup>24</sup>  
vt generet ; recedit ut corruptio fiat . His itaque stantibus , perpe- <sup>3.</sup>  
tra erit mutatio . <sup>44.</sup>

Approbat autem aliud , quod dictum est . Physic. localēm mo-  
tum esse primum mutationum , rationēm dat , quia quod est , de-  
bet esse causa non entis potius , quam non ens causa entis : ac  
quod localiter mouetur , est ; quod generatur non est : ergo po-  
tius illud est causa huius , quam hoc illius & localis motus causa  
erit & prior generatione , ac aliis mutationibus . De hoc dictum  
Quam est lib. 8.

Quoniam autem suppositum est . Text. 56.

**Q**uæ supposita sunt paulò ante , communia essent , nec ad **Suppositis**  
**b**unc librum pertinencia : ac quod propriam est modo ex- **hanc**  
plicat , supposito autem secundum Aristoteles generationem esse per- **dicitur qui**  
petuam , quod demonstratum est : & quod motus localis est effi- **tractāda**  
cens huius perpetuitatis , quia causa vniuersalis motu localiter proponit  
perpetuam facit mutationem , vnum aliud oportet particulariter tur.  
Scire , quomodo si latio , & motus iste vnu est , poteſt generationis  
& corruptionis esse causa .

Hæc enim sunt contraria , & contrariorum causæ sunt contraria  
non enim ab uno existente uno procedunt multa : oportet ergo  
aut plures motus contrarios facere , aut saltem vnum inæqualiter  
se habentem : cum autem plures motus nos possint esse , non n. cit  
cularis circulari contrarius est , sequitur , vt ponendus sit vnum mo-  
tus habens inæqualitatem , & diuersitatem aliquam , ut sit causa di-  
uerſarum , & oppositarum mutationum .

Ideoque non prima latio causa generationis .

Causa ef-  
ficiens per

**C**um dixisset , motum habentem inæqualitatem esse causam perpetuatu-  
s mutationis , colligit motum prius orbis non esse causam i- **in genera-**  
listam eò quod illæ uniformis semper est , erit autem causa ille **tionib' nō**  
motus , qui est Solis per Zodiaceum , qui dicitur circulus obliquus , est motus  
eò quod dividit sphæram obliqui , & super polos distantes à polis prius mo-  
undi , ut in sphæra doctrina ostenditur . **bilu , sed**

Iste ergo motus est continuus , & perpetuus , habensq. inæqua- **motus su-**  
litatem : nam sol motus secundum talem latitudinem modò acce- **u secun-**  
dit , modò recedit , locis terræ eiusdem & ratione huius accessus dum Zodi-  
ac facit generationes , ratione discessus corruptiones , qui accessus diat .

at recessus inclinatione. & obliquitate procedunt: ratione vero  
perpetui accessus & recessus prouenit continua ac perpetua ge-  
nerationum & corruptiōrum series.

**Note.** Per hunc ergo motum omnia saluantur: Nam per ipsum per-  
petuitatem continua sit mutatio in his per ipsius diversitatem &  
inæqualitatem, sit diversitas mutationis eiusdem: in modo enim hoc  
generatur, postea idem corruptitur.

Et inæqualiter tempore corruptio. Tex. 57.

**Tempora.** **N**on solum generationes, & corruptiones ab hac motu in-  
generatio qualitate proueniunt, sed quædam in mutationibus hisce &  
moto & cor- qualitas sumpta ex ipso motu. nam tempus generationum nar-  
ruptionem ralium est æquale tempori corruptionum, quia accessus in quo  
esse aqua- generationes sunt, est æqualis recessui in quo sunt corruptiones;  
lia. utrumque non est spatium sex mensurae: est enim accessus à Capri-  
corno usque ad Cancrum, recessus à Cancro usque in Capricor-  
num: in accessu sunt Ver, & Aëtas: in recessu Autumus, & hiems.

**Note.** Hinc inferatur, quod tempus, & duratio omnium generabilium  
limitem habet & numerum; ex numero mensuratur tempore co-  
número circumvolutionum istarum solis: & etiam habet ordi-  
nem: non enim duratio horum unius est, sicut nec motus ille  
à quo pender, & quo mensuratur, quamvis non sit æqualis om-  
niū duratio, sed his maior illis minor.

Apparet autem & secundum sensum. Tex. 58.

**Cōformat experien-** **Q**uod dixerat de æqualitate temporis generationis, & cor-  
ruptionis, nunc experientia ostendit. Experimur enim sole ad  
terram aqua ueniente, fieri in terra generationes animalium & plantarum, & her-  
lia esse genitum: recedente autem corruptionem: & tempus virumque æqua-  
generationis le esse experimur.

**Corru-** At quia posset quis putare, omnia æquale tempus habere gen-  
erationis & rationis, & corruptionis, addit, non ita est: quia hoc impeditur per  
porā. per confusione, seu commixtionem, id est, ob varias in materia  
Occurrunt dispositiones, & variam agentium particularium coniunctiōnē  
objectiones, quae faciunt, ut vnu si celerius, alterum tardius generetur, & cor-  
ruptatur: immo etiam extra tempus generationis generetur, & ex-  
tra tempus corruptatur, vt notum est: & sic deficit ordinatio mu-  
tationum ab illa superioris motus ordinatione aliquando, tamen  
semper hoc est, vt generationes, & corruptiones semper ac cor-  
ruantur sint, ex illius motus perpetuitate: & in hoc non debitur  
vnu quam.

enquam.

Hoc autem rationabiliter contingit. Text. 59.

**P**erpetuæ mutationis causam materialem in lib. I. posuit, scilicet **Causa** fit materiam, nunc in textib. præcedentib. efficientem, scilicet **natu** per-  
et solis motus, in præsenti finali ostendit, puta conservatio- **perpetuatio**  
nem rerum in esse suo. **in genere**

Natura enim intendit, quod melius est: esse autem melius **suum**.  
est, quam non esse, ob id in omnibus intendit esse. Cum autem  
esse multis modis contingat, ut dictum est, scilicet in Metaphys.  
esse idem numero, esse, idem specie & genere, nec possint om-  
nia conseruare esse in numero, saltem quoad possunt, conseruant  
in specie, & genere: quod sit per continuam generationem. Ge-  
neratio enim est proxima substantiaz, & ipsi esse quia est via in-  
esse.

**R**edit causam, quare omnia non uno modo permaneant, di- **Causa** cor-  
cirque quia non omnia sunt Deo proxima. Cœli enim & intelligi- **ne** omnia  
gentiaz ob proximitatem cum ipso eodem numero perseverant, uno mo-  
re reliquæ distant, ob id non potuerunt id obtinere. Obtineant autem **do perma-**  
**aliquo modo esse** semper per generationem perpetuam & sic quo- **neant.**  
ad possunt, sunt proxima substantiaz, id est, Deo, ut Philop. ex-  
ponit.

**R**epetit causam huius perpetuæ generationis esse motum cir- **Repetit**  
cularem. Hic enim inter locales perpetuè continuè esse potest. **causa** per-  
Probatur autem circulo inesse perpetuitatem, quia etiam alii **generationis**  
mutationes, si debent perpetuo durare, opus est, ut induant ratio-  
nem circuli. Vnde elementorum mutatio perpetua est, quia circu-  
laris est, ac mutua: ex uno enim alterum, & ex hoc illud iterum,  
specie sit. Nors, quod vocat continuum hie, id, quod perpetuum  
& incessabile est.

Simil autem manifestum est ex his. Text. 60.

**E**X hac doctrina dubium soluit quoddam, quod oriri poterat: **Dubium**  
Dubium est, si continua sit corruptio, & in corruptione cle- **Arist.**  
menta separantur, in suumque tendant unum quodq. locum,qua-  
re cum in infinito tempore fuerit ista corruptio, elementaz non  
sunt iam prossim separata in loca propria, nec amplius generatio-  
nella mixti sit?

Respondeat, huius esse duplē causam. Altera est, ipsa ex se **Solutio**.  
mutabilia esse: Altera, motus iste duplex & inæqualis.

Ac si dicat, Sol extrahit iterum semper elementaz à locis pro-

priis:quia vapores ab aqua exhalationes à terra trahit,ac ad mixtum copular,& suo etiam motu resoluit iterum:& ita non sicut clementa ordinata manere in totum, sed partes confundit perpetuò, ut diximus.

**Epilogus** Ex his epilogat, quæ dicta sunt de generatione, quæ sunt istæ dictorum generationem & corruptionem esse: quæ hanc causæ quid generat, quid etiam corruptibile sit. Hæc partim lib. i. pars minima præsentia dicta sunt.

**De primo**

**motore, quod non sunt**

**plures pri-  
mi, sed u-  
nus om-**

Quoniam autem necesse est esse aliquod mouens,

**Tex. 61.**

**Q**ui via non motus causa prima est, sed ipsum mouens, merito se ad motorem parum convertit, ipsamque non unum, sed plures dicit: non tamen ita plures, quin unus sit primus omnium, unus prius sicut inter orbis unus etiam est primus.

Facit igitur has consequentias à posteriori. Prima est, Motus illustrationes est, ergo motor est: Secunda motus semper est, ergo motor sem-aliquot per ac perpetuò est: Tertia, Motus est perpetuò continuus, ergo Aristot. & motor est unus, immobilis, ingenerabilis, & inalterabilis: loc ex motu quicunque enim de primo motu: & istæ consequentie sunt notæ ex & colligendi Physic. Quarta est, Huiusmodi motus plures sunt, scilicet peremptorem, tui, & continuo, ergo & motores plures sunt perpetui, & immobiles, quamvis omnes sub uno primo omnium sint, ut probatur 12. Metaph.

**Continuum** Continuitatem motus ex temporis continuitate à posteriori esse motu ostendit. Cum n. tempus sit continuum, & motus pariter erit: quia ex tempore tempus est numerus motus, & non alterius nisi circularis, & continuo continet, ut dictum est 4. Physic.

metate  
colligit.

Continutus autem motus. Tex 62.

**Quomodo** **C**um motum continuum dixisset, nunc quomodo continuus motus sit, inquirit. Dubitat autem an sit continuum ex parte subiecti continuus quod mouetur: an ex parte termini ad quem, in quo mouetur: puto ex parte loci, si est motus ad locum: ex parte qualitatis, si est al-

**Nota.** teratio.

**Ex parte** Non meaminit augmentationis, quia secundum Philop. non est qualitas perpetua, Ego credo, id esse potius, quia non est continua.

**tis senser** Respondebit: quod ex parte qualitatis non est continuum, quia qualitas ad litteras suam sortitur continuitatē ab ipso subiecto.

**quem.** Loquitur autem de motu qualitatis secundum extensiosem.

**Nota.** H. c enim motus est, & propriè ex contrario in contrarium: iuxta

go ar-

**s**ic autem non est nisi ex eodem extremo in idem ferè.

**S**imiliter ex parte loci, potest quidē motus esse continuus, quia *Ex parte* locus quantitas est, & non est continuus à mobili. *loci & su-*

**S**ed cùm non omnis localis motus sit perpetuus, nisi circularis, bieſtī. & hic non sit per locum, nec ad locum, non poterit suam cōtinuitatem à loco habere: erit ergo cōtinuus à subiecto. Vnde quia partes circulū inuicē succedē: es cōtinuū sunt, motū cīrcularē faciunt continuū: motus autem hīc continuus à subiecto, à priori facit temporis continuatē: motus ergo à subiecto, tempus à motu continuatē habet.

## Q V A E S T I O X I I .

*An motus solis sit inferiorum mutationum causa.*

**V**T melius, quæ in textu dicta sunt percipiāntur, libet circa 1. Argum. ea parum dispuārare. Est autem primum argumētum Si sol moueretur motu cātūm primi orbis, posset inferiorum mutationum esse causa: ergo non est necessarium illā inæqualitatē motus assignare, quæ ponitur in text. 58. Antecedens probatur: quia si non sufficeret, esset propter rationem Arist. quia idem, non facit multa. Sed ille non esset idem: quia talis motus faceret dies, & noctes, ut notum est. ac Sol per eum accederet, & recederet, die enim accederet, nocte recederet: Ergo non est necossarius aliis motus præter ipsum.

Secundò, contra id, quod dicitur cùm Sol est prope, fieri genera- 2. argum. rationes in recessu verò corruptiones, videtur propositus oppositū.

Nam in hyeme sunt corruptiones, & tamq; Sol tunc maximè est propè terram, quia est in opposito augis: in vere autem magis distat, quia tendit ad augem, ut manifestum est ex theorica planetarum. Tertiò Arist. solis motum per zodiacum causam ponit muta- 3. argum. tionum, & perpetuitatis mutationum: ergo superfluous est motus primi orbis, quia nihil confert mutationi, in quam orbitas ordinantur; at id videtur impossibile: nihil enim in his superfluum.

Præterea quartò contra id, quod dicitur esse unum tempus genera- 4. argum. tionis alterum corruptionis, videtur hoc falso: Nam generatio non sit absque corruptione, nec è contra, quia generatio vniuersus est corruptionis alterius, & è contra; ergo quodcumque tempus generationis est etiam corruptionis.

Præterea quintò, in hyeme multa generantur, & in vere multa 5. argum. corruptiuntur: ergo non sunt ordinatae illo modo generationes & corruptiones.

Præterea sextò, si periodus vitæ esset limitata secundum hunc 6. argum.

solis motū, viderur, quod tunc vivere cōt. nee duraret, res vlt̄a temp̄us ipsius accessus, & quod omnes omnium periodi essent æquales: quorum virtusque est falsum.

**7. argum.** Præterea septimo non videtur, quomodo sit motus causa mutationum harum: nam etiam stante Sole, ignis posset comburere stupram, & lapis descendere, aliaque multæ fieri mutationes: do ergo motus ille vniuersalis est causa. Hæc sunt argumenta ad explicanda magis ea, quæ dicit Arist. pro quibus oportebit aliqua præmittere fundamenta.

**I. Funda-**  
**Motus ca-**  
**li est causa**  
**vniuersa-**  
**li, muta-**  
**tionum in-**  
**feriorum.**

**Nota qua-**  
**re dicatur**  
**motus cau-**  
**sa.**

**Duplici-**  
**ter motus**  
**cæli est**  
**dementia.**

**Quomodo**  
**si causa**  
**mixtorum**  
**in anima-**  
**torum.**

**Nota.**

Sit primum fundamentum motum cælorum esse causam vniuersalem mutationum inferiorum, & elementorum, & mixtorum inanimatorum, plantarum & animalium. Dico autem causam vniuersalem, quia non solum cælum, vel solus motus causa est horum inferiorum: sunt enim causæ particularæ proximæ ipsius effectionibus cum quibus simul cæli operantur effectus.

Aduerte autem, quod motus dicitur causa, non quia per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quedam conditio causa. Nam sol & astra applicata, & lata per motum in his diversos operantur: & sic motus est causa, ut docet expressè Arist. tex. 55. est igitur cælum, seu motus causa illorum. sed non modo eodem.

... Elementorum quidem dupliciter est causa: Primo, quia habet virtutem transmutandi, & faciendi quolibet elementum per se: & hoc experientia ostendit: Sol enim suis radis absque igne facit ignem & est velut causa particularis huius effectus, & calefacien-

1. do aquam resolut in aerem & alia etiam cælorum virtutes alia, possunt mutare elementa.
2. Altero modo dicitur horum causa, quia coiurgit, & copulat elementa, & applicat ad pugnam, ut ipsa postea per se producant effectus v.g. elevat è terra exhalationes, ab aqua vapores in aerem & ignem, ut postea coniuncta se mutent. Hoc duplice modo dicitur causa elementorum mutationis.

Mixtorum autem inanimatorum causa est, quia elementa ad mutationem congregat, & ulterius virtutem productuam formæ mixti infundit, id est, nam elementorum virtutes, ut diximus superius, non possunt attingere cuiusque formæ mixti productionem nisi sit superior alia virtus, & hæc est à cælo.

Vnde aliter te habet in productione elementi, aliter in productione mixti ipsum cælum: nam elementum facit aliquando applicando alterum elementum, quod sua postea virtute operatur: at in mixti productione opus est, ut virtutem indicat præter virtutes elementorum.

Viciuntur autem tripliciter est causa: Primo, quia elementa de novo

de novo congregat, inducitque virtutem sicut in mixto, ut eū animi Triplicem generantur in aere. Tunc enim Sol elementa congregavit, ter etiam virtutemque indidit productiuam animalis. Secundò non con- est causa congregat elementa, sed ex mixto facit animal, virtutem imprimendo: & sic est causa eorum, quæ ex mixtorum putrefactione generantur. Terterò non totam imprimit sed coadiuat aliam virtutem, & sic est causa eorum quæ ex semine fiunt: Coadiuat aliam virtutem & calorem naturalem seminis, qui est serè eiudem rationis cum virtutem.

Sic igitur est omnium causa cœlum, & non solum productiva, *Nota.* sed conservativa, non enim consisterent multum inferiora præstitionis uiuentia, hoc moru, & influxu cœlorum cessante.

Sit secundum fundamentum, quod duratio cuiusque mixti animali & inanimati finita est, ac certo annorum, vel dierum, vel horarum numero conclusa, qui numerus periodus dicitur quasi numerus circumvolutionum: fiunt enim tempora cœlorum circu- finita est.

*Duplex*

Huius autem periodi duplex est in universitate causa: Altera ex causa parte ipsarum rerum, Altera ex parte cœli: Ex parte rerum est cō- riodi duplex qualitatum, & temperies, ex qua consistit Secundum enim rationis, diuersitatem complexionum prouenit diversa duratio, & quia o- & eius dimes contrarium habent cui magis vel minus pro ipsarum va- uerficiate resistunt, omnes tandem vincuntur, paulatim, donec in cor- 1. ex par- ruptionem redigantur.

Sunt autem alię & alię pro diuersitate specierum: & sic sunt varie *Nota.* periodi specificę, immo intra unam speciem sunt varie complexio- nes inclusae sub latitudine illius speciei, & sic sunt varie individuo- rum etiam unius speciei periodi, nec omnia periodum sive speciei attingunt.

Altera causa est ex parte cœli, & hæc est virtus in nativitate rei communis, quæ varia est pro varietate specierum in ipsa materia ex parte recepta:

Immò in materiis unius speciei varie recipitur pro ipsarum dis- *Nota.* positione varia, & sic varias efficit durationes, omnes tamen finitas, quia & virtus illa finita est, & debilitatur, cum sit in materia.

Diversificatur etiam ista virtus ex parte sua, prout cum alia vel *Nota.* 2. alia virtute alterius acti conjungitur: & sic non eodem habet effectus. Hæc igitur est duplex causa periodi naturalis.

Nec existimes esse causas necessarias: nam duratio cuiusque à runt omni diuina voluntate liberrima pendet. Præterea multa impedimenta modā ne extrinseca accidunt ipsam impedientia præsentim in individuis, cestitate, quæ ob vicium, ob exercitia, ob multa alia mutant complexionē,

neq; cursum naturalem permittunt procedere, de quo nos in praesenti tantum agimus. Multum etiam pender periodus animalium, praesertim hominum, ut dicit Philop. ex coniunctione bona seminum maris, & feminæ. Nam ob diversitatem ipsorum aliquando non sit recta complexio. & ex animæ affectib. corpus trahatur, ut tristitia nimia dolore, gaudio, & ex libero praesertim noctro arbitrio multa facit, & facere possumus, quib. temperies matutinae fundantur & ab angelis & à demonibus.

**de periodo** Sit tertium fundamentum: Nam in animatorū periodus excedit durationis frequenter animalium, & viuentium durationem triplici de causis animata. **1. Prima.** quia animata corruptiuntur ab intrinseco multum, & tamen esse ab extrinseco: Ab intrinseco quidem propter influxam complectionis communiter rationum: cum enim sit partium dissimilitudo multa, est magis in longiorē, tristitia pugna, & alteratio: similiter propter alimenta intus suscepimus anima: propter ad nutritionem, quæ alterant ipsa: non enim sunt similia in animalium principio, & hæc continuè lœdunt: Ab extrinseco etiam scilicet à 1. causa. continente scilicet terra, aere, cælo, & aliis, à quibus ut notum est, continue patitur: at inanimata ob homogeneitatem tantum fieri ab extrinseco patiuntur.

**2. causa.** Altera causa est, quia animata ab extrinseco continente multum sunt apta pati, non autem inanimata, qualia lapides metalla, & alia, ob resistentiam maiorem: sunt enim dura: & præterea, quia qualitates magis habent in excessu, quibus resistunt.

**3. causa.** Tertia est: recta temperies viuentium necessaria: Cum enim viuentia poscent rectioretem temperiem, non possunt conteneri sub magna inordinatione: at inanimata habent, & possunt esse sub inordinatissima qualitatum temperie. Potest enim lapis pati maximum calorem, & frigiditatem, ob id magis durat, minùsque vinclatur.

**4. funda.** Experimur etiam in ipsis animalibus, quæ quo imperfectiora sunt, maiori sub intemperie durant, quam perfectiora, ut animalia, quæ viuunt magis abscissis partibus, quamvis ista aliis de causis breuius durent.

**In duas partes dividitur periodus viuentis.** Sit quartum fundamentum. Periodus cuiusque viuentis praesertim animalis, in duas partes diuiditur: ut notant Philoponus, & Averroes, & alii, in tempus generationis, quod prius est, & in tempus corruptionis, quod posterius est.

Id dicitur tempus generationis, in quo viens nascitur, & perficitur: non enim nascuntur perfecta, sed temporis successu per agmentum ad suam perfectionem veniunt, & in ea quiescenti per aliquid tempus, & hoc tunc tempus, scilicet perfectionis, & ita tempus dicitur generationis: tempus vero corruptionis est post statum

usque

usque ad mortem, incipit enim tunc homo vel anima declinare à perfectione.

Dicunt igitur hi philosophi, quod tempus generationis est tan *Tempus* tum, quantum corruptionis secundum temperiem specificam, re- *generatio* mōto quo quis accidente extrinseco, & violento, sed seruato natu- *ris* est tan *ræ cursu*: hoc autem proportionaliter in qualibet specie intelli- *tum*, quan- *gendum* est. Dimidium enim illius est generationis, dimidium *tum* cor- *ruptionis*, ut in homine usque ad trigesimum quintum est ge- *neratio*, usque ad septuagesimum corruptio, quamvis aliquando parum excedatur.

Attende autem, quod dicitur tempus generationis, quamvis e- *Cur illud* nim fiat corruptio aliqua, & alteratio continua in animali, tamen *tempus vo* quia magis acquirit, quam deperdat, ut in augmento, vel non mi- *cetur* ge- *bis* acquirit, quam deperdat, ut in statu.

Ex hoc fundamento glossant illud Arist. tex. 57. scilicet esse *x-* *Not. circa* quale tempus generationis & corruptionis, quamvis crediderim, *Arist. in-* non esse hunc *lenum*, sed quod in motu solis est *x*equalis pars pro *telligētiā*. *generationib.* viuentium in plurimum. *s. accessus*, est etiam pars *x-* *qualis*, scilicet recessus, pro corruptionib. eorundem, vel quia cor- *rupti*puntur. vel quia cesset ab ipsis generationibus. Cessationis e- *nim tempus etiam dici potest corruptionis.*

His prædictis fundamentis, quibus melius ista elucidantur, sit *I. Cōr. Sol.* prima conclusio. *Sol. est vniuersalis, & præcipua causa mutationum est vniuer-* *salis pra*

*Dico præcipuam*, quia non est negandum alia influere astra, & *cipua cau-* *eculum*: at præcipue & maximè inter omnia sol influit. *Dico etiā sa* mutationis *vniuersalē esse causam*, quia non solus operatur semper, quia cau- *num infe-* *się etiam particulares conueniant, præsertim in generatione viuen-* *torum.*

*2. Cōr. Sol.*

Secunda conclusio. *Sol. est præcipua etiam vniuersalis cau-* *sa periodi, & durationis viuentium*, ut enim est causa esse, ita est *causa pe-* *riodū* durationis. A quo enim unum & alterum procedit aliquo *præcipua modo.*

*Dico autem esse vniuersalem causam*, quia etiam conuenit par- *modi vivi-* *ticularis*, scilicet complexio, & vietus, & alia, quæ aliquando abre- *tiū-* *viant durationem*, quæ erat ex parte cœli, aliquando etiā prolon- *gant*, sed non ut excedat ultimam speciei periodum.

In quo appetit error illorum, qui vitam immortalem, aut ex- *tra modum longam quibusdam confectionib.* promittunt. Hęc enim sunt cōtra verā philosophiam? non enim modo potest ita bene reparari humidum, ut fiat tanta viuē prolongatio ultra priam periodum.

**3. Concl.** Tertia conclusio, Generatio & corruptio secundum Arist. sive quomodo perpetuæ, non ad hunc sensum, ut aliqua particularis generatio seu generatio corruptio duret in perpetuum, hoc enim fieri non potest, sed ad tempus sine fine, sicut dicimus, semper esse homines, non hos determinat perpetua vel illos, sed confusè hos vel illos.

**intra Ari.** Ad argumenta igitur oportet respondere. Ad primam accu-

**ad 1.** gamus, lolem motum, solum motu primi orbis inducere aliquas generationes & corruptiones, & aliquam inæqualitatem habere, tamen non hoc esset, nisi in illis mundi partibus, quæ illi supponuntur: & præterea non facere quocunque mutationem, sed e.g. in æquinoctiali omnia adurerentur, in polis seu partibus à Sole maximè semper distantibus omnia essent congelata & frigidissima, cùm ad eas partes nunquam accederet, nec ab æquinoctiali discederet. At Arist. loquitur de vniuersis terræ partibus, in quibus nulla esset mutatio: quia sol nunquam illas attingeret, nisi moveretur circa obliquum ut patet ex sphera.

**ad 2.** Ad secundum dico, illud esse verum: si enim accessus sit minor distantiæ à terra, tunc minus distat tempore hyemis: sed Arist. vocat accessum propinquitatem ad Zenit capitis nostri: & sic magis prope est in vere licet in rectâ distantia longius distat: at magis tunc agit ob directionem: fortius enim agens calefacit directum distans, quam ad latus propè, præsertim cum ad latus careat reflexione radiorum per idem spatum, & impellantur præterea radij solis directi per vapores & exalationes multas circa superficiem terræ lateraliter oppositas: non ita autem cum est ad Zenit capitum.

**ad 3.** Ad tertium Alexander voluit, motum primi orbis dare perpetuatatem mutationibus, at solis motum dare varietatem, putas generationes, ac corruptiones: sed hoc est contra Arist. ex p. 11, vbi in textu viximusque tribuit illi motui Solis, ut bene explicat Philop.

**Reincitur** Dico igitur, quod non est superfluus: nam motus solis est finalis 1. solutio. coniungendus cum motu diurno: aliter enim non possent conservari res: nam destruerentur cuncta, si sol tantum abesse à Zenit nostro: & hoc patet ex Arist. qui dixit, esse tempus generatio- 2. solutio. Nota cur nis accessum, qui sit in vere, at iste accessus non sit, nisi coniunctio requiratur motu primi orbis, per quern fiunt dies, & noctes? Et obserna hoc motu an- pro intelligentia tex.

**nuus &** Ad quartum solutio est facilis: concessio antecedenti, nega- diurnus. tur consequentia, quia generationes vocat productiones nobisno-

**ad 4.** rum substantiarum, ut viuentium, & aliorum, horum autem cor-

corruptiones.

Ad quinto non negat id Arist. ut explicuimus in textu, sed in *Ad 5.* plurimum generationes in accessu sunt, præsertim eorum, quæ non dicuntur ratione, & sic experimur, tunc pullulare plantas, & alia esse ad generationem aptiora, sed maiori ex parte cessant in recessu.

Ad sextum dico, quod non sola causa periodi est sol, sed etiam *Ad 6.* sunt aliæ ex parte materiae. Vnde non sit æqualis periodus omnium, nec correspondet periodus vero solis accessui sed multi, etiam ex parte solis, & cœli non est eadem periodus, ut diximus. Sed dicitur suo accessu & recessu facere periodum, quia virtus communica in se: ioribus, quæ finita erat succedentib. & latentib. solis circumvolutionibus, tandem solis virtute certo tempore conseruatur, & postea consummatur.

Ad septimum non negro etiam, si sol & cœli starent, aliquos posse motus exerceri, & aliquas mutationes: nec mihi potuerunt satisfacere, qui oppositum negant: appareat etiam hoc tempore locule, ubi statè Sole per tres horas, illi prælia sunt: nec hoc est contra Arist.

Verum est, quod non possint res multum consistere, præsertim viventia, sed destituta solis calore maiori ex parte destruerentur: ac elementa utique manerent, & posset ipsorum mutatione esse,

Imo quædam aliæ etiam generationes: nam adhuc non auferretur refluxus cœlestis, cum astra adessent: de hoc tamen alibi dicimus.

Vnum tamen est aduerendum, quod sol non eodem modo dicatur causa generationis & corruptionis: generationis enim est *Nota Sol.* non eodem causa positiva, quia virtutem induit: at corruptionis est pri- *modo est* uativa: sicut absentia natæ in navi: ipso enim recedente, insurgunt contraria corruptientia, quæ ipsius præsencia, vel: non e- *causa generationis* ruant, vel si erant debilitate vincere non poterant: ut patet de fri- *& corruptione* & humiditate, extra modum, quæ sole recedente surgentes plonis, nautum nocent viventium vitæ.

### C A P V T X I.

Quoniam autem in his continuæ. Text. 63.

**D**ixerat Aristoteles generationem esse perpetuam accounti- *Solus du-*  
*nus*, ita ut una post alteram non deficiat, nec deficere bim. *um*,  
potest.

*An oēs* Meritò possit quis dubitare , cùm sit necessaria ista generatio generatio nisi series, an alicuius in particulari generatio sit necessaria, an nones sunt spes sicut contingentes, ita, ut singulæ possint non fieri.  
*contingen-* Hoc igitur est, quod dubitat in praesenti textu, proponique di-  
*tes, an sit* cens, cùm continuitas in mutatione, quæcunque sit, hoc genera-  
*aliqua ne* tio, siue akeratio, aut denique mutatio, debeat esse secundum co-  
*cessaria.* sequentiam, ut unum post alterum, generetur, dubitatur, an ali-  
*cuius generatio sit necessaria, an omnes contingentes, ut singula*  
*per se* tunc possint non esse. Hæc est igitur questio.

Quod enim quædam manifestum est:

Text. 64.

*Esse ali-* Esse aliquas generationes necessarias, ut non possit non fieri,  
*quod gene-* docet, idque dupliciter probat. Primum argumentum sumi-  
*rationes-* tur ex vi vocabuli apud Græcos. Quod enim futurum est, du-  
*mino ne-* pli vocabulo explicatur Græcè, sicut etiam apud Latinos:  
*cessarias.* Latini enim habent hæc duo, futurum & erit, dicimus enim dies  
*L.Ratio.* crastina erit, & lectio crastina futura est. Ita etiam duplex ver-  
*bum Græcum τὸς μέμεναι, quod sonat futurum, τὸς εἴη, quod lo-*  
*nat erit.*

Diserim dicit Arist. inesse, quod verbum erit, ponimus ad ex-  
*plicanda, quæ necessario euenient: at futurum, ad ea, quæ contin-*  
*genter: unde dicimus ambulatio futura est, quia potest non esse: at*  
*non dicimus, erit: quamvis Latine nos obseruetur discrimen. Cùm*  
*igitur vocabula hanc significant, distinctionem ex viu commu-*  
*ni, videtur aliquid necessarium fieri.*

Dicit igitur in textu, quædam necessariò fieri, indicant statim  
*ipsa verba, erit, & futurum, quæ propter hoc distincta sunt, ut de-*  
*ximus.*

Omnino autem quoniam contingit.

Text. 65. 66.

*a.Ratio:* Secundò idem probat, & facit tale argumentum, in his duobus  
*textibus, qui quidem non sunt separandi Generatio est via in*  
*esse, ergo sicut se habent esse, ita etiam ipsorum generationes: At*  
*sunt duo esse, quoddam, quod necessariò euenit, ut euenit, ut quod*  
*Sol sit in Ariete: quod sit talis, vel talis orbis circulatio: quoddam,*  
*quod venit contingere: ergo & generationes similiter, & mar-*  
*tiones aliquæ venient necessario, aliquæ contingentes, ut mo-*  
*ratio Solis in Arietem post Pisces necessaria est & huiusmodi se-  
*lia dies.**

Aduerte ergo literæ explicationem: dicit, quædā sunt conting-  
*tia, ut possint esse, & non esse: & sic horū generatio erit contingens*  
*sed*

sed dubium est, an omnia sint contingentia Respondeat, aliqua ex *Nota oīr-*  
necessitate esse, ut quod sint solis circulationes. Concludit, quod *caūtura*  
etiam generatio horum erit necessaria, quia eadē est ratio ipsius explicata  
esse & generationis.

Si igitur quod prius necesse est.

Text. 67.

**O**stensurus in particuli, quomodo inueniatur necessarium in *Qō inae-*  
generationib. ipsarum substantiarum corruptibilem, dubium *matur ne-*  
prius proponit & solvit, quod ad id attinet, ut dicemus. *cessarium*

Dubium igitur est. *An* sicut prius in generatione consequitur in genera-  
necessariō ex posteriori in generatione, ita etiam ex priori ipso tōnibus  
colligatur posterius v. g. sequitur necessariō, si domus est, funda-*Substantia*  
*menta* fuerunt facta: & si fundamenta sunt, lumen fuit & lapides, *rum corri-*  
hec enim priora sunt, illa posteriora, valebit ne, lapides sunt, ergo *ptibilium*  
fundamenta erunt: fundamenta domus erit. *Dubium.*

Hoc est dubium, cui ipse responderet, dicitque, quando posterius *Solutio.*  
est necessarium in se, ut fiat, tunc ex priori colligeretur posterius:  
ut si esset necessarium, domos esse, nunc valet, domus erit, si fun-  
damenta sunt, sed tunc non colligitur necessariō ex virtute prio-  
ris, sed quia in se necessarium est, ut fiat. In talib. igitur, in quib. est  
posterior necessarium, est consequentia mutua, ut ab uno ad alterum  
valeat, licet differenter, quia prius ex posteriori simpliciter  
colligitur, ex priori vero posterius, cum hoc necessarium est, ut  
fiat. Dicent postea cui usui sit hoc dubium propositum.

Si igitur in infinitum tendat.

Text. 68.

**O**stendit, quomodo in generationibus sit necessarium. Ut au-  
tem hoc intelligatur melius, oportebit intentum Arist. & que Genera-  
dicit, prius explicare. Intendit igitur docere, quomodo generatio tōnes even-  
tes, aliquorum necessariō eveniant, seu potius omnium, & quo-  
modo contingenter. *niant ne-*  
*cessariō, ac-*

Aduerte autem, quod generationes circulariter proueniunt ita, *līque con-*  
vit quod modo evenit, & generatur, ante fuerit, & similiter post e-  
tingentes. *rit, & hoc perpetuō, quia perpetua est generatio: non tamen quod*  
fit modo, fuit idem numero, vel erit post sed specie: vnde si modo *Que sit*  
generatur Petrus, dicitur fuisse, quia homo fuit ante ipsum, & post *circulātis*  
etiam erit & talis generatio dicitur circularis: quia per eam re-*generatio:*  
greditur quodam modo, quod corruptitur, & præfuit quod fit:  
Si tu igitur consideras, inuenies, quod que in circulo sic gene-  
rantur, necessaria sunt simpliciter in specie, quia fuerunt, erunt,  
& sunt.

Loquor autem secundum Aristotel. qui mundum falso putauit *Nota 1.*

*æternum*: ob id autem licet, à priori ad posterius argumentari, ut homo est, ergo homo erit, & generabitur, & hoc quia necessarium est, hominem esse in natura: Et ad hoc vnde fuit dubium propositum.

**Generatio** *suo est ne-* Quanvis igitur singularium generatio horum, vel illorum *cessaria* non sit necessaria in communitatem sumpta necessaria est: & in hoc consistit doctrina ista. Singulæ enim per se generatio in specie, nec contingentes sunt, at confusæ. & uniuersaliter sumptuæ sunt *seu contin* necessariæ, & hoc, quia est circularis generatio, in qua regrediens in in necessarium est quod fuit in specie quidem: quod si non esset generatio circularis, id est, nihil regreditur nec in specie, sed omnino nouo & generarentur (quam generationem vocat rem) tunc posteriora non essent necessaria, & sic omnia contingua essent.

**Nota** 2. Non autem, quod non est opus, quod statim post unum immediatè oriatur aherum illius species: sed sat est aliquando. Hæc sunt quæ in hoc difficulti textu continentur, paulatim literam explicemus.

**Expli-  
ca-** Proponit igitur, quod si generatio esset infinita inferior id est *tio litera*. in rectum, nec esset circularis, ut dictum est, tunc nullus generatio esset absolute necessaria, immo nec ex suppositione: probat, ne nō esse quod non esset necessaria ex suppositione: nam alterum postea infinitam. probabit, demus illud de quod dicetur: hoc erit, si prius fuerit: sic 1. *Ratio*. argumentor. Ante illud sunt infinita, quæ debent precedere, ut suppositum est: ergo nō erit illud necessarium ex suppositione, nam necessarium ex suppositione pendet ex priori: & primo: at in iobu- nito non est primum non ergo eveniet necessarium ex suppositu- ne, cum non detur primum quod debet esse prius.

At vero neque in terminum habentibus.

**2. Ratio.** Probat secundò, quod nec in finitis secundum rectum in quib. potest quidem esse necessarium ex suppositione: at necessarium simpliciter non erit: & eadem est probatio per infinita recta generatione.

Detur igitur id, quod necessarium dicitur esse, sicut. v. g. domus, quæ posito fundamento, dicitur, necessaria futura esse: si domus est necessaria simpliciter, semper erit, posito fundamento: aliter enim erit contingens non esse, & sic aliquid, quod potest non esse, erit necessarium quod fallitum est: conuertuntur enim necessarium, & non posse non esse, & sempiternum, si: igitur necessarium generabitur domus, semper ex fundamento potius generabitur:

et domus

at non ita sit, quia in individuo notum est, non esse necessarium: si igitur nūquam generabitur amplius, nec fuit generata in specie, quia supponimus, non esse circularem generationem, nō poterit esse necessaria vlo modo, quamvis pōnatur iterū fundamēta alter enim continget circulus quem supponimus non esse.

Si igitur alicuius ex necessitate simpliciter.

**C**oncludit quod si generatio futura est necessaria alicuius o- **Si aliqua**  
**O**pus est periculum generationes procedere, ut expositū est: generatio- **iterum autē facit argumentum, vel potius, quæ dicta sunt ad for-**  
**mam argumenti reducuntur, sic: Generationes, aut habent terminū, necessaria**  
**ita ut finiantur, aut non: & si non, aut procedunt in rectum aut in opus** **est**  
**circulum: non est dicendum terminum habere cum sint perpetuæ esse circu-**  
**lerunt ergo infinitæ, vel in recto, vel in circulo, sed in infinitū re-**  
**lārē gene** **re non procedunt, quia sic non dabitur aliquid necessarium, nec rationem,**  
**versus futurum nec versus præteritum ob rationem factam: at o-** **De argu-**  
**porter, necessarium aliquomodo dari & principium cum si per-** **Aristot.**  
**petua: erit ergo in circulo. Concludit ergo in circulo erit conuer-**  
**sa consequentia à priori ad posterius, & è contrà, quia singu-**  
**la in specie fuerint sunt: & erunt necessarium est simplici-**  
**ter in generationibus, dabitur id in circulo, ut expositum est, &**  
**hæc est expositio huius textus.**

Hæc itaque rationabiliter. Tex. 69.

**G**enerationes circulo procedere a la ratione probat p̄t̄. et **Aliare-**  
**T**quā ex necessitate & perpetuitate sumptit ratiō aut q̄d p̄t̄ **tio ad offe-**  
**scipio & causa sumitut, nam causa generationum etiam est circu-**  
**laris, puta, cœlorum motus. Dicit igitur merito generationes cir-**  
**culariter procedere, quia circularis motus qualis est cœli, alibi** **dendō cir-**  
**probarus est solus esse continuo perpetuus: quod si iste circularis** **culum ge-**  
**est, rationabiliter, quoniam mutationes, & motus perpetui ab i-**  
**sto proueniunt, ut etiam circularis sint. Nam si corpus quod cir-**  
**culariter mouetur, aliquid mouet, id etiam circulariter mouebi-**  
**tur verbi gratia orbis circulariter motus mouet Solēm, Sol uti-**  
**que circulariter mouebatur.**

Vtterius Sol circulariter motus facit tēpus, utique circulariter procedet secundum annos, dies & menses, & reliqua similia éntim- suocantur semper tempora.

Præterea tempora singulariter procedunt, ergo etiam generationes quæ ab ipsis mensurantur & pendunt.

Quare ergo hæc quidem. Tex. 70.

**E**xplicit etiam experientia, circulariter esse generationem in **Idem do-**  
**Aliquis, ut nubes ex aqua, & aqua ex vase: & hoc iterum.** **cetur ex-**  
**At in animalibus, est quidem regresus, sed non rursus & in- perienza.**

mediate sicut in illis ut ex societate est Plato, & ex hoc aliis ob  
id videtur generatio horum esse in rectum, & sic non necessaria nos. n.  
a priori valer ad posterius: at non est in rectum, quamvis appareat.

**Dubitans.** Ad cuius solutionem sumit hoc: an regressus fiat secundum idem  
in anima numero, ita ut corruptum & mutatum idem numero redat.

**lib. sis cir.** Soluit dicens, quod in substantia perpetuis idem numero redit,  
qualem re ut sol idem numero redit ad Arietem, & hoc quia non mutatur in  
processu.

**Suppositio.** Substantiam, sed localiter mouetur, & qualis est mutatio, sic est re-  
ditus mobilis: quia non mutatur substantia, redit eadem. At in

**Solutio.** corruptibilib. substantiis, quae sic sunt, ut possint non esse, impossibi-  
le est: post corruptionem eadem numero redire sed specie soluta.

Ex quo habes solutionem quod animalia & elementa, etiam  
regrediuntur in specie, quamvis elementa secundum nomen vi-  
deantur redire numero: ut perpetuorum circulus, qui potissimum  
est, & huius inferioris circuli secundum generationes causa & pri-  
cipium non in specie solum, sed in numero idem est. Et hic est fi-  
nis textus Aristotelis.

#### Q V A E S T I O   X I I I .

*An corruptum naturaliter idem numero reparari posse.*

Ensis questionis notus est: petimus enim, an aqua, ignis, leo, ca-  
lor, vel aliquis horum semel corrupta possit ab aliquo natu-  
rali agente iterum produci eadem numero prorsus: videtur au-  
tem id posse fieri. Primo positis eisdem numero causis, idem nu-  
mero produci debet effectus, sed postquam aliquid est corruptum,  
iterum possunt eadem numero ponи causae ergo & idem reduc-  
tur effectus: Minor patet: si ignis apponatur manus & calefiat, post  
ea calor destruatur separata manu quod si reponatur esse eadem  
manus, est idem prorsus ignis: ergo idem numero restituerit ca-  
lor. Secundo, materia, & agens sunt in tanta potentia corrupto  
effectu, in quanta erant ante ipsum, ergo potest idem effectus re-  
parari. Consequentia est certa: si enim materia est in potentia ad  
formam corruptam, & ignis etiam, seu agens in potentia activa,  
ergo effectus reduci potest ad actum. Antecedens vero patet nam  
aliter minoraretur potentia agentis & materie, quo plures effec-  
tus producuntur: quod videtur falsum. Tertiò: sic calor per diem  
vnum non interruptus constat, quod vespere, & mane idem est:  
ergo si destruatur meridie, & iterum vespere producatur, erit idem:  
nihil enim interruptio facere videtur ad diversificandos calores  
qui & mane & vesperi sunt. Præterea quartò. Accidens inducatur  
a subiecto, at corruptio accidente manet idem subiectum, in  
quod potest tale accidens induci, ergo erit idem numero cum  
corruptio.

In hac

In hac difficultate sunt quatuor sententiae. Prima est Platonis: *I. sententia*. hic enim existimauit, posse idem numero redire post corruptio- *qua attri*  
nem, immo de facto redditum: dicebat enim, quod absolute motu *buitur*  
*octauæ sphæræ*, redditum cuncta iteum, sicut erant ante, & sic re *Plat.*  
dibunt eadem tempora, & iidem homines, & res, & operationes:  
durant autem isti motus, 36. millibus annorum, vel secundum ve-  
riorem 49000. annorum, quod tempus vocabat annum maximum  
quo finito, dicebat redditura omnia, quia eadem reddituræ erant  
causæ: an vero hæc sit sententia Platonis: non omnino est consti-  
tutum, immo Iamblicus non admittit hoc in Platone, & alij multi,  
de quo vide Marsil. Ficin. II. de theolo. Plat.

Alia fuit sententia in opposito extremo Marsil. quæst. 20. & a- *2. sentent.*  
liorum qui redire eadem, quæ corrupta sunt, simpliciter dixerunt *Marsili*.  
esse impossibile, ita ut de potentia absoluta Dei fieri non possit,  
dicunt enim, quod homo redire poterit, quia anima non est cor-  
rupta, quæ autem corrumpuntur, nequeunt illa potentia redire.

Ratio prima est, quod nō potest redire eadem res, nisi idem mo- *1. Ratio.*  
tus & tempus reparantur. At hæc non sunt reparabilia, ergo nec  
res. Probatur minor: quia si tempus idem posset repeti, sequitur  
quod uno anno solo posset mundus perpetuo durare. Immo una ho-  
ra sola: quia posset Deus illam semper reducere: illud autem vide-  
tur impossibile. Ratio altera est, quia sequitur, quod posset idem *2. Ratio.*  
existens iterum producere, quod est impossibile. Probatur se-  
quela, quia si potest, quod semel fuit, reproducere posset repro-  
ducere illud, siue existat, siue non.

Tertia sententia est Ricardi, 4. sent. d. 43. q. 1. ar. 3. quam sequitur *3. sent. Ri*  
*Scotus* 4. sen. d. 43. q. 3. dicunt, quod viribus naturalib. potest idem *cardia*  
agens reparare eundem numero effectum, vt in accidentibus, &  
elementis, & mixtis, non tamen in omnibus: & dicit Scotus quod  
non videt quomodo istud sit impossibile.

Quarta sententia est S. Thom. quodlibet. 4. quæst. 5. & alibi sae- *4. sent. D.*  
pe & Ægidij. theorem. i. quod Deus potest omnia permanentia *Th.*  
corrupta reducere, id tamen impossibile est cuicunque agens naturali  
virtute propria, & est hæc communis sententia. Ut autem  
breuiter, quid mihi in hoc probabilius videatur, aperiatis, sic *1. co-*  
*clusio.*

Sententia quæ tribuitur Platoni est impia, & contra rationem *Platonis*  
naturali. Dico primò, esse impiam, quia est expressè, contra fi- *sententia*  
dem nostram, quam reicit August. 12 de ciuit. c. 13. fuit autem lo- *est contra*  
ca scripturæ contra hanc *1. Thessalonicens. 4.* Semper cum Domi- *fidei.*  
no erimus & ad Rom. 6. Christus resurgens, iam non moritur.  
*Psal. 11.* Tu domine seruabis nos, & custodies nos à generatione

hac in æternum.& Apocalyp. Non erit ultra tempus.

1. *Ratio.* His tamen omissis, est etiam contra rationem naturalem: pri-
  2. *Ratio.* mò, quia afferit libertatem hominis, dum dicit, quod redibunt idem homines, patres & filii & alia, quæ absq; necessitate esse bona possunt: quis n prohibebit, quo minus in altero anno maximo iste non mutet statum, nisi ponatur necessitas? Præterea, quia afferit hominum beatitudinem, quæcunq; sit illa, dum dicit, animas redi turas ad corpora sunt etiam multa alia, & manifesta impossibilias.
  3. *Ratio.* Sed hoc est maximè notandum, quod post illū annum maximum quamvis redibit ad principium ipsa sphæra, non tamen omnes alij redibunt ad idem punctū, in quo erant, cùm incepit octauus motus prior: & sic non redibunt eadem causæ: in hoc autem mulierum deceptus fuit Plato, cuius errorem Astrologi certissimis computationib. compenserunt, nec tamen etiam si redirent omnes, ob id esse etius essent idem numero: decesserunt n. causæ particulares inferiores, à quibus etiam pendeat unitas numeralis effectuū. de hoc habes multa apud Græcos interpres. i. de anima 41. & i. de celo tex. 12. & 11. Met. c. 3. primæ summæ. vbi ait Arist. easdem opiniones ad nos infinites reuerti: sed hæc futius examinare nō est huius loci.
- 2. conclus.** Secunda conclusio. Sententia Scoti probabilis videretur, scilicet, quod aliquod corruptum possit idem numero reparari, quia profecto non appetit ita facile, quare id repugnat. Nam non videretur alia repugnantia, nisi quia sunt, hoc autem nihil est, quia dum res non sunt, sive fuerit, sive non, videretur posse produci: nam tantum distat ab esse, cùm fuerit producta, & corrupta, & etiam cum non fuerit producta.

3. *Concl.* Sit tamen conclusio tercia. Multò probabilior, ac tenenda magis sententia opposita; quod virtibus naturæ nullo modo possit *Ratio pro corruptum reparari.* Ratio autē vna est præcipua. Motus est idem tifissima. re cum termino, sed motus non potest idem numero naturam reparari, ergo nec res consequentia est evidens, & maior certa: minor probatur: motus dependet ab hoc tempore, ut dicit Arist. 3. Phylac. tex. 34. at tempus non potest naturaliter idem reparari: aliter enim præteritum esset præsens, ergo nec motus, nec actio: & consequenter nec terminus.

*Nota.* Attende autem in quo decipitur Marsili. in suo arguento, q; Deus cùm nō agat per motū & mutationem potest reparare car- Ad 1. ra dem rem sine tempore & motu, imò verò potest enī reparare i- tione Mar plū motū & tempus si velit: omnis creatura cum per motum & agat, non potest idem reproducere, nisi eundem repeatat motū: si alio operatur, iam alia erit res, & terminus, & per hoc solvit argumen- tū Martili, quo cōtendit id esse simpliciter impossibile.

Argumen-

**A**rgumentum eius alterum etiam nullum est, quia est de ratione productionis, quod terminus non sit, ob id, quod est reprodu-  
ci non potest nisi amittat esse, quod per productionem accipiat. *Marsilius*  
Superest ad argumenta priora respondere.

**A**d primum dicitur, quod non sat est ponere idem agens & subiectum, sive causas eisdem: sed ponenda est eadem actio, quæ potest absque eodem tempore, ut producatur idem numero effectus: unde ex eisdem causis absolute loquendo sequitur. *Ad 1.*  
Semper idem effectus specie quidem, non numero.

**A**d secundum dico, quod verum est, quod talis erat potentia, sic manet, tamen potentia materiæ, & agentis est specifica, & inde determinata, & infinita syncategorematicè, id est, ad non tot, quin plura, ob id non dicitur minorata, aliter esset minorata effectibus materialibus cum iterum produci nequeant.

**A**d tertium solutio est nota, cum enim sit interruptio illa, calor perdit suum esse, quod tamen non perdit, si non interrumpatur, aliud autem est conseruari idem esse, aliud est reproduci, hoc non est impossibile naturaliter.

**A**d quartum dico, quod illa unitas à subiecto est extrinseca, secundum quam accidentia diuersi generis existentia in uno subiecto vnum numero dicuntur: at loquimur nos de unitate intrinseca, quæ sequitur entitatem rei, & sic plura sunt, quæ cum insunt, & secundum hanc corruptum nequit reproduci,

Et satis sint ista de hac difficultate modò, ac proinde de tota narratione in libros de Generatione & Corruptione.

Sit Laus Deo Opt. Max. qui perduxit nos ad finem.

**F**INIS LIBRORVM DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE.

P R I O R   I N D E X   Q V A E  
 S T I O N V M   I N   P R I M V M  
 L I B R V M   D E   G E N E R A T I O N E  
 ET   C O R R V P T I O N E  
 A R I S T O T.

1 An si generatio non esset passibilis, alteratio posset esse, & alius circa texum difficultatibus	13
2 an quod simpliciter generatur, ex non ente generetur	27
3 an generatio unius sit alterius corruptio	35
4 an substantia suscipiat magis & minus	45
5 an generatio ab alteratione distinguitur	49
6 an alteratio sit motus continuus	51
7 an in corruptione fiat resolutio usque in primam materiam	
8 an augmentatio sit generatio	78
9 an in augmentatione eadem viventis forma numero maneat	
10 an quod augetur eius qualibet pars augetur	89
11 an augmentatio sit motus continuus	93
12 an nucrimentum sit simile nutritio	97
13 an simile agat in simile	112
14 an idem agat in scipium	122
15 an omne agens dum agit, repatiatur	130
16 an indivisiibile possit alterari	164
17 an elementa maneant formaliter in mixto	179
18 an elementa mapeant in mixto, secundum suas qualitates	
19 an mixtio sit possibilis	196

I N   L I B R V M   S E C V N D V M.

1 Anquatuor qualitates sint elementorum formarum substantiales	
2 an sint tantum quatuor qualitates	212
3 an inter has qualitates duæ sint actiæ, duæ passiæ	217
4 an tantum quatuor sint elementa	222
5 an terra sit maximè sicca, aqua maximè frigida, aer maximè humidus. &c.	229

I N D E X.

6. An elementa habeant utramque qualitatem in summo	236
7. An qualitates elementorum symbola sint eiusdem speciei	
8. An quodlibet elementum ex quolibet immediatè generari possit	248
9. An symbola facilius mutentur	254
10. An ex duobus elementis fiat tertium	259
11. An detur mixtum ad pondus æquale	276
12. An motus solis sit inferiorum mutationum causa	295
13. An corruptum naturaliter idem numero reparari possit	307

**P O S T E R I O R I N D E X**  
**R E R V M A T Q V E V E R B O -**  
**R V M I N L I B R O S D E**  
**G E N E R . E T C O R -**  
**R V P. A R I S T.**  
 \* \* \*

A

<b>A</b>	<b>Ccidens ratione subiecti suscipit magis &amp; minus</b>	<b>45</b>
	<b>Accidentia adueniant enti in actu &amp; completo</b>	<b>61</b>
	<b>accidentia corrupti contingit quatuor modis</b>	<b>63</b>
	<b>accidentia generica &amp; communia , &amp; quæ contrarium</b>	
	<b>non habent in genito,nihil prohibet eadem manere</b>	<b>60</b>
	<b>accidentia in eodem subiecto non miscentur</b>	<b>174</b>
	<b>accidentia non habent contrarium</b>	<b>38</b>
	<b>accidentia non migrant de subiecto in subiectum</b>	<b>134</b>
	<b>accidentia per aditionem gradus in essentia sua intenduntur &amp; per</b>	
	<b>oblationem remittuntur in subiecto</b>	<b>45</b>
	<b>accidentia propria non sunt eadem in genito &amp; corrupto</b>	<b>60</b>
	<b>Aridum quid sit</b>	<b>207</b>
	<b>Actio corruptiva duplex.s.directa &amp; reflexa</b>	<b>123</b>
	<b>actio duplex.s.corruptiva &amp; perfectiva</b>	<b>123</b>
	<b>actio est proxime &amp; immediate inter qualitates primas</b>	<b>120</b>
	<b>actio &amp; influentia cœli in hæc inferiora</b>	<b>215</b>
	<b>actio &amp; reactio quotupliciter intelligentur</b>	<b>132</b>
	<b>actio inter quæ est</b>	<b>108</b>
	<b>actio non est in omnino similia</b>	<b>107</b>
	<b>actio non est inter omnino dissimilia</b>	<b>108</b>
	<b>actio non sit in continuum &amp; omnino simile</b>	<b>162</b>
	<b>actio non semper est inter quæcunque contraria</b>	<b>120</b>
	<b>actio quid</b>	<b>131</b>
	<b>A&amp;ionis genus multiplex</b>	<b>115</b>
	<b>actionis modus</b>	<b>161</b>
	<b>actionis principium est causa efficiens</b>	<b>111</b>
	<b>Æquale in gradu potest agere in sibi æquale contrarium</b>	<b>285</b>
	<b>æqualitas in qualitatibus gradus,proportionis,&amp; iustitiae quotuples</b>	
	<b>sit</b>	<b>276</b>
	<b>Aer est humidissimum omnium elementorum</b>	<b>232</b>
	<b>Aer</b>	

I N D E X.

aeris media regio cur sit valde frigida	235
in Aestate cui plus frigeant internæ partes	236
ætates quotuplices sint	238
agere in remotius,quotupliciter intelligatur	169
aliquid de nouo generatur & corruptitur	29
aliquid fieri simpliciter,duos habet sen.	29
aliquid mouere & moueri potest tripliciter	125
aliquid mouere seipsum,tripliciter potest	125
aliquid se alterat secundum antiperistasis	129
aliud est quod generatur,vt terminus,& aliud quod generatur ut subiectum	87
de Actione duplex sententia antiquorum	107
actiua & passiua inuicem esse contraria	109
actiuitates quotupliciter comparentur	145
agens communicans in materia cum passo, repatitur ab eo si in- tra Sphæram actiuitatis sit	140
agens communicans in materia semper repatitur ab immediato passo	143.
agens dum agit,assimilat sibi passum	110
agens imperfectius potest producere actione instrumentaria per fectius	212
agens in actu,applicatur passo,necessariò agit	142
agens materiale agendo patitur	110
agens non agit ultra propriam potentiam	143
agens quandiu agit,semper repatitur	145
Alterabile aliud esse potest alteratione, quæ fit sine contrario, & simul esse incorruptibile	14
alterari aliud potest,vt per se non quatur corruptio rei	15
alteratio duplex	55
alteratio est duplex,altera inter contraria,altera non	14
alteratio præcedit tempore reliquas mutationes	80
alteratio prima per se tendit in corruptionem vnius,& in alterius generationem	14
alteratio quid	59
alteratio quo ad intensionem,& ex tensionem sæpe est continua 54	
alteratione datur primus gradus requisitus, & prima pars secun- dum subiectum	55
alteratione non datur primum mutatur esse	56
alteratione post primum & minimum gradum,non introducitur alter,niſi successiue & continuè	56
alteratiua virtus duplex. scilicet propinqua & remota	71

I N D E X.

<b>Animal augetur non cibus</b>	73
<b>anima excellit alias formas</b>	84 & 85
<b>anima quomodo scipiam moueat</b>	116
<b>animz plantarum &amp; imperfectorum animalium diuisibiles sunt</b>	
<b>84</b>	
<b>Antiperistasis quotupliciter fiat</b>	116
<b>Antiqui philosophi non cognoverunt aliquid posse de aere pro-</b>	
<b>duci</b>	28
<b>antiquorum opinio, multa ponentium principia</b>	9
<b>Aqua est minor terra secundum molem</b>	167
<b>aqua est summè frigida</b>	133
<b>aqua potius transit in quoddam mixtum, ut fiat ignis, quam in</b>	
<b>aerem</b>	251
<b>aqua pura non potest esse congelata</b>	235
<b>Aridum quid sit</b>	107
<b>Arteoz</b>	101
<b>Aristotelis modus philosophandi</b>	29
<b>Artes tripliciter differunt</b>	65
<b>Atoma corpora etiam si essent non possent esse principium gene-</b>	
<b>rationis</b>	16
<b>atomi non sunt unum per tactum</b>	153
<b>Augmentatio est multiplex</b>	78
<b>augmentatio &amp; nutritio realiter differunt</b>	80
<b>augmentatio sit secundum formam, non secundum materiam</b>	
<b>73</b>	
<b>augmentatio quid sit</b>	80 & 81
<b>augmentatio quomodo differat ab aliis motibus</b>	65
<b>augmentatio quomodo differat ab aliis alteratione</b>	64
<b>augmentatio quomodo fiat</b>	65
<b>augmentatio sumitur etiam pro alteratione antecedente augmen-</b>	
<b>tationem in quantitate</b>	97
<b>augmentationis à nutritione distinctio</b>	77
<b>augmentationis &amp; alterationis similitudo &amp; dissimilitudo</b>	70
<b>augmentationis &amp; alterationis subiectum est idem re, sed differ-</b>	
<b>ratione</b>	63
<b>augmentationis forma, materia, efficiens, &amp; finis</b>	87 & 88
<b>augmentationis materia est corpus actu</b>	68
<b>augmentationis modus qui sit</b>	96
<b>augmentationis proxima materia quæ sit</b>	81
<b>de Augmentatione &amp; alteratione per se, agitur in hoc libro non</b>	
<b>consequenter &amp; per accidens</b>	4
<b>in Augmentatione quinque mutationes reperiuntur</b>	80
	in

# I N D E X

in augmentatione tria principia obseruanda	72
Augmentum sit ab aliquo extrinseco sumpto	68
augmentum non esse continuum quomodo sit intelligendum	93
inter augmentum viventis & ignis duplex differentia	88
inter Augens & nutiens distinctio	77

## C

<b>C</b> alidum & frigidum quotupliciter	273
<b>C</b> alor est inter qualitates maximè actiuus	218
calor naturalis & febrilis , ut sunt passiones non differunt specie	
244	
calor quid sit	206
Causa formalis manet, destructo effectu non omnis sed mens	37
causæ particulares et si producant, tamen non sunt dicendæ crea-	
tae	32
<b>C</b> ibus prius trahitur à partibus superioribus, quam fistat in infe-	
rioribus	92
cibi alterationes quot	100
Circularis est transmutatio in elementis	246
Complexio non est vna simplex qualitas	194
complexiones quatuor in animali	278
complexio quid sit	195
Compositum proprie & per se generatur & corruptitur, forma	
vero comproducitur & corruptitur	36
Continuum esse motum ex temporis continuitate colligitur	98
Contrarium vnum est potentia alterum	274
Corporis congregatio & segregatio est admittēda, sed aliter quā	
à Democrito	25
corporis in communi non est augmentatio	69.70
Corruptio est intenta à natura dupliciter	7
corruptio non est dicenda naturalis ratione formæ	8
corruptio quid	51
corruptio tripliciter dici potest naturalis	7
corruptio aliquo, quodammodo dici potest totū esse distinctum	
38	

## D

<b>D</b> emocritus fuit magis expertus in rebus physicis aliquando	
Plato	20
Democritus quid dicebat de atomis	16
democriti ratio, qua ponebat aroma corpora	20

I N D E X.

<b>D</b> eus nullam formam substantialem producit nisi cum causis part icularibus, excepta anima rationali	259
<b>D</b> ifferentia inter spermaticas partes & nutrimentales	91
<b>D</b> iminutio quomodo fiat	77
<b>D</b> ispositio maior requiritur ad producendum quam ad conser- uandum	280
<b>D</b> issimilares partes augentur per auctionem similarium	72
<b>D</b> uo genera formarum substancialium	41
<b>D</b> upliciter aliquid suscipit magis & minus	44
<b>D</b> urum quid sit	208
 <b>E.</b>	
<b>E</b> fficiens generationis quis	290
<b>E</b> fficiens mixtionis quid sit	198
<b>E</b> ffetus per accidens unius causae, est per se alterius	215
<b>E</b> lementum quodlibet in quotlibet transmutatur	245
<b>E</b> lementorum vacuumquodque unam sibi maxime vendicat qualita- tem	221
<b>E</b> x Elemento puro non fit aliud	221
<b>E</b> lementa pura qualia sunt	221
<b>E</b> lemento simplici quomodo repugnet resolutio	223
<b>E</b> n Elemento tres debent esse conditiones	222
<b>E</b> n Elemento uno non sunt infinitæ qualitates	264
<b>E</b> lementa ad mixtionem quomodo se habeant	271
<b>E</b> lementa corrumpuntur in mixta compositione	39
<b>E</b> lementa cur habeant geminas qualitates	226
<b>E</b> lementa cur ita dicantur	195
<b>E</b> lementa dicuntur dominari in mixto secundum virtutem, non secundum formam	191
<b>E</b> lementa dicuntur materia alterationis non compositionis	189
<b>E</b> lementa dupliciter corrumpi possunt	188
<b>E</b> lementa esse quomodo competriri possit	223
<b>E</b> lementa extrema non sunt principia radiorum	262
<b>E</b> lementa hæc nostra non sunt pura	220
<b>E</b> lementa in mixto non manent secundum partes substantiales 184	
<b>E</b> lementa inueniunt extra mixtionem	227
<b>E</b> lementa invicem mutantur	245
<b>E</b> lementa non manent actu in mixto	196
<b>E</b> lementa non manent in mixto secundum suas formas substan- tiales remissas	195
<b>E</b> lementa non reperiuntur pura	227
<b>E</b> lementa non sunt simpliciter elementa, sed corporum elemen- ta	

# I N D E X.

ta	223
elementa non esse intransmutabilia	267
inter Elementa nullum est principium aliorum	258
elementa quatuor sunt in rerum natura	274
elementa quatuor sunt principia aliorum corporum	258
elementa quomodo separantur à mixto	69
elementa quomodo sunt contraria inter se	275
elementa quot modis secundum æqualitatem comparari inter se posunt	265
elementum quotupliciter purum dicatur	227
elementa substantialiter mutantur	267
elementa sunt corpora principia	202
elementa sunt quatuor, & non plura	225
elementa sunt plura quam duo	224
elementa sunt plura quam tria	224
elementa sunt plura vno	224
elementorum formæ non manent in mixto in esse perfecto 187	
de Elementorum numero quid senserint veteres	220
elementorum principium non est corpus actu, sed materia	202
ex Elementis duobus quando fiat vnum	246
ex Elementis duobus symbolicis non fit tertium	247
in Elementis manet vna ex duabus qualitatibus, minus intensa 238	
in elementis parte actuales qualitates non oportet alias virtuales ponere	242
Empedoclis sententia circa modum actionis	150
empedoclis sententia de lite & amicitia impugnatur	270
Exrementorum genera quorū	100
Extremis non est processus in infinitum	264
<b>F.</b>	
Errum quomodo à magnete mouetur	127
Finalis causa perpetuitatis generationis	193
Flatus cum sit calidus, cur frigescat	216
Forma substantialis nulla recipit intentionem & remissionem 49	
forma producitur in materia	32
forma proprie non producitur nec sit, sed compositum	32
forma substantialis operatione immutante in seipso agere potest 254	
Frigiditas & calor quotplex	235
frigus quid sit	206

I N D E X.

<b>G</b> eneratio & corruptio non est propria elementorum sed vniuersaliter omnibus generabilibus inest	4
Generatio quæ sit simpliciter, & quæ secundum quid	36
generatio quid	51
generatio substantiaz naturaliter nullâ sit, nisi alteratio precedat	
14 de Generacione & corruptione liber est tertius inter naturales	5
in Generatione resolutio fit usque ad materiam prima aliquando mediare, & post multas corruptiones, & aliquando immediatè	
60 inter Generationem & alterationem quot, & quæ differentias	
50 Grauitas aquæ & terræ specie differunt	144
H.	
<b>H</b> Umidum duplex	208
Humidum quid sit	207
humidi & siccii multi modi	208
I.	
<b>I</b> ndividua eiusdem speciei cur non habeant sepe idem temperamentum	208
Individuorum numerus non semper est idem	39
indivisibile dupliciter dicitur	188
indivisibilia per accidens, ut in corpore sunt, alterari possunt	
167	
Infinitum non datur actu, sed potentia, & divisione	37
Ignis actio duplex, scilicet tarda & remissa	233
ignis est summè calidus	233
ignis inter elementa maximè nutritius	275
ignis nutritio impropriè dicta	275
ignis passio non est quicunque calor, sed intensissimus & continuus cum siccitate	48
ignis, quo vivimur, non est purum elementum	243
Intensio & extensio quomodo se habeant ad actionem	168
L.	
<b>L</b> ucippi & Democriti sententia de modo actionis	131
Lis & amicitia non est causa motus	270
Locus mixtionis quis	200
Lubricum quid sit	207
Lumen & aliae qualitates quomodo ab agente procedant	170
lumen quomodo calefaciat	216
Magis	

## INDEX.

## M.

<b>M</b> Agis substantia multipliciter dicitur	47
<b>M</b> aginitudo an augeatur ex non magnitudine	65
<b>M</b> aius in gradu potest agere in minus, & minus etiam in maius	
118	
<b>M</b> ateria corrupti & geniti quodammodo eadem & quodammodo non eadem	41
<b>M</b> ateria duplex, scilicet alterationis & compositionis	67
<b>M</b> ateria eiusdem generis quæ sit	111
<b>M</b> ateria est inseparabilis ab unoquoque	66
<b>M</b> ateriali re quid si considerandum	87
minimum naturale si esset, alterabile quoque esset & passibile	
171	
Miscibile facilius quodnam sit	177
miscibilia debent communicare in materia, & differre in forma & esse mutuo activa & passiva	176
miscibilia manent, non actu, sed potentia	174
miscibilia quæ sint	200
miscibilium diuisio à quo fiat	200
<b>M</b> ixtio innata qualis sit	283
mixtio non est generatio	173
mixtio non est nutritio nec augmentatio, nec alteratio	173
mixtio qualiter sit, & quomodo	175
mixtio quando fiat	177
mixtio quomodo differat à generatione	174
mixtionis definitio	178
mixtionis modus	274
ad Mixtionem quot sint necessaria	197
in Mixtione non requiritur diuisio usque ad minima	199
in Mixtione quot sint	200
in Mixto est unica forma simplex distincta ab elementorum formis	185
in Mixto nihil ex substantia elementorum manet, nisi sola materia	188
in Mixto qualitates elementorum manent refractæ	195
in mixto quæ sint	181
in Mixto sunt qualitates secundæ	194
mixtum duplex, scilicet essentialis & accidentalis	251
mixtorum duratio finita est	297
mixtionis modus quis sit	199
<b>M</b> olle quid sit	208

I N D E X.

<b>Motor primus est unus tantum</b>	294
<b>Motus celi quomodo sit causa mixtorum inanimatorum</b>	296
<b>motus celi quotupliciter sit causa elementi</b>	297
<b>motus non generatur, aut corruptitur, sed est id, quo aliquid generatur, aut corruptitur</b>	36
<b>motus celi quotupliciter sit causa viuentium</b>	297
<b>motus non est unus, si quies intercedit</b>	55
<b>motus quomodo causet calorem</b>	216
<b>motum esse continuum, quotupliciter possit intelligi</b>	94
<b>motuum simplicium numerus facit numerum elementorum</b>	226
<b>Mouens elementa ad mixtionem quid sit</b>	198
<b>mouentis &amp; facientis quotplex genus</b>	305
<b>N.</b>	
<b>Nihil agit, nisi secundum quod est actu</b>	220
<b>Non ens, ex quo aliquid generatur, quid sit</b>	42
<b>non quicquid agitur in Physis est res naturalis</b>	7
<b>Nullum corpus, praeter quatuor elementa, est aliorum principium</b>	260
<b>nullum corpus sensibile est prius quatuor elementis</b>	262
<b>Nutriens &amp; augens debet esse potentia viens</b>	75
<b>nutritio precedit augmentationem</b>	75
<b>in Nutritione sit generatio quaedam &amp; corruptio</b>	75
<b>nutrimentum debet esse proportionatum viuenti</b>	98
<b>nutrimentum non esse proportionatum viuento, quotupliciter possit accidere</b>	98
<b>O.</b>	
<b>Obiecta sensuum agunt in sensu non tamen actione corruptiva</b>	234
<b>P.</b>	
<b>Partes animalis sententia de modo actionis</b>	258
<b>Partes omnes animalis non sunt æqualiter mixtae</b>	284
<b>Passio quid</b>	331
<b>Passionis &amp; repassionis, actionis &amp; reactionis eadem radix causa</b>	141
<b>Partem ut possit tangi, sat est, ut sit vndeque divisibile</b>	161
<b>Periodus viuentis diuiditur in duas partes</b>	298
<b>periodus durioris inanimatorum, ut sit communiter longior quam animorum</b>	298
<b>periodi durationis, &amp; eius diversitatis quotplex causa sit</b>	297
<b>Piper &amp; vnum potest esse actu calidum eminentia seu virtute, atque</b>	22

I N D E X.

<b>p</b> otentia calidum formaliter	130
<b>P</b> ori ad facilitatem non autem nec difficultatem actionis faciunt 91	
pori in viventium corporibus sunt numeri	90
pori non dicuntur augeri	91
pororum causa efficiens & finalis	91
Primiæ qualitates quæ sunt, & quot	206
primum humidum & siccum, quid sit	209
Principia generationis quæ	288
principia incorruptibilium corporum sunt totidem, quæ corruptibilium	287
Productio omnis naturalis est cum mutatione	29
Propriam vocem ignorare, quid	8
à Proportione minoris & æqualis proportionis secundum gradus aliquando prouenit actio	118
à Proportione minoris æqualitatis non fit actio, quomodo intellegatur	146
Puncta & lineæ non sunt corporum materia	67
puncta, lineæ, superficies si per se essent alterari non possent	
167	

**Q**UADRUPLICITER aliqua substantia est s, vel minus praefata

Qui unum tantum rerum principium ponunt, non possunt distinguere inter generationem & alterationem, ut possunt iij, qui plura ponunt principia	44
Qualitas certum sibi petit intentionis gradum	228
qualitas duplicitate est diuisibilis	53
qualitas tantum una est, quæ primò & immediate fluit à quolibet elemento	238
qualitas in elemento duplicitate sumit magis & minus	240
qualitas non semper suscipit magis & minus admixtione contraria	240
qualitates actiæ habent maiorem activitatem, cum iunguntur cum siccitate, quam cum iunguntur cum humiditate	232
qualitates actiæ sunt & aliæ præter quatuor primas	214
qualitates elementorum potius sunt dispositiones	280
qualitas remissa in elemento non habet mixtionem contrariæ quantitatis	
qualitates primæ inter se differunt, nec ad se inuicem reducuntur	219
<b>Q</b> ualitates elementorum non sunt sufficietes causæ formæ	x

I N D E X.

<i>mixti</i>	139
<i>Qualitates omnes actiūz reducuntur ad quatuor primas</i>	107
<i>Qualitates primæ non eāl faciunt in elementis quæ in mixtis</i>	
<i>234</i>	
<i>qualitates primæ non sunt formæ elementorum sed virtutes &amp; passiones</i>	210
<i>qualitates primæ sunt primò actiūz</i>	218
<i>qualitates sunt in triplici gradu</i>	218
<i>qualitates symbolæ elementorum sunt eiusdem speciei</i>	242
<i>qualitates virtuales quæ</i>	233
<i>qualitatum primarum Conditiones</i>	213
<i>ex qualitatibus quatuor primis sex fieri possunt combinationes</i>	
<i>219</i>	
<i>Quando non mutatur totum subiectum, est alteratio, non autem generatio</i>	50
<i>Quod augetur, &amp; diminuitur quomodo mutet locum</i>	65
<i>quod augetur, eius quælibet pars augetur</i>	68
<i>quod augetur, idem est in principio &amp; fine augmenti</i>	68
<i>quod augetur, manet idem</i>	74
<i>quod augetur partim est in potentia, partim in actu</i>	68
<i>quod generatur simpliciter fit ex ente, &amp; ex non ente simpliciter</i>	
<i>27</i>	
<i>quomodo intelligendum, ubique est punctus in linea</i>	24
<i>quomodo quod augetur, debet manere idem</i>	83
<i>R</i>	
<i>Reactio quid</i>	131
<i>reactio &amp; reactio dantur</i>	137
<i>Repassio quomodo fiat</i>	138
<i>repassio quid</i>	131
<i>Repletium quid sit</i>	207
<i>S</i>	
<i>Sanitas in quo consistit</i>	285
<i>Sensibile quid</i>	48
<i>Siccitas est linea caloris</i>	231
<i>Siccum quid sit</i>	307
<i>Similares partes aliquando pro forma, aliquando pro materia capiuntur</i>	73
<i>simile dupliciter dicitur, sc. in qualitate, &amp; in gradu</i>	113
<i>simile in potentia non potest agere in simile in potentia &amp; actione</i>	119
<i>similitudo vel dissimilitudo intentionis per accidens se habet ad actionem</i>	120
<i>Solis</i>	

I N D E X.

<b>Solis motus perpetuitatis generationis causa</b>	<b>291</b>
<b>Species intentionalis non producit accidentem ipsum reale, cuius est species</b>	<b>124</b>
<b>Sphæra activitatis quomodo sit æqualis</b>	<b>171</b>
<b>Subiectum oportet esse unum in mutatione</b>	<b>11</b>
<b>Subiectum rei, &amp; subiectum scientiæ non semper idem.</b>	<b>5</b>
<b>Subiectum huius libri est mutatio secundum formam ut comprehendat generationem, alterationem, &amp; augmentationem</b>	<b>5</b>
<b>Substantia aliqua cum de novo fit, nunquam tota sit</b>	<b>30</b>
<b>Substantia aliquo modo generatur tota</b>	<b>31</b>
<b>Substantia est simpliciter ens, accidentis vero est ens secundum quid substantiarum cur sit simpliciter generatio, non autem accidentium</b>	<b>40</b>
<b>Superficies quotupliciter consideratur</b>	<b>169</b>
<b>Symbola elementa facilius &amp; velocius mutantur quam dissimilata</b>	<b>255</b>
<b>intersymbola facilius mutantur, in symbola in passuis, quam similitudine in actibus qualitatibus</b>	<b>255</b>
<b>intersymbola illa citius mutantur, quibus magis vigent actiæ qualitates</b>	<b>256</b>
<b>intersymbola in actibus illa est mutatio velocior, quæ est ex parte qualitatis actiæ prioris</b>	<b>256</b>
<b>symbola quotuplicia sunt</b>	<b>255</b>
<b>Symbolica elementa facilius dissymbolica vero difficilius inter se transmutantur</b>	<b>246</b>

T

<b>Tactus duplex s. virtutis &amp; secundum quantitatem</b>	<b>106</b>
<b>Tactus mutuus &amp; non mutuus</b>	<b>106</b>
<b>tactus quid sit</b>	<b>104</b>
<b>tactus quomodo se habeat ad actionem</b>	<b>106</b>
<b>tactus quo contrarietas percipiat</b>	<b>206</b>
<b>tactus quotupliciter dicatur</b>	<b>104</b>
<b>Tangens &amp; tactum quomodo se habeat</b>	<b>106</b>
<b>Tempora generationum &amp; corruptionum sunt æqualia</b>	<b>313</b>
<b>Temperamentum animalis mutatur secundum æatem</b>	<b>195</b>
<b>temperamentum in animalibus quotplex</b>	<b>282</b>
<b>temperamenta &amp; complexiones in genere quot sint</b>	<b>281</b>
<b>Terminus à quo duplex</b>	<b>29</b>

## I N D E X.

Terra est omnium elementorum maximè sicca

251

## V.

<b>V</b> Apor & exalatio non sunt mixta substancialia	251
Vbi plures gradus formæ, ibi maior actiuitas	115
Vena cœa quæ	99
vena portæ quæ	99
venæ mictoralicæ quæ	99
Ventriculi cordis quot	100
Viuens dum vivit, semper deperdit partes substancialiæ, quas detractione reparat	78
In viuente quænam partes maneat eadem numero	89

## F I N I S.